

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CREDITKASSEN FOR LANDEIENDOMME
I ØSTIFTERNE

1866 - 1916

1916 2700

CREDITKASSEN FOR LANDEIENDOMME
I ØSTIFTERNE

1866—1916

CREDITKASSEN FOR LANDEIENDOMME
I ØSTIFTERNE

1866 — 1916

AF
ERIK ARUP

KØBENHAVN
HERTZ'S BOGTRYKKERI
1916

I. CREDITKASSENS STIFTELSE

LOVEN om Kreditforeningers Oprettelse, der stadfæstedes selve Stavnsbaandsløsningsdagen 20. Juni 1850, blev af *Elmqvist*, der udførligt skrev dens Forhistorie i Kreditforeningernes Halvhundredaars Festskrift, betegnet som »de danske Kreditforeningers Grundlov«. Dette Udtryk er siden ofte blevet gentaget, fordi det, omend noget dristigt, dog er ganske rammende.

Sammenstillingen med den et Aar ældre Junigrundlov er ikke uberettiget; Kreditforeningsloven er for sit Omraade i lige saa høj Grad et ejendommeligt og rigtigt Udtryk for det danske Folk og danske Samfundsforhold. Den Samvirken, der gennem mere end et Aartusind havde været det faste Grundlag for danske Bønders Arbejde indenfor Landsbyfællesskabet, blev ophævet og sprængt ved de store Landboreformer, ved Udskiftningen og Udflytningen; kun svage Spor af Fortsættelser har man kunnet paavise. Landbrugskrisen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, da saa mange Gaarde saa hyppigt skiftede Ejere, skulde da ogsaa synes vel egnet til endelig at ud-slette alle Spor deraf. Men Erindringen om det ældgamle Fællesskabs Tryghed og Værdi var dog sikkert ikke svunden bort hos det Slægtled, der saa det genopstaa i en ny og højere Form i det solidariske Ansvar. Deri maa man søge Forklaringen af, at denne Tanke om et fælles Ansvar for indgaaede Forpligtelser, og det endda paa saa vigtigt et Omraade som Gældsforpligtelsens, saa let og fuldstændigt vandt Tilslutning hos de danske Bønder, ja hos alle danske Landejendomsbesiddere, og af alle Landes Bønder alene hos de danske.

Thi hvilke fjerne og svage Forbilleder for det solidariske Ansvar man end kan paavise, omend det er rigtigt, at *Bergsøe* hentede Tanken derom fra »die fünf alten Landschaften«, omend det er rigtigt, at han formaaede selvstændigt at udvikle og udvide den med stor Genialitet, saa er det afgørende i dette som i saa mange andre Tilfælde dog ikke Tankens blotte Fremsættelse eller dens heldige Udformning; det afgørende er, at en sund og god Tanke kan finde Jordbund, blive forstaaet og finde Tilslutning hos dem, til hvis Gavn den er tænkt og udformet. Og det staar fast, at Tanken om det solidariske Ansvar og den derpaa hvilende Kreditforeningsinstitution fandt i det 19. Aarhundrede alene Tilslutning i Danmark og da først hos de danske Landejendomsbesiddere. Kreditforeningen har kun i Danmark kunnet vokse op til en Institution, der er af indgribende Betydning for et helt Samfund; derfor er den et for det danske Samfund særligt Udtryk, der først nu, i den Skikkelse vi har givet den, søges overført til andre Lande. Kreditforeningsloven af 20. Juni 1850 gav da saa godt som Grundloven af 5. Juni 1849 Liv og fast Form til Institutioner, der i en særlig Grad og paa en mærkelig Maade var Vidnesbyrd om det danske Folks og da særlig den danske Bondes Evne til at optage fremmede Tanker og udforme dem saaledes, at de paa engang blev Udtryk for dets egne ældgamle Traditioner og ganske særegne for det alene, samtidig med at de afgav det vidunderlig rigtige og praktiske Grundlag for Fremtidens Udvikling og Arbejde.

Ogsaa i en anden nok saa betydende Henseende er der en umiskendelig Lighed mellem de to Love. Junigrundlovens Forudsætning var det politiske Selvstyre, Kreditforeningslovens Forudsætning var det økonomiske Selvstyre. Det var en naturlig Følge af det solidariske Ansvar; de, der havde Ansvaret, maatte ogsaa have Selvbestemmelsesretten over de Anliggender, som de paatog sig Ansvaret for. Ogsaa deri er Kreditforeningen et Afbillede af det gamle Fællesskab; ingen Enevoldskonge, hvor mægtig han end følte sig, havde grebet ind i Landsbyfællesskabets indre Styrelse, saalænge det bestod. Deri er der imidlertid en Forskel mellem Juni-Grundloven og Kreditfor-

eningsloven, at den første selv foreskriver de Former, hvorunder det politiske Selvstyre skal udøves, medens den sidste intet udtaler om Kreditforeningens økonomiske Selvstyre, men gaar ud derfra som den paa Forhaand givne Forudsætning. Dette Punkt er det vigtigt at fastholde, naar man vil naa til den rette Forstaaelse og Fortolkning af Loven af 20. Juni 1850. I den er Enevoldskongen afløst af Indenrigsministeren, men saalidt som Enevoldskongen tænkte at gribe ind i Landsbyfællesskabets Selvstyre, saalidt giver Loven af 20. Juni 1850 Indenrigsministeren Ret til at gribe ind i den enkelte Kreditforenings Selvstyre.

Det er den naturlige Følge af hele den Maade, hvorpaa Loven fremkom, og af dens egne Bestemmelser. Tanken om den paa det solidariske Ansvar hvilende Kreditforening var udkastet og havde vundet en vis Tilslutning. For at den kunde virkeliggøres, krævedes imidlertid visse Dispensationer fra bestaaende Love, og tillige mente man at maatte lægge særlig Vægt paa at opnaa den Begunstigelse, at det maatte tillades Bestyrere af umyndiges og offentlige Stiftelsers Midler at anbringe disse Midler i de af Kreditforeningerne udstedte Gældsfor skrivinger, d. v. s. i Kreditforeningens Kasseobligationer, fordi disse derved fra første Færd vilde finde solide Købere. Denne Begunstigelse indeholdes i § 3; Dispensationerne, der nævnes i § 2, er: 1) at Kasseobligationerne kan udfærdiges og transporteres paa ustemplet Papir og derfor ogsaa kan udstedes og transporteres til Ihænde haveren, 2) en hurtigere Retsforfølgning til Inddrivelse af Interessenternes Gæld til Foreningen, 3) en Nedsættelse af Postgebyrer og 4) Ret til at afslutte Laan til en højere Rente end 4 % aarlig og ligeledes til af Kreditforeningens Interessenter eller Debitorer at betinge sig mere end 4 % aarlig Rente.

I § 4 opregnes Betingelserne, der, foruden alle Interessenters solidariske Ansvar, er: 1) at der ikke i nogen Ejendom maa gives Laan udover $\frac{3}{5}$ af dens Vurderingssum, 2) at der til ingen Tid maa være udstedt Kasseobligationer for større Beløb end Interessenternes Gæld til Foreningen udgør, 3) at Kasseobligationer ikke maa udfærdiges

for mindre Beløb end 100 Kr. og skal være rentebærende, ⁴⁾ at Laanene skal amortiseres og ⁵⁾ at Kreditforeningerne skal offentliggøre deres Aarsregnskaber og til Indenrigsministeren kvartalsvis indsende Regnskabsekstrakter, ligesom de oprindelige Statuter og senere statutmæssige Ændringer deri sanktioneres af Indenrigsministeren.

Endelig stillede Lov af 20. Juni 1850 den Betingelse, at der skulde være anmeldt Interessenter for Laan til et Beløb af mindst 2 Mill. Kr., hvilket Beløb dog ved Lov af 21. Novbr. 1851 nedsattes til 1 Mill. Kr.

Allerede denne korte Gengivelse af Lovens Indhold lader det fremtræde, hvor nøje angivne og snævert begrænsede de Forhold er, som den tager Sigte paa.

Om Lovens §§ 3 og 4 gælder, at de staar i et særligt og snævrere Aarsagsforhold til hinanden end til de andre Bestemmelser i Loven; den nøjagtige Specificering af de forskellige Betingelser, der kræves opfyldte i § 4, er den nødvendige Følge af og Forudsætning for, at umyndiges Midler kan blive anbragt i Kreditforeningsobligationer, saaledes som § 3 hjemler Ret til. Naar Kreditforeningen ønskede denne Begunstigelse, maatte den finde sig i, at der af den krævedes mindst den samme Grad af Sikkerhed, som ellers udkrævedes for Udlaan af umyndiges Midler, og de i § 4 foreskrevne Betingelser var da netop ogsaa udformede under Hensyntagen til de herom gældende almindelige Regler. Det er klart, at hvis ikke Ønsket om at opnaa denne Begunstigelse havde været saa stærkt, og Hensynet her til derfor saa fremtrædende ved Betingelsernes nærmere Udformning, vilde det til Dispensationernes Opnaelse have været tilstrækkeligt at fastslaa de Grundtræk, der var nødvendige, for at en Forening af Laantagere kunde anerkendes som en Kreditforening: Interessenternes solidariske Ansvar, at Foreningens Udlaan gaves mod Pant i fast Ejendom, Størrelsen af det Udlaansbeløb, der maatte anses for nødvendigt, for at Foreningen kunde træde i Virksomhed, og Udlaansgrænsen i Forhold til den som Pant tilbudte Ejendoms Værdi. Thi Dispensationerne selv var ikke meget omfattende eller betydnings-

fulde: Afslutning af Laan til højere Rente end 4 % og Nedsættelse i Postgebyrerne var allerede tidligere tilstaaet ved Bevilling, den hurtigere Retsforfølgning overfor uvederhæftige Debitorer var vel i høj Grad ønskelig for en Kreditforening, men dog ikke en nødvendig Forudsætning for dens Virksomhed; uundværlig var alene Stempelfriheden for Kasseobligationerne — og om denne »Begunstigelse« har selve *A. S. Ørsted* bemærket, at den ikke med Rette kunde betegnes saaledes, idet han formentlig sigtede til, at der jo af den for ethvert Kreditforeningslaan udstedte Panteobligation svares Stempelafgift, saa at Stempelafgift ogsaa af Kasseobligationerne vilde være en dobbelt Beskatning.

Det er nu meget tvivlsomt, om de Fordele, det bragte Kreditforeningerne, at umyndiges Midler kunde anvendes til Indkøb af deres Obligationer, selv den Gang, i Kreditforeningernes allerførste Barnedomsaar, virkelig var saa store, at de kan siges at opveje alle de Ulemper, som blev og skulde blive Følgen af denne Begunstigelse. Det har i alt Fald paa et senere Tidspunkt i Praksis vist sig, at en Kreditforening meget vel kan arbejde sig frem til en fuldstændig betrygget og anset Stilling uden at nyde godt af denne Begunstigelse; i de tyve første Aar af sit Liv (1882—1902) maatte Københavns Kreditforening undvære den, og det vilde vistnok være vanskeligt at paavise, at dette i Virkeligheden i nævneværdig Grad skadede den, ligesom ogsaa at paavise, at det i nævneværdig Grad gavnede den endelig at komme i Besiddelse deraf; det var mere Æren end Fordeelen, det gjaldt. I alt Fald kan det siges, at de Fordele, denne Begunstigelse har bragt Kreditforeningerne, har været dyrekøbte; den var fra først af og har stadig, og det med en vis Ret, været det faste Udgangspunkt for alle Bestræbelser for at skærpe Betingelserne for Kreditforeningernes Virksomhed og for i saa vidt Omfang som muligt at undergive den Administrationens og Lovgivningsmagts Kontrol.

Det er overfor disse endnu stadig fortsatte Bestræbelser, det er at Vigtighed at fastholde, hvor begrænset en Rækkevidde Kreditforeningernes Grundlov i Virkeligheden har.

Som før nævnt, var allerede tidligere nogle af de Dispensationer, som en Kreditforening maatte søge at opnaa, blevet meddelt ved Bevilling; men der kunde naturligvis rejses Tvivl om, hvor vidt en Minister kunde gaa ad denne Vej efter den frie Forfatnings Indførelse, navnlig naar der til Dispensationerne skulde knyttes Bestemmelsen om Anbringelsen af de umyndiges Midler. Derfor fremkom Loven; dens Formaal er at give Indenrigsministeren sikker Lovhjemmel for at tilstaa en Kreditforening de i Loven nævnte Begunstigelser, naar den opfylder de i Loven nævnte Betingelser. Men Loven skal jo ikke blot give Indenrigsministeren Sikkerhed, den skal ogsaa give Kreditforeningerne Sikkerhed; naar de opfylder Betingelserne, giver Loven dem Ret til Begunstigelserne. Dette er ogsaa udtrykt i Lovens § 4, hvor det hedder: for at en Kreditforening *kan vente at erholde sine Statuter sanktionerede og komme til at nyde godt af de foranstaaende Begunstigelser*, fordres etc., og i Lovens § 5, hvor der paalægges Ministeriet en Pligt til, naar den attraaede Sanktion ikke kan meddeles, at underrette vedkommende om Aarsagerne her til, idet det naturligt forudsættes, at Aarsagen til Sanktionsnægtelsen er, at Betingelserne ikke er opfyldte. At Kreditforeningen virkelig i Praxis opfylder Betingelserne, sikres derved, at de indgaar i Statutterne, og at der ikke i disse indsættes Bestemmelser, der strider derimod, derfor og derfor alene tillægges der Indenrigsministeren Ret til at kræve sig Statutterne forelagt og til at sanktionere dem, derfor og alene derfor kræves der til senere Statutændringer Indenrigsministerens Samtykke. Det er Ministeriets Pligt og Ret at paase, at Betingelserne gennem Statutbestemmelserne fuldtud opfyldes, men ligesom dets Pligt til at motivere en Sanktionsnægtelse endnu er bestaaende, saavist som Bestemmelsen i § 5 ikke er blevet ophævet ved nogen senere Lov, saaledes maa det utvivlsomt ogsaa anses for en Overskridelse af den Ministeriet i Loven tillagte Competence, hvis det gennem en Sanktionsnægtelse vilde hindre en Kreditforening i den fulde Nydelse af de den i Loven tillagte Begunstigelser. Loven paalægger Forpligtelserne, men den giver ogsaa Rettighederne, det

er for den to Sider af samme Sag, og den sanktionerende Myndighed, den tillægger Administrationen, kan denne ikke med Rette give saa vid en Fortolkning, at den kan benytte denne sin Myndighed til at forandre eller ophæve selve Loven, forsaavidt denne endnu er gyldig og ikke selv er ændret ved senere Lovgivning.

Det er i bedste Overensstemmelse med dette Lovens snævre og bestemte Formaal, at den ingen som helst Regler foreskrev om Kreditforeningens Organisation eller Forretningsførelse, udover den Begrænsning for dens Udlaansvirksomhed, der laa i den fastsatte Udlaansgrænse, $\frac{3}{5}$ af Panternes Værdi, og i Bestemmelsen om Amortisation af Laanet, for hvilken dog end ikke en Tidsfrist foreskrevs. Alt dette overlod den da til Kreditforeningen selv at træffe Bestemmelse om i sine Statuter, fordi de fremragende Mænd, der den Gang ledede Rigsdagens Arbejde paa saadanne Omraader, Mænd som *Ørsted*, *David*, *Ussing*, *Madvig*, *Tscherning* og senere *D. B. Adler*, hævdede Kreditforeningernes aldeles private Karakter og fuldtud erkendte, at en Sammenslutning af Landets Borgere med det Formaal at optage et Fælleslaan paa saadanne Vilkaar, som de ved fri Overenskomst oprindelig havde vedtaget eller senere underkastede sig, var et berettiget Udslag af den frie Foreningsret, der i selve Grundloven var hjemlet Borgerne, og derfor i sig selv ikke behøvede nogen Tilladelse eller Godkendelse fra Statsmagtens Side. Derfor er Lovens Tavshed dens Anerkendelse af Kreditforeningens Selvstyre, og heri ligger dens Berettigelse til at sammenstilles med selve Junigrundloven.

I Henhold til denne Lov — og til Loven af 21. Novbr 1851 — fik Kreditforeningen af jyske Landejendomsbesiddere 1. Decbr. 1851 sine Statuter stadfæstede, og faa Dage efter, 6. Decbr. s. A., stadfæstedes Statuterne for Kreditforeningen af Grundejere i Sjællands Stift, der senere udvidedes til at omfatte alle Østifterne. Af de Kreditforeninger, der endnu er i Virksomhed, har endnu to faaet deres Statuter stadfæstede i Henhold hertil: Kreditforeningen af Grundejere i Fyens Stift 20. Marts 1860 og Den vest- og sønderjydske Kreditforening af Landejendomsbesiddere 15. Decbr. s. A.

Tidligst, nemlig allerede 8. April 1851, havde imidlertid en Forening faaet sine Statuter stadfæstede, der har en særlig Interesse for os, fordi den var en Forløber for, ja, saa at sige blev Moder til »Creditkassen for Landejendomme i Østifterne«, det var »Creditkassen til Selvejendoms Fremme«. Naar denne Creditkasse allerede saa tidligt var paa Færde, var det imidlertid, fordi den ikke var en egentlig Kreditforening, men en af de i Lovens § 6 ommeldte »Laanekasser mellem danske Grundejere«; ja denne Paragraf var sikkert indsat i Loven alene af Hensyn til den. Tanken derom var udkastet af Martsministeriets nationalliberale Udenrigsminister, Grev *F. M. Knuth* til Knuthenborg, som allerede i Februar 1850 havde henvendt sig til Indenrigsministeren, efter at have fundet Tilslutning til sin Plan hos flere af Landets største Jordegodsejere og sikret sig, at et betydeligt Antal Gaardfæstere var villige til at optage Laan paa de af ham skitserede Vilkaar for derved at sættes i Stand til at erhverve deres Fæstegaarde til Selvejendom. De Jordegodsejere, der havde sluttet sig til *Knuths* Tanke, var, som det af senere Skrivelse fremgaar: Hofjægermester *H. R. Carlsen* til Gl. Køgegaard, Lensgreve *L. H. C. H. Holstein* til Holsteinborg, Kammerherre *J. Neergaard* til Svenstrup, Justitsraad *P. Joh. Neergaard* til Førsløv, Kammerherre *P. B. Scavenius* til Gjorslev og Baron *C. Zeuthen* til Baroniet Zeuthen. Tanken var, at Creditkassen under Interessenternes fælles Garanti skulde give første Prioritetslaan i Landejendomme saaledes, at Selvejendom derved direkte bevirkedes, idet den enkelte Ejendom, hvori Laanet gaves, samtidig med dets Modtagelse overgik til Selvejendom eller Arvefæste med Ret til at sælge og pantsætte, at Creditkassens Udlaan ikke maatte overskride $\frac{1}{3}$ af Ejendommens ved Taksation efter Forordningen af 7. Juni 1827 udfundne Værdi, og at enhver Lens- eller Stamhusbesidder af Fideicommissgods skulde være berettiget til at indtræde som Interessent i Creditkassen for det Bøndergods, som blev at afhænde fra vedkommende Ejendom, forsaavidt han iøvrigt var beføjet til at afhænde det og under den ham i saa Henseende paahvilende Kontrol ved saadant Salg. Af de Begunstigelser, der ved Lov af 20.

Juni 1850 tillagdes Kreditforeninger, fik en saadan Laanekasse efter Lovens § 6 tilstaaet Retten til Stempelfrihed, til at lade de af den udstedte Obligationer være Ihændehaverpapirer, til Nedsættelse af Postgebyrene og til at betinge højere Rente end 4 %, medens af Betingelserne Laantagernes solidariske Ansvar naturligvis bortfaldt, og Udlaansgrænsen sattes til $\frac{2}{5}$ istedetfor til $\frac{3}{5}$, og der udtrykkelig betingedes første Prioritet. Meningen var, som af *Nyholm* under Forhandlingerne om Loven af 20. Juni 1850 udtalt, at ved Salget af de for $\frac{2}{5}$ af Taksationsværdien udstedte Creditkasseobligationer skulde Godsejerinteressenten skaffe sig de nødvendige Kontanter til Udbetalingen af det Afdrag, der ved Bøndergodsets Bortsalg vilde blive ham afkrævet af hans Kreditorer, medens han skulde lade Resten af Købesummen indestaa som sekundær Prioritet i den bortsolgte Ejendom. Samtidig med at Creditkassens Statuter som ovenfor nævnt under 8. April 1851 stadfæstedes, overdroges Creditkassens Ledelse til en Direktion, bestaaende af Grev *Holstein*, Justitsraad *P. Joh. Neergaard* og Birkedommer *Lund*, Sterrede pr. Slagelse, der antog en Kasserer og som Bogholder ansatte *R. L. Rasmussen*. Resultatet af de to første Kvartaler, April og Juli 1851, var imidlertid mere end kummerligt; de udviste nemlig ingen Udlaan. Creditkassen havde i sine Statuter fastholdt en Udlaansgrænse af $\frac{1}{3}$ af Taksationsværdien; dette sørgelige Resultat bestemte den nu til at søge opnaaet en Statutændring, hvorved Udlaansgrænsen forhøjedes til den i Loven af 20. Juni 1850 tilladte Grænse $\frac{2}{5}$. Dette Statuttillæg stadfæstedes 16. April 1852, og det bevirkede i alt Fald, at Creditkassen dog traadte i praktisk Virksomhed ved at give nogle Udlaan. Men allerede under Rigsdagsforhandlingerne om Loven af 20. Juni 1850 havde *Wessely* udtalt, at man ikke kunde fremme Selvejendommen, naar man kun vilde gøre Udlaan til $\frac{2}{5}$ af Taksationsværdien, dertil krævedes, at Udlaansgrænsen som ved Kreditforeningslaan mindst var $\frac{3}{5}$, og dette viste sig kun altfor sandt. Thi selvom *Elmquists* Paastand om, at Creditkassen overhovedet aldrig traadte i Virksomhed, ikke er rigtig — som vi senere skal se — saa maa det dog erkendes, at den altfor lave

Udlaansgrænse indskrænkede dens Virksomhed til et meget beskedent Beløb.

Foruden de ovenfor nævnte Kreditforeninger fik endnu en Forening sine Statuter stadfæstede i Henhold til Loven af 20. Juni 1850: 19. November 1852 stadfæstedes Statutterne for Kreditforeningen af Købstadgrundejere i Nørrejylland. Denne Kreditforening skulde faa en sørgelig Berømmelse i de danske Kreditforeningers Historie; den skyldes det fremfor alt, at det økonomiske Selvstyre, som Grundloven af 20. Juni 1850 havde indrømmet Kreditforeningerne, skulde blive indskrænket paa lignende Maade som Junigrundlovens politiske Selvstyre indskrænkedes ved Revisionen i 1866. Det er bekendt, at Pengekrisen i 1857 tvang denne Forening til at standse sine Udlaan i Decbr. Termin 1860, og at Indenrigsministeren 22. Decbr. s. A. suspendede de Foreningen givne Begunstigelser, hvorefter den traadte i Likvidation. Omtrent samtidig kom ogsaa en af Amtmand *Bretton* oprettet »Hypoteklaaneforening for Landejendomsbesiddere i Nørrejylland«, hvis Statuter var blevet stadfæstede 23. Febr. 1859, i Vanskeligheder, der i Løbet af et Par Aar viste sig uovervindelige for den. Disse Begivenheder kom straks og i de følgende Aar til at indvirke meget stærkt paa den almindelige offentlige Menings Vurdering af Kreditforeningsinstitutionen, der i 1860 kun havde ti Aars Virksomhed at vise tilbage til, og som derfor ikke endnu havde erhvervet sig den grundfæstede Tillid, som med Rette tilkom den. Det lod sig om den Brettonske Laanekasse vel anføre, at den ikke var en egentlig Kreditforening og tilmed var blevet startet paa en meget letsindig Maade, men dens Sammenbrud bidrog dog til at forstærke Indtrykket af den jyske Købstadskreditforenings Standsning. Thi den syntes klart nok at vise, at den Sikkerhed, som Kreditforeningens solidariske Ansvar bød, dog ikke i sig selv var saa absolut god, som det hidtil var blevet hævdet; der lod sig derfra hente mange Argumenter for, at der fra det offentliges Side stillede nye Krav om yderligere Sikkerhed og skarpere Kontrol. I den Retning gik da ogsaa den offentlige Menings Strøm i mange Aar efter denne Begivenhed

— ja den kan vel knap nok siges endnu at have skiftet Retning, om end man dog siden 1881 har kunnet se, at den jydsk Kjøbstadkreditforenings Historie saa langt fra at afgive Bevis for det solidariske Ansvars Svigten meget mere bør tjene til Bevis for dets absolute Sikkerhed, saa sandt som det endelige Resultat af denne den eneste forulykkede Kreditforenings Virksomhed er blevet, at den til enhver Tid punktlig har kunnet betale sine Kreditorer de stipulerede Renter, og at den ved sin endelige Opløsning vil have betalt sin hele Gæld til Hvid og Skilling.

Den første og værste Følge var, at Strømkæntringen i den offentlige Mening straks greb den daværende Indenrigsminister *Monrad*, der derved førtes til paa en skæbnesvanger Maade at gribe ind i Kreditforeningsinstitutionens rolige og naturlige Udvikling. Rigsdagen havde til Behandling et i Landstinget 25. Oktbr. 1860 privat indbragt Lovforslag, der i Tilknytning til Loven af 20. Juni 1850 tilsigtede at indføre den ved de bestaaende Kreditforeningers Vækst naturlige og ønskelige Serieinddeling. Ind i Diskussionen om denne Sag kastede da Ministeren pludselig ved dens anden Behandling i Landstinget Spørgsmaalet: om det overhovedet var heldigt, at der oprettedes flere Kreditforeninger, om ikke Trangen til Kreditforeningslaan maatte siges at kunne tilfredsstilles ved Hjælp af de allerede bestaaende Kreditforeninger, og om ikke det, der var sket med den jydsk Kjøbstadkreditforening maatte siges at gøre det betænkeligt, at Indenrigsministeren efter Loven af 20. Juni 1850 var forpligtet til »i Huj og Hast« at stadfæste Statutterne for enhver Kreditforening, der opfyldte de deri stillede Betingelser. Det maa siges, at Lovgivningsmagten tog forsaavidt roligt paa denne Appel fra en noget desorienteret Ministers Side, som den gennemførte det private Lovforslag om en Serieinddeling indenfor hver enkelt Kreditforening, og bestemte, at hver Serie inden sin Afslutning skulde have Interessenter for mindst 6 Mill. Kr., og at det solidariske Ansvar for den sluttede Serie vedblev at hvile ogsaa paa Interessenterne i den nye Serie, indtil denne nye Serie havde naaet et Udlaansbeløb af 2 Mill. Kr. Den tog ogsaa Hen-

syn til de Erfaringer, som var vundet ved den jydsk Kjøbstadskreditforenings Kalamiteter, idet den i Loven indsatte en Bestemmelse om, at ingen Interessent ved Udtræden af en Kreditforening eller den enkelte Serie kunde fritages for det paa ham hvilende solidariske Ansvar, førend Regnskabet for det paagældende Aar var blevet anerkendt af Indenrigsministeriet. Saavidt disse Bestemmelser, der er Hovedindholdet af Loven af 19. Febr. 1861, rækker, betegner denne Lov et Fremskridt for Kreditforeningsinstitutionen; Serieinddelingen med dens Begrænsning af det solidariske Ansvar og de Muligheder for en hastigere Udtrækning, den aabnede Obligationsejerne, var en stor Nyvinding. Men den maatte købes med en Beroligelse af Indenrigsministerens Nervøsitet. Saa at sige uden Omtale blev i Lovens § 3 indsat en Bestemmelse om, at »de i Lov af 20. Juni 1850 omhandlede Begunstigelser for Kreditforeninger og Laanekasser for Grundejere kunne for Fremtiden ikkun meddeles ved Lov«. Det vilde være meget urigtigt at sige, at denne Paragraf i Loven af 19. Febr. 1861 ophæver Loven af 20. Juni 1850, thi denne er endnu den Dag i Dag Kreditforeningernes Grundlov, men den bevirkede, at fra nu af skød Lovgivningsmagten sig ind som en medbestemmende Faktor mellem Kreditforeningsgrundloven og Kreditforenings selvstyret, den gav Lovgivningsmagten den formelle Ret til ustandseligt at gribe ind i en Udvikling, som alene skulde have været bestemt ved Kreditforeningsinstitutionens eget Tarv.

Den første Kreditforening, der som en Følge af denne Lov maatte søge Lovgivningsmagten om Anerkendelse, blev »Creditkassen for Landejendomme i Østifterne«. I September 1865 var der blevet udstedt en saalydende »Indbydelse til Dannelsen af en Creditkasse for Landejendomme i Østifterne«:

»Det er almindeligt anerkjendt, at solide Creditforeninger ere til Fordel saavel for Eiendomsbesiddere som for Capitalister.

Eiendomsbesiddere kunne uden saadanne Foreninger ofte kun med stor Vanskelighed erholde de nødvendige Laan, navnlig naar de ere fjernede fra Hoved-

sæderne for Pengecirculationen. Ved Creditforeninger have de derimod ikke blot Sikkerhed for at kunne faae Laan, naar disse ikke overstige en rimelig Størrelse, men de opnaae tillige den Fordel, som ikke kan paaregnes ved private Laan, at Pengene ere uopsigelige, saalænge de indgaaede Forpligtelser opfyldes. Herved undgaaes tillige saadanne Fluctuationer i Eiendomspriserne, som en pludselig Op- sigelse af mange Laan paa eengang i Almindelighed fører med sig. Capitalisterne opnaae ved Creditforeninger Sikkerhed ikke i en enkelt men i en Samling af Eien- domme, og de undgaae de mange Vanskeligheder, som Forholdet til en enkelt Debitor ofte fører med sig.

Creditforeninger, der saaledes yde saavel Eiendomsbesiddere som Capitalister væsentlige Fordele, ere altsaa til stor Nytte, navnlig i et agerdyrkende Land, i hvilket Frygten for Opsigelse ofte kan foranledige, at nødvendige Laan ikke op- tages, hvorved Cultivering af mange Eiendomme forsømmes. Men forat Cre- ditforeninger skulle stifte den Nytte, som de ere i Stand til at yde, maa de være saaledes indrettede, at de kunne indgyde saavel Eiendomsbesiddere som Capi- talister den størst mulige Tillid. Baade Østifternes og den fynske Creditforening bestyres med paaskjønnelsesværdig Dygtighed og samvittighedsfuld Forsigtighed; men ved begge disse Foreninger klæber den væsentlige Ufuldkommenhed, at de omfatte to saa uensartede Gjenstande som Landeiendomme og Kjøbstadeiendomme, uden at der engang i Statuterne er truffet nogen Bestemmelse om det Forhold, hvori Størrelsen af Udlaan i Kjøbstadeiendomme skal staae til hvad der udlaanes i Landeiendomme.

Vel kunne Kjøbstadeiendomme i mange Tilfælde afgive en ligesaa betryggende Sikkerhed som Landeiendomme, men det kan paa den anden Side ikke nægtes, at Værdien af Kjøbstadeiendomme er langt mere afhængig af særegne Forhold, der ere af en foranderlig Natur, saasom Beliggenhed for Næringsdrift, Eierens Person- lighed, vedkommende Kjøbstads økonomiske Forhold og desl., end Værdien af Landeiendomme, hvoraf følger, at hines Værdi ofte er saare vanskelig at fastsætte for en længere Aarrække.

Det er derfor ogsaa en Kjendsgjerning, at Capitalister i Reglen have større Tillid til den Sikkerhed, som gives i Landeiendomme end i Kjøbstadeiendomme. Heraf kan man ikke alene drage den Slutning, at under iøvrigt lige Forhold ville de Obligationer, som udstedes af Creditforeninger for Landeiendomme alene, kunne sælges til en højere Priis end de, som udstedes af Creditanstalter, der tillige om- fatte Kjøbstadeiendomme; men det kan tillige antages, at Landmænd ville have mindre Betænkelighed ved at indtræde i en Forening, der kun modtager Pant i Landeiendomme, end i en saadan, som tillige repræsenterer Kjøbstadeiendomme.

Da der nu i Østifterne savnes en *Creditforening for Landeiendomme alene*, have vi Undertegnede forenet os om at indbyde til Oprettelsen af en saadan.

Ved Udarbejdelsen af Statutterne, hvortil Udkast kunne erholdes udleverede i den Gyldendalske Boghandel, Klareboderne Nr. 3, eller hos en af Undertegnede, have vi taget Hensyn til de Forbedringer, som Erfaring efterhaanden har lært, at der bør foretages ved slige Instituter, ligesom vi ogsaa have paatænkt at indføre adskillige andre Forandringer, dels til Lettelse for Laansøgerne, og dels til Betyngelse for Obligationseierne.

Medens saaledes alle her i Landet bestaaende Creditforeninger have deres egne Taxationsmænd, have vi anset det for rigtigere at lade Panterne vurdere ved to af Retten udmeldte Mænd, der hver Gang afhjemle Forretningen efter Forordningen af 7de Juni 1827 i Forbindelse med nogle særlige, til yderligere Veiledning udarbejdede Regler. Herved og ved Optagelsen af en Bestemmelse i Statutterne om, at ikke Directionen alene, men denne i Forbindelse med Repræsentantskabet skal tage endelig Beslutning om Bevilgelsen af ethvert Laan, antage vi, at der er taget alle fornødne Forsigtighedsregler mod en altfor stor Lethed ved at erholde Laan paa mindre sikre Prioriteter.

Til Lettelse for Laansøgerne baade med Hensyn til Laanenes Udbetaling og Indbetaling af Renter og Afdrag paatænkes der oprettet Contoirer i de Provindser, hvor Foreningen giver Laan mod Underpant i faste Eiendomme. Ved i Udkastet til Statutterne at foreslaae udnævnt en kongelig Commissarius til at føre Tilsyn med Foreningens Virksomhed have vi troet at bidrage til at styrke Tilliden til det nye Institut.

Endelig skulle vi henlede Opmærksomheden paa et Punkt, som efter vor Mening ikke er af ringe Betydning. Medens man ved Stiftelsen af alle tidligere Creditforeninger har behandlet alle Laan paa een og samme Maade med Hensyn til Størrelsen af de aarlige Ydelser, som Debitor har at svare af samme, have vi i Overensstemmelse med Forholdets virkelige Natur anset det for rigtigst, i den nævnte Henseende at gjøre en Forskel mellem den første, og som Følge deraf sikrere Deel af et Laan og den senere Gjæld. Denne Tanke kan naturligviis udføres paa mange forskjellige Maader, men vi have efter omhyggelig Overveielse troet at komme til det rigtigste Resultat ved at dele Laanene i to Klasser saaledes, at der af 1ste Klasses Gjæld i alt svares aarlig $4\frac{1}{2}$ pCt. og af 2den Klasses Gjæld $5\frac{1}{3}$ pCt. Dette vil have til Følge, at 2den Klasses Gjæld amortiseres dobbelt saa hurtigt som 1ste Klasses Gjæld, der ogsaa ifølge sin Natur bør have en mere stabil Charakter.

Da vi tillige have taget Hensyn til Ønskeligheden af at fremme Selveiendoms Indførelse paa Fæstegods, vil der fra vor Side blive foretaget de fornødne Skridt

til, at den under 8de April 1851 oprettede Creditkasse til Selveiendoms Fremme, som flere af os have været med til at stifte, eventuelt kan blive indlemmet i den nye Creditkasse.

I Henhold til ovenstaaende Bemærkninger — og de denne Indbydelse ledsagende Oplysninger — tillade vi os herved at opfordre laansøgende Grundeiere i Østifternes Land districter til snarest muligt at indkomme med deres Begjæringer om Laan, idet vi tilføie, at der, saasnart det lovbefalede Beløb af $\frac{1}{2}$ Million Rdl. er tegnet, strax vil blive indgivet Ansøgning om Statuternes Stadfæstelse, saa at det nye Creditinstitut forhaabentlig allerede kan begynde sin Virksomhed i førstkomende December Termin.

Begjæringer om Laan modtages foreløbig paa medundertegnede *Adlers, Juels, Rasmussens* og *Rées* Contoirer i Kjøbenhavn. Paa hvilke Steder i Provindserne Begjæringer om Laan kunne indgives, vil senere blive bekendtgjort.

Kjøbenhavn, i September 1865.

D. B. Adler,
Grosserer, Folkethingsmand. Kjøbenhavn.
Hyskenstræde Nr. 1.

H. R. Carlsen,
Hofjægermester, Landstingsmand. Gamle Kjøgegaard.

F. J. Juel-Vind-Frijs,
til Baroniet Juellinge, Greve, Landstingsmand.

N. J. Heie,
Sognefoged og Gaardeier i Skovbølle pr. Nakskov,
Landstingsmand.

C. Juel,
Appellationsretsraad, Overretssagfører,
Folkethingsmand. Kjøbenhavn.
Nørregade Nr. 21, 2den Sal.

K. Pedersen,
Gaardeier i Søster-Svenstrup pr. Viby, Folkethingsmand.

L. Rasmussen,
Justitsraad, Secretair og Bogholder ved Brandforsikringen
for Sjællands Stift og ved Creditkassen for Selveiendoms Fremme
i Danmark. Kjøbenhavn.
Løngangsstræde 23, 2den Sal.

O. D. Rosenørn-Lehn,
Lehnsbaron til Baronierne Guldborgland og Lehn,
Landstingsmand.

N. Andersen,
Gaardfæster i Huusby pr. Middelfart. Folkethingsmand.

Jes Frederiksen,
Eier af Steensgaard, Forpagter paa Fuglsang pr. Nykjøbing
paa Falster.

H. Grüner,
Justitsraad, forh. Borgmester i Husum. Kjøbenhavn.

L. H. C. H. Holstein-Holsteinborg,
Lehns greve, Folkethingsmand.

Fr. Knudsen,
Appellationsretsraad, Landstingsmand,
Statsrevisor. Kjøbenhavn.

Chr. Rasmussen,
Gaardmand i Ryslinge pr. Odense, Folkethingsmand.

Julius Réé,
Grosserer, Folkethingsmand.
Kjøbenhavn.
Læderstræde Nr. 9, 2den Sal.

E. Tesdorpf,
Etatsraad, Formand for det kgl. Landhuusholdningselskab.
Ourupgaard.

Denne Indbydelse indsendtes 19. Novbr. 1865 til Indenrigsministeriet tillige med et Udkast til Statuter for Foreningen og med Ansøgning om, at Ministeriet vilde forelægge Rigsdagen et Udkast til en Lov, hvorved de i Loven af 20. Juni 1850 §§ 2 og 3, jfr. Stempeloven

af 19. Febr. 1861 § 75 *in fine* nævnte Begunstigelser blev denne Creditkasse tilstaaede. Denne Henvendelse besvarede Indenrigsministeriet imidlertid 5. Decbr. med at udtale, at det »vistnok nærer nogen Tvivl om, hvorvidt der kan siges at være Trang til noget nyt Creditinstitut af den omhandlede Art i Østifterne, og derfor heller ikke finder sig foranlediget til at forelægge Rigsdagen noget Lovudkast i den attraaede Retning, men at man paa den anden Side, saafremt et privat Lovforslag om en Bemyndigelse for Regeringen til at meddele den paatænkte Creditkasse de omhandlede Begunstigelser maatte vinde Rigsdagens Bifald, ikke skal være utilbøjelig til at indstille et saadant Lovforslag til allerhøjeste Stadfæstelse«.

Det blev da Indbydernes egen Sag at skaffe deres Creditkasse den nødvendige Lovhjemmel, og de satte sig straks i Bevægelse herfor. Allerede 8. Decbr. indbragte syv Folketingsmænd, nemlig de seks Indbydere *D. B. Adler, N. Andersen, C. Juel, K. Pedersen, Chr. Rasmussen* og *Julius Rée*, der nu havde suppleret sig med Folketingsmand, Gaardejer *P. Pedersen* af Sigerslevvester, i Rigsdagens Folketing et Lovforslag, der kort og godt lød: »Indenrigsministeriet bemyndiges til at meddele en Creditkasse for Landejendomme i Østifterne de i Loven af 20de Juni 1850 §§ 2 og 3 omhandlede Begunstigelser.« Det syntes straks, som om dette Lovforslag skulde blive gennemført næsten uden Omtale; *J. Rée* anbefalede det kort ved Forelæggelsen, og ved første Behandling 12. Decbr. udtalte Indenrigsminister *Estrup*, at han efter sit Kendskab til Foreningens Statutter ingen Betænkelighed nærede ved dets Vedtagelse, hvorefter det gik direkte til 2. Behandling uden Udvalgs Nedsættelse. Men under denne anden Behandling, 5. Januar 1866, tog Sagen en ny Vending. Straks ved Forhandlingernes Begyndelse gjorde Borgmester *L. C. Larsen* opmærksom paa, at Lovforslaget ikke kunde vedtages i den Form, hvori det var indbragt, dets Formulering var altfor utilstrækkelig, idet det end ikke var anført, at Creditkassen skulde fyldestgøre de i Loven af 20. Juni 1850 § 4 stillede Betingelser. Heri havde han utvivlsomt Ret og allerede af denne Grund kunde Lovforslaget vanskeligt

gennemføres uden Udvalgsbehandling. Men dernæst fremhævede han, at der ikke var givet Oplysninger om den paatænkte Creditkasses hele Organisation; Statutudkastet var vel blevet fremlagt til Gennemsyn, men det var nødvendigt, at hele Foretagendet blev Genstand for mere indtrængende Drøftelse og Overvejelse. Denne Tale virkede som et Trompetstød; det høje Ting vaagnede med et til Erkendelse af, hvilken alvorlig Pligt Loven af 19. Febr. 1861 havde paalagt Lovgivningsmagten. Den var ingenlunde, som *Juel* forsøgte at gøre gældende, fyldestgjort ved, at Lovgivningsmagten var gjort bekendt med Statutterne, en Anskuelse, som dog ogsaa Indenrigsministeren maa antages at have delt — nej, fra forskellige Sider i Salen, og ikke mindst af *Tscherning*, hævdedes det nu, at det hele Spørgsmaal maatte tages op til indgaaende Drøftelse, hvorunder Lovgivningsmagten især maatte rette sine Bestræbelser paa at forstærke Sikkerheden, navnlig, som *Tscherning* anførte, »efter at vi have set to Creditforeninger her i Landet, der begge have svigtet paa en Maade, man ikke maa ønske kunde gjentages«. Det var naturligvis meget ærgerligt for Forslagsstillerne paa et saa sent Stadium som anden Behandling at se disse Vanskeligheder taarne sig op, og de kunde med rette spørge, hvorfor man intet havde hørt om alt dette ved første Behandling — det var da heller ikke paa Forslag af nogen af dem, men af *Fenger*, at denne Sags videre Behandling standsedes, og at den henvistes til et Udvalg paa 5 Medlemmer, nemlig Statsrevisor *Marius Gad*, Proprietær *Mayntz*, Gaardejer *Corn. Petersen*, Grosserer *Jul. Rée* og cand. theol. *Thurah*, der konstituerede sig med *Rée* som Formand og *Gad* som Sekretær og Ordfører. Allerede 13. Jan. afgav dette Udvalg sin Betænkning, der mandede ud i, at Udvalget undtagen *Mayntz* indstillede til Tinget at vedtage et helt nyt af Udvalget udarbejdet Lovforslag, hvorved Indenrigsministeren bemyndigedes til at meddele den paatænkte Creditkasse de sædvanlige Begunstigelser, dog kun hvis dens Statuter, der skulde være udarbejdede paa Grundlag af de i Lov af 20. Juni 1850 § 4 og Lov af 19. Febr. 1861 § 1 givne Forskrifter, yderligere fyldestgjorde fire nye Betingelser, af hvilke de

tre (Nr. 1, 2 og 4) gav Indenrigsministeriet Ret til at føre en nærmere Kontrol med Foreningens hele Virksomhed, til at sanktionere Valget af to Revisorer og til eventuelt at standse Foreningens Virksomhed eller foranledige dens Bo taget under Skiftebehandling, medens den fjerde (Nr. 3) gav nøje Forskrift om, hvor store Bidrag der skulde ydes til Reserve- og Administrationsfondet og om dettes Størrelse.

Dette Forslag blev af Folketingets Formand betragtet som et nyt indbragt Lovforslag og maatte derfor undergaa tre Behandlinger – eller »Mishandlinger«, som *J. Rée* i et Øjeblikks Utaalmodighed over al denne Omstændelighed skal have tilladt sig at betegne dem. Disse tre Behandlinger fandt Sted 17., 20. og 23. Januar med det Resultat, at der til de ovennævnte fire nye Betingelser var føjet endnu en femte, der gav Forskrift for, hvorledes der skulde forholdes med overtagne Panter. I denne Skikkelse overgik Lovforslaget til Lands- tinget, der efter 26. og 29. Januar at have underkastet det første og anden Behandling vedtog det uforandret ved tredje Behandling 1. Februar. Lovforslaget var dermed færdigt fra Rigsdagen og under 9. Februar 1866 kunde der da gives allerhøjeste Stadfæstelse af følgende:

LOV

hvorved Indenrigsministeriet bemyndiges til at meddele en Creditforening for Landeiendomme i Østifterne de i Lov af 20. Juni 1850 §§ 2 og 3 anførte Begunstigelser.

Naar en Creditforening for Landeiendomme i Østifterne har dannet sig og vedtaget Statuter paa Grundlag af de i Lov af 20de Juni 1850 § 4 og Lov af 19de Februar 1861 § 1 givne Forskrifter, bemyndiges Indenrigsministeriet til at sanctionere en saadan Forenings Statuter og at meddele Foreningen de i Loven af 20de Juni 1850 §§ 2 og 3 anførte Begunstigelser, dog kun paa følgende yderligere Betingelser:

1. Det forbeholdes Indenrigsministeriet til enhver Tid at lade Foreningens Virksomhed undersøge i alle dens Enkeltheder. De ved denne Control foraarsagede Omkostninger afholdes af Foreningen.

2. Ved Foreningen ansættes 2 Revisorer, hvis Udnævnelse bekræftes af Indenrigsministeriet. — Dette fastsætter tillige et Reglement for Revisionen.

3. Til Dannelsen af Reserve- og Administrationsfond skal hvert Medlem ved Optagelsen i Foreningen contant indbetale mindst 2 pCt. og fremdeles halvårlig mindst $\frac{1}{8}$ pCt. af det tilstaaede Laan. — Dog kan, naar Fonden ved fornævnte og ved andre Bidrag, som maatte tilfalde den, er stegen til 5 pCt. af Gjelden, den halvårlige Indbetaling til samme med Indenrigsministeriets Tilladelse nedsættes, men ikke til mindre end $\frac{1}{16}$ pCt., og den forhøies atter til det oprindelige Beløb, saasnart Fonden af en eller anden Aarsag er sunken ned under 5 pCt. — Skulde Fonden nogensinde synke under 1 pCt., blive desuden overordentlige Bidrag ubetinget at opkræve.

Saafremt Foreningen inddeles i Serier, holdes Reserve- og Administrationsfond særskilt for hver Serie, saaledes at Fonden følger Serien og opløses med denne. — Fornævnte Regler finde da Anvendelse for hver enkelt Series Reserve- og Administrationsfond.

4. Naar et Pant maa overtages af Foreningen, skal der i den første halvårlige Termin, der indtræffer efter 12 Ugers Forløb efter Overtagelsen, inddrages og annulleres et Beløb af de af Foreningen udstedte Gjeldsforskrivninger, der svarer til $\frac{1}{3}$ af den paa Pantet hvilende Gjeld til Foreningen, og i hver af de to første derpaa følgende halvårlige Terminer et lignende Beløb. Pantet skal stilles til offentlig Auction inden Udløbet af et Aar efter Overtagelsen. Forsaavidt det ikke sælges, kan det for Fremtiden kun opføres i Foreningens Bøger med et Beløb, som ikke overstiger det højeste ved Auctionen gjorte Bud.

5. Skulde Creditforeningens Bestyrelse efter Indenrigsministeriets Skjøn væsentlig forringe den Creditorerne tilkommende Sikkerhed, og har den ikke inden Udløbet af en den forelagt Frist foranstaltet det fornødne til Manglens Afhjælpning, skal Indenrigsministeriet være berettiget til at standse Foreningens Virksomhed eller efter Omstændighederne foranledige dens Bo taget under Skiftebehandling.

En Sammenligning med det oprindelig forelagte Lovforslag viser, hvor dybe Spor Rigsdagsforhandlingerne havde sat sig i Loven. Til dens enkelte Bestemmelser saavel som til forskellige af de Anskuelser, der gjordes gældende under Rigsdagsforhandlingerne, vil vi i det følgende Afsnit vende tilbage. Her skal endnu kun omtales den direkte Modstand mod den nye Creditkasses Oprettelse, der ogsaa kom til Orde. Den var ikke uinteresset, men kom netop fra de Sider, hvor den maatte forventes. Først fra de allerede bestaaende Creditforeninger; som ovenfor nævnt, havde Proprietær *Mayntz*, der var

Repræsentant i den fynske Kreditforening, som Udvalgsmedlem indstillet at forkaste Lovforslaget, ligesom han gentagne Gange talte derimod. En skarp, ikke uberettiget Kritik og direkte Modstand mødte Lovforslaget ogsaa hos *Alberti*, der her sikkert talte for den sjællandske Bondestands Sparekasse, og derved tillige blev Talsmand for alle de Pengeinstituter, hvis egen Forretning i større eller mindre Grad bestod og bestaar i Udlaan mod Pant i fast Ejendom. Det er klart, at hos dem maa til enhver Tid enhver ny Kreditforening, ja overhovedet enhver Forholdsregel, der har til Formaal at udvide Kreditforeningernes Udlaansvirksomhed, møde Modstand. Og omvendt maa Kreditforeningerne til enhver Tid se det som en Hovedopgave at bekæmpe disse Pengeinstituters Udlaan. Thi Kreditforeningsinstitutionens Grundtanke er jo netop at befri Laantagerne for de betydelige Ulemper, der klæber ved de private Udlaan, fremfor alt den vilkaarlige Opsigelse eller Renteforhøjelse, men disse Ulemper er i ligesaa høj Grad til Stede ved Pengeinstituternes Udlaan, selv om Vilkaarligheden ofte, om end ikke altid, er mindre fremtrædende end ved det rent private Laan. Over dette Forhold var da ogsaa selv en saa ivrig Kritiker af Lovforslaget som *Tscherning* fuldstændig klar, og sin Mening herom udtrykte han som sædvanligt meget kraftigt: »Husk paa, hvor mange forfærdelige Creditforeninger vi have her i Landet, thi jeg kalder de Sparekasser, der tillige er Creditforeninger, forfærdelige Creditforeninger, og jeg ønsker derfor at skabe mange Creditforeninger af samme Art som denne, for at alle Sparekasser, der ere Creditforeninger, kunne komme til at ligge under«. Den direkte Modstand fandt da heller ingen Tilslutning i Tinget; ved den endelige Afstemning stemte 62 for Lovforslaget, imod det kun to — det er tilladt at formode, at disse to netop var *Mayntz* og *Alberti*.

Disse to Modstandere havde to Hovedargumenter. Det ene var allerede antydnet af selve Indenrigsministeriet og gik ud paa, at der ingen Trang var til en ny Kreditinstitution; den Trang, der havde været til Kreditforeningslaan, var nu i det væsentligste tilfredsstillet,

og det vilde være uheldigt at skabe mange smaa Kreditforeninger i Stedet for faa store. Tiden har afkræftet dette Argument mere fuldstændigt end nogen vel dengang kunde ane. Da det fremsattes, havde Østifternes Kreditforening et Restgældsudlaan paa 32 Mill. Kr.; Jydske Landkreditforening var naaet til 13 Mill.; den vest- og sønderjydske Kreditforening havde udlaant 2½ Mill., den fynske 2 Mill. — dertil havde den forulykkede jydske Købstadkreditforening et Udlaan paa 6 Mill. Kr. Nu er der tolv Kreditforeninger i Virksomhed, af hvilke kun to har et mindre Restgældsudlaan end den største Kreditforening dengang havde. Disse tolv Kreditforeningers samlede Restgældsudlaan androg 31. Marts 1915 afrundet til Millioner Kr. ikke mindre end 1761 Mill., 52 % heraf, 915 Mill., fordelte de to største Foreninger, Østifternes og Jydske Landejendomme, imellem sig med henholdsvis 502 og 413 Mill. Kr., 39 %, 688 Mill. Kr., var omtrent ligeligt fordelt mellem fem Foreninger: Vest- og Sønderjydske med 154 Mill., Københavns med 150 Mill., Creditkassen med 142 Mill., Jydske Husmænds med 125 Mill. og Ny jydske Købstads med 117 Mill. Kr., 9 %, 158 Mill., var fordelt ligeledes mellem fem Foreninger, nemlig Fyens Stifts med 48 Mill., Østifternes Husmænds med 40 Mill., Jydske Landgrundejere med 34 Mill., Kommunerne med 27 Mill. og Industrielle Ejendomme med 9 Mill. Kr. Og hvem tør nu, selv efter denne kolossale Udvikling, selv efter at Kreditforeningernes samlede Udlaan er blevet 32 Gange større i halvtredsindstyve Aar, fremsætte den Formening, at Trangen til Kreditforeningsudlaan eller nye Kreditinstitutioner er tilfredsstillet? Saa meget viser i alt Fald disse Tal os, at Frygten for, at den nye Kreditinstitution skulde komme til at høre til de smaa og derfor mindre ønskværdige Kreditforeninger, kunde man ganske have sparet sig; paa en meget værdig Maade hævder Creditkassen, ikke mindst i Betragtning af dens skarpt afgrænsede og endda ikke ubestridte Virkefelt, sin Plads i Kreditforeningernes Række.

Modstandens andet Hovedargument var Fremhævelsen af de skadelige Følger af en for vidt dreven Konkurrence mellem Kreditfor-

eningerne indbyrdes. Dette Argument afviste *Tscherning* kraftigt og kort: »den hele Betragtningssmaaede om, hvorvidt vi have Kreditinstituter nok eller ikke, ser jeg egentlig ikke vedkommer os mere end en Undersøgelse af, om vi her i Byen have Skrædere nok eller ikke.« Det var vistnok en altfor flot og afgjort Hævdelse af den frie Konkurrences absolute Princip ogsaa paa dette Omraade, og det var den mere besindige Udvalgsordfører, *Gad*, der anførte det bedste og i sin Begrænsning sikreste Argument for Friheden til Oprettelse af nye Kreditforeninger, idet han »fandt det naturligt, at Kreditforeninger oprettedes efter Folks eget Ønske, eftersom der er større eller mindre *Forskelligheder i Henseende til de Laans Beskaffenhed*, som Kreditforeninger overhovedet indlader sig paa«. Her fremdrog *Gad* et Synspunkt, som vi senere skal vende tilbage til, nemlig det, at det overhovedet kun er indenfor meget begrænsede Omraader, der kan siges at finde en virkelig Konkurrence Sted imellem Kreditforeningerne, fordi disse ikke har ganske samme Virkefelter eller Formaal, saa at Oprettelsen af nye Kreditforeninger som Regel lige saa vanskeligt kan forsvares som angribes ved en Argumentation ud fra Virkningerne af almindelig Konkurrencefrihed. Det havde da, som *Gad* bemærkede, heller ikke været Udvalgsflertallets Mening at ville udtale sig og stemme enten for eller imod nogen ubetinget Konkurrence paa Kreditforeningernes Gebet. Ogsaa var det jo fuldstændig rigtigt, naar *Gad* og *Juel* mod *Mayntz* indvendte, at skulde man nævne et virkeligt Eksempel paa Oprettelse af en konkurrerende Kreditforening, saa var det, da man for Fyen etablerede en særlig Kreditforening ved Siden af Østifternes, idet den fyenske Forening havde netop samme Formaal som Østifternes, nemlig at give Laan saavel i Købstadejendomme som i Landejendomme, medens Creditkassen vilde begrænse sit Virkefelt alene til de sidste. Kun herindenfor vilde den nye Forening komme til at konkurrere med de ældre. Om Følgerne af en saadan Konkurrence udtalte *D. B. Adler* som sin Formening, at Konkurrencen snarest vilde faa den modsatte Virkning af den som befrygtedes; det Institut, der viste, at det gik varsomst tilværks, vilde

snarest faa de solideste Debitorer og villigst finde Kreditorer, saa at Konkurrencen vilde føre til større Betyggelse for Papirerne i Stedet for, som paastaet, til større Lethed med Hensyn til at tilstaa Laan. Erfaringen har givet *Adler* Ret i denne Formening; den har vist, at jo længere en Kreditforening har virket, jo større den har vokset sig, des forsigtigere vil den holde sit Udlaan indenfor stedse snævrere Grænser. Aarsagen er, at naar en Kreditforening først har naaet en saadan Størrelse, at dens Kredit er tilstrækkeligt sikret ved Medlemmernes solidariske Ansvar og det opsparede Reservefond, og Administrationsudgifterne ikke overstiger en passende Kvotadel af Medlemmernes Bidrag, vil Ønsket om en yderligere Tilgang af Medlemmer ud over den, der saa at sige kommer af sig selv, langt blive overvejet af Ønsket om, at der ikke paaføres Foreningens ældre Medlemmer nogensomhelst Risiko fra ny indtrædende Medlemmers Side. Dette vil, som *Adler* havde forudset, give sig Udslag først og fremmest i en større og større Tilbageholdenhed ved nye Udlaan, men dernæst ogsaa i en vis Ulyst til paa noget Punkt at forlade den Basis, hvorpaa Foreningen nu engang er konstitueret, selv om der ved en eller anden Reform er Udsigt til at forøge Laansøgernes Tal. Den virkelige Fare, der truer en Kreditforening under dens naturlige Vækst, er Faren for en Stagnation; Konkurrencen har i dette Forhold netop kun saa megen Magt, at den kan modarbejde denne Fare og maaske holde den borte.

Hermed skal det naturligvis ikke være sagt, at ikke den fremragende Leder af en endogsaa meget stor og grundfæstet Kreditforening skulde have det i sin Magt at yde væsentlige Bidrag til Kreditforeningsinstitutionens videre Udvikling. Men den største Drift til Indførelse af Reformer og principielle Forbedringer vil dog altid findes hos de Mænd, der sætter sig til Maal at grundlægge en ny Forening. Det vil være en naturlig Tanke for dem at give den nye Forening den bedst mulige Konstitution paa Grundlag af de Erfaringer, der i Tidens Løb er gjort, og de nye Ideer, de selv medbringer, og de vil derved søge en yderligere anbefaling for Virkeliggørelsen af deres Plan.

Fra de nye Foreninger er da ogsaa de kraftigste Impulser til en videre Udvikling af Kreditforeningsinstitutionen kommet; først og mest gælder dette om Creditkassen. De Mænd, der indbød til dens Dan- nelse, søgte, som det fremgaar af selve Indbydelsen, netop at anbefale deres Forslag ved at fremhæve, at de ved Udarbejdelsen af Statu- terne havde »taget Hensyn til de Forbedringer, som Erfaring efter- haanden har lært, at der bør foretages ved slige Instituter«, og at de ligeledes havde udtænkt og indført »adskillige andre Forandringer, dels til Lettelse for Laansøgerne og dels til Betyggelse for Obliga- tionsejerne«. Fra første Færd søgte Creditkassen da sin særlige Be- rettigelse deri, at dens Organisation var saa fuldkommen som muligt; den gav sig straks overfor de ældre Foreninger Karakteren af Refor- matoren, Fremskridtsforeningen, der vilde være den første til at om- sætte indvunden Erfaring i praktiske Forholdsregler, den første til at udfinde nye Veje til paa bedste Maade at naa de fælles Formaal. Af de oprindelige Reformforslag blev nogle staaende, medens andre atter maatte opgives, fordi senere Erfaring viste, at deres Betydning som Forbedringer var omtvistelig eller ringe; allerede derved havde Creditkassen dog ydet væsentlige Bidrag til Kreditforeningsinstitu- tionens videre Udvikling. Men den har faaet sit eget særlige Præg derved, at den trods sin betydelige Vækst dog ingensinde er kommet ind under Stagnationen, at den ikke senere har tabt af Syne den Grundtanke, der fremsattes af dens Stiftere. Hertil har det først og fremmest virket, at Creditkassen har fundet fremragende og dybt interesserede Ledere, der forstod at gøre Erfaringer og at udmønte dem til praktiske Forholdsregler, der forstod at finde nye Veje og havde Initiativ til at følge dem. Men det har ogsaa noget medvirket, at Konkurrencen ingensinde for Creditkassen helt mistede sin an- sporende Magt. Kun ved den stadige Fastholdelse af sit eget Grund- princip har Creditkassen formaaet at hævde sig overfor de oprindelig overmægtige ældre Foreninger og at arbejde sig frem til sin betydende Stilling indenfor et Omraade, som den maatte dele med dem. Credit- kassen for Landejendomme i Østifterne er i dette Øjeblik, da den

kan fejre sin Halvhundreaarsdag, endnu lige saa fremskridtsivrig, lige saa reformvenlig som i sit Fødselsøjeblik. Derfor og til Ære for dette dens Grundprincip vil vi ved Fremstillingen af dens Historie i de henrundne halvtredsindstyve Aar betragte denne fra to Hovedsynspunkter og inddele vor Fremstilling derefter.

Vi vil da først se dens Virksomhed og Arbejde i Sammenhæng med den tekniske Udvikling af Kreditforeningsinstitutionen i det hele taget i disse halvhundrede Aar, idet vi særlig fremdrager de Punkter, hvor Creditkassen har haft en afgørende Indflydelse paa hele denne almindelige Udvikling.

Vi vil dernæst følge dens indre Historie, idet vi ud fra den Betragtning, at i Danmarks almindelige politiske Udvikling henimod et stedse stærkere folkeligt Selvstyre har Selvstyret indenfor de økonomiske Foreninger haft sin store Andel, søger at fremdrage de Punkter, hvor Forbindelsen med den almindelige politiske Udvikling tydelig ses.

Denne sidste Del af vor Fremstilling har vi endelig søgt at fuld- stændiggøre og levendegøre ved til den at føje korte Levnedsskildringer af de Mænd, der i Aarenes Løb har virket som Direktører og Repræsentanter for Creditkassen, forsaavidt som Tidens hastigt ilende Strøm ikke allerede har udslettet Mindet om deres Liv og Arbejde.

II. CREDITKASSENS TEKNIK

DEN tekniske Udvikling indenfor Creditkassen har haft sit Udspring fra tre Kilder. Den første er Indbydelsen, der anførte alle de Forbedringer, som Indbyderne selv havde fundet det rigtigt at indføre i Statuterne; den anden er Loven, der fastslog de nye Krav, som Rigsdagen mente at maatte stille som yderligere Betingelser for at give sit Samtykke til Creditkassens Oprettelse og dens Statuters Stadfæstelse; den tredje endelig er den praktiske Erfarings stadig rindende Kilde, den har afsat alle de Statutændringer, i alt 16, der i Aarenes Løb blev føjet til de første Statuter af 12. Juni 1866, og de tre, der er blevet føjet til de reviderede Statuter af 14. Febr. 1906, og den vil vedblive at afsætte nye Statutændringer, saa længe Creditkassen er i Virksomhed.

Som den første og væsentligste Anbefaling for deres Forslag om Oprettelsen af en ny Kreditforening, ja som det egentlige Grundlag derfor anførte Indbyderne, at Creditkassen skulde begrænse sin Udslaansvirksomhed til *Landejendomme alene*. De vendte sig kritisk mod de to ældre Kreditforeninger i Østifterne, idet de fremhævede, at der ved dem klæbede den væsentlige Ufuldkommenhed, at de omfattede to saa uensartede Genstande som Landejendomme og Købstadejendomme, uden at der engang i Statuterne var truffet nogen Bestemmelse om det Forhold, hvori Størrelsen af Udlaan i Købstadejendomme skulde staa til, hvad der udlaantes i Landejendomme. De gjorde gældende, at Værdien af Købstadejendomme var langt mere afhængig af særegne Forhold, der var af en foranderlig Natur, at

Kapitalister derfor erfaringsmæssigt havde større Tillid til den Sikkerhed, Landejendomme afgav, saa at under iøvrigt lige Forhold rene Landkreditforeningsobligationer skulde opnaa en bedre Kurs end blandede Kreditforeningers, og at navnlig Landmænd hellere vilde søge en ren Landkreditforening end en blandet.

Det er nu let set af Indbydernes nøjere Motivering, at de selv som den offentlige Mening i det hele taget var under Indflydelse af Katastrofen i den jydsk Kjøbstadkreditforening eller i alt Fald mente, at den kunde udnyttes til Fordel for deres Forslag. Den spillede naturligvis sin fremtrædende Rolle i Folketingsdebatten, *Juel* understregede dens Betydning ved at anføre, at ogsaa Østifternes Kreditforening havde maattet overtage Kjøbstadejendomme til en Værdi af 4 à 600.000 Kr.; saa at det i en saadan blandet Forening var Landet, der maatte tabe. *Alberti* søgte et Modargument ved at henvise til den Brettonske Hypotekasse, der dog kun havde omfattet Landejendomme, *Adler* afviste det: Hypotekassen havde været overflødig, fordi der i Jylland i Forvejen netop var rene Landkreditforeninger. *Mayntz* var kluntet nok til at ville gøre et politisk Spørgsmaal om Adskillelse af By- og Landinteresser ud deraf, den besindige *Gad* drog den rigtige Slutning: uden at man behøvede at afgøre Spørgsmaalet om, hvorvidt Kjøbstad- eller Landejendomme bød størst Sikkerhed, var saa meget i alt Fald givet, at de var forskellige Konjunkturbevægelser undergivne, i selve denne Kendsgerning var der tilstrækkelig Grund til ogsaa for Østifterne at lade en Kreditforening for Landejendomme alene træde i Virksomhed, naar Landejendomsbesidderne selv ønskede det. Dermed var Kærnepunktet i Sagen slaaet fast; den nye Tanke, der laa i Indbydernes Forslag, var den, at Kreditforeningernes forskellige Virkefelter burde afgrænses efter Arten eller for at gentage *Gads* ovenfor citerede Udtryk: Beskaffenheden af de Ejendomme, hvori de gav Laan.

Bergsøe havde i sit Udkast tænkt sig, at hans Kreditforening skulde omfatte Landejendomme alene, men Landejendomme i hele Danmark. Det var *David*, der under Rigsdagsforhandlingerne om Loven

af 20. Juni 1850 med stor Styrke gjorde den Tanke gældende, at hver enkelt Kreditforenings Omraade burde være lokalt begrænset, ikke gerne større end en Landstingsvalgkreds, fordi den derved lettere vilde kunne sikre sig paalidelige Vurderinger af de til Pant tilbudte Ejendomme og bedre Kontrol med deres tilbørlige Vedligeholdelse. Saa snævert trak Loven af 20. Juni 1850 vel ikke Grænsen, men den fastslog dog, at Interessenternes Ejendomme skulde være beliggende indenfor en saadan Omkreds, at den fornødne Kontrol med Taksationernes Paalidelighed og det behørlige Tilsyn med Panterne uden stort Besvær kunde føres af Bestyrelsen. Loven hævdede da, hvad man vil kunne kalde »Provinsprincippet«, som det eneste Princip for Afgrænsningen af Kreditforeningernes Virksomhedsomraader, medens »Artsprincippet«, Afgrænsningen efter Ejendommens Beskaffenhed, aldeles blev skudt tilside. Det var kun rent faktisk, og ikke ud fra en Erkendelse af dets teoretiske Værdi, at Artsprincippet dog blev medbestemmende for Udviklingen i Jylland. Her havde *Bergsøes* Tanker tidligst og kraftigst fundet Tilslutning, og i nøje Overensstemmelse med dem havde man her fra først af arbejdet for Oprettelsen af en Kreditforening, der kun omfattede Landejendomme. Men den naturlige Følge af, at »Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbesiddere« 1. Decbr. 1851 havde faaet sine Statuter stadfæstede, maatte blive, at der derefter ogsaa oprettedes en Kreditforening for jydsk Købstadejendomme alene, og en saadan fik jo ogsaa, som ovenfor omtalt, sine Statuter stadfæstede 19. Novbr. 1852. Fra først af holdtes da i Jylland disse to Hovedarter af Ejendomme ude fra hinanden; paa Øerne tog man derimod ikke Hensyn til denne Sondring, idet Kreditforeningen af Grundejere i Sjællands Stift, der fik sine Statuter stadfæstede 6. Decbr. 1851, omfattede begge Arter af Ejendomme, uden at denne Sammenblanding vakte nogen Betænkelighed.

Som Rettesnor for Administrationen angav Loven af 20. Juni 1850 imidlertid kun Provinsprincippet, og dette bragtes af Administrationen i Anvendelse paa den Maade, at de jydsk Foreningers Omraade

begrænsedes til Nørrejylland, Øforeningen til Sjællands Stift, endskønt der imellem disse Omraaders Størrelse var en betydelig Forskel: paa den ene Side alle de fire nørrejydske Stifter, paa den anden Side et eneste Stift af Øernes tre. Men Administrationen viste overhovedet en besynderlig Vaklen og Inkonsekvens i den praktiske Anvendelse af Provinsprincippet. Foreløbig udjævnede den den iøjnefaldende Forskel ved at udvide den sjællandske Forening til fra 14. Aug. 1852 tillige at omfatte Lolland-Falsters Stift, fra 1. Decbr. 1854 tillige Fyens Stift, saa at den fra da af blev »Østifternes Kreditforening«. Men det skulde snart vise sig, at man derved var gaaet for rask frem. Thi Provinsprincippet havde utvivlsomt en virkelig praktisk Betydning i denne første Tid, da Forstaaelsen af Kreditforeningsinstitutionen kun langsomt og indenfor lokale Kredse vandt Udbredelse, og da navnlig Forbindelserne mellem Landets Egne var meget langsomme og besværlige. En Tvedeling af Landet var sikkert i sig selv et i flere Henseender højst uheldigt Resultat af Provinsprincippet, og det skulde i alt Fald snart vise sig, at dertil var Tiden endnu ikke inde. I de første ti Aar af sin Virksomhed naaede den jyske Landkreditforening saa godt som slet ikke ud til Vestjylland, hvis Landmænd stadig maatte søge dyre og vanskeligt opnaaelige Laan hos stedlige Købmænd og Prokuratorer eller ogsaa helt fra København gennem Nationalbankens Kontor i Aarhus. Det var dette Forhold, der førte til Dannelsen af den Vest- og sønderjydske Kreditforening 15. Decbr. 1860, der ogsaa kun omfattede Landejendomme. Denne Forening fik imidlertid sit Udlaansomraade meget snævert begrænset; det indskrænkedes til alene at omfatte Ribe og Ringkøbing Amter, idet en Udvidelse til slesvigske Amter, der var stillet i Udsigt i Statuternes § 2 og som virkelig traadte i Kraft ved Statuttillæg af 10. Decbr. 1861 i Henhold til Lov af 19. Febr. s. A. § 2, mistede sin praktiske Betydning ved Afstaaelsen af Slesvig. Trods det Tab, Foreningen derved led, fastholdt Administrationen mærkeligt nok netop overfor den strammest Provinsprincippet; gentagne Henvendelser i Aarene 1875—77 om en Udvidelse af dens Omraade

til at omfatte hele Nørrejylland, eller blot med Thisted Amt og Salling blev kategorisk afslaaede. Som det var gaaet i Jylland, gik det imidlertid ogsaa paa Øerne; Østifternes Kreditforenings Virksomhed blev udenfor Sjælland særdeles ringe, for Fyens Vedkommende saa forsvindende, at Foreningen indtil 1861 kun fik 9 Medlemmer derfra. Derfor fik Fyens Stift jo ogsaa 20. Marts 1860 sin egen Kreditforening, der imidlertid som Østifternes omfattede saavel Købstad- som Landejendomme. Og som vi senere skal se, var en lignende lokal Opposition, nemlig for Lolland-Falsters Vedkommende, i høj Grad medvirkende til Creditkassens Oprettelse.

Som ovenfor nævnt blev imidlertid af Creditkassens Indbydere Artsprincippet for første Gang bevidst hævdet som det rigtigste, og det er siden da trængt stedse bestemtere igennem, medens Provinsprincippet, bortset fra den fynske og vestjydske Anomali er blevet staaende som et Tvedelingsprincip, der ogsaa til Dels er blevet overført til Hypotekforeningerne. At Creditkassens Indbydere bestemt havde sat sig til Formaal kun at give Laan i egentlige Landejendomme d. v. s. kun i saadanne, der ejedes og dreves som Landbrug, fremgaar ogsaa af deres Motivering af en Bestemmelse, de havde indsat i Statutterne om, at Creditkassen ikke skulde give Laan i Ejendomme paa under 4 Skp. Hartkorn. Jydske Landkreditforening havde bestemt ikke at give mindre Laan end 1200 Kr.; Østifterne havde fastsat en lignende Minimalgrænse paa 600 Kr.; Hensigten hermed var naturligvis at udelukke alle Smaaejendomme. Ud herfra angreb *Alberti* nu denne Bestemmelse om de 4 Skp. Htk., som om Creditkassen derved vilde skyde de smaa Landejendomme fra sig. Men *Juel* gjorde ham opmærksom paa, at Tanken hermed var den at udelukke alle Ejendomme paa Landet, der ikke dreves som Landbrug, særlig alle Lyststeder. Da imidlertid Statuternes § 2 gav tilstrækkeligt Grundlag for at afvise saadanne Ejendomme, foretrak Indbyderne at lade Bestemmelsen om de 4 Skp. Htk. udgaa, da den altsaa kunde give Anledning til Tvivl. Senerehen har dog en Repræsentantskabsbeslutning af 30. April 1892 atter understreget, at Creditkassen ikke giver Laan i Smaa-

ejendomme, der ikke er Landbrug, ved at bestemme, at den ikke giver Laan i Ejendomme paa under 1 Td. Land. Derimod har Creditkassen altid staaet aaben for alle smaa Landbrug, og den har ikke mindst i de senere Aar, trods Husmandskreditforeningen, kunnet glæde sig ved en ikke ringe Tilgang netop fra Husmændenes Side.

Oprettelsen af Husmandkreditforeningerne ved Lov af 28. Marts 1880 viser tydeligst Arts- og Tvedelingsprincippet i Samvirken: paa en Gang oprettedes paa ganske lige Vilkaar to Foreninger, en for Jylland og en for Østifterne, der kun omfattede Ejendomme til en Taksationsværdi af indtil 4000, senere 6000 Kr. Ogsaa Oprettelsen af Københavns Kreditforening bør sikkert betragtes som en Sejr for Artsprincippet; omend dens Stifter altid søgte at fremstille det, som om det gamle Lokalprincip fra Loven af 20. Juni 1850 dermed atter kom til Ære og Værdighed, vil det dog være rigtigere at mene, at den fandt saa god en Modtagelse og saa hurtig en Fremgang, fordi den sikrede Hovedstadsejendommene en Behandling efter deres særlige Art, saa at der blev taget Hensyn netop til de særlige Konjunkturer, der har Indflydelse paa dem til Fordel fra Købstads eller Landejendomme. Og fremdeles er det jo Artsprincippet, der er lagt til Grund ved Oprettelsen af Kreditforeningen af Grundejere paa Landet i Jylland, af Kreditforeningen for industrielle Ejendomme og af Kommunekreditforeningen; ved de to sidste har det endog endelig besejret Provinsprincippet, idet begge disse har hele Landet til territorielt Omraade.

Det Princip, hvorfor Creditkassen i disse Forhold gjorde sig til Talsmand, har da saaledes været det sejrende. Og man kan ved et Tilbageblik over denne Udvikling ikke undgaa at bemærke, at det vilde have været heldigt, om Administrationen fra først af havde haft Forudseenhed nok til at forstaa dette eller til i det mindste at indse, at der her maatte træffes et Valg eller i alt Fald fastholdes visse Retningslinier, hvis man da ikke vilde overlade Ordningen ganske til den frie Konkurrence selv. Der vilde kunne anføres gode Grunde saavel for at gennemføre Provinsprincippet i fornuftig og fast Afgrænsning,

som særlig for det sejrende Artsprincip — ja ogsaa for at lade den frie Konkurrence alene raade. Men man kunde vanskeligt have tænkt sig en uheldigere Ordning, en mere principløs Forvirring end den, hvortil Administrationens ordnende og regulerende Virksomhed har ført. Der havde været fornuftig Mening i at lade en Indskrænkning af de ældre Foreningers Udlaansomraader finde Sted, naar nye oprettedes, saaledes som dette nu af sig selv sker i visse Tilfælde, som naar f. Eks. i Jylland Kreditforeningen af Grundejere paa Landet ophører med sine Udlaan i de Bebyggelser, der bliver Købstæder; der kunde deraf ved Sammenslutning af sig selv være fulgt en konsekvent Gennemførelse af Artsprincippet. Der kunde ogsaa være Mening i at lade de nye Foreninger udvide deres Omraader til at falde sammen med de gamle Foreningers, hvis de ønskede at tage Konkurrencen op, f. Eks. at lade vest- og sønderjydske faa sit Omraade udvidet til hele Nørrejylland. Men at etablere en Konkurrence i nogle begrænsede Tilfælde og forhindre den i andre, at lade to Kreditforeninger konkurrere i to jyske Amter, men ikke i de andre, at lade tre Foreninger konkurrere om de fynske Landejendomme, to om de fynske Købstadejendomme, to om københavnske Ejendomme, medens Konkurrence er udelukket om jyske Købstadejendomme og Købstadejendomme i Sjælland og Lolland-Falsters Stifter — det var at gøre Principløsheden til Princip. Dette kunde jo i og for sig være ligegyldigt, hvis ikke det havde haft praktiske Følger, der er virkende endnu den Dag i Dag. Som det nu er, stilles de yngre Foreninger ugunstigt i Konkurrencen med de ældre, der er overmægtige, fordi de har store konkurrencefrie Omraader at støtte sig til. Samarbejdet mellem Kreditforeningerne bliver vanskeligt og ufrugtbart, fordi det hverken hviler paa den gensidige Hensyntagen, som en virkelig fri Konkurrence tvinger til, eller paa det rene Interessesfællesskab, hvor Foreninger arbejder for ensartede Formaal hver indenfor sin særlige Kreds. Den delvise Konkurrence skyder sig bestandigt ind som et forstyrrende Moment, det delvise Omraadefællesskab sætter den mindre Forening ligesom under den størres Formynderskab. Kreditforeningsinstitutionens frie og natur-

lige Udvikling hindres derved; det er for blot at nævne et Eksempel betegnende, at den Kreditforening af Grundejere paa Landet, som Østifterne efter Tvedelingsprincippet har næsten et Krav paa, synes det trods al Arbejde derfor ikke muligt at faa oprettet.

Vi nævnte før, at Tvedelingsprincippet i 50erne gav de ældre Foreninger langt større Omraader, end de i Praksis kunde magte. Creditkassen, der ogsaa for sit Vedkommende ønskede, at dets Omraade skulde omfatte alle Østifterne, maatte frygte, at den samme Vanskelighed skulde gøre sig gældende for den. Til Forebyggelse heraf havde Indbyderne da tænkt sig at oprette *Kontorer*, hvor Laantagere kunde saavel faa Laanene udbetalt som selv indbetale Renter og Afdrag, en Tanke, som de iøvrigt havde optaget fra »Creditkassen til Selvejendoms Fremme«. Det første Kontor blev oprettet i Sommeren 1867 hos Godsforvalter, senere Justitsraad *Trap*, Orebygaard, fordi Creditkassen fik sin første og stærkeste Tilslutning i Maribo Amt; og i de følgende Aar arbejdede man for at faa oprettet Kontorer i Provinsbyerne, idet man anmodede en Sagfører i saa at sige hver af de sjællandske og lolland-falsterske Byer om at paatage sig Hvervet som Creditkassens stedlige »Agent«. Denne Titel var meget betegnende, thi, som vi senere skal se, var det i Creditkassens første Aar ingenlunde den stærke Tilgang af Medlemmer, der nødvendigvis gjorde Oprettelsen af mange Kontorer, det blev tværtimod »Agentens« vigtigste Hverv at skaffe Foreningen Medlemmer. Særlig i 1875, da Tilgangen næsten helt gik i Staa, søgte man at forøge Agenternes Tal og gøre dem personligt interesserede i Creditkassens Fremgang, idet man 26. April vedtog at tillægge dem et Honorar af Administrationsfondet paa 1°/₁₀₀ af Beløbet af de paa deres Foranledning stiftede Laan. Til det offentliggjorte Regnskab for Aaret 1875—76 er første Gang føjet en Fortegnelse over Agenterne; de var dengang ialt 24, af hvilke 20, næsten alle Sagførere, var bosatte i Købstæder og større Byer, to var Godsforvaltere, kun i Nordsjælland var to Gaardejere Agenter for Creditkassen, *Jens Andersen* i Sigerslev-vester og *Peder Pedersen* jun. i Oppesundby. Ogsaa i de følgende

Aar forøgedes Agenternes Tal; i 1880 tog Foreningen Arbejdet op for at vinde Indgang paa Fyen, idet den til sine Agenter der valgte Overretssagførerne *Kramer* i Odense og *J. L. Knudsen* i Svendborg. Disse c. 30 Agenter var utvivlsomt til stor Støtte for Foreningen i de første tyve Aar af dens Virksomhed, de skaffede Tilgang af nye Medlemmer, hvis Laan de berigtigede og udbetalte til dem, ligesom de modtog og indsendte de halvaarlige Ydelser for dem; paa Grund af Bornholms afsides Beliggenhed og derfor besværlige Forbindelse med København fik Agenten i Rønne tillige en særlig Virksomhed, idet han ogsaa paatog sig Indløsningen af forfaldne Rentekupons, herfor tillagdes der ham 27. Oktbr. 1883 en Provision af indtil 1 %. Imidlertid, som Aarene gik og Creditkassen blev mere og mere kendt, og navnlig eftersom Bygningen af Jernbaner gjort Forbindelsen med København stedse lettere, maatte Agentkontorerne efterhaanden miste deres Betydning; 25. April 1891 vedtog Repræsentantskabet, at der for Fremtiden skulde ydes Honorar af 1 ‰ til enhver, der berigtiger et nyt Laan, uanset om han var Agent eller ej, dog ikke til Direktionens og Repræsentantskabets Medlemmer eller til Vurderingsmændene. Aaret efter, 30. April 1892, besluttedes det dernæst at ophæve hele Agentinstitutionen, dog med Undtagelse af det bornholmske Agentur; dette er blevet bestaaende lige indtil nu, og Sagfører, senere Justitsraad *N. Chr. Olsen* i Rønne har lige siden 1884 været Creditkassens trofaste Støtte og Tillidsmand paa Øen.

Inden vi nu gaar over til at betragte de nye Bestemmelser, hvorved Indbyderne i særlig Grad mente at tilføre Kreditforeningsinstitutionen tekniske Forbedringer, skal vi her omtale en Gruppe af nye Bestemmelser, der tog Sigte paa at sætte Creditkassen under *et stærkere Tilsyn og en skarpere Kontrol* fra Administrationens Side, og at foreskrive den særlige Regler for dens Virksomhed, som efter deres Ophavsmænds Mening vilde tjene til »at forøge Sikkerheden«. Baggrunden for dette Krav om stærkere Kontrol og forøget Sikkerhed var naturligvis de jyske Katastrofer; de Bestemmelser,

der blev Følgen deraf, var i alt væsentligt Rigsdagens Værk og indeholdes derfor i Loven af 9. Febr. 1866. Indbyderne havde dog selv følt, at et saadant Krav, efter hvad der var passeret, laa i Luften, og de havde ment tilstrækkeligt at imødekomme det ved fra »Creditkassen til Selvejendoms Fremme« at optage Tanken om en kgl. Commissarius, hvilken Stilling der var blevet overdraget Konferentsraad *L. I. Holm*. Derfor bemærkede de i Indbydelsen: ved i Udkastet til Statutterne at foreslaa udnævnt en kgl. Commissarius til at føre Tilsyn med Foreningens Virksomhed have vi troet at bidrage til at styrke Tilliden til det nye Institut.

Men da Folketinget først havde faaet Øjnene op for Nødvendigheden af dets alvorlige Drøftelse af hele denne Sag og havde nedsat det dertil fornødne Udvalg, viste det sig, at denne Bestemmelse hverken forekom det tilstrækkelig eller heldig. Udvalgets Betænkning gik ud paa at opstille langt mere vidtgaaende Fordringer om en offentlig Kontrol. Hertil sigtede tre af de nye Betingelser, som Udvalget formulerede, og som gik ud paa, at der forbeholdtes Staten en Ret til paa Foreningens egen Bekostning at føre en nærmere Kontrol med dens Virksomhed, saasom igennem en særlig udnævnt Commissarius, at det aarlige Regnskab skulde gennemgaaes og dets Rigtighed bevidnes af mindst to af Indenrigsministeriet sanktionerede Revisorer og derefter med Besvarelse af Revisionsbemærkningerne tilstilles dette, samt at Ministeriet skulde være berettiget til at standse Foreningens Virksomhed eller henvise dens Bo til Skiftebehandling, hvis den væsentlig forringede den Kreditorerne tilkommende Sikkerhed. Under Udvalgsbetænkningens Behandling i Folketinget blev Tanken om en Commissarius særlig angrebet; *Alberti* mente, at en saadan kgl. Commissarius snarest vilde paaføre Regeringen et Slags Medansvar for Bestyrelsens Forretningsledelse, *Tscherning*, at han som lønnet af Foreningen let vilde komme til at slappe Tilsynet; hvad *Tscherning* ønskede, var et effektivt Tilsyn med Foreningens daglige Virksomhed, hvilket Tilsyn skulde paalægges en af Indenrigsministeriet sanktioneret Revisor, der skulde have In-

struks af Ministeriet og indsende Beretning til dette. Resultatet af Forhandlingen blev, at Ministeriets Ret til at standse Foreningens Virksomhed blev staaende uforandret i den af Udvalget foreslaaede Affattelse, at den kgl. Commissarius udgik, medens der forbeholdtes Ministeriet Ret til til enhver Tid at lade Foreningens Virksomhed undersøge »i alle dens Enkeltheder«, og at det bestemtes, at der ved Foreningen skulde ansættes to Revisorer, hvis Udnævnelse skulde bekræftes af Indenrigsministeriet, der ogsaa skulde fastsætte et Reglement for Revisionen.

Af disse Kontrolbestemmelser var Bestemmelserne om Standsnings- og Undersøgelsesretten forsaavidt overflødige, som Administrationen utvivlsomt til enhver Tid havde det i sin Magt ligesom overfor den jydsk Kjøbstadskreditforening at suspendere de Foreningen tilstaaede Begunstigelser og dermed standse dens Virksomhed, hvis den ikke selv vilde tillade en Undersøgelse af sine Forhold. Det er muligt, at den Omstændighed, at disse Bestemmelser er indsat i Loven af 9. Febr. 1866, saaledes som *Tscherning* formodede og frygtede det, berøver Creditkassen en Ret til at gøre Indsigelse mod og forlange Oprejsning for en egenmægtig Optræden fra Ministerens Side, som den ellers vilde have haft; men der er jo i alt Fald ikke derved forvoldt nogen Skade, eftersom disse Bestemmelser aldrig er kommet i praktisk Anvendelse. Og hvad nu Revisionsbestemmelsen angaar, da er det mærkeligt nok at iagttage, at omend Folketinget med 46 St. mod 24 foretrak *Gads* Formulering for *Tschernings*, saa er det dog dennes Forslag, der er blevet vedtaget af Praxis. Selve det Reglement, som Ministeriet udfærdigede for Revisorerne samme Dag, som det stadfæstede Statutterne, paalægger dem maanedlig at afgive de af ham ønskede Indberetninger til Ministeriet. Og i Praxis har selve Omfanget af Creditkassens Virksomhed gjort det til en Nødvendighed for Revisorerne at føre et stædigt Tilsyn; til Creditkassens daglige Liv hører Revisorerens Tilsynkomst og deres Eftersyn af Bøger og Kasse. Men heller ikke den kgl. Commissarius, saaledes som Indbyderne havde tænkt sig ham, har

Folketinget formaaet ved sin Afstemning helt at ihjelslaa. Som det af den vedføjede Fortegnelse over Revisorerne fremgaar, har Creditkassen siden 1871 fulgt den Praksis at vælge den ene af sine Revisorer blandt Indenrigsministeriets Embedsmænd; allerede 1889 var denne Praksis saa fast indarbejdet, at Kontroludvalget ved *Hørrings* Afgang som Revisor besluttede at anmode Indenrigsministeriet om selv at *udpege* en ny i hans Sted. Hvad der saaledes var Praksis i Creditkassen, det blev ophøjet til en almindelig Regel i Loven af 24. April 1896, idet denne blandt Betingelserne for, at en Kreditforening kan komme ind under dens Bestemmelser, anfører ogsaa den, at Foreningen statutmæssigt skal vedtage, at Indenrigsministeriet *udnævner* den ene af dens Revisorer. I ham kan vi da med Rette se den genopstandne kgl. Commissarius.

Hvad saaledes Kravet om en skærpet Kontrol angaar, videreførte Folketinget ved sin Behandling i Virkeligheden kun, hvad allerede Indbyderne havde paatænkt. Imidlertid bør det jo ikke overses, at der er en meget stor praktisk Forskel paa, om en Bestemmelse staar alene i en Kreditforenings Statuter, eller om den indsættes blandt Betingelserne i den Lov, hvorved dens Oprettelse tillades; i første Tilfælde kan den ændres alene med Indenrigsministerens Sanktion, hvis den praktiske Erfaring klarlægger dens U hensigt mæssighed, i sidste Fald skal hele Lovgivningsmaskineriet sættes i Bevægelse for at opnaa en Ændring. Det maa siges, at Folketinget i sin utvivlsomt velmente Stræben for nu, da den havde Kreditforeningsinstitutionen til Behandling, at gøre den sikker nok, ikke tilstrækkeligt klart holdt sig denne Forskel for Øje, saa at det i Loven optog, hvad der aldrig burde været kommet udenfor Statuterne. Dette gælder de to Tilfælde, hvor Folketinget i Loven indsatte særlige Regler for Creditkassens Udlaansvirksomhed, der gik langt ud over, hvad Loven af 20. Juni 1850 ved sine to Bestemmelser om Laanegrænsen ($\frac{3}{5}$ af Taksummen) og Laanenes Amortisation havde bestemt.

Den ene af disse nye Lovregler gjaldt *Reserve- og Administrationsfondet*. Herom havde allerede Indbyderne i deres Statutudkast be-

stemt, at dette Fond ligesom i Østifternes og Fyens Kreditforening skulde grundlægges ved et Indskud af hvert indtrædende Medlem paa 2 % af Laanets Beløb, at der til det som i Østifternes Kreditforening skulde svares et halvaarligt Bidrag af $\frac{1}{8}$ %, at 5 % af Obligationsgælden som i de to andre Kreditforeninger i Østifterne skulde være Maksimum, saa at det overskydende skulde anvendes til ekstraordinær Indfrielse af Obligationer, og at Direktionen med Repræsentanskabets Samtykke kunde bestemme, at den halvaarlige Ydelse til Fondet nedsattes til $\frac{1}{10}$ %, saafremt Serien var afsluttet, og saalænge Fondet havde den nævnte Maksimumsstørrelse.

Disse Bestemmelser blev nu af det nedsatte Folketingsudvalg udtaget af Statutterne og gjort til særlige Lovregler, idet der tilføjedes Bestemmelser om, at hvis Reserve- og Administrationsfondet sank under 1 %, skulde ekstraordinære Bidrag opkræves, og at hver Series Fond skulde holdes for sig og følge Serien. Saa at sige uden Diskussion gik de dernæst over i Loven selv.

Men derved var der skabt et meget farligt Præcedens. Thi disse Regler kom i de følgende tredive Aar til at afgive Forbillede for de Bestemmelser, der herom indførtes i Love om nye Kreditforeningers Oprettelse, snarest gik Tendensen i Retning af en stadig Skærpelse. Og dog var de i sig selv unødvendig strenge; Erfaringen viste, at der ved dem skabtes Reservefonds, der stod i fuldstændigt Misforhold til de faktiske Tab, som Foreningerne led. Til deres Dækning udkrævedes paa langt nær ikke saa store Reservefonds, og disse Regler har da i Virkeligheden blot tjent til at foraarsage Laantagerne en ganske unødvendig Fordyrelse af deres Laan og derigennem til at holde dem borte fra Foreningerne. Denne Erfaring afsatte sig i Loven af 24. April 1896, der til Indførelsen af delvis uamortisable Laan knyttede en Bestemmelse om, at Indskuddet og det halvaarlige Bidrag kunde fastsættes til et passende Beløb, forskelligt for den amortisable og den uamortisable Del af Laanet, og den yderligere praktiske Lettelse, at Indskuddet kunde indbetales afdragsvis i Løbet af de første fire halvaarlige Terminer efter Laanets Optagelse.

I Henhold hertil fastsattes da for de uamortisable Laan Indskudet til 1 %, det halvaarlige Bidrag til 0,03 %, hvilket sidste udelukkende anvendes til Administration. For de amortisable Laans Vedkommende har man derimod i Praksis fastholdt de oprindelige Satser, uagtet Loven af 24. April 1896 har ophævet den for Creditkassen særlige Lovbestemmelse herom og gjort det muligt for den i Fremtiden at opnaa Sanktion paa andre Regler om Indskud og Bidrag end dem, der indsattes i Loven af 9. Febr. 1866. Dette fandt ogsaa sit Udtryk deri, at der i Statuttillæg XII af 21. Maj 1896, der indførte de ved Loven nødvendiggjorte Ændringer i Statutterne, indsattes en Bestemmelse (§ 10) om, at Direktion og Repræsentantskab med Indenrigsministerens Billigelse træffer Bestemmelse om Nedsættelse af Medlemmernes halvaarlige Bidrag til Reserve- og Administrationsfondet. Men hidtil har man som sagt i Praksis fastholdt de gamle Satser. For de amortisable Laan forlanges endnu et Indskud paa 2 %, der dog saavel som Indskudet for de uamortisable Laan kan betales afdragsvis med $\frac{1}{4}$ ved Laanets Stiftelse og $\frac{1}{4}$ i hver af de tre paafølgende Renteterminer. Det halvaarlige Bidrag er i Henhold til Lov af 24. Marts 1875, der bemyndigede Indenrigsministeren til at tilpasse disse Satser til bedre Overensstemmelse med det nye Møntsystem, siden Oprettelsen af 1. Serie 2. Afd. (Statuttillæg II af 16. Aug. 1876) blevet nedsat fra $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{10}$ %, dog at Medlemmerne af 1. Serie 1. Afd. vedblev at svare $\frac{1}{8}$ %, indtil Statuttillæg XV af 20. Novbr. 1900 ogsaa for deres Vedkommende nedsatte det til $\frac{1}{10}$ %.

Det vil være naturligt i Forbindelse hermed at omtale den Maade, hvorpaa Creditkassen har ment det hensigtsmæssigt at lade *Medlemmerne participere i Reservefondets Formue*, dels naar de traadte ud, dels naar ekstraordinær Afskrivning fandt Sted, et Spørgsmaal, der i alle Kreditforeninger har voldet de største Vanskeligheder, men som Creditkassen mener ved sin særlige Ordning at have løst paa en Maade, der kommer Retfærdigheden i alt Fald nærmere end nogen anden.

Dette Spørgsmaal havde vel i 1865 endnu ikke tildraget sig nogen

større Opmærksomhed, men Creditkassens Indbydere havde dog indset det ubillige i, at et Medlem, der indtraadte i en Serie, naar denne havde bestaaet i flere Aar, skulde have samme Krav paa Seriens Reservefond som et Medlem, der havde været Medlem fra Seriens Begyndelse; og dette vilde jo være Tilfældet, hvis Medlemmerne participerede i Reservefondets Formue i Forhold til deres Laans Hovedstol. For at bøde herpaa har der i andre Kreditforeninger senere været Forslag fremme om at forhøje Indskudet i samme Forhold, som Reservefondets Formue voksede, men saadanne Forslag blev aldrig til Virkelighed, fordi man indsaa, at Indskudet for de senest indtrædende Medlemmer derved vilde blive generende stort. Man søgte da at raade Bod paa dette Misforhold ved at gøre Serierne mindre eller ved at danne Afdelinger med selvstændigt Reservefond indenfor Serien. Indbyderne mente derimod at komme den rigtige Løsning af Spørgsmaalet nærmest, naar de lod Laantagerne participere i Reservefondets Formue i Forhold til de af dem til Reserve og Administrationsfondet erlagte Indskud og Bidrag. Hvis for Eksempel et Medlem faar et Laan paa 10.000 Kr., af hvilket Indskudet er 200 Kr. og det aarlige Reservefondsbidrag 20 Kr., participerer dette Medlem efter 10 Aars Forløb med 400 Kr. i Reservefondets Formue, medens et Medlem, der indtræder 10 Aar efter ham og faar et lignende Laan, til en Begyndelse kun participerer med 200 Kr.

Men dernæst kom Spørgsmaalet om, hvorledes der skulde forholdes med udtrædende Medlemmers Reservefondsandele. Ved Creditkassens Stiftelse var Forholdet i de da bestaaende Kreditforeninger endnu det, at de, der var Medlemmer af en Serie ved dennes Udløb, vilde være berettigede til at dele hele Reservefondets Restbeholdning imellem sig med Udelukkelse af alle tidligere udtraadte Medlemmer. I Modsætning hertil indsattes i Creditkassens Statuter § 18 den Bestemmelse, at ethvert Medlem ved Udtrædelsen af Creditkassen beholdt en endelig Opgørelse, hvorved beregnedes ham tilgode det Beløb, hvormed han efter erlagte Indskud og halvaarlige Bidrag til Reserve- og Administrationsfondet var delagtig i sammes Formue. Hans

Andel skulde dog først udbetales, naar Serien var endelig afsluttet, og forsaavidt dens Reservefond ikke derved blev bragt ned under 5 % af den Serien paahvilende Gæld; indtil da forblev den indestaaende i Reservefondet og delte dettes Risiko, ligesom den omvendt blev delagtig i Fondets eventuelle Forøgelse.

Denne Bestemmelse gjaldt alle udtrædende Medlemmer, men efter at 1. Serie var afsluttet 31. Marts 1881 og 2. Serie 31. Marts 1887, blev det rimeligt at sondre mellem, om et Medlem helt udtraadte af Creditkassen, eller om han blot overførte sit Laan fra en af de sluttede Serier til en af de aabne. For disse sidste indførtes ved Statuttillæg VII af 19. Novbr. 1887 § 3 den yderligere Lempelse, at de, naar den sluttede Series Reservefond i Forbindelse med det særlige Fond udgjorde mindst 4 % af Seriens Gæld, kunde faa udbetalt saa meget af deres Reservefondsandel, som var nødvendigt til Betaling af Indskudet til den Serie, i hvilken de indtraadte, dengang altsaa 2 % af det Beløb, der overgik som Hovedstol til den aabne Serie. Ved Statuttillæg X af 22. April 1893 § 3 og de reviderede Statuter af 14. Febr. 1906 § 37 er Bestemmelserne for disse Medlemmers Vedkommende blevet yderligere lempede saaledes, at Medlemmer, der overgaar fra en Serie til en anden Serie eller fra en Afdeling til en anden Afdeling, med hvilken der ikke haves fælles Reservefond, faar deres Reservefondsandele fuldt udbetalte, forsaavidt Reservefonden udgør 3 % af Seriens eller Afdelingens Kasseobligationsgæld. Er dette ikke Tilfældet, faar de udbetalt det Beløb, der er nødvendigt til Betaling af Indskudet til den Serie eller Afdeling, i hvilken de indtræder, dog at Reservefondet i den Serie eller Afdeling, de forlader, ikke derved nedbringes under 2 % af Seriens eller Afdelingens Kasseobligationsgæld.

Hvad derimod de helt udtrædende Medlemmer angik, bestemte det ovennævnte Statuttillæg X af 22. April 1893 § 3, at kun Medlemmer, der var udtraadte inden dette Statuttillæg traadte i Kraft, beholdt den dem tilkommende Andel i Reservefondet udbetalt, naar dette ikke derved bragtes ned under 3 % af Kasseobligationsgælden for 1. og 2. Series Vedkommende og ikke under 5 % for 3. Series Vedkom-

mende. I Tidsrummet April 1893 til Novbr. 1900 udbetaltes da kun Reservefondsandel til udtrædende Medlemmer, naar de overgik til en anden Serie eller Afdeling. Ved Statuttillæg XV af 20. Novbr. 1900 § 6 og de reviderede Statuter af 14. Febr. 1906 § 39 er der heri sket den Forandring, at ogsaa helt udtrædende Medlemmer faar deres Andel i Reservefondet udbetalt, dog med Fradrag af 1 % af Restgælden ved Udtrædelsen, naar Fondet har naaet statutmæssig Maksimum, og med Fradrag af 2 % af Restgælden, naar Maksimum ikke er naaet. Dog kan ingen Udbetaling finde Sted, dersom Reservefondet derved vilde gaa ned under 1 % af Restgælden.

Med Hensyn til ekstraordinær Afskrivning bestemte endelig de oprindelige Statuters § 20, at hvis Reservefondets Formue i en Serie, efterat de udtraadte Medlemmers Andele var udredede, endda oversteg 5 %, skulde Resten af Overskudet anvendes til Indfrielse af Seriens Obligationer og det saaledes anvendte Beløb afskrives paa Medlemmernes Gæld til Creditkassen, fordelt nøjagtigt paa hvert Medlem i Forhold til hans Andel i Fondet. Statuttillæg X af 22. April 1893 § 4 bestemte, at for 1. og 2. Series d. v. s. de da lukkede Seriers Vedkommende var det til at foretage ekstraordinær Afskrivning tilstrækkeligt, at Reservefondet oversteg 3 % af Kasseobligationsgælden, og i de reviderede Statuter af 14. Febr. 1906 § 53 er denne Bestemmelse udvidet til almindelig Regel for de lukkede Serier og Afdelinger.

Denne Nedsættelse af Reservefondsprocenten i 1. og 2. Serie fra 5 % til 3 % af Kasseobligationsgælden bevirkede, at man i Regnskabsaaret 1893—94 saa sig i Stand til at udbetale de udtraadte Medlemmer af 1. Serie deres Reservefondsandele og i det paafølgende Aar første Gang at foretage ekstraordinær Afskrivning paa de tilbageværende Medlemmers Restgæld, hvilket derefter har kunnet fortsættes. For 2. Serie har man kunnet paabegynde Udbetaling af Reservefondsandele og ekstraordinær Afskrivning i December 1902, for 3. Serie 1. og 2. Afd. i December 1906, hvilket ligeledes derefter er blevet fortsat.

I 1. og 2. Serie blev ved den første Konvertering oprettet særlige Fonds, hvori opsamledes den Rentebesparelse, der indvandt ved, at de af Creditkassen udstedte $4\frac{1}{2}$ % rentebærende Kasseobligationer konverteredes til 4 % aarlig Rente fra 11. Juni 1887 at regne, uden at Ydelsen samtidig nedsattes. De særlige Fonds Indtægter skulde tjene til Dækning af de med Konverteringen forbundne Udgifter og til at støtte de to Series Reservefonds i Tilfælde af Tab. Disse særlige Fonds opretholdtes efter 2. Konvertering med samme Formaal som hidtil, indtil de efter hele Konverteringsgældens Afvikling i Henhold til Statuttillæg XV af 20. Novbr. 1900 efterhaanden ophævedes, for 2. Series Vedkommende fra Decbr. 1901, saa at den nedsatte halvaarlige Ydelse første Gang betaltes Juni 1902, for 1. Series Vedkommende fra Juni 1903 med paafølgende Nedsættelse af den halvaarlige Ydelse fra Decbr. s. A. For den i 1895 konverterede 3. Serie 1. Afd.s Vedkommende blev den halvaarlige Ydelse nedsat allerede fra Decbr. 1902.

Hvad de siden 3. Serie 3. Afd. tilstaaede uamortisable Laan angaar, da kan disses Andel i Reserve- og Administrationsfondet ikke overstige 1 % af Hovedstolen, saalænge der i samme Serie eller Afdeling findes amortisable Laan; ved Overførelse til en anden Serie eller Afdeling udbetales det uamortisable Laans Reserveandel fuldt ud, ved Indfrielse kun forsaavidt Seriens eller Afdelingens amortisable Laan alle ere indfrieede.

Æren for den i Loven af 9. Febr. 1866 indeholdte anden Begrænsning i Creditkassens frie Udlaansvirksomhed vedrørende *overtagne Panters Realisation* tilkommer alene *Tscherning*. Han havde sat sig fast i den Tanke, at det, det gjaldt om at sikre, var, at Bestemmelsen i Lov af 20. Juni 1850 § 4 c om, at der »til ingen Tid maatte circulere et større Beløb af Gældsfor skrivinger mod Foreningen end det Beløb af Interessenternes Panteobligationer, som denne ejer«, blev opfyldt ganske efter Bogstaven og saa at sige øjeblikkeligt og automatisk. Hans første Forslag hertil gik da ud paa, at fire Uger efter, at Foreningen havde maattet overtage et Pant, skulde den begynde

ugentlig at indfri Kasseobligationer til et Beløb, der svarede til $\frac{1}{25}$ af den paa Pantet hvilende Gæld, der følgelig vilde være helt indfriet i Løbet af 25 Uger. Derefter skulde det overtagne Pants Værdi alene bestemmes ved det højeste Bud, der opnaaedes, naar det stilledes til Salg, og dette skulde ske senest fire Uger efter Pantegældens endelige Afvikling. Dette Forslag faldt dog selv Folketinget for Brystet; hvor villigt det end i Jan. 1866 var til at tage enhver skærpende og indskrænkende Forholdsregel under Overvejelse, syntes dog denne for voldsom, om ogsaa man kunde anerkende dens Princip. I sin endelige Affattelse blev den derfor noget mildnet: Indfrielsen af Kasseobligationer skulde først begynde i den første halvaarlige Termin, der indtraf efter 12 Ugers Forløb efter Overtagelsen, den skulde udstrækkes over halvandet Aar, idet der i denne og de to paafølgende halvaarlige Terminer hver Gang skulde indfries $\frac{1}{3}$ af den paa Pantet hvilende Gæld. Inden et Aar efter Overtagelsen skulde Pantet stilles til offentlig Auktion, og dets Værdi for Fremtiden bestemmes ved det højeste Bud.

Alene *Gad* talte og stemte mod denne nye Regel ogsaa i denne ændrede Form, idet han med Rette gjorde gældende, at den under ordinære Forhold vilde være uden nogensomhelst Betydning, mens den under vanskelige Forhold paa en meget uheldig Maade vilde virke til at forøge Vanskelighederne og fremtvinge en Katastrofe, som ved en lempeligere Fremgangsmaade kunde være undgaaet; den vilde da vise sig ulykkebringende baade for Debitorer og Kreditorer og kun foraarsage unødvendige Tab. Herimod havde *Tscherning* egentlig kun at anføre, at under særlig vanskelige Forhold kunde man jo suspendere Reglen! et ganske ejendommeligt Argument for dens Hensigtsmæssighed.

Vedtaget blev den imidlertid — og den gik endda som Reglen om Reserve og Administrationsfondet over i de senere Love om Kreditforeningers Oprettelse, undtagen i Loven af 28. Maj 1880 om Oprettelsen af Husmandskreditforeningerne, hvad der jo var saa meget mærkeligere, som disse var statsgaranterede. Men Loven af 24. April

1896 bragte ogsaa paa dette Punkt i alt Fald en heldig Revision. Det var jo ogsaa klart, at naar denne Lov tillod at give uamortisable Laan til $\frac{1}{3}$ af Vurderingssummen, maatte den indskrænke Foreningernes Pligt til at indfri den paa de overtagne Panter hvilende Gældsmasse til kun at gælde den Del deraf, der oversteg det uamortisable Maximum. Derfor paalægger den kun Foreningerne Pligt til i den første halvaarlige Termin, der indtræffer efter 12 Ugers Forløb efter Overtagelsen, at indfri et Beløb, der svarer til Halvdelen af den paa Pantet hvilende Gæld, som overstiger $\frac{1}{3}$ af Vurderingssummen, og i den følgende halvaarlige Termin et lignende Beløb. Resten kan blive indestaaende i Ejendommen mod, at Reservefondet svarer den halvaarlige Ydelse, og derefter ved eventuelt Salg overtages af Køberen; kun hvis dette ikke sker, skal Foreningen indfri ogsaa denne Del af Gælden. Uden Indenrigsministerens Samtykke kan en Forening ikke beholde et overtaget Pant udover tre Aar. Statuttillæg XII indførte ogsaa denne Ændring i Creditkassens Statuter.

Resultatet af Lovgivningsmagtens Bestræbelser for at gøre Creditkassens Udlaansvirksomhed sikrere var saaledes Lovbestemmelser, der paalagde den unødvendig Tvang, hvis Ulemper ikke opvejedes af den Gavn, de skulde gøre, og som Lovgivningsmagten derfor selv maatte afsvække ved Loven af 24. April 1896. Indbyderne havde imidlertid været betænkt paa at opnaa det samme Formaal, men ved Forholdsregler, der saa langt fra hindrede Creditkassens frie Forretningsvirksomhed, at de endog i væsentlig Grad forøgede dens Selvstyre. Loven vilde styrke Creditkassen til at bære Tab, Indbyderne havde anset det for mere formaalstjenligt at søge at forhindre Tab ved særlige Forsigtighedsregler ved Laangivningen.

Den rette Vurdering af de til Pant tilbudte Ejendommens Værdi afgiver det sikre Grundlag for Udlaanene. Indbyderne mente at opnaa *paalideligere Vurderinger* ved at bestemme, at Ejendommens skulde vurderes ikke, som det var Skik i de ældre Kreditforeninger, ved faste, af Foreningen selv valgte Taksatorer, men ved to af Retten udmeldte Mænd, der skulde foretage Vurderingen i Overensstemmelse med

Forordn. af 7. Juni 1827 om Udlaan af Umyndiges Midler i Forbindelse med særlige, til yderligere Vejledning udarbejdede Regler. I Folketinget stillede man sig fra alle Sider noget tvivlende overfor Hensigtsmæssigheden af denne Bestemmelse; man var nærmest tilbøjelig til at mene, at Vurderingerne kunde blive lige upaalidelige, hvilken af de to Fremgangsmaader, man saa valgte. Naar *L. C. Larsen* indvendte, at en Udmeldelse ved Retsbetjentene let kunde lede til, at Laansøgeren fik netop de Mænd udmeldte, som han ønskede, kunde *Juel* dog henvise til, at denne Mulighed havde Indbyderne forebygget ved Indførelsen af den nye Tillidsmandsinstitution: for hver Retskreds skulde Repræsentantskabet efter Indstilling af vedkommende Repræsentanter for tre Aar udvælge en Tillidsmand, der skulde gaa Repræsentanterne til Haande ved Bedømmelsen af Panternes Sikkerhed og Tilsynet med deres Vedligeholdelse, og som ganske særlig skulde have den Pligt at begære og foreslaa Mænd udmeldte til Taksationen, saa at Laansøgeren ikke vilde faa Indflydelse herpaa. Men *L. C. Larsen* havde et Par andre rent tekniske Indvendinger at gøre, som ikke saa let lod sig afvise. Først den, at det var tvivlsomt, om man kunde paalægge Folk et saadant offentligt Hverv i en ganske privat Forenings Tjeneste, og om man saa yderligere kunde forlange af dem, at de skulde rette sig ikke blot efter Loven, men tillige efter et særligt Reglement, der gjorde Vurderingsforretningen langt besværligere for dem end Loven alene. Her kunde *Juel* henvise til, at en saadan Ordning allerede en Gang var truffet, nemlig for »Creditkassen for Selvejendoms Frømme«, hvorfra den var overført hertil. Fremdeles den, at Forordn. af 7. Juni 1827 fordrede, at naar det søgte Laan oversteg 1000 Kr., skulde Retsskriveren være til Stede ved Vurderingsforretningen; men kunde man give Statens Embedsmænd et saadant Paalæg? Denne Indvending medførte en Ændring i Statuternes § 2, hvorefter Retsskriverens Tilstedeværelse ikke var fornøden ved Vurderinger til Laan i Creditkassen. Men med denne Ændring fastholdt Indbyderne deres Tanke.

Forholdet blev imidlertid snart endnu mere indviklet derved, at

der under 19. Marts 1869 stadfæstedes en Lov om Udlaan i faste Ejendomme af Umyndiges og andre under offentligt Tilsyn staaende Midler m. m., hvorved Forordn. af 7. Juni 1827 ophævedes. Spørgsmaalet blev nu, om Creditkassen for sit Vedkommende alligevel kunde vedblive at forlange Vurderingsmænd udmeldte i Henhold til den, og det blev brændende, da snart enkelte Retsbetjente vægrede sig ved at foretage saadan Udmeldelse. I Skrivelse af 3. Juli 1871 forelagde man dette Spørgsmaal for Indenrigsministeriet, der efter at have konfereret med Justitsministeriet i Skrivelse af 30. Aug. besvarede det bekræftende. Men allerede 10. Oktbr. maatte Creditkassen meddele Indenrigsministeriet, at nu havde igen en Herredsfoged erklæret, at han ikke dristede sig til at udmelde Taksationsmænd overensstemmende med Forordn. af 7. Juni 1827, da han ansaa det for ulovligt og kun vilde rette sig efter Lov af 19. Marts 1869. Denne Gang mente Ministeriet ikke at kunne tilraade Creditkassen andet end at forlange en virkelig Kendelse herom af Herredsfogden og saa at appellere denne, for at faa Spørgsmaalet løst ved Domstolene. 27. Oktbr. 1873 var der i Repræsentantskabet Forslag fremme saavel om at gaa over til Ordningen med faste Vurderingsmænd som om at følge den af Ministeriet anviste Vej; men Resultatet blev vistnok, at man ganske stiltiende i Praksis gik over til for Fremtiden at forlange Taksationsmænd udmeldte i Henhold til Lov af 19. Marts 1869. En hertil sigtende Statutændring blev vedtaget 30. Oktbr. 1875, men blev af den uvedkommende Grunde atter taget tilbage.

Samtidig havde den praktiske Erfaring belært om, at de Forventninger, Indbyderne havde knyttet til *Tillidsmandsinstitutionen*, aldeles ikke blev opfyldt. En Fortegnelse over *Creditkassens Tillidsmænd* er første Gang vedføjet Aarsregnskabet 1870—71; de var dengang 49 i Tal, deraf 6 alene for Odense Amt, og de følgende Aar udviser kun en meget ringe Nedgang i deres Tal. Men hvor talrige de end var, maatte Creditkassen dog i 1876 overfor Ministeriet indrømme, at »Erfaringen har vist, at Tillidsmandsinstitutionen, til hvilken man ved Kassens Oprettelse knyttede store Forventninger, ikke er hensigtsvæ-

rende, idet der fra de valgte Tillidsmænds Side hverken er udfoldet synderlig Virksomhed med Hensyn til ny Interessenters Indtrædelse i Kassen eller med Hensyn til Udøvelsen af Kontrol med de pantsatte Ejendomme.« Med denne Motivering søgtes Sanktion paa Statuttillæg II § 5, der lød: »Statuternes § 37, hvorefter der for hver Retskreds vælges en Tillidsmand, udgaar«; og Sanktionen meddeltes 16. Aug. 1876. Tillidsmændenes Hverv skulde fra nu af overtages dels af Agenterne, dels af Repræsentanterne.

Som saaledes Tillidsmandsinstitutionen havde svigtet i Praksis, viste det sig ogsaa i Aarenes Løb, at heller ikke Systemet med de udmeldte Taksationsmænd var heldigt, og 26. Oktbr. 1889 besluttede Creditkassens Repræsentantskab da at gaa over til det i de andre Kreditforeninger almindelige System med faste Vurderingsmænd. Hertil sigtende Statutændringer udarbejdedes og vedtoges 18. Jan. 1890, hvorefter de 16. April erholdt Indenrigsministerens Sanktion som Statuttillæg IX. Ifølge dettes Bestemmelser foretages enhver Vurdering af en Ejendom af to af Creditkassens faste Vurderingsmænd, nemlig Vurderingsmanden for det Herred eller Distrikt og Vurderingsmanden for den Kommune, hvori Ejendommen er beliggende. Disse Distrikts- og Kommunevurderingsmænd, der ikke behøver at være Medlemmer af Creditkassen, men skal være fast bosiddende, henholdsvis i paagældende Distrikt og Kommune, udnævnes af Direktionen for fem Aar og kan genudnævnes. De skal være uberygtede Mænd og i Besiddelse af den fornødne Sagkundskab, og de skal afgive en skriftlig Forsikring om med Troskab og Samvittighedsfuldhed at ville røgte det dem betroede Hverv som retskafne Mænd. Deres Arbejde danner Grundlaget for hele Creditkassens Forretningsvirksomhed; Vurderingsmændenes Indsigt og Retskaffenhed er den nødvendige Betingelse for Creditkassens Sikkerhed og Trivsel, og den har da heller ikke i Aarenes Løb set sin Tillid skuffet. Det Arbejde, der paahviler Vurderingsmændene, er meget stort, og ganske særlig kræver Beskrivelsen af Vurderingsforretningen megen Tid og Omhu; som et Vederlag for det derpaa anvendte Arbejde og Tid har Credit-

kassens Generalforsamling 24. Oktbr. 1914 vedtaget at yde Vurderingsmændene to Kr. for Vurderinger af Ejendomme under 1 Td. Htk., fire Kr. for Ejendomme større end 1 Td. Htk.

Det maa da indrømmes, at Indbydernes Tanke om ved Tillidsmænd og af Retten udmeldte Taksationsmænd at opnaa sikrere Vurderinger ikke viste sig heldbringende; den praktiske Erfaring, der i alle disse Ting er den store og eneste tilforladelige Læremester, belærede Creditkassen om, at Systemet med de faste Vurderingsmænd dog var at foretrække. Men i nær Forbindelse med denne Indbydernes Tanke stod deres Beslutning om ikke at lade Direktionen alene, men kun sammen med *Repræsentantskabet* tage endelig Beslutning om *Bevilgelsen af ethvert Laan*, og om et staaende *Kontroludvalg*. Omend ogsaa denne Tanke i Aarenes Løb maatte modificeres efter den praktiske Erfarings Krav, blev den dog af største Betydning ikke blot for Creditkassens hele Udlaansvirksomhed, men endnu mere for Udviklingen af Selvstyret indenfor Creditkassen. Derfor finder Omtalen af dens praktiske Gennemførelse rettest sin Plads i det næste Afsnit.

Endelig var der en Tanke, hvorpaa Indbyderne lagde en ganske særlig Vægt, som de var de første til at fremsætte og give Form, og som ogsaa har vist sig i høj Grad levedygtig. Det var Tanken om en Sondring indenfor hvert Laan mellem den sikrere og den mindre sikre Del deraf, hvilken Tanke af Indbyderne var udformet saaledes, at Grænsen mellem »1ste« og »2den Klasses Gæld« var sat ved $\frac{3}{10}$ af Taksationssummen. De havde dernæst draget de selvfølgelige Konsekvenser af denne Sondring: den langsomme Amortisering i 72 Aar af den sikre første Klasses Gæld, der tillod at nedsætte den halvaarlige Ydelse til ikke mere end $2\frac{1}{4}$ %, den hurtigere Amortisering i $36\frac{1}{2}$ Aar og derfor højere halvaarlige Ydelse, $2\frac{3}{4}$ %, af anden Klasses Gæld. Den i Praksis vigtigste Følge af denne Sondring var imidlertid, som *Juel*, der vistnok var Tankens Fader, stærkt fremhævede under Folketingsdebatten, at den gjorde det muligt for Creditkassen at tilbyde Laantagerne Laan paa billigere Betingelser end nogen anden Kreditfor-

ening, naar de i en ikke forud prioriteret Ejendom kunde nøjes med et Laan paa indtil Halvdelen af Taksationssummen. I saa Fald vilde den aarlige Ydelse nemlig endnu kun blive $4\frac{9}{10}$ %, hvor de andre Kreditforeninger forlangte 5 %, og jo nærmere Laanesummen laa 30 % af Taksationssummen, des mindre blev den aarlige Ydelse. Først naar Laanet i en ikke forud prioriteret Ejendom naaede den yderste Grænse, 60 %, vilde den aarlige Ydelse som i de andre Kreditforeninger blive 5 %; og kun i de meget sjeldne Tilfælde, hvor en Ejendom forud var prioriteret indtil 30 % af Taksationssummen, vilde Laantageren af et i Creditkassen optaget Laan komme til at svare aarligt $5\frac{1}{2}$ %, idet da hele det Laan, han fik hos Creditkassen, vilde være et »anden Klasses Laan«.

Det var da fuldt berettiget og ingenlunde mærkeligt, at Indbyderne i særlig Grad kunde knytte deres Haab om en stærk Tilgang til Creditkassen netop til denne Bestemmelse, saa meget mere som man allerede den Gang var enig om at anse en vis Del af Værdien netop af Landejendomme for mere stabil end andre Ejendommers. Denne rigtige og i Virkeligheden meget frugtbare Tanke havde imidlertid det meget store Uheld i Praksis at blive modvirket af en langt mægtigere Aarsag, overfor hvilken den aldeles ikke kunde gøre sig gældende. Denne Aarsag var Fastholdelsen af 4 % Obligationen. Vi skal i det følgende vende tilbage hertil; her vil det være tilstrækkeligt at bemærke, at den i saa høj Grad hindrede en Tilgang af Medlemmer til Creditkassen i de ti første Aar af dennes Virksomhed, at det heroverfor maatte synes, som om Sondringstanken havde vist sig at være uden nogen praktisk Værdi. Det kan da ikke undre, at man ved Aabningen af 1. Series anden Afdeling i 1876 ganske opgav den og fra nu af gik over til den ensartede Amortisering og deraf følgende ensartede halvaarlige Ydelse, saaledes som dette var Tilfældet i de andre Kreditforeninger. Denne Amortisationstid blev for $4\frac{1}{2}$ % Laanene i 1. Serie 2. Afd. og 2. Serie 2. Afd. 62 Aar, og i Overensstemmelse hermed for 4 % Laanene i 3. Serie 1. Afd. 67 Aar, for $3\frac{1}{2}$ % Laanene i 3. Serie 2. Afd. 73 Aar. Kun for 4 % Laanene i 2. Serie 1. Afd. fast-

satte man, som vi senere skal vende tilbage til, en Amortisationstid paa kun 45 Aar, hvilket da ogsaa bevirkede, at Tilgangen til denne Afdeling blev yderst ringe.

Naar Indbyderne i sin Tid ved deres Sondring mellem første og anden Klasses Gæld havde nøjedes med at tillægge de to Arter af Gæld en længere og kortere Amortisationstid, var Grunden hertil den, at Loven af 20. Juni 1850 udtrykkelig forlangte, at alle Kreditforeningslaan skulde fuldtud amortiseres. Imidlertid havde Praksis gennem 40 Aar op til 1890 vist, at den ingenlunde kunde dele denne Lovens Opfattelse. Jo mere Kreditforeningslaanene vandt Udbredelse, des mere viste det sig, at det som Regel for Laantagerne ingenlunde var ønskeligt at bringe deres Kreditforeningslaan ned under en vis Størrelse. Naar et Kreditforeningslaan ved Amortisationen er nedbragt til en vis Grad, vil den aarlige Ydelse være aldeles uforholdsmæssig; Debitor vil derfor som Regel søge Laanet forhøjet igen, hvilket, naar Serien er lukket, kun kan ske ved Optagelse af et helt nyt Laan og Indfrielse af det ældre Laans Restbeløb. Vi skal ikke her komme ind paa, hvilke Vanskeligheder og Bekostninger Lovgivningsmagten har beredt de Laantagere, der ønskede Tillægslaan, dels ved Ophævelsen af Omskrivningsretten i Henhold til Lov af 19. Febr. 1861, dels ved Beregningen af det solidariske Ansvar, der først ved Loven af 24. April 1896 nedsattes til 10% af den Del af Retsgælden, der overstiger $\frac{1}{3}$ af Vurderingssummen, saaledes som denne er bestemt ved den Vurdering, der ligger til Grund for det ny Laan, fordi Creditkassen i denne Henseende kun har delt Skæbne med alle Landets andre Kreditforeninger og ikke paa dette Omraade har ydet noget særligt Bidrag til Spørgsmalets Løsning. Men saa meget staar fast, at op til 1890 havde den praktiske Erfaring lært, at til den veldrevne Landejendoms Kendemærker hørte nu ogsaa det, at den var velprioriteret, det vil først og fremmest sige, at dens første Prioritetslaan var et saa stort Kreditforeningslaan som opnaaeligt. Ikke mindst gjaldt og gør dette Forhold sig gældende i det Øjeblik, en Landejendom skal sælges; jo bedre den er prioriteret, des mindre kontant Ud-

betaling kræves der af Køberen; og Forberedelsen til et Salg vil derfor ikke sjældent være Optagelsen af et nyt Kreditforeningslaan. Men deraf følger altsaa, at en vis Del af Kreditforeningslaanet bliver aldrig amortiseret; naar Amortisationen deraf skulde tage sin Begyndelse, afbrydes den ved Indfrielse og Optagelse af et nyt, langt større Kreditforeningslaan. Det var derfor ikke mærkeligt, at Tanken om at lovfæste denne faktiske Uamortisabilitet omkring 1890 kunde vinde stærk Tilslutning. Indenfor Creditkassen blev den ivrigt drøftet i 1889 og ogsaa af den forebragt Indenrigsministeren; i de følgende Aar rejste Direktøren for Københavns Kreditforening *A. Hein* en ivrig Agitation for dens Virkeliggørelse. Sejren vandtes ved Loven af 24. April 1896, der tillod, at Kreditforeningerne for Fremtiden maatte give Laan, af hvilke den Del, der ikke oversteg $\frac{1}{3}$ af Vurderingssummen, ikke behøvede at amortiseres, medens der for alle amortisable Laan for Fremtiden sattes en Amortisationstid af 60 Aar.

Dette er Hovedbestemmelsen i denne Lov af 24. April 1896, hvor til vi i det foregaaende ofte er vendt tilbage, fordi vi gentagne Gange har haft at paavise, at dens Bestemmelser er Modifikationer af de Tanker, der første Gang fremsattes ved Creditkassens Oprettelse. Det kan i Virkeligheden siges, at i denne Lov er sammensatt Resultatet af de 30 Aars Arbejde med disse Tanker, og at den er Udtrykket for den praktiske Erfarings Dom derover; der er ogsaa for Creditkassen Grund til at mindes, at den Indenrigsminister, der havde Æren af at gennemføre den, var *Hørring*, der i ti Aar havde været Creditkassens Revisor. Det er da, med al Anerkendelse af Direktør *Heins* Arbejde, berettiget for Creditkassen at hævde for sig Førsteretten til de i Loven nedlagte Ideer, og da særlig til dens Hovedtanke om Sondringen mellem de to Klasser af Gæld: første og anden Klasses Gæld, som Indbyderne kaldte dem, uamortisabel og amortisabel Del, som den praktiske Erfaring ved Lovfæstelsen udvidede den til. Sejrens Betydning bør imidlertid ikke maales alene ved denne Udvidelse af Tanken selv; det var den, der gjorde det muligt at tilbagegive de Kreditforeninger, hvis Organisation tillod dem

at benytte sig af denne Lov, Friheden til selv at fastsætte Størrelsen af Indskudet og den halvaarlige Ydelse til Reserve og Administrationsfondet, det var den, der afsvækkede *Tschernings* uheldige Regel om Panters Overtagelse. Denne Indbydernes rigtige Tanke var da stærk nok til efter Aars Forløb at sønderrive de Lænker, Lovgivningsmagten havde lagt paa Creditkassen, og stærk nok til at bringe Lovgivningsmagten til selv at sønderbryde dem.

Endskønt nu denne Lov af 24. April 1896 af forskellige Grunde blev mindre benyttet af Kreditforeningerne, end man maaske kunde have ventet, er det klart, at Creditkassen selv ikke tøvede med at benytte sig af de Fordele, den tilbød. 3. Serie 3. Afd., der aabnedes Juni 1897, indførte først de uamortisable Laan, der derpaa er overgaaet til 4. og 6. Serie; alene 5. Serie giver kun fuldt amortisable Laan, fordi dette var en nødvendig Betingelse for, at Creditkassens Obligationer kunde blive optaget af den imidlertid oprettede Hypotekbank, hvis Virksomhed dog ikke hidtil har haft nævneværdig Betydning for Creditkassen. For de amortisable Laans Vedkommende har Amortisationstiden siden Loven af 24. April 1896 selvfølgelig været det i denne Lov fastsatte Tidsrum af 60 Aar.

I det foregaaende er det gentagne Gange blevet fremhævet, hvorledes det er den praktiske Erfaring, der til syvende og sidst har det afgørende Ord i alle Spørgsmaal om Kreditforeningsinstitutionens tekniske Udvikling; en Gang erkendt baner den sig lidt efter lidt Vej gennem Administrationens, ja selv Lovgivningsmagtens Irgange. Det er paa dette, den praktiske Erfarings Omraade, at det klarest viser sig, at Creditkassen ikke under sin senere Vækst har mistet sit oprindelige Præg; den har stedse været den Kreditforening, der først og fastest drog Konsekvenserne af Erfaringerne, efterhaanden som de indhøstede i Praksis, og den har paa meget vigtige Punkter her altid været den førende indenfor vore Kreditforeninger.

Ved disse Ord sigtes der til det Spørgsmaal, som den praktiske Udvikling siden 1866 har skudt stedse bestemtere i Forgrunden og for hvis Drøftelse den har skabt et paalideligt Erfaringsgrundlag:

Spørgsmaalet om *Kreditforeningsobligationens rette Rentefod*, et Spørgsmaal, der har vist sig at have langt den største Betydning for Laantagere som for Laangivere, men først og fremmest for Kreditforeningerne selv.

Loven af 20. Juni 1850 giver i sin § 2 d Kreditforeningen den Begunstigelse, at den »kan afslutte Laan til en højere Rente end 4 % aarlig og ligeledes af dens Interessenter eller Debitorer betinge sig mere end 4 % aarlig Rente«. Vi vil senere faa at se, hvilke Tanker Lovgiverne forbandt med denne Bestemmelse; her vil det være nok at bemærke, at Bestemmelsen var nødvendig, forsaavidt som Forordn. af 5. Jan. 1813 § 21 (jfv. Plak. af 22. Novbr. 1820 § 2) fastsatte Renten af Udlaan i fast Ejendom til højest 4 %, og det paa den ene Side var nødvendigt at indrømme Kreditforeningerne Ret til at give deres Kreditorer den højest tilladte Rente, for at de overhovedet kunde skaffe deres Obligationer Indpas paa Markedet, paa den anden Side nødvendigt at tillade dem at forlange mere end 4 % af deres Debitorer, siden disse efter Loven selv skulde svare ogsaa et vist Amortisationsbidrag.

Det var da ret naturligt, at de første Kreditforeninger gik til Udstedelsen af 4 % Obligationer, og det maa ogsaa indrømmes, at det ikke viste sig at være netop nødvendigt at gaa til en højere Rentefod; Østifternes Kreditforenings Obligationer noteredes 20. Febr. 1852 til 92½ (Køberkurs) og gik, bortset fra Krisetiden 1857—58, indtil 1866 ikke ned under 90. Det lader sig dog neppe betvivle, at en Grundtype af 4½ % vilde have skaffet Kreditforeningsinstitutionen langt større Vækst og dermed hurtigere den nødvendige Fasthed. Dog er det vanskeligt nu at dømme om, hvorvidt de første Kreditforeninger handlede rigtigt eller ikke handlede rigtigt ved at fastholde 4 % Typen. For Laantageren staar Valget altid mellem den højere aarlige Ydelse og det større Tab, som den lavere Kurs foraarsager ham ved Laanets Stiftelse; det er tænkeligt, at Kreditforeningerne i den første Tid vilde have afskrækket flere fra at søge til dem ved den højere aarlige Ydelse, end de nu afskrækkede ved Kurstabet. Det var i alt

Fald ganske særlige Grunde, der førtes i Marken de første to Gange, en Kreditforening benyttede sig af den ved Loven af 20. Juni 1850 hjemlede Ret til at udstede Obligationer af en højere Rentefod end 4 %. Den første Kreditforening, der benyttede sig af denne Ret, var Vest- og sønderjydske Kreditforening, og her motiveredes dette Skridt overfor Indenrigsministeriet i Skrivelse af 28. Septbr. 1860 saaledes:

Den betydeligste Forskjel er den, at medens der af de af samtlige øvrige danske Creditforeninger udstedte Obligationer kun svares en Rente af 4 % p. a., vil der af den nu paatænkte Forenings Obligationer blive svaret en Rente af 4½ % p. a. — Da det danske Pengemarked saagodtsom udelukkende er i Kjøbenhavn, og da det allerede i en lang Række af Aar har vist sig, at det med lige Sikkerhed dér var ulige vanskeligere at erholde Laan i vestjydske Ejendomme end i Ejendomme paa Øerne og paa Jyllands Østkyst, og da det saaledes nødvendigvis maatte forudsættes, at Obligationer udstedte af en Creditforening alene for vestjydske Landejendomme og sikrede alene i disse langt mindre villigt vilde finde Købere og da til en lavere Pris end de øvrige Creditforeningers Obligationer, er det anset uundgaaeligt nødvendigt at modvirke dette ved noget højere Rente, idet man har været aldeles enig om, at et saadant Tab, der med Bestemthed lader sig beregne, langt maatte foretrækkes for det Tab, som Laantagerne vilde lide ved at sælge deres som Laan modtagne Creditforeningsobligationer til en lav Cours, hvorved de i Virkeligheden vilde erholde ikke lidet mindre Laan end det Beløb, hvorfor deres Ejendomme pantsættes. Det er derfor anset rimeligt, at Laantagerne i Obligationernes højere Salgsværdi vilde erholde i alt Fald nogen Erstatning for den for højede Rente, som maatte være at erlægge.

Her er for første Gang i de danske Kreditforeningers Historie den rigtige Tanke udtrykt, at det er fordelagtigere for Laantagerne at undgaa Kurstab og opnaa det saa vidt muligt fulde Laanebeløb end kun at forpligte sig til en mindre aarlig Ydelse; og det skulde snart vise sig i Praksis, hvor rigtigt den vest- og sønderjydske Kreditforenings Stiftere havde skønnet. Indenrigsministeriets Embedsmænd mente vel i deres teoretiske Visdom, at Rentefoden var ligegyldig, da den udjævnedes ved Obligationernes Kurs, men Ministeren nægtede dog selvfølgelig ikke derfor Kreditforeningen dens lovhjemlede Ret. Ud fra vor Viden om, at denne Tankes Rigtighed har almindelig Gyl-

dighed, synes Motiveringen vel svag, naar den henviser til særlige vestjydske Forhold, men at disse dog have spillet ind, kan ses af, at de vest- og sønderjydske $4\frac{1}{2}$ % Obligationer i 1861 kun noteredes til 94—95, samtidig med at Østifternes 4 % stod i 91—93, og først i 1880 naaede pari.

Det var ogsaa de særlige Omstændigheder, der motiverede, at Ny jydske Købstadkreditforening, da den i 1871 traadte i Virksomhed, fandt det nødvendigt at skride til Udstedelse af $4\frac{1}{2}$ % Obligationer. Over denne nye Forening hvilede endnu den store Skygge fra den likviderende Kreditforening af Købstadgrundejere i Nørrejylland; den højere Obligationsrente var kun en af de usædvanlig haarde Betingelser, som Laantagerne paa Grund heraf maatte acceptere for overhovedet at faa Foretagendet i Gang — og endda opnaaede den nye Forenings Obligationer i første Termin, Juni 1871, kun en Kurs af 86, paa et Tidspunkt, da vest- og sønderjydske Kreditforenings tilsvarende Obligationer stod i $93\frac{1}{2}$, og Østifternes 4 % i $87\frac{3}{4}$.

Forklaringen herpaa er den ganske simple, at det endnu ikke var trængt ind i Bevidstheden, hvilken kolossal Sikkerhed selve det solidariske Ansvar afgiver; man havde jo heller ikke endnu erfaret, at selv den likviderende jydske Købstadkreditforening intet Tab vilde bringe Obligationsejerne trods sin Standsning. Man stod endnu 1860erne igennem i den Formening, at det var Tilvejebringelsen af den tilstrækkelige Sikkerhed, det kom an paa, at Obligationernes Kurs afhang af den større eller mindre Sikkerhed, hver Kreditforening især syntes at yde. Det er, som vi i det foregaaende har set, denne Tanke, der fuldstændig behersker Rigsdagsforhandlingerne om Loven om Creditkassens Oprettelse. Naar der tales om, at det skal være den nye Creditkasses Formaal at skaffe Laantagerne billigere Laan, saa tænkes dette stadig opnaaet gennem yderligere Kauteler for Sikkerheden; den bedre Sikkerhed skal give den forønskede højere Kurs, Rentefoden nævnes saa at sige ikke. Det er ikke mærkeligt, at de mindre sagkyndige Lovgivere saa ganske gik ind i denne Tankegang, naar selv Indbyderne saa stærkt pointerede den, og selv praktiske

Kreditforeningsfolk i Tiden før og efter kun ved en Motivering ud fra særlige Omstændigheder mente at kunne forsvare Berettigelsen af en højere Rentefod. Under Rigsdagsforhandlingerne hæver der sig dog en Røst mod denne Betragtning. *Mourier-Petersen* tror, at Grunden til, at Kursen paa de nu bestaaende Kreditforeningsobligationer ikke er højere, ingenlunde er den Omstændighed, at man har nogen Frygt for disse Papirers Soliditet, tværtimod, han tror, at disse Obligationer er i Pengeverdenen ansete for gode og sikre Papirer. Han tror, at selvom man opretter en Kreditforening som den paa-tænkte, hvilken man har søgt at skaffe større Sikkerhed ved at adskille Købstæderne fra Landet, og selvom man tillige har truffet andre Foranstaltninger, sigtende til at skaffe større Sikkerhed for Laanene end i de andre Kreditforeninger, vil Landejendomsbesidderne dog ikke kunne vente at faa uopsigelige Penge i deres Ejendomme billigere end dem, de nu faar i de bestaaende Kreditforeninger, hvor Renten er 4⁰/₀, fordi Rentefoden for Tiden i Virkeligheden er 5⁰/₀.

Men denne enlige Svale gjorde ingen Sommer. Creditkassen stiftedes med alle mulige Sikkerheder og Forbedringer, men med Fastholdelse af den 4⁰/₀'s Grundtype for sine Obligationer — og den var 31. Marts 1876 efter 10 Aars Virksomhed og under Udfoldelse af en ikke ringe Reklame naaet til et Udlaan af — godt 4¹/₂ Mill. Kr.!

Men allerede i Foraaret 1875 havde Creditkassens unge, netop konstituerede Direktør, *Eduard Rée*, indenfor dens Direktion fremsat Tanken om at gaa over til Udstedelsen af 4¹/₂ ⁰/₀ Obligationer og 30. Oktbr. s. A. vedtog Repræsentskab og Generalforsamling en dertil sigtende Statutændring, der foreskrev Oprettelsen af en »anden Afdeling«, hvori Laanene skulde udbetales med 4¹/₂ ⁰/₀ rentebærende Kasseobligationer, og som skulde være uden solidarisk Forbindelse med den bestaaende første Afdeling. Indenrigsministeriet mente imidlertid ikke at kunne stadfæste Statutændringen i denne Form, thi som vedkommende Embedsmand med Rette gjorde gældende i sine kritiske Anmærkninger til Forslaget: Lovgivningen kender ingen andre Underafdelinger af Kreditfor-

eninger end Serier, og den absolute Betingelse for disses Lovlighed er fælles solidarisk Ansvarlighed; ifølge Lov af 19. Febr. 1861 er det en Betingelse for Dannelsen af særlige Afdelinger eller Serier af Kreditforeninger, at Interessenterne i den ældre og den nye Afdeling ere solidarisk ansvarlige, indtil den nye Afdeling har Interessenter for mindst 2 Mill. Kr. Men han udtalte samtidig, at »der iøvrigt ikke i Bestemmelsens Indhold vilde være noget til Hinder for dens Stadfæstelse«, en Udtalelse, der her bør fremhæves, fordi den tydeligt viser, at Ministeriets Standpunkt dengang var, at paa en Drøftelse af selve Bestemmelsens Realitet havde det ikke at indgaa. Spørgsmaalet om det var heldigt eller uheldigt for Creditkassen selv, for Laantagere eller Obligationsejere, for Landbrugets Kredit i Særdeleshed eller for Samfundsøkonomien i Almindelighed, at Creditkassen nu skred til at udstede $4\frac{1}{2}\%$ Obligationer, var det ikke Ministeriets Sag at udtale sig om.

Ministeriets Krav om solidarisk Forbindelse mellem første og anden Afdeling og dets Kritik af forskellige andre Punkter i Forslaget gjorde dettes Omarbejdelse nødvendig. Det ændrede Forslag, der nu fremtraadte som Tillæg II til de under 12. Juni 1866 og 22. Decbr. 1869 sanktionerede Statuter, vedtoges paa et Repræsentantskabsmøde 29. April 1876 og af en ekstraordinær Generalforsamling 17. Juni s. A., hvorefter det under 16. Aug. stadfæstedes af Indenrigsministeren.

Ministeriet havde bl. a. anmodet Creditkassens Direktion om »fuldstændig Oplysning om de Grunde, der have fremkaldt Ønsket om de foreslaaede, tildels temmelig indgribende Statutforandringer«, og det har da sin store Interesse at se Motiveringen for Hovedsagen: $4\frac{1}{2}\%$ Obligationen. Denne lyder saaledes: »Det er bekendt, at Rentefoden ved Udlaan i faste Ejendomme i de senere Aar maa antages at have udgjort gennemsnitlig $4\frac{1}{2}\%$ p. a., idet selv offentlige Institutioner have beregnet sig en saadan Rente. Creditkassen har hidtil ydet sine Laan i 4% rentebærende Kasseobligationer, paa hvilke Kursen i de senere Aar har været ca. 90% og Laantageren

har saaledes erholdt ca. 10% mindre i rede Penge end Obligationernes Paalydende. I de allerfleste Tilfælde er det ham imidlertid om at gøre at faa saa mange rede Penge som muligt, da Laan i Landejendomme hyppigt optages for at udvide og forbedre Driften m. v., men navnlig ogsaa ofte for at indfri en tidligere Prioritet, i hvilket sidste Tilfælde Laantageren altsaa maa skaffe de manglende 10% tilveje paa anden Maade. Creditkassen har nu, idet den efterkommer et fra flere Sider ytret Ønske, paatænkt, som det af Tillæggets § 1 vil ses, i Fremtiden ogsaa at yde Laan i 4½% rentebærende Kasseobligationer. Saadan har allerede i længere Tid været udgivne af andre lignende Institutioner, saasom den vest- og sønderjydske Kreditforening, og have opnaaet en Kurs af 96—98%. Allerede ved Creditkassens Stiftelse, da en højere Rentefod syntes at ville fremkomme, har man forudsat, at en saadan kunde blive mere stabil, og Ministeriet har derfor ogsaa ved at stadfæste Statutterne i Skr. af 12. Juni 1866 givet Creditkassen den Begunstigelse, at den kan afslutte Laan til en højere Rentefod end 4% p. a. og ligeledes af dens Interessenter eller Debitorer beregne sig mere end 4% aarlig Rente. En højere Rente end 4½% turde dog ikke være tilraadelig.« I denne Motivering er Retsstandpunktet klart fremholdt: det er Creditkassens som alle andre Kreditforeningers lovhjemlede Ret, naar den finder det tilraadeligt for sin Virksomhed, at afslutte Laan til højere Rente end 4%, den finder det dog for Tiden ikke tilraadeligt at gaa videre end til Udstedelsen af 4½% Obligationer. Men Motiveringens Tilraadelighed er, naar man sammenholder den med de ovenfor anførte Motiveringer for den vest- og sønderjydske Kreditforenings og ny jydsk Kjøbstadskreditforenings tilsvarende Forholdsregler, ejendommeligt derved, at den ikke fremfører særlige Argumenter eller Forhold, der bør tages i Betragtning, men alene henviser til Rentefodens faktiske Højde og til de alvorlige Ulemper ved det Tab, som 4% Obligationen derfor nødvendigt paafører Laantageren. For første Gang i de danske Kreditforeningers Historie er her den højere Obligationsrente motiveret alene ved Pengemarkedets faktiske Forhold.

Endelig udtryktes i denne Motivering klart Erkendelsen af, at det alene var Obligationsrentens Forhold til det almindelige Penge-
marked, der var bestemmende for den Kurs, Obligationerne kunde
forvente at opnaa. *Mourier-Petersen* havde her set rigtigt; den Sikker-
hed, det solidariske Ansvar ydede, var saa tilstrækkelig, at alt Hoved-
brud med at skaffe yderligere Sikkerhed kunde have været ganske
sparet, forsaavidt man tænkte sig derved at skulle opnaa en bedre
Kurs for Obligationerne. Den paavirkedes ikke af smaa Nuancer i
Sikkerheden, og de Erfaringer, Creditkassen gjorde med sin 2den
Serie, viste, at den heller ikke paavirkedes af andre Forhold. 2den
Serie, der aabnedes 1. April 1881, gav ligesom første Serie Laan saavel
i 4 som i $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, men den aarlige Ydelse var i
begge Tilfælde fastsat til 5%, hvorved man kunde opnaa en
langt hurtigere Amortisation af Laanene i 2den Series 4 „ Afde-
ling, der amortiseredes i Løbet af 45 i Stedet for i 67 Aar. Men
Tilgangen dertil blev kun forsvindende, og 5 Aar senere maatte
Creditkassens Direktion i en Skrivelse til Ministeriet af 20. Novbr.
1886 erkende, at den høje aarlige Ydelse ikke for Laantagerne
opvejedes ved en højere Kurs, »idet Pengemarkedet saa godt som
ingen Vægt lægger paa den hurtigere Amortisation, og en saadan
endogsaa under Konjunkturer som de nuværende betragtes som en
Ulempe«.

Men da var Konjunkturerne ogsaa fuldstændig forandrede; det
danske Pengemarked var nu karakteriseret ved en Pengerigelighed,
der drev alle Kurser i Vejret, stærkest paa de Papirer, af hvilke der
længst kunde forventes en Rente paa 4 eller $4\frac{1}{2}$ %. Vi skal ikke her
komme ind paa Aarsagerne til denne Pengerigelighed, der var af
international Natur; det er til Karakterisering af Tilstanden tilstræk-
keligt at anføre, at Nationalbanken midt i Juni Termin, 17. Juni 1886,
nedsatte sin Diskonto til 3 à $3\frac{1}{2}$ % og holdt den uforandret der til
16. Oktbr. 1889, og at Privatbankens Diskontosats for Veksler i
Tiden fra 12. Marts til 10. Septbr. 1887 endog var nede paa $2\frac{1}{2}$ %.
Staten benyttede sig af denne Situation til en Konvertering af en

betydelig Del af sin Gæld; ved Lov af 12. Novbr. 1886 bemyndigedes Finansministeren til Optagelse af et $3\frac{1}{2}$ %'s Statslaan paa 155 Mill. Kr. og til at opsiges til Udbetaling den 11. Marts 1887 den 4% rentebærende indenlandske Statsgæld. Ogsaa for Kreditforeningerne maatte da Spørgsmaalet om en Konvertering blive brændende, saasandt som deres Egenskab af Foreninger af Laantagere maatte gøre det til deres første og egentlige Formaal at skaffe Laantagerne Penge paa de til enhver Tid billigste Vilkaar.

Og atter her, under disse ganske modsatte Forhold, hvor det gjaldt en Nedsættelse og ikke en Forhøjelse af Obligationsrenten, var det af alle Kreditforeninger Creditkassen, der gik i Spidsen. Allerede i Forssommeren 1886 fremsatte Direktør *Eduard Rée* Tanken om en Konvertering indenfor Direktionen, hvor den imidlertid ikke fandt Tilslutning, idet Direktionens to andre Medlemmer ansaa den gunstige Situation paa Pengemarkedet for tilstrækkelig udnyttet ved Aabningen af en ny, 3., Serie, hvori der skulde gives Laan saavel i 4 som i $3\frac{1}{2}$ % Obligationer. Et Statuttillæg VI, der gik ud herpaa, blev da ogsaa vedtaget af Repræsentantskab og Generalforsamling 23. Oktbr. 1886 og stadfæstet af Indenrigsministeriet 4. Decbr. s. A. Men imidlertid havde Konverteringstanken, som rimeligt var, fundet Tilslutning indenfor Repræsentantskabet. Allerede 21. Juli havde *Jens Andersen* taget den op paa et Kontroludvalgsmøde, og 23. Oktbr. nedsatte Repræsentantskabet da et Femmandsudvalg til i Forening med Direktionen at tage Spørgsmaalet om en frivillig Konvertering af $4\frac{1}{2}$ % Obligationerne under Overvejelse. Efter Nytaar indleedes Forhandlinger med Landmandsbanken herom, og da disse Forhandlinger er de første, en dansk Kreditforening har ført af denne Art, har vi anset det for at have tilstrækkelig Interesse at meddele Ordlyden af de herunder udvekslede Skrivelser.

1. 24. Jan. 1887 tilskrev Creditkassens Direktion Landmandsbanken som følger:

I Henhold til de af Direktionens medundertegnede Formand med Hrr. Etatsraad Glückstadt førte Forhandlinger om en Convertering til 4 % Rente p. a. af

samtlige af Creditkassen udstedte ved indeværende Regnskabsaars Afslutning den 31. Marts d. A. courserende $4\frac{1}{2}\%$ Rente bærende Kasseobligationer, saavel af 1ste som af 2den Serie, dog med Fradrag af, hvad der statutmæssigt udtrækkes til Indfrielse i 11te Juni Termin d. A. samt af andre statutmæssige Indbetalinger, — tilbyder undertegnede Direktion med Forbehold af et af Repræsentantskabet nedsat Udvalgs Approbation herved den danske Landmandsbank-Hypothek- og Vexelbank at overtage den omhandlede Convertering paa følgende Vilkaar:

1. Samtlige $4\frac{1}{2}\%$ rentebærende Kasseobligationer opsiges med statutmæssigt Varsel af mindst 3 Maaneder til Indfrielse i 11te Juni Termin d. A.
2. Der tilbydes Obligationseierne Convertering til 4% Rente til pari Cours, og saaledes, at de Converterende bevare den fulde Rente af $2\frac{1}{4}\%$ til Juni Termin d. A. Det overlades Banken at bestemme, hvor lang Tid Converteringen staar aaben for Obligationseierne, men der skal være forløbet mindst fjorten Dage fra Bekjendtgjørelsen om Converteringen, inden denne kan sluttes.
3. Den Sum, der udfordres til i 11te Juni Termin d. A. at indfri de Obligationer, der ikke i Henhold til Post 2 converteres af Eierne, stilles af Banken til Creditkassens Disposition. Banken modtager herfor et tilsvarende Beløb i 4% rentebærende Obligationer, amortisable efter de i Creditkassens Statuter med Hensyn til $4\frac{1}{2}\%$ rentebærende Laan givne Regler. Banken er pligtig at modtage de indfriede $4\frac{1}{2}\%$'s Obligationer, efterat disse ere blevne forsynede med Paatrykning om Rentenedsættelsen og med nye Couponsark, og skal modtage dem efterhaanden, som de fremkomme til Indfrielse, dog kun i leveringsdygtige Exemplarer.
4. I Garanti-Provision for Forretningen betaler Creditkassen Banken $\frac{1}{2}\%$ ialt, dog af de Beløb, der converteres direkte gennem Banken kun $\frac{1}{10}\%$. Provisionen tilsvares med $\frac{1}{4}\%$ i December Termin d. A. og med Resten i Juni Termin 1888, uden at Creditkassen svarer nogen Rente. Af denne Provision har Banken at afholde Mæglerprovisioner og øvrige Udgifter ved Forretningen.
Den Avance, der maatte fremkomme ved, at Courserne stille sig saa gunstige, at det kan lykkes Banken at sælge de overtagne Obligationer over pari Cours, deles lige mellem Banken og Creditkassen. — Opgjørelse finder i saa Henseende Sted den 11te December d. A. og bilægges med Udskrift af Bankens Bøger pr. denne Dag vedrørende den hele Transaktion. — Sidder Banken paa den Tid inde med uafsatte Obligationer, beregnes disse efter Mellemcoursen paa Opgjørelsesdagen, dog mindst til pari Cours.
5. Udviser Forretningen Tab for Banken, er dette Creditkassen uvedkommende. Offentliggjørelse om Forretningens Afslutning maa uden Bankens Samtykke ikke finde Sted før 1ste Marts næstkommende, og Creditkassens Direktion og

Repræsentantskab ere forpligtede til at hemmeligholde dette Tilbud og den senere Afslutning indtil den offentlige Bekjendtgørelse om Opsigelsen udgaar.

Dette Tilbud er gjældende til 7de Februar næstkommende, hvilken Dag Banken senest vil have at give endelig Svar.

A. Klubien. J. E. Rasmussen. Eduard Rée.

Til den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vexelbank.

Approberet i Møde af det af Repræsentantskabet nedsatte Converteringsudvalg den 5te Februar 1887.

P. Pedersen. O. Jørgensen. N. C. Olsen. J. Andersen.

Fremlagt i Møde af det af Repræsentantskabet nedsatte Converteringsudvalg og Direktionen den 5te Februar 1887.

Rosenørn-Lehn.

2. Landmandsbankens Skrivelse af 4. Februar 1887.

Til den ærede Direktion for Creditkassen for Landeiendomme i Østifterne.

Da danske 4 % Creditforenings Obligationer, som Følge af de lave Courser, der meldes fra Udlandet, ere gaaede ned under pari, vil det i Øjeblikket ikke være muligt for Banken at slutte den af den ærede Direktion i Skrivelse af 24. f. M. i Forslag bragte Overenskomst om Convertering af Creditkassens 4 $\frac{1}{3}$ % Obligationer.

Idet vi haabe, at de politiske Forhold ville tage en saadan Vending, at Til- liden til Freden paany vender tilbage, tillade vi os at henstille til den ærede Direktion at forlænge den Tidsfrist, inden hvilken De maatte ønske vort ende- lige Svar saa meget som muligt. Vi have Sagen saavidt forberedt, at vi ved indtrædende tilstrækkelig gunstige Forhold strax kunne afslutte Forretningen.

Imødesende Deres behagelige Svar tegne vi
med udmærket Høiagtelse

For Landmandsbanken
I. Glückstadt.

Fremlagt i Møde af Repræsentantskabets Converterings-Udvalg og Direktion d. 5te Februar 1887.

3. Direktionens Skrivelse af 7. Februar 1887.

I Besiddelse af Landmandsbankens meget ærede Skrivelse af 4de d. M. und- lader Direktionen ikke herved at meddele, at Creditkassen er i Stand til at for-

længe den for Bankens endelige Svar paa Tilbudet af 24. f. M. satte Frist indtil denne Maanedes Udgang, men at Direktionen maa sætte megen Pris paa, at ikke hele denne Frist benyttes. •

A. Klubien. J. E. Rasmussen. Eduard Rée.

Til den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vexelbank.

4. Landmandsbankens Skrivelse af 26. Februar 1887.

Til den ærede Direktion for Creditkassen for Landeierdomme i Østifterne.

Herved give vi os den Ære at meddele Dem, at vi antage det i ærede Skrivelser af 24. f. M. og 7. d. M. gjorde behagelige Tilbud om Convertering af Creditkassens $4\frac{1}{2}\%$ Obligationer, dog under Forbehold af, at Garanti-Provisionen forhøjes fra $\frac{1}{2}\%$ til $\frac{3}{4}\%$, saaledes at denne betales med $\frac{1}{4}\%$ i Decbr. Termin d. A., $\frac{1}{4}\%$ i Juni og $\frac{1}{4}\%$ i Decbr. Termin 1888, uden at Creditkassen heraf svarer nogen Rente. Iøvrigt erklære vi os enige i samtlige andre af den ærede Direktion opstillede Betingelser, idet vi saaledes anse os fast bundne til denne vor Antagelse af den hele Forretning mod at erholde æret Svar førstkommende Mandag Eftermiddag.

Med Højagtelse ærbødigst

For Landsmandsbanken

I. Glückstadt.

Fremlagt i Mødet den 28de Februar 1887.

Rosenørn-Lehn.

5. Direktionens Skrivelse af 28. Februar 1887.

I behagelig Skrivelse af 26de d. M. har den ærede Landmandsbank meddelt, at Banken antager det i Direktionens Skrivelser af 24. f. M. og 7. d. M. gjorde Tilbud om at overtage Converteringen til 4% Rente af Creditkassens $4\frac{1}{2}\%$ rentebærende Obligationer af 1ste og 2den Serie, paa de af Direktionen opgivne Vilkaar, dog under Forbehold af, at Garanti-Provisionen forhøjes fra $\frac{1}{2}\%$ til $\frac{3}{4}\%$, saaledes at denne betales med $\frac{1}{4}\%$ i Decbr. Termin d. A., $\frac{1}{4}\%$ i Juni Termin 1888 og $\frac{1}{4}\%$ i Decbr. Termin s. A., uden at Creditkassen heraf svarer nogen Rente.

Efter at denne Sag derefter har været forhandlet i et i Dag afholdt Møde af det af Repræsentantskabet nedsatte Udvalg og dette for sit Vedkommende har

givet sin Tilslutning, har Direktionen den Ære herved at meddele, at Creditkassen accepterer den af Banken med Hensyn til Garanti-Provisionen stillede Fordring og saaledes anser Forretningen for afsluttet.

Angaaende de Bekjendtgjørelser, der i denne Anledning snarest muligt ville være at udstede dels fra Creditkassen dels fra Landmandsbanken skal Direktionens undertegnede Formand tillade sig mundtlig at forhandle med Bankens ærede Direktion.

A. Klubien. J. E. Rasmussen. Eduard Rée.

Til den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vexelbank.

I Henhold til denne Aftale konverteredes da fra 11. Juni Termin 1887 samtlige af Creditkassen udstedte $4\frac{1}{2}$ % Kasseobligationer af 1. og 2. Serie til et Beløb af ca. $33\frac{1}{4}$ Mill. Kr. til 4%. Dette var overhovedet den første Konvertering, der fandt Sted af danske Kreditforeningsobligationer; først i Decbr. Termin 1887 konverterede Vest- og sønderjydske Kreditforening og Ny jydsk Kjøbstadskreditforening sine $4\frac{1}{2}$ % Obligationer ligeledes til 4%.

Som det vil være indlysende af, hvad der ovenfor er anført til Belysning af Pengemarkedets Forhold i disse Aar, var imidlertid med denne Konvertering Bunden endnu langt fra naaet; selv 4% Obligationen stod for højt over den virkelige Rentefod, og dette Forhold blev stedse mere udpræget i Tiden op til Juni Termin 1889, da det kulminerede. Creditkassens $3\frac{1}{2}$ % Obligation af 3. Serie 2. Afd. noteredes Decbr. 1887 til $94\frac{1}{2}$, men naaede Juni 1889 $96\frac{1}{4}$, Østifternes Kreditforenings $3\frac{1}{2}$ % Obligation af 5. Serie samtidig endog $96\frac{3}{4}$. I Forhold hertil skulde 4% Obligationen have betinget en Kurs af ca. 110; men om en saadan Overkurs vil der jo aldrig kunne blive Tale, den forhindres ved den eventuelle Udtrækning til pari, og i Virkeligheden naaede 4% Obligationen da ogsaa kun i Juni Termin 1888 op til en Kurs af $102\frac{1}{4}$. Under Indtrykket af den Fasthed og Stadighed, hvormed Pengerigeligheden optraadte, var det en nærliggende Tanke, at man overhovedet for al Fremtid maatte regne med en lavere Rentefod end den hidtil herskende, og at Øjeblikket

derfor nu var kommet til at gøre $3\frac{1}{2}\%$ Obligationen til Kreditforeningsobligationens Hovedtype. Fremfor alt var Laantagernes Interesse i den herved muliggjorte fremtidige Nedsættelse af den halvaarlige Renteydelse saa iøjnefaldende og paa Grund af de daværende ugunstige Landbrugsforhold af saa væsentlig økonomisk Betydning, at Tanken herom overalt i deres Kreds maatte vække Begejstring. Allerede i Februar 1887 havde Repræsentantskabet i den jyske Landkreditforening drøftet Muligheden af en Konvertering af Foreningens 4% Obligationer til $3\frac{1}{2}\%$; dengang syntes Tanken uigennemførlig, men den drøftedes dog paa det første Fællesmøde af Kreditforeningerne 21. April 1887 og vandt i kort Tid meget stærkt frem indenfor alle da bestaaende Kreditforeningers Repræsentantskaber. Men mærkeligt nok stødte den næsten overalt paa en endog meget haardnakket Modstand fra de daværende Direktioners Side, idet disse næsten overalt fandt sig opfordrede til at fremhæve de Ulemper, der kunde tænkes at flyde deraf, og overalt syntes tilbøjelige til snarere at varetage Obligationsejernes end Medlemmernes Interesser. Meget bekendte er de heftige Kampe, der stod om denne Sag i Østifternes Kreditforening, hvor den som Direktør nylig afdøde *M. P. Blem* da var Fører for Konverteringspartiet; ogsaa indenfor Creditkassen, hvor dog Konverteringspartiet i Direktør *Rée* havde sin Fører indenfor selve Direktionen, kostede det haarde Kampe at faa Tanken ført sejrrikt igennem, ja her blev Modstanden først brudt efter en hel Revolution, der blev af indgribende Betydning for Creditkassens hele fremtidige Virksomhed.

Idet vi henskyder den nøjere Skildring heraf til det følgende Afsnit, kan vi her nøjes med at bemærke, at efter at der paa Repræsentantskabsmødet 27. Oktbr. 1888 atter var blevet nedsat et femmands Konverteringsudvalg, modtog dette under 3. Aug. 1889 et Tilbud fra Landmandsbanken af følgende Ordlyd:

I Henhold til de mellem os førte mundtlige Forhandlinger give vi os herved den Ære at meddele Dem de Vilkaar, paa hvilke vi ere villige til at paatage

os Konverteringen af Deres Kasses Obligationer af 1ste og 2den Series tvende Afdelinger fra 4 til $3\frac{1}{2}$ ‰.

1. Creditkassen tilsvare Landmandsbanken en Konverteringspræmie af $4\frac{3}{4}$ ‰, som belastes fra Udbetalingsdagen, og som tilbagebetales efter Creditkassens Conveniens, dog mindst med en aarlig Gjennemsnitssum af 100,000 Kroner til Afdrag og Rente, hvilken sidste beregnes med 4, er fire, pro cent p. a. — Skulde Banken fastsætte *Konverteringscoursen*, hvortil Obligationerne blive tilbudt Obligations-Ejerne, til $96\frac{1}{4}$ ‰, afdrages der i ovennævnte Konverteringspræmie $\frac{1}{8}$ ‰ af de Beløb, der blive anmeldte til Konvertering.
2. Creditkassen opsiges samtlige de nævnte Obligationer til Indfrielse den 11. December d. A., og leverer saa snart som muligt i det første Kvartal af 1890 til Banken de ny $3\frac{1}{2}$ ‰ Obligationer. Disse udstædes i det danske og tyske Sprog, og forsynes med Betalingssted saavel for udtrukne Obligationer som for Kuponer foruden hos Creditkassen i Kjøbenhavn tillige i Hamborg hos Dhr. L. Behrens & Söhne og Norddeutsche Bank. For Indløsningen i Hamborg beregnes ikkun $\frac{1}{8}$ ‰ og besørges denne iøvrigt ved vor Mellekomst efter den for Kjøbenhavns Børs hver 11. Juni eller 11. December eller nærmest foregaaende Kursdag noterede Kurs for avista Mark. De Obligationer og Kupons, som maatte blive indfrieede i Hamborg, overleveres til Creditkassen af os, ledsagede af de paagældende Firmaers Fortegnelser eller NummerOpgaver.
3. Ombytningen af Obligationerne besørges af Landmandsbanken vederlagsfrit.
4. Creditkassen betaler selv AvertissementsUdgifterne for den officielle Bekjendtgjørelse om Opsigelsen, hvorimod alle andre AvertissementsUdgifter saavel her som i Udlandet med Hensyn til Konverteringen betales af os. Forsaavidt Obligationerne, som paatænkt, blive optagne til Notering paa Børsen i Hamborg, vil Bekjendtgjørelse om de til hver Termin udtrukne Obligationer og om den samtidig forfaldne Rentebetaling paa Creditkassens Bekostning af os blive besørget indrykket i HamburgerBørsenhalle i Hamborg.
5. Forsaavidt dette vort Tilbud vedtages i det til i Dag berammede Møde i Creditkassen, er det bindende for begge Parter, for Creditkassens Vedkommende dog med Forbehold, at de hertil sigtende nødvendige Statutforandringer vedtages af Generalforsamlingen, som hurtigst muligt bliver at indvarsle, og endelig at disse Statutforandringer blive sanktionerede af Indrigsministeren. Vedtages dette vort Tilbud ikke som ovenfor anført i det til i Dag berammede Møde, ere vi ikke bundne dertil, og Creditkassens An

tagelse under de berørte Forbehold maa altsaa være os ihænde senest førstkommande Mandag den 5. ds.

Med Højagtelse Ærbødigst

For Landmandsbanken

I. Glückstadt.

Ved den endelige skriftlige Overenskomst forbeholde vi os Ret, at det i samme anføres, at

Privatbanken i Kjøbenhavn deltager i Forretningen med en Sum af $4\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

L. Behrens & Söhne, Hamborg med 4 do. do.

Norddeutsche Bank do. med 4 do. do.

og at disse Firmaer for saadan Sum medundertegne Overenskomsten.

S. O.

I. Glückstadt.

Dette Konverteringstilbud tillige med et dermed i Forbindelse staaende Statuttillæg, hvorom der samtidig var forhandlet med Indenrigsministeriet (Tillæg VIII), vedtoges paa ekstraordinært Repræsentantskabsmøde og Generalforsamling 22. Aug., hvorefter samtlige af Creditkassen udstedte Kasseobligationer af 1. og 2. Serie, ialt til Beløb $29\frac{1}{2}$ Mill. Kr., fra 11. Decbr. Termin 1889 blev konverteret til $3\frac{1}{2}$ % aarlig Rente. Medens samtidig Jydske Landkreditforening, Østifternes Kreditforening og de to Husmandskreditforeninger konverterede Hovedmassen af deres 4 % Obligationer til $3\frac{1}{2}$ %, og den fynske Kreditforening fulgte efter i 1890, var Creditkassen den eneste Kreditforening, der lod denne Konvertering omfatte ogsaa de i Juni Termin 1887 til 4 % konverterede oprindelige $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, saa at den indenfor et Tidsrum af kun halvtredje Aar havde sat disse Papirers Rente en hel Procent ned. Først 1895 konverterede Ny jyske Købstadkreditforening sine oprindelige $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, der 1887 var konverterede til 4 %, videre til $3\frac{1}{2}$ %.

De første Aar af 90erne bragte, atter af internationale Aarsager, nogen Stramning af Pengemarkedet, saa at $3\frac{1}{2}$ % Obligationer i Juni 1892 gik ned til omkring 90, og selv de 4 % kom under pari; i denne Tid var det da 3. Series 4 % Afd., der tog Favør. Men fra

da af begyndte atter en Periode med stadig og stigende Pengerigelighed, der bragte Kursen paa $3\frac{1}{2}\%$ Obligationer op til 98—99 i December 1894. Og nu var Tanken om saa hurtigt som muligt at benytte en saadan Situation til en Konvertering saa vel indarbejdet, at Kreditforeningerne paa Forhaand var villige til at deltage, om Betingelserne derfor blot var nogenlunde antagelige. Et Tilbud, der fremkom fra Nationalbanken, Privatbanken, Handelsbanken, Landmandsbanken og Bankierfirmaet D. B. Adler & Co. om at overtage en Konvertering af 4% Kreditforeningsobligationer til $3\frac{1}{2}\%$, blev drøftet paa et Fællesmøde af Kreditforeningerne 14. Jan. 1895. Her nedsattes et Udvalg til videre Forhandling, og et Par Dages Forhandlinger var nu tilstrækkelige til at føre til en Overenskomst, hvorved det nævnte Bankkonsortium overtog at financiere Konverteringen af samtlige 4% Kreditforeningsobligationer til $3\frac{1}{2}\%$, dog saaledes, at der endnu til Decbr. Termin 1900 inkl. skulde svares 4% Rente, og at Kreditforeningerne forpligtede sig til indtil Juni Termin 1900 ikke at udstede nye 4% Obligationer. Dette Forslag blev meget hurtigt tiltraadt af de forskellige Kreditforeninger; i Creditkassen vedtoges det sammen med et dertil svarende Statuttillæg (Tillæg XI) allerede 2. Febr. paa ekstraordinært Repræsentantskabsmøde og Generalforsamling. I Februar 1895 gennemførtes da uden Vanskelighed denne store Konvertering, hvori foruden Creditkassen deltog Østifternes Kreditforening, Københavns Kreditforening, Fyns Stifts Kreditforening, Jydske Landkreditforening og Vest- og Sønderjydske Kreditforening. Det samlede til Konvertering udbudte Obligationsbeløb androg henved 300 Mill. Kr., men kun et meget ringe Faatal af Obligationsejerne forlangte at faa deres Obligationer indfrie til Juni Termin 1895 fremfor at faa dem konverterede. For Creditkassen havde denne Konvertering ikke nær den Betydning som den tidligere i 1889, eftersom den kun omfattede 3. Serie 1. Afd.; for dens Vedkommende udgjorde det udbudte Beløb, naar det 3. Series Reservefond tilhørende Obligationsbeløb (175,600 Kr.) fradrages, ialt 10,391,100 Kr.; heraf konverteredes frivilligt et Beløb af ikke

mindre end 10,182,700 Kr., saa at der til Udbetaling i Juni Termin kun kom et Beløb af 208,400 Kr. Endnu i Foraaret 1896 var Penge-
rigeligheden saa stor, at Creditkassen kunde paatænke ligesom den
Jydske Landkreditforening og Østifternes Kreditforening at gaa til
at udstede ogsaa 3% Obligationer; en Statutændring herom vedtoges
30. April 1896 og stadfæstedes af Indenrigsministeriet 21. Maj s. A.
Men samtidig, og inden der endnu havde meldt sig Laantagere til
denne nye Afdeling, naaede med Juni Termin, da 3½ % Obliga-
tionerne noteredes til 98¼, Pengerigeligheden sit Kulminationspunkt;
fra da af satte en modgaaende Bevægelse ind, der i Løbet af et Par
Aar skulde bringe 3½ % Obligationen stadig ned i Kurs, til den
Decbr. 1898 var naaet ned til 91. I Foraaret 1899 fortsatte den yder-
ligere og hastigere sin Nedgang, Juni Termin 1899 kom den ikke
højere end 87—88.

Men da havde Creditkassen ogsaa med sædvanlig Hurtighed truffet sine Forholdsregler. Allerede paa Repræsentantskabsmødet 29. Oktbr. 1898 havde Direktør *Eduard Reé* fremhævet Nødvendigheden af paany at skride til Udstedelsen af 4 % Obligationer, i Løbet at det følgende Halvaar strammedes Pengemarkedet imidlertid saa stærkt, at det Statuttillæg XIV, som Repræsentantskab og en ekstraordinær Generalforsamling 15. April 1899 vedtog — efterat man hos Konventeringskonsortiet af 1895 havde opnaaet Samtykke til at fravige Betingelsen om ikke før Juni Termin 1900 paany at udstede 4 % Obligationer — gik ud paa at bemyndige Direktionen til, uden at 3. Serie sluttedes, at aabne en ny, 4. Serie, i to Afdelinger, af hvilke 1. Afd. gav Laan i 4 %, 2. i 4½ % Obligationer. Dette Statuttillæg stadfæstedes af Indenrigsministeriet 26. April 1899, og i Juni Termin 1899 kunde da Creditkassen ikke blot tilbyde Laantagere Laan i 4 % Obligationer, hvad ogsaa de andre Kreditforeninger samtidig havde besluttet sig til, men den kunde da atter som den første af samtlige Kreditforeninger tilbyde Laantagerne Fordelen af Laan i 4½ % Obligationer, et Skridt, der først vakte megen Misbilligelse hos de andre Kreditforeninger, men som dog snart fandt Efterligning, saaledes

allerede i Decbr. Termin 1899 af Vest- og sønderjydske Kreditforening (6. Serie 1. Afd.).

Der var ved denne Lejlighed saa lidt som i 1876 Tale om nogen Betænkelse hos Indenrigsministeriet ved at sanktionere et Statuttillæg, der gav Creditkassen Ret til fremfor de andre Kreditforeninger at skride til Udstedelsen af $4\frac{1}{2}$ % Obligationer. Forholdet var tværtimod det, at en Henvendelse fra Bankernes Side til den daværende Indenrigsminister *Bardenfleth* om at nægte dette efter deres Formening uheldige Statuttillæg Sanktion, blev ganske afvist af denne med en udtrykkelig Henviisning til, at naar der ved Lov var givet Creditkassen som andre Kreditforeninger den Begunstigelse at udstede Laan til højere Rente end 4 %, saa kunde han som Indenrigsminister selvfølgelig ikke nægte sin Sanktion.

Med Aarhundredskiftet gled nu Creditkassen ind i en Periode, der, hvad dens Rentefodspolitik angik, var rolig og begivenhedsløs, fordi Svingningerne paa det almindelige Pengemarked i Tiden lige op til Verdenskrigens Udbrud ikke var større, end at den til enhver Tid kunde byde enhver Laansøger det Laan, der efter hans særlige Forhold maatte være bedst egnet for ham. Siden Juni 1899 har Creditkassen stadig fastholdt tre Obligationstyper; den har til enhver Tid kunnet yde Laan i $3\frac{1}{2}$ %, 4 % eller $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, og den har yderligere siden Decbr. 1906, da 5. Serie aabnedes for fuldt amortisable Laan — som ovenfor nævnt af Hensyn til den imidlertid oprettede Hypotekbank — kunnet give Laantagere Valget mellem delvis og fuldt amortisable Laan indenfor $3\frac{1}{2}$ % og 4 % Typerne, for $3\frac{1}{2}$ % Typerne i 3. Serie 3. Afd. og 5. Serie 1. Afd., for 4 % Typerne i 4. Serie 1. Afd. og 5. Serie 2. Afd. For $4\frac{1}{2}$ % Typens Vedkommende har der derimod ikke været følt nogen Trang til en særlig Afdeling for fuldt amortisable Laan; som Regel vil Laantageren her være tilfreds med at kunne drage Fordele af, at den kun delvise Amortisering muliggør en Formindskelse af den ved den højere Obligationsrente forøgede aarlige Ydelse, paa den anden Side kan selvfølgelig enhver Laantager, om han ønsker det, faa sit $4\frac{1}{2}$ % Laan som fuldt amortisabelt.

31. Marts 1914 sluttedes 4. Serie, 1. April 1914 aabnedes 6. Serie, der var ganske en Gentagelse deraf: to Afdelinger, der gav delvis amortisable 4 % og 4½ % Laan. Allerede da var Forholdene paa Pengemarkedet saaledes, at Kurserne var vigende; 30. Juni 1914 noteredes 4½ % Obligationen i 96½ à 96¾. Verdenskrigens Udbrud bevirkede stærkere og mere forskelligartede Kurssvingninger, end man hidtil havde kendt, og langt større Usikkerhed med Hensyn til Fremtiden. Udover den til at begynde med almindelige Stramning af Pengemarkedet kom nu særlige Forhold, der i Fredstid ikke havde gjort sig gældende, til at øve deres store Indflydelse; Østifternes og Københavns Kreditforenings Obligationer led under et stærkere Kursfald, fordi disse Foreninger væsentlig eller udelukkende havde deres Udlaan i københavnske Ejendomme, Jydske Landkreditforening og Vest- og Sønderjydske kom snart til at lide stærkt under, at de i de foregaaende Aar i stor Udstrækning havde søgt Afsætning for deres Obligationer i Tyskland, disse Obligationer vendte nu tilbage og trykkede Kursen ned. Bedst stod den fynske Kreditforenings og Creditkassens Obligationer sig; men selv om de nu naaede højest Notering, gav dog ogsaa for dem en umiskendelig Tilbagegang sig til Kende. I den nylig aabnede 6. Serie 1. Afd. for 4 % Obligationer er der overhovedet ikke sket Udlaan; og hvad de 4½ % Obligationer af den lukkede 4. Serie 2. Afd. og den aabne 6. Serie 2. Afd. angaar, blev de 31. Decbr. 1914 noterede til 94¾ og 94, 30. Juni 1915 til 94¾ og 94¼, 31. Decbr. 1915 til 93½ og 92½. Men naar det i Fredstid kan være tilstrækkeligt for Lederne af en stor økonomisk Institution at danne sig en sikker Mening om, hvorledes Forholdene i Øjeblikket ligger, maa det i Krigstider af dem i ligesaa høj Grad tages i Betragtning, hvorledes Forholdene vil komme til at ligge, naar Krigen engang er sluttet. De Forholdsregler, der træffes, maa træffes paa længere Sigt, de Forholdsregler, der i Fredstid uden Fare kunde udskydes, kan ikke altid i Krigstider nyde godt af en saadan Respit, fordi de da maaske kommer for sent.

Det var ud fra denne Betragtning, at Direktør *Eduard Rée* allerede

i et Kontroludvalgsmøde 10. Septbr. 1914 fremsatte Tanken om at skride til Oprettelsen af en 5 % Afdeling indenfor den nyaabnede 6. Serie. Tanken vandt Tilslutning, og paa Repræsentantskabsmødet 24. Oktober besluttede Repræsentantskabet enstemmig med 14 St. at bemyndige Direktionen til at arbejde herfor. Af Direktør Réé blev Tanken dernæst 3. Decbr. s. A. fremført for »Kreditforeningernes staaende Fællesudvalg«, en Institution, der var blevet oprettet paa et Møde af Delegerede fra samtlige danske Kreditforeningers Bestyrelser 11. Juli 1892 »til Varetagelse af Kreditforeningernes Fællesinteresser«. Her vandt den ingen Tilslutning, idet Udvalgets øvrige Medlemmer ikke mente at kunne erkende, at Forholdene paa Pengemarkedet gjorde det nødvendigt for Kreditforeningerne at skride til Udstedelse af 5 % Obligationer allerede paa det daværende Tidspunkt og ikke mente det rigtigt at træffe en saadan Forholdsregel, førend den var absolut paabudt af Nødvendigheden. Creditkassen, hvis Direktion og Repræsentantskab enstemmig var naaet til en ganske anden Vurdering af, hvad den foreliggende Situation krævede, havde naturligvis ingen Grund til derfor at frafalde sit Forslag, og under 7. Juli 1915 tilskrev dens Direktion da Indenrigsministeriet saaledes:

Som det høje Ministerium bekendt modtog Direktionen i sin Tid en enstemmig vedtaget Opfordring af Repræsentantskabet for Creditkassen for Landejendomme i Østifterne om at søge Ministeriets Sanktion paa Oprettelsen af en ny Afdeling i 6. Serie for Laan, der udbetales med 5 % rentebærende Kasseobligationer.

Da der nu fra Lovgivningsmagtens Side er vedtaget Forslag om Oprettelse af 4½ % Afdelinger indenfor de statsgaranterede Kreditforeninger, og de ikke statsgaranterede altid er gaaet ud med Obligationer til ½ % højere Rente, da Staten nu udsteder 60 Mill. Kr. 5 % Statsbeviser (uafdragelige i 10 Aar), da den oprettede Forening til midlertidige Kommunelaan udsteder 5 % Obligationer, da Frederiksberg Kommune har udstedt 5 % Obligationer, og da endelig Københavns Kommune ser sig nødsaget til at følge disse Eksempler, saa formener Direktionen, at Tidspunktet maa være kommet til at efterkomme Repræsentantskabets Opfordring, og vi tillader os derfor at vedlægge et saadant udarbejdet Statuttillæg, idet vi samtidig tillader os at forespørge det høje Ministerium, om det er villigt til at sanktionere medfølgende Statuttillæg.

Statuttillæget bemyndigede Direktionen til at aabne en ny Afdeling under 6. Serie for Udlaan i Kasseobligationer, der forrentes med 5% aarlig. Laanene kunde indenfor $\frac{1}{3}$ af Vurderingssummen være uamortisable; den halvaarlige Ydelse skulde for den uamortisable Del udgøre 2,53%, heraf $2\frac{1}{2}$ % Rente, 0,03% til Reserve og Administrationsfondet, for den amortisable Del udgøre $2\frac{3}{4}$ %, hvoraf $2\frac{1}{2}$ % var Rente, 0,10% til Reserve og Administrationsfondet, Resten, 0,15%, Afdrag, hvorved den da vilde være amortiseret i $58\frac{1}{2}$ Aar. Der var tilføjet en Bestemmelse om, at de til denne Afdeling hørende Kasseobligationer ikke fra Creditkassens Side kunde være Genstand for Konvertering før efter Udgangen af Aaret 1920, ligesom Afdelingen ikke uden Indenrigsministeriets Samtykke kunde holdes aaben for Udlaan efter dette Tidspunkt.

Da det paa Forhaand var givet, at Ministeriet, inden det traf Afgørelse om denne Sag, vilde høre »Kreditforeningernes staaende Udvalg«, foranledigede Direktør *Rée* en Diskussion herom i Udvalgets Møde 14. Juli s. A. Som det var at vente, vedtog Udvalget at besvare en Forespørgsel fra Indenrigsministeriet saaledes: »Udvalget nærer Betænkelighed ved for Tiden at anbefale nogen til Udstedelse af nye 5%'s rentebærende Kreditforenings-Kasseobligationer sigtende Foranstaltning«; og dette Standpunkt fastholdt Udvalget ogsaa, efter at Direktør *Rée* i et Møde 30. Novbr. s. A. havde gjort opmærksom paa, at Jydske Landkreditforening i 1906 havde erholdt Ministeriets Sanktion paa et Statuttillæg, der bemyndigede denne Kreditforening til eventuelt at udstede 5% Obligationer. Efter at Indenrigsministeriet havde erholdt Meddelelse om dette Udvalgets Standpunkt, tilstillede det under 22. Decbr. 1915 Creditkassen følgende Svar:

I Andragende af 7. Juli d. A. har den ærede Direktion anholdt om Tilladelse til, at Creditkassen for Landejendomme i Østifterne opretter en ny Afdeling i 6te Serie for Laan, der udbetales med 5% rentebærende Kasseobligationer.

I denne Anledning skulde man efter stedfunden Brevveksling med Kreditforeningernes staaende Fællesudvalg, Handelsministeriet, der i Sagen har indhentet

Erklæringer fra Sparekasseinspektøren, Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser, Bestyrelsen for de danske Provinsbankers Forening og Direktionen for Nationalbanken i København, samt Finansministeriet tjenstlig melde, at det ansøgte ikke for Tiden har kunnet bevilges.

Diskussionen om denne Sag, dens Behandling og den ministerielle Afgørelse deraf kan nu give grundet Anledning til forskellige Betragtninger. Men inden vi gaar over hertil, vil vi et Øjeblik standse for at fremhæve de Grundtanker, der stedse har været de ledende for den af Creditkassen i halvtredsindstyve Aar fulgte Rentefodspolitik, og som den foregaaende Redegørelse vil have ladet klart fremtræde.

Den ene er: *Kreditforeningens første Opgave er til enhver Tid at kunne tilbyde Laantagerne Laan i Obligationer, hvis Kurs ligger saa nær pari som muligt.*

Erfaringen har tilstrækkelig godtgjort, at Laantagerens Interesse i, at han ikke ved Afhændelsen af de Obligationer, hvori Laanet udbetales ham, lider et betydeligere Kurstab, er saa afgørende, at Hensynet til den fremtidige halvaarlige Ydelses større eller mindre Beløb heroverfor ingen nævneværdig Rolle spiller. Er Kurstabet for stort, vil Laansøgerne ganske simpelt holde sig tilbage; de vil henvende sig til Sparekasser, Banker eller private Personer, hvor de faar Laanets fulde Beløb kontant udbetalt, og alle de Fordele, som Kreditforeningslaanet iøvrigt byder dem, først og fremmest Uopsigelighed og den langsomme Amortisation, vil ikke bringe dem til at foretrække dette.

Laantagerens Tab bestemmes ved Obligationens Kurs, men til at sikre Obligationen en passende høj Kurs gives der kun et Middel: at Obligationsrenten staar i et rigtigt og passende Forhold til den til enhver Tid herskende almindelige Rentefod. Det er ovenfor i det enkelte paavist, at Erfaringen tilstrækkelig har godtgjort, at *kun* Obligationsrenten bestemmer Kursen paa en Kreditforenings Obligationer; intet andet Forhold, hverken yderligere Sikkerhedskauteler udover det solidariske Ansvar eller kortere Amortisationstid, øver her nogen

nævneværdig Indflydelse. Den Sikkerhed, det solidariske Ansvar byder, vokser kun med selve Kreditforeningens eller den enkelte Series Vækst, fordi den bliver des større, jo flere der er til at bære det; men Kreditforeningen og den enkelte Serie kan kun vokse ved at drage Laantagere til sig.

Derfor er den Rentefodspolitik, der gaar ud paa til enhver Tid at tilbyde Laan i Obligationer med den efter Pengemarkedets almindelige Forhold højeste nødvendige Rente, den rette Politik — og den er det, Creditkassen siden 1876 har været Talsmand for. Erfaringen har lært, at den er den rette, derved, at den alene, som vi i det følgende Afsnit nøjere skal se, har kunnet give Creditkassen Vækst og Fremgang. Derfor har ogsaa de andre, ældre Kreditforeninger, hvis Størrelse syntes at tillade dem en mere indolent Holdning, trods al deres Kritik af Creditkassens Rentefodspolitik snart set sig nødsaget til at følge i dens Spor.

Den anden Grundtanke er: *Kreditforeningens anden Opgave er til enhver Tid at drage Omsorg for, at Laantagerne faar den fulde Fordel af de for dem gunstige Forandringer paa det almindelige Pengemarked.*

Erfaringen har lært, at det store Middel hertil er Konverteringen, at enhver, blot i et noget længere Tidsrum optrædende Pengerigelighed vil kunne udnyttes til en Nedskrivning af Obligationsrenten, hvoraf for Laantageren følger den store Fordel af en derefter paafølgende Nedsættelse af hans halvaarlige Ydelse.

Ogsaa Konverteringstanken blev først realiseret af Creditkassen — men den vandt, som vi har set, meget hurtigt almindelig Anerkendelse som en berettiget Forholdsregel til Gunst for Laantagerne. Og dog kunde der mod den gøres vægtige Indvendinger gældende, naar man vilde betragte den fra Obligationsejernes Standpunkt. Der var først selve Retsgrundlaget; det kunde være noget tvivlsomt, om den Ret, der i de forskellige Kreditforeningers Statuter — for Creditkassens Vedkommende i dens Statuters § 23 — var tillagt Foreningen til »paa foranførte Maade og med foranførte Varsel til enhver af de fornævnte Udbetalingsterminer at opsigte enten samtlige udstedte Obligationer

eller en Del deraf« virkelig kunde anvendes til Gennemførelse af en Konvertering; i alt Fald havde vel Obligationskøberne ikke tænkt sig Muligheden deraf, indtil det virkelig skete. Man kunde vel ogsaa befrygte, at Konverteringen vilde gøre Kreditforeningsobligationen mindre søgt som Anlægspapir, indtil Erfaringen havde godtgjort det modsatte. Men i alt Fald kan Konverteringen dog aldrig helt undgaa en vis Karakter af at være en Tvangsforholdsregel, i hvor »frivillig« en Skikkelse, den end fremtræder. Jo mere Kreditforeningsobligationen søges af den lille Kapitalist, des haardere maa det synes, at han stilles overfor Valget mellem enten at finde sig i en væsentlig Forsringelse af den Indtægt, hvormed han har regnet, eller ogsaa at faa sine Penge udbetalt paa et for ham saa ugunstigt Tidspunkt, at han ikke kan forvente at kunne anbringe dem lige saa sikkert og lige saa fordelagtigt. Men som sagt, trods disse alvorlige Indvendinger gik Konverteringstanken sin hastige Sejrs gang, fordi det syntes selvfølgelig, at Kreditforeningerne i deres Egenskab af Foreninger af Laantagere, havde en moralsk Ret til fortrinsvis at varetage disses Interesser, selv hvor de kom i aabenbar Modstrid med Obligationsejernes. Modstanden mod Konverteringen indenfor Foreningerne selv blev overvundet, og Administrationen synes ikke at have næret Betæneligheder.

Konverteringen finder imidlertid sin bedste Retfærdiggørelse, naar man betragter den som den naturlige Revers af den rigtige Renteudfordspolitik, hvis Forside er den højeste, nødvendige Obligationsrente ved Laanets Stiftelse. I saa Fald lader den sig overfor Obligationsejeren forklare som en Renteudkligning snarere end som en paatvungen vilkaarlig Rentenedsættelse.

Men det er da mærkeligt at iagttage, at medens Konverteringstanken har vundet almindelig Anerkendelse, maa Grundsætningen om den højeste nødvendige Obligationsrente ved Laanets Stiftelse endnu kæmpe derom; ja, saa stærk er endnu Modstanden mod at anerkende denne rigtige Grundsætning, at den endog har kunnet forhindre Creditkassen i at gennemføre sin efter en grundig Overvejelse over Pengemarkedets Forhold enstemmigt tagne Beslutning om at skride

til Udstedelsen af 5 % Obligationer. Og endskønt dette skulde synes at være et Punkt, hvor Laantagers og Obligationsejers Interesser falder sammen, har man endog ment at kunne føre ogsaa Obligationsejernes formentlige Interesse i Marken mod Grundsætningen om den højeste nødvendige Rente.

Thi lad os nu betragte de saglige Argumenter, der almindeligt er blevet anførte mod 5 % Obligationen. Nogle af disse hviler paa den urigtige Forestilling, at den vil gøre *Laantageren* mere Skade end Gavn, og at det derfor gælder om at værne *Laantageren* mod at opnaa Opfyldelse af hans eget Ønske.

Kreditforeningen bør ikke, siger man, fremkalde eller bidrage til at fremkalde en højere Rentefod. Intet er rigtigere — men i denne Form vil Spørgsmaalet rigtignok ikke nogensinde komme til at foreligge til nogen Kreditforenings Overvejelse. Spørgsmaalet vil være, om Kreditforeningen, naar Rentefoden paa det almindelige Pengemarked er stegen, skal beslutte: enten at tvinge dem, der søger Laan hos den, til at tage det Kurstab, som Fastholdelsen af den for lave Obligationsrente bevirker, og derved efterhaanden formindske, maa ske helt standse sit Udlaan — eller om den skal søge at vedblive at være fuldt leveringsdygtig ogsaa under de forandrede Forhold. Man kan ikke herimod indvende: det er ikke let at konstatere, om Forholdene paa Pengemarkedet virkelig er saaledes forandrede, at en Forhøjelse af Obligationsrenten er nødvendig. Thi Forandringen paa Pengemarkedet giver sig meget hurtigt og meget tydeligt til Kende i selve Kreditforeningens Udlaansvirksomhed. De ydre Kendetegn er saadanne, som Creditkassen opregner i sin Skrivelse til Ministeriet af 7. Juli 1915: at Papirer, der yder lige saa god Sikkerhed som Kreditforeningsobligationer, Stats- og Kommuneobligationer, i stigende Grad kommer paa Markedet til den højere Rente, og at Kursen paa Kreditforeningsobligationen med dens lavere Rente derfor er nedadgaaende, men de indre og umiddelbart følelige Kendetegn for Kreditforeningen er, at Laanebegæringer ikke længere indkommer, og at der ikke kan effektueres Laan i Henhold til tidligere indkomne Laane-

begæringer, fordi Laansøgerne trækker dem tilbage eller nægter at modtage det tilbudte Laan. Det er heller ingen Indvending, at enhver Kreditforening regelmæssig paa den samme Vurderingsforretning vil tilstaa et større Laan til lavere Rente, et mindre Laan til den højere. Thi selv ikke denne Omstændighed vil i noget nævneværdigt Omfang gøre Laansøgeren mere tilbøjelig til at finde sig i det for store Kurstab; og allerede Hensynet til hans sekundære Prioritet vil gøre, at han nu som før foretrækker det mindre Kreditforeningslaan, hvorved han intet Tab lider, for det større, hvorved han lider Tab. Endelig er det heller ikke nogen Indvending, at Forandringen paa Pengemarkedet muligvis vil vise sig at være af forbigaaende Art. Thi selve Aabningen af en 5 % Afdeling betyder jo ikke, at de tidligere Afdelinger med lavere Rentefod lukkes for Tilgang; det betyder blot, at Kreditforeningen sættes i Stand til ogsaa under de forandrede Forhold, hvor forbigaaende de end maatte være, at kunne tilfredsstille sine Kunder. Skulde Pengemarkedet atter glide tilbage til sin tidligere Tilstand, vil dette øjeblikkeligt give sig Udslag deri, at Tilgangen til den nye Afdeling standser, og de ældre Afdelinger atter tager Favør. Laansøgerne er jo dog ogsaa tænkende Væsner, der meget vel er i Stand til selv at dømme om, hvor deres Fordel ligger.

Men, siger man saa, lad da ogsaa for en Tid Kreditforeningerne standse med sine Udlaan; Laansøgerne afskæres jo ikke derved fra at faa de Laan, de behøver, de kan jo faa Laan hos Sparekasser, Banker, Livsforsikringsselskaber og mange andre Steder. Men denne Udvej kan en Kreditforening ikke lade sig anbefale, dertil staar den i en altfor absolut Modstrid med selve Kreditforeningens første Formaal, der netop er at befri Laantagerne for Nødvendigheden af at tage disse private, løse Laan, hvis Rente til enhver Tid kan forhøjes, og som kan opsiges med et halvt Aars Varsel. Tilmed ligger der i denne Bortvisning af Laantagerne fra Kreditforeningerne og deres Søgen til Sparekasserne den allerstørste Fare for faste Ejendommers heldige Prioritering i Fremtiden. Thi det er jo kun, fordi Forholdene for Tiden er usædvanlige og usikre, og fordi Fremtiden er særlig

uoverskuelig, at disse private Laan for Tiden staar til Raadighed. Hvis virkelig, hvad dog næsten alle er enige om, vi efter Krigen vil faa en meget høj Rentefod, hvis Staterne, naar de skal til at betale de uhyre Summer, de har bortødslet paa Krigen, maa udstede 6 eller 7 % rentebærende Obligationer, naar der overalt tiltrænges Penge til at udbedre Krigens vanvittige Ødelæggelser — saa vil de private Laan, Grundejerne nu optager, blive opsagte, og da vil det maaske heller ikke længere være muligt for Kreditforeningerne at skaffe dem Laan i Stedet for, som lader sig udbetale i 5 % Obligationer. Saa kortsynet er den Politik, man vil tvinge alle Kreditforeninger til at følge, at den for kunstigt og endda kun tilsyneladende at fastholde en Kasseobligationsrente, som Pengemarkedet har forladt, udsætter Kreditforeningerne og Grundejerne for den store Fare efter Krigen at maatte belaste Grundejendommene med Prioriteter til endnu højere Rentefod end 5 %, i langt større Omfang end dette ellers vilde finde Sted.

Endelig har man ment, at Aabningen af en 5 % Afdeling kunde være farefuld for Debitorerne derved, at de i stor Udstrækning vilde føle sig fristede til paa Grund af de lave Kurser at indfri deres Laan af de ældre Serier for at optage et nyt i 5 % Afdelingen. De vil ganske vist derved gøre en god Forretning, men det samlede Resultat vil kunne blive en »Konvertering til højere Rente« af den paa Grundejendommene i Landet hvilende Prioritetsgæld; derfor bør Administrationen forhindre Debitorerne i at styrte sig og Landet ud i denne Ulykke. Hele denne Betragtning, der har det landsfaderlige Enevældes Kulør, hviler imidlertid ogsaa paa urigtige Forudsætninger. At en Ombytning af adskillige ældre Laan med nye vil finde Sted, er ganske givet, og at Debitorerne vil have Fordel deraf, er ligesaa givet. Men om disse Ombytninger vil finde Sted i saa stort Omfang, at der vil kunne tales om en Konvertering af Prioritetsgælden til højere Rente, er mere end tvivlsomt. Creditkassen har i denne Henseende en praktisk Erfaring at bygge paa. I de tre Aar forud for 1899—1900, i hvilket sidste Aar Creditkassen atter gik ud med $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, havde de aarlige Indfrielse andraget 1 à $1\frac{1}{2}$ % af de samlede Udlaan

ved Regnskabsaarets Begyndelse. I April 1899 var Udlaanenes Antal 4226, Juni Termin aabnedes 4. Serie 2. Afd., og i Løbet af Aaret fandt der ialt 220 Indfrielse Sted d. v. s. 5 % af de ældre Laan indfriedes. 1900—1901 indfriedes 3 %, i de to Aar 1901—1903 hvert Aar 2 %, med Aaret 1903—1904 var Indfrielsesprocenten atter den normale 1 %. Saa ringe var i denne Henseende Virkningen af Overgangen til 4½ % Typen, og ved en Sammenligning mellem dengang og nu maa endnu to Forhold tages i Betragtning. For det første var fra Decbr. 1900 samtlige Creditkassens ældre Laan 3½ % Laan, Forskellen mellem Renten af de Obligationer, der skulde indkøbes til Indfrielse, og det nye Laans Obligationsrente var da en hel Procent, saa at den derved betingede store Kursforskel gav Indfrieren Mulighed for stor øjeblikkelig Gevinst, medens Forholdet nu ved Overgangen til 5 % Typen vilde være det, at af samtlige Creditkassens henvend 143 Mill. ældre Obligationer er de 113 Mill. 4½ % Obligationer, saa at Kursforskellen og dermed Gevinsten ved Indfrielsen vil være betydelig ringere. For det andet tør det jo antages, at Landbrugets nuværende usædvanlig gunstige Konjunkturer vil gøre Debitorerne mindre tilbøjelige til at paatage sig en højere aarlig Renteydelse for en øjeblikkelig pekuniær Fordels Skyld. Men fremdeles maa det betænkes, at det at undlade at udstede 5 % Obligationer ingenlunde er et Middel til at hindre en saadan »Konvertering til højere Rente«, om Debitorerne maatte ønske at foretage den. Enhver Debitor vil nemlig under de nuværende Forhold kunne paaregne en meget smuk øjeblikkelig Gevinst ved at ombytte sit gamle 3½ % Kreditforeningslaan med et Sparekasselaan til 4¼ %, der bliver ham fuldt udbetalt. Ikke blot nye Laantagere, ogsaa saadanne ældre Debitorer vil man da ved denne kortsynede Rentefodspolitik drive bort fra Kreditforeningerne og over til de private Laan; man vil derved ikke kunne hindre Laanomytningen, men blot gøre den endnu farligere for de Debitorer, der ønsker at foretage den. Og endelig maa det ikke glemmes, at skulde der endog i større Omfang, end man efter Erfaringen skulde vente, finde Overgang Sted fra ældre Serier til den nye 5% Afdeling,

saa har Creditkassen det¹ jo til enhver Tid efter 1920 i sin Magt, hvis Forholdene paa Pengemarkedet efter Krigen mod Forventning skulde stille sig gunstigere end nu, gennem en Konvertering af 5 % Obligationerne at lade Debitorerne faa den fulde Fordel heraf.

Vi kan da ikke erkende, at noget af disse Argumenter mod 5 % Obligationen, der alle sigte til at værne Laantagernes formodede Interesse, har nogen virkelig Vægt. Men heller ikke det almindeligt anførte Argument, der fremhæver *Obligationsejernes* Interesse, kan vi tillægge nogen afgørende Betydning. Dette gaar ud paa, at Udstedelsen af 5 % Obligationer vil trykke Kursen paa Obligationer med lavere Rente, hvorved disses Indehavere vil lide Tab. Det er i sig selv mere end tvivlsomt, om ved Siden af de mangfoldige andre Aarsager, der er i Virksomhed paa et Pengemarked med stigende Rentefod, virkelig den Omstændighed, at der ogsaa udstedes Kreditforeningsobligationer til højere Rente, vil have nogen særlig nedtrykkende Virkning paa Kursen for de ældre Kreditforeningsobligationer med lavere Rente. Det er sikkert rigtigere at antage, at Aabningen af en 5 % Afdeling endog vil støtte Kursen paa de ældre Obligationer, netop fordi den Laanomytning, den vil foranledige, vil fremkalde en vis Efterspørgsel efter disse ældre Obligationer, som de ellers ikke vilde være Genstand for. Men selvom det virkelig var rigtigt, at 5 % Obligationen vilde bringe de ældre Obligationer til at vige Brøkdelen af et Point i Kurs, vilde dette da set fra det danske Samfunds Standpunkt være en afgørende Modgrund i en Tid, hvor Kasseobligationsmarkedet er tildels præget af det Forhold, at vi nu til billige Priser tilbagekøber fra Udlandet de store Obligationspartier, som vi i sin Tid har faaet afsat der til langt højere Priser? De Obligationsejere, der derved lider Tab, er jo alene de sikkert meget faa, der netop i denne Tid ser sig nødsaget til at skille sig af med deres Kreditforeningsobligationer; det overvældende Flertal, der kan holde dem tilbage til bedre Tider eller til Obligationernes Udtrækning, lider jo intet Tab. Men er det da ikke temmelig overdrevent at ville lade den Omstændighed, at et saadant lille Mindretal af Obligationsejere kan

komme til at lide et yderligere Tab paa en Brøkdel af et Point i Kursen — eller lad os for at være paa den sikre Side ogsaa sige: paa et helt Point, idet vi vurderer 5 % Obligationens nedtrykkende Virkning saa fantastisk højt — tjene som Argument mod Udstedelsen af 5 % Obligationer, samtidig med at der ingen Uenighed er om, at Kreditforeningerne er i deres gode Ret, naar de til et hvilket som helst Tidspunkt ved en Konvertering tilføjer samtlige Obligationsejere et langt føleligere Tab?

Vi kan da ikke naa til noget andet Resultat, end at der ikke lader sig anføre tilstrækkelig vægtige saglige Argumenter mod Kreditkassens Beslutning om at give Laan ogsaa i 5 % Obligationer. Men en Kendsgerning er det jo, at denne Kreditkassens enstemmige Beslutning har den hidtil ikke formaet at gennemføre, først og fremmest fordi den mødte Modstand hos Kreditforeningernes staaende Fællesudvalg. Den Opgave, der fra Kreditforeningernes Side er tildelt dette Udvalg, er, som ovenfor sagt, »at varetage Kreditforeningernes Fællesinteresser«. Men dets Holdning i denne Sag kan kun forklares ud fra, at det her har udtalt sig om en Sag, hvor Kreditforeningernes Interesser efter deres forskellige Art tydeligt nok ikke er fælles, men endog meget modstridende. Det er tilstrækkeligt bekendt, at siden Bankkrisen i 1908 har københavnske Banker og Grundejere fulgt den fælles Politik at hindre Nybygninger i Hovedstaden, indtil Huslejen var bragt op til en Højde, der gjorde Nybygninger rentable for Grundejerne og tillod Bankerne at skille sig af med de mange Ejendomme og Grunde, de den Gang havde maattet overtage, saa vidt muligt uden Tab. Derfor kunde man ikke forvente, at de Kreditforeninger, hvis Virksomhedsomraade udelukkende eller væsentligt falder i København, skulde være interesseret i selv at gennemføre en Forholdsregel, der vilde lette eventuelle Nybygninger ved gunstige Laanebetingelser. Det er paa den anden Side forklarligt, at Kreditforeninger som Jydske Landkreditforening og Vest- og sønderjydske, der daglig ser Kursen paa deres Obligationer trykkede ved en Tilbagevenden af store Obligationposter fra Udlandet, kan være æng-

stelige for selv i mindste Maade at bidrage til en yderligere Nedtrykken af Kursen derpaa. Det er, som tidligere fremhævet, overhovedet et almindeligt tilbagevendende Fænomen, at den meget store Kreditforening er mindre ivrig for Tilgang.

Alle disse forstaaelige Motiver kan imidlertid vel forklare, at den ene eller anden Kreditforening ikke kunde nære noget Ønske om *selv* at gennemføre en Forholdsregel af denne Art, men de giver ingen tilfredsstillende Forklaring af den Kendsgerning, at det staaende Udvalg har set det som sin Opgave at hindre Creditkassen, der efter sin Art og Beskaffenhed alene har at tage Hensyn til, hvad der efter dens Formening baader *dens* Interessenter, Landbrugerne i de danske Østifter, bedst, i at gennemføre en Beslutning, hvortil dens Repræsentantskab enstemmig havde sluttet sig. Dette Udvalgets Standpunkt er kommet til at staa i et saa meget grellere Lys, efter at det er blevet oplyst, at den Ret, som Udvalget har opfordret Ministeriet til at nægte Creditkassen, den besidder de to mægtigste Foreninger, Østifternes og Jydske Landkreditforening, allerede i Henhold til Statuttillæg, der er stadfæstede henholdsvis i 1896 og 1900 og i 1906. Med andre Ord: disse to store Foreninger har det til enhver Tid i deres Magt, uden at behøve derom at søge Ministeriets Sanktion, at udstede 5 % Obligationer, men de fraraader Ministeriet at sanktionere Creditkassen den Ret, som de selv er i Besiddelse af!

Vi skal herom paa dette Sted ikke sige andet end, at dette næppe kan kaldes en Varetagelse af Kreditforeningernes Fællesinteresser. Men selvom dette særlig graverende Moment ikke forelaa, kunde dog til denne Varetagelse ikke henregnes en Udvalgsbeslutning, der hindrede en Kreditforening i at træffe en Forholdsregel, som den selv fandt heldig. Ingen Kreditforening har ved Udvalgets Oprettelse delegeret den mindste Tøddel af sin Selvbestemmelsesret til det staaende Udvalg. Den Magt, det udøver, beror ikke paa nogensomhelst Overdragelse af nogen Rettighed — den beror alene paa den Kendsgerning, at det er blevet Indenrigsministeriets Sædvane at forelægge Kreditforeningsspørgsmaal for dette staaende Udvalg og at træffe sin

Afgørelse i Overensstemmelse med den derfra indhentede Tilkendegivelse.

Dermed er vi naaet til Sagens Kerne: selve den indenrigsministerielle Resolution af 22. Decbr. 1915. Den er, som det fremgaar af dens egen Ordlyd, fremkommen paa den Maade, at Ministeriet efter at have modtaget Creditkassens Forslag, har hørt det staaende Udvalg, Banker, Sparekasser o. s. v., kort sagt alle Forslagets fødte Modstandere derover og saa truffet sin Afgørelse overensstemmende med disses Udtalelser derom. Ministeriet har derved i denne Sag fulgt en Fremgangsmaade, der i de senere Aar synes at skulle udvikle sig til almindelig ministeriel Praksis, men som ikke er uden Betænkelighed. Administrationen synes i dette som i lignende Tilfælde ikke længere at have den tilstrækkelige Tillid til sit eget saglige Skøn, og synes derfor selv at anse det for en Nødvendighed, at den overalt, hvor den skal træffe Afgørelse i en Sag af et blot noget kompliceret Realitetsforhold, indhenter Betænkninger fra og søger Raad hos alle, der af den anses for at være Sagkyndige — hvad de jo naturligvis meget ofte virkelig ogsaa er. Den nødvendige Vurdering af, i hvor høj Grad Særinteresser har øvet deres Indflydelse paa de indkomne Besvarelser, vil imidlertid være saa vanskelig en Sag for Administrationen, at den næppe har nogen større Udsigt til ad denne Vej at naa til de rigtige Afgørelser. I Virkeligheden kan ingen nok saa udstrakt Forespørgen erstatte Administrationen dens egen tilstrækkelige saglige Indsigt, alene ved den kan de rigtige eller dog de ved deres Sammenhæng og Konsekvens forsvarelige Afgørelser fremkomme; enhver anden Praksis aabner kun friere Spillerum for Usikkerhed og Tilfældighed.

Det maa være tilladt her at fremsætte denne almindelige Betragtning, fordi den indenrigsministerielle Resolution i dette Tilfælde fremtræder uden Begrundelse, hvad der kun kan være sket derved, at man har set bort fra den udtrykkelige Bestemmelse i Lov af 20. Juni 1850 § 5 om, at en Sanktionsnægtelse skal begrundes, og den som Følge heraf hidtil fulgte Praksis paa dette Omraade. Derved lades man i Uvished om, hvorvidt denne Resolution er det simple Facit af de

indkomne Besvarelser, eller om Ministeriet efter en Vurdering af disse og de deri anførte Begrundelser har kunnet slutte sig til disse, eller om muligvis Ministeriets egen saglige Overvejelse af andre Grunde har ført det til et dermed overensstemmende Resultat, eller endelig om Manglen af en Begrundelse skal udlægges saaledes, at ikke saglige Grunde, men andre, efter Ministeriets Formening højere Hensyn har bestemt dets Resolution. Thi hvad den sidste Mulighed angaar, var det jo ikke utænkeligt, at Ministeriet under de nuværende usædvanlige og vanskelige Forhold kunde anse det for heldigst, at Creditkassen ventede med at gaa til Udstedelsen af 5 % Obligationer, indtil Staten havde faaet anbragt sine 5 % Statsbeviser, omend det i Juli 1915 maatte antages, at Staten da forlængst havde fundet Anbringelse for saa mange af sine 5 % Statsbeviser, som den da ønskede at emittere. En saadan Begrundelse havde man ganske vist ikke behøvet at fortie, men den maatte rigtignok have givet Ministeriets Resolution Karakter af en Henstilling, thi dette Hensyn kunde sikkert ikke have afgivet Retsgrundlag for en Sanktionsnægtelse.

Men vi maa her gaa videre og spørge: kunde overhovedet selv den bedste saglige Begrundelse have afgivet tilstrækkeligt Grundlag for den i Ministeriets Resolution af 22. Decbr. 1915 indeholdte Sanktionsnægtelse? Med andre Ord: har Indenrigsministeriet overhovedet Lovhjemmel til at nægte Creditkassen Sanktion?

Ministeriet har selv i 1896, 1900 og 1906 givet to andre Kreditforeninger Sanktion paa Statuttillæg, der, som det er blevet oplyst, efter dets egen Formening meddeler disse Foreninger netop den Ret, som Creditkassen nu andrager om. Det har herved været i bedste Overensstemmelse med den Kreditforeningerne i Loven af 20. Juni 1850 § 2 d tillagte Ret til at »afslutte Laan til en højere Rente end 4 % aarlig og ligeledes af deres Interessenter eller Debitorer betinge sig mere end 4 % aarlig Rente«. Men den selvsamme lovhjemlede Ret er jo Creditkassen ogsaa Indehaver af i Henhold til Lov af 9. Febr. 1866. Man kan ikke herimod indvende, at disse Love ogsaa bestemmer, at Statuter og Tillæg dertil skal sanktioneres af Indenrigsministeriet, thi,

som allerede anført, skal denne Sanktionsret naturligvis ikke kunne benyttes til at ophæve andre Bestemmelser i selve den Lov, hvorpaa Ministeriets egen Ret hviler. Heller ikke kan man herimod indvende, at denne Lovens Bestemmelse alene har haft til Hensigt at fjerne den Hindring for at betinge sig højere Rente end 4 % af Debitorerne, der var indeholdt i Forordn. af 5. Jan. 1813 § 21 (jfr. Pl. 22. Novbr. 1820 § 2); selve Bestemmelsens Formulering taler jo tydeligt nok derimod. Lovgiverne i 1850 var ganske klare over, at ved denne Bestemmelse tillagdes der Kreditforeningerne en endog meget udstrakt Ret til at forhøje Renten over 4 %, og de havde deres gode Grunde til netop at lægge Vægt paa denne Ret. Indenrigsminister *Rosenørn* udtalte ved Lovens 2. Behandling i Landstinget 8. Juni 1850: »Jeg tror, at der er saa megen mindre Betænkelighed ved at indrømme denne Begunstigelse for denne Art Instituter, som deres Virkning, naar de have bestaaet i en vis Aarrække og vundet den fornødne Kraft, snarere vil være at nedsætte end at forhøje Rentefoden. *Denne Begunstigelse vil kunne danne passende Overgang til Ophævelse af Rentefodsbestemmelserne*; hidtil har man frygtet, at en stor Mængde Opsigelser kunde fremkomme paa en Gang og derved ryste de enkelte Ejendomsbesiddere. Det er da meget gavnligt, at der er saadanne Foreninger som de her nævnte til den Tid, for at de saa kan yde Hjælp og forberede Overgangen til den fri Rentefod«. Hermed angav Indenrigsministeren den Motivering, der gjorde det tiltalende for Lovgiverne i 1850, at Kreditforeningerne fik Ret til at tage højere Rente end 4 %; deri saa man et Middel til overhovedet at komme bort fra den lovbestemte Rentefod. Men bedst belyses det, hvor vidtgaende man ansaa den Kreditforeningerne herved tillagte Ret for at være, ved et Ordskifte mellem *Blechingberg* og *Nyholm*. *Blechingberg* gjorde udtrykkelig opmærksom paa, at naar der ved Bevilling var tillagt Nationalbanken og andre Ret til at tage højere Rente end 4 %, »saa have Bevillingerne altid lydt paa en bestemt højere Rente f. Eks. 1 %, over den lovbestemte, men *den har derimod ikke været ubegrænset, saaledes som den er efter § 2 d.*« *Nyholm* bemærkede hertil, at Bevil-

lingen til Nationalbanken vistnok var mere indskrænket end til Kreditforeningerne, men den gik dog i alt Fald saa vidt, at Banken havde Ret til af indirekte Laan at tage 5 %. Den almindelige Mening blandt Lovgiverne om, hvad den Kreditforeningerne tilstaaede Ret indeholdt, gik da utvivlsomt ud paa, at den var videregaaende end tidligere tilstaaet Bevilling til at betinge sig 5 %; ja, at den i Virkeligheden var ubegrænset.

I dette Forhold kommer Loven af 6. April 1855 ikke i Betragtning; thi dens Bestemmelse om Udlaan mod Pant i fast Ejendom gaar alene ud paa at lovfæste da gældende, paa Forordninger og Administrationspraxis hvilende Regler — men netop fra dem havde Loven af 20. Juni 1850 undtaget Kreditforeningerne. End mindre har naturligvis Lov af 27. Marts 1912 om Rentebevillinger kunnet forandre den Ret, der er tillagt Kreditforeningerne i selve deres Grundlov. Derfor maa vi da gentage vort Spørgsmaal: har Indenrigsministeriet Lovhjemmel til at nægte Creditkassen Sanktion paa et Statuttillæg, hvorved den bemyndiger sin Direktion til at udstede 5% Obligationer?

Pengemarkedets hastige Omskiftelser under Krigen har medført, at hele dette Spørgsmaal ikke i Øjeblikket har den samme Interesse som for et Aar siden. Obligationskurserne har bedret sig noget, for Creditkassens 4½ % Obligationer saa meget, at det dog er muligt for Laansøgerne at tage Kurstabet; men ingen kan være blind for, at dette kun beror paa en for Tiden forhaandenværende, tilfældig Pengerigelighed. I disse Tider kender ingen Dagen imorgen; naarsomhelst kan det Øjeblik komme, da Creditkassen efter sin bedste Overbevisning om, hvad der tjener det danske Landbrug og dermed det danske Samfund bedst, kan finde det nødvendigt at gentage sit Andragende. Maatte da de her anførte Betragtninger gøre det lettere for den at naa sit Maal.

Op nu, ved Afslutningen af dette Afsnit, der har haft til Formaal at klarlægge Creditkassens Betydning for Kreditforeningsinstitutionens tekniske Udvikling, vil vi standse et Øjeblik ved et Navn og den Mand, der bærer det. Hvor upersonlig vi end har søgt at holde

vor Skildring, saaledes som det sømmer sig, hvor der er Tale om en stor, almindelig Udvikling, har vi dog ikke kunnet undlade atter og atter at nævne Direktør *Eduard Rée's* Navn. Thi i hele denne Creditkassens Udvikling har han været den fremdrivende, personlige Kraft, og ganske særlig gælder dette hele den finansielle Politik, vi nu har skildret; den har fra første Færd været og er den Dag i Dag hans Værk.

Eduard Rée tilhører en gammel Købmandsslægt, der allerede i det 18. Aarhundrede blev anset og vidt udbredt i de jyske Byer, selv er han født i Randers, 4. Oktober

1850. Meget ung bestemte han sig for Pengehandelen og kom i Lære hos I. S. Salomonsen & Co., men tidligere, end det almindeligt falder i unge Mænds Lod, skulde han komme til at tage en selvstændig Gerning op. Den tilfaldt ham vel næsten som en Arv efter hans Fader, *Julius Rée*, om hvem vi senere vil have at tale, fordi han havde sin store Andel i Creditkassens Tilblivelse og selv blev en af dens første Direktører. Men allerede 3. September 1874 døde han — og da forstod hans næppe 24aarige Søn, at nu gjaldt det om at vise, at han evnede at tage sin Faders efterladte Gerning op. Han etablerede sig straks som Vekselmægler, og Creditkassens Direction kom ham forsaavidt i Møde, som den konstituerede ham som Direktør i hans Faders Sted. Men dermed var jo endnu intet afgjort; *Eduard Rée* maatte finde sig i, at netop hans Ungdom blev anført som Indvending mod at vælge ham til Direktør, og herimod kunde han kun spøgende gøre gældende, at det var en Fejl, der plejede

EDUARD RÉE

at rette sig med Aarene. Repræsentantskabet, der 26. Oktober 1874 havde godkendt hans Konstitution, vilde foreløbig ikke gaa videre end til 26. April og 30. Oktober 1875 at forlænge Konstitutionen. Men det var et Aars Respit til at vise, hvad Mand man var — og *Eduard Rée* lod det ikke ubenyttet. Det var i dette Aar, han i Direktionen fremsatte Forslaget om 4½% Obligationen, og han anviste dermed for Creditkassen den eneste Vej, ad hvilken den kunde vinde Fremgang og Styrke. Da indsaa Creditkassens Repræsentantskab, at Ungdom meget vel kunde være forenet med Dygtighed, og 15. December 1875 valgtes *Eduard Rée* til Direktør. Siden *Ludvig Arntzen's* Død i 1913 har han været Direktionens Formand.

I 42 Aar af de 50, der er Creditkassens hele Levetid, har *Eduard Rée* været dens Direktør, og det vil efter alt, hvad vi allerede har haft at berette om hans Direktørgerning, let forstaas, at det ikke er for meget at sige, at Creditkassen har hans Indsigt og Arbejde at takke for, at den paa sin Halvhundredaarsdag er saa stor, som den er, og saa vel hævder sin Plads blandt alle Landets Kreditforeninger. Om Enkelthederne i denne Gerning vil ogsaa de følgende Sider af dette Skrift tale; her vil vi forsøge med faa Ord at trække et Par Hovedlinier op til Karakteristik af hans Arbejde og ham selv.

Ingen Læremester er ypperligere end den tidlige Selvstændighed — for den, som har fast Karakter nok til at kunne gaa i Lære hos ham. Selvtillid, Vilje, Skarpsindighed, Fordomsfrihed og Menneskekundskab er de Fag, han underviser i. *Eduard Rée* gik den Skole igennem, og han lærte i den at skærpe sit medfødte Købmandsinstinkt paa den praktiske Erfarings Slibesten.

For Creditkassen har i *Eduard Rées* Direktørtid ogsaa andre fremragende Mænd gjort et betydningsfuldt Arbejde, som havde sin Baggrund i en bestemt politisk Opfattelse. *Eduard Rée* forstod Værdien af disse Mænds Arbejde saavidt, at han uden Vanskelighed kunde samarbejde med dem, skønt deres politiske Opfattelse ikke var hans. Derfor forblev i en Tid, da alt fandt sin politiske Motivering, han alene urørlig; ikke blot hans Indsigt, men hans Menneskekundskab,

Forhandlingsevne og Vennesælhed hjalp ham over, hvor andre gik i. Indenfor Creditkassen har *Eduard Rée* altid kunnet regne selv politiske Modstandere blandt sine Tilhængere.

Simpelthen: fordi hans virkelige Overlegenhed altid er bleven erkendt. *Eduard Rée* er den eneste Kreditforeningsdirektør med praktisk finansiel Uddannelse; med Aarenes Erfaring voksede han i Kynighed og Myndighed, og naar han paa Repræsentantskabsmøderne rejser sig for som sædvanligt at give en Oversigt over Forholdene paa Pengemarkedet og den almindelige finansielle Udvikling siden sidst, er der ingen Repræsentant, der ikke aabent eller stiltiende erkender, at her taler en Mand, der ved god Besked og kan give de rigtige Raad. Alle Kreditforeninger har altid været enige om, at i Direktionen skal være tilstede den fornødne juridiske og — efter Foreningens Art — landbrugs- eller bygningskyndige Indsigt; det vilde sikkert være heldigt, om de af Creditkassens Historie drog den Lære, at i Direktionen bør ogsaa den finansielle Indsigt have sin Plads.

Vi har nævnt *Eduard Rées* Vennesælhed, fordi den har haft sin Betydning for Creditkassen; den store Sympati, den iøvrigt har skabt om hans Person, skal vi her kun pege paa. Men lad det være os tilladt endnu at fremhæve et Hovedtræk af Direktør *Rées* Væsen, som det forekommer os, at vi i denne Sammenhæng ikke kan forbigaa. *Eduard Rée* er Købmand, efter Slægt, Slægtsinstinkt og Uddannelse. Men den ægte Købmand har sin egen Moral, som maaske burde være forbilledlig for os andre. Vi tror, at hvis vi her anfører de Ord, som *Ludvig Arntzen* efter Aars Samarbejde i sine sidste Dage skal have brugt om *Eduard Rée*: jeg vil hellere have *Eduard Rées* Ord end nogen andens skriftlige Forpligtelse — saa naar vi ind til den ægte Købmandsmoral, der bedre end nogen Lovtale karakteriserer *Eduard Rées* Arbejde og Person.

III. CREDITKASSENS POLITIK

AF de 16 Mænd, der i September 1865 underskrev Indbydelsen til Creditkassens Stiftelse, var flere meget fornemme Folk. Der var først og fremmest Lensgreve og Folketingsmand *L. H. C. H. Holstein* til Holsteinborg, der snart (1870—1874) skulde blive ogsaa Landets Konseilspræsident, dernæst Lensbaron og Landstingsmand *O. D. Rosenørn-Lehn* til Guldborgland og Lehn, der, med et Par Maaneders Afbrydelse i 1875, i samfulde 22 Aar, fra 1870 til 1892, var Landets Udenrigsminister; der var Greve og Landstingsmand *F. J. Juel-Vind-Frijs* til Juellinge, og dertil endnu tre uadelige Godsejere: Hofjægermester og Landstingsmand *H. R. Carlsen* til Gl. Køgegaard, der havde været Indenrigsminister i 1864, Etatsraad *E. Tesdorpf* til Ourupgaard og *Jes Frederiksen* til Steensgaard, Forpagter paa Fuglsang. Disse seks Godsejere dannede, hvad Landejendomsbesidderne angik, Indbydernes Kerne, og af deres Navn og Stand og af deres Godsers Beliggenhed tør vi nok slutte os til de Motiver, der har gjort dem interesserede i og bragt dem til at arbejde for Tanken om den nye Kreditforening. Det var vistnok først og fremmest deres Standsfæller, store Landejendomsbesiddere som de selv, der kunde beklage sig over manglende Imødekommenhed fra Østifternes Kreditforenings Side; det er vel ikke helt løs Tale, naar *Tscherning* mener, at Iveren for nye Kreditinstituter hos en Del af de Mænd, der drev Sagen frem, nok lod sig føre tilbage til nægtede Laanebegæringer eller vel snarere til af dem afviste Laanetilbud. Mellem disse store Landejendomsbesiddere og Østifternes Kreditforening var der i alt

Fald en Divergens i Opfattelsen af Principerne for Laangivningen i de store Landejendomme, som gjorde, at disse Godsejere kunde ønske Oprettelsen af en ny Kreditforening, hvori de og deres Standsfæller naturligvis skulde være de toneangivende, og hvor derfor Landejendomsbesiddernes Interesser skulde blive bedst varetagne. Saa fuldtud, som de formentlig havde tænkt sig det, naaede Godsejerne dog ikke deres Maal, selv ikke ved Creditkassens Oprettelse; dens Udvikling fik et andet Forløb, end de havde ventet, og senere hen, omkring 1890, kom derfor Tanken om en egen Kreditforening, og denne Gang for de største Landejendomme alene, atter frem, uden at den dog i denne snævre Form lod sig virkeliggøre.

Denne godsejerlige Opposition havde imidlertid tillige en bestemt Lokalfarve; den var fra først af sydsjællandsk og ganske særlig lolland-falstersk og saaledes beslægtet med den Opposition mod Østifternes Kreditforening, der allerede havde skabt den fynske Kreditforening. Det var de Egne af Landet, som den sjællandske Kreditforening hurtigt havde annekteret ved Statuttillæg, men som den ikke havde formaaet i Praksis at knytte til sig, der rejste sig mod den. For at give denne lokale Interesse sin tilstrækkelige Vægt indsaa Godsejerne, at den maatte understreges ved Tilslutning fra Landejendomsbesiddernes brede Lag, fra Gaardejerne i Østifterne — og en saadan Sammenslutning mellem Godsejere og Gaardejere om et fælles økonomisk Foretagende var jo i Efteraaret 1865 kun det naturlige Udslag af den Tanke om en Sammenslutning mellem de store og de smaa Bønder, der ganske samtidig slog igennem ogsaa i dansk Politik. Derfor finder vi blandt Indbyderne ved Siden af de seks Godsejere fire Gaardbrugere: den sydsjællandske Gaardejer i Søster-Svenstrup og Folketingsmand *K. Pedersen*, den lollandske Gaardejer i Skovbølle og Rigsraadslandstingsmand *N. I. Heie*, og ikke mindre end to fynske Folketingsmænd: Gaardfæster i Huusby *N. Andersen* og Gaardejer i Ryslinge *Chr. Rasmussen*. Valget af de to sidste viser, at Indbyderne ogsaa havde Erobringen af de fynske Landejendomme for Øje; men det blev i mange Aar kun et skønt Haab, som først

nu, halvtredsindstyve Aar efter Creditkassens Stiftelse, begynder at virkeliggøres.

Et Par af disse Mænd, nemlig *Holstein* og *Carlsen*, havde, som det ogsaa anførtes i Indbydelsen, i sin Tid været Medstiftere af »Creditkassen til Selvejendoms Fremme«, og vil vi spørge om, hvor Tanken om den nye Creditkasse først var opstaaet, maa vi sikkert søge tilbage hertil, og kan da vistnok som dens virkelige Fader udpege den Mand, der siden 1851 havde haft det lidet tilfredsstillende Hverv at være Bogholder i »Creditkassen til Selvejendoms Fremme«, Justitsraad *Rasmus Lauritz Rasmussen*. Han var en Købmandssøn fra Odense, blev født i 1799 og døde i 1883. Efter at have taget dansk juridisk Eksamen fik han sin praktiske Uddannelse paa et Sagførerkontor i Randers; derefter var han Godsforvalter paa forskellige Godser, sidst paa Marienborg. Det var vistnok gennem Grev *Holstein*, han havde opnaaet Stillingen som Bogholder i Creditkassen, hvormed han forbandt en lignende Stilling ved Brandforsikringen for Sjællands Stift. Siden da havde han boet i København, og her søgte han, da han nu, allerede aldrende, havde faaet Tanke om at omskabe den utrivelige gamle Creditkasse til en virkelig Kreditforening i Lighed med dem, der efterhaanden var vokset op, Forbindelse med to yngre Mænd, der hver især sikkert fik meget stor Indflydelse paa den nøjere Udformning af denne hans Tanke.

Den ene af disse var *Julius Réé*. Han var født i Aarhus 1817; 1842 etablerede han sig som Købmand i Randers, 1857 flyttede han til København og nedsatte sig der som Grosserer. Allerede i Randers var han ved at blive valgt til Medlem af Byraad og Havnekommission kommet ind i det offentlige Liv, hvis Anliggender i høj Grad havde hans Interesse; 1864 valgtes han i Randers til Medlem saavel af Rigsraadets som af Rigsdagens Folketing, af hvilket sidste han vedblev at være Medlem til sin Død 3. Septbr. 1874.

Den anden var *Christian J. H. B. Juel*. Født i Svaneke 1828 valgte han, selv Embedsmandssøn, det juridiske Studium, og var ved Udbrudet af Krigen i 1864 naaet til at indtage Stillingen som Assessor

*Rasmus Lauritz Rasmussen.
Julius Rée.*

*Christian J. H. B. Juel.
Eduard Rée.*

CREDITKASSENS DIREKTION 1866–1877

i den slesvigske Overret, den saakaldte Appellationsret. Krigen standsede hans Embedskarriere; efter den nedsatte han sig som Overretsprokurator i København, hvor han ved sin ubestridelige Dygtighed oparbejdede sig en god Sagførerforretning; tillige deltog han i det politiske Liv, idet han fra 1864—1866 var Nakskovkredsens Repræsentant i Folketinget. Dygtig og dristig som han var, lod han sig imidlertid stedse mere drage ind i en noget vidtstrakt Forretningsvirksomhed, især efter at en i sin Tid meget omtalt Forretning med *Tietgen* om Kallundborgbanen havde skaffet ham endog betydelig Rigdom. Hans Ønske om at forøge denne bevirkede, at han indlod sig paa Deltagelse i Professor *N. C. Frederiksen*s forskellige Forretningsforetagender, og dennes Fallit bragte i 1876 *Juel* i saa alvorlige Vanskeligheder, at kun hans ukuelige Energi frelste ham fra fuldstændig Ruin. Med største Mod og Udholdenhed genoptog han nu paany Tilværelseskampen, og det lykkedes ham ved sin Sagførervirksomhed at finde Udkommet — men Rigdommen kom ikke mere til ham. Saa stor var hans Energi, at han i selve det Aar, da alt styrkede sammen om ham, fandt Kraft til atter at indtræde i det politiske Liv; 1876 valgtes han til Folketingsmand i Nørresundby, som han derefter repræsenterede lige til 1887. Han sluttede sig nu til Venstre, men udover den Betydning, som hans Indsigt og Veltalenhed altid maatte give ham, lykkedes det ham, trods al hans beregnende Klogskab, ikke at vinde Indflydelse; med sit imødekommende Væsen og noget vidtdrevne Høflighed var han ikke en Mand for den skarpe politiske Konflikttid, heller ikke formaaede han at generhverve det Maal af Tillid, som er uundværligt for en Politiker. Først i 1914 afsluttedes et Liv, der trods Arbejde og Begavelse havde været rigere paa Skuffelser og Modgang end paa lykkelig Fremgang.

Vistnok maa vi tilskrive disse to Mænd, *Rée* og *Juel*, Æren for de nye Ideer, der indeholdtes i Indbydelsen til Creditkassens Stiftelse, medens *Rasmussen* havde tilført den de Træk, der var hentede fra den gamle Creditkasses Organisation.

Sikkert gennem *Juel* var *Grüner* og *Knudsen* blevet Medindbydere.

Thi ogsaa disse to var forhenværende slesvigske Embedsmænd, den ene tidligere Borgmester i Husum, den anden Appellationsretsraad som *Juel* selv; Mænd, der nu ligesom han maatte søge at bryde sig en ny Vej i Danmark, og som her saa en Mulighed. Indbydernes Række afsluttedes af den unge, fremragende Bankier *D. B. Adler*, der i 1850 havde stiftet *D. B. Adler & Co* og i 1857 været Medstifter af Privatbanken, og som tilmed siden 1864 var Folketingsmand for Helsingør; det var en Mand, hvis Støtte i enhver Henseende maatte være af den største Betydning for Creditkassens Oprettelse og hele Virksomhed.

Allerede umiddelbart efter Indbydelsens Udsendelse nedsatte Indbyderne paa et Møde 5. Oktbr. 1865 et foreløbigt Forretningsudvalg og valgte til Medlemmer af dette *Juel*, *Rasmussen* og *Rée*, der derefter paa deres Vegne førte Forhandlingerne med Indenrigsministeriet om Lovforslaget om Creditkassens Oprettelse. Efter at Loven 9. Febr. 1866 var blevet stadfæstet, holdt Indbyderne 28. Febr. paany et Møde, hvor de vedtog de Ændringer i Udkastet til Statutterne, som dels var nødvendiggjorte ved Lovens Bestemmelser, dels syntes ønskelige efter de under Rigsdagsforhandlingerne faldne Udtalelser. Tillige gav de paa dette Møde Creditkassen en foreløbig Organisation, idet Indbyderne uden videre konstituerede sig som midlertidigt Repræsentantskab, der til Formand valgte *Holstein*, til Næstformand *Carlsen*; medens *Juel*, *Rasmussen* og *Rée* valgtes til foreløbig Bestyrelse. Ja, man gik videre, idet man endogsaa nedsatte det i Statutudkastets § 32 omtalte Kontroludvalg, der kom til at bestaa af *Rosenørn-Lehn*, *Tesdorpf* og *K. Pedersen*. 12. Juni 1866 stadfæstedes Creditkassens Statuter, hvis Kap. 4 indeholdt Bestemmelserne om Creditkassens Forfatning. Direktionen bestaar af 3 Direktører, af hvilke een stedse skal være retskyndig og een landvæsenskyndig; Direktørerne vælges af Repræsentantskabet paa seks Aar, saaledes at en afgaar hvert andet Aar; hver Gang ordinært Direktørvalg finder Sted, vælger Repræsentantskabet en af Direktørerne til i de næste to Aar at fungere som Direktionens Formand. Direktørerne skal være bosatte

i eller nær ved København, men behøver ikke at være Medlemmer af Creditkassen. Repræsentanterne skal derimod være Medlemmer, og for hvert af Østifternes Amter skulde der vælges een Repræsentant, naar Creditkassen deri havde faaet 10 Medlemmer, to, naar Medlemsantallet i Amtet var steget til 25; for de Amter, hvor en større Tilgang havde fundet Sted, kunde Repræsentantskabet beslutte en Forøgelse af Repræsentanternes Antal eller en Deling i flere Kredse. Repræsentanterne skulde vælges ved almindelige Valg hvert tredje Aar. Ordinært skal Repræsentantskabet samles til to aarlige Møder, i April og i Oktober, paa Aprilmødet vælger det Formand og Viceformand for et Aar; paa Oktobermødet aflægger Direktionen Beretning og Regnskab, hvorfor Repræsentantskabet giver Decharge. Den øverste besluttende Myndighed i alle Creditkassens Anliggender tilkommer naturligvis efter Statutterne Generalforsamlingen, der ordinært afholdes hver Oktober umiddelbart efter Repræsentantskabsmødet; paa Generalforsamlingen er ethvert Medlem berettiget til at møde og afgive Stemme, saaledes at den, der er indtraadt i Creditkassen som Medlem for en Sum af indtil 10,000 Kr. har 1 Stemme, 10—30,000 Kr. giver 2 Stemmer, 30—50,000 Kr. giver 3 Stemmer, 50—70,000 Kr. giver 4 og over 70,000 Kr. 5 Stemmer. Indtil 1896 gjaldt denne Stemmetillæggelse efter Laanesummens Størrelse kun Generalforsamlingen, medens i andre Tilfælde, f. Eks. ved Repræsentantvalg, hvert Medlem havde en Stemme; Loven af 24. April 1896 nødvendiggjorde imidlertid Statuttillæg XII § 7, hvorefter den udvidedes til at gælde ogsaa alle andre Tilfælde, hvor Medlemmerne er stemmeberettigede.

Imidlertid er det jo klart, at i Creditkassen som i alle Foreninger af lignende Art kan Generalforsamlingen, hvor megen Magt Statutterne end formelt tillægger den, kun tænkes at komme til reelt at udøve den afgørende Indflydelse under saa at sige revolutionære Forhold, naar Medlemmerne kommer til den Anskuelse, at selv det af Medlemmer bestaaende og valgte Repræsentantskab ikke varetager Medlemmernes Tarv paa rette Maade; og saa skal der endda udfoldes

en mere end almindelig kraftig Agitation for at skaffe Medlemmer, der nærer denne Anskuelse, frem til Generalforsamlingen i tilstrækkeligt Tal til at den med Vægt kan fremsættes. Dertil er det — i Modsætning til hvad der har været Tilfældet i andre Kreditforeninger — ingen sinde kommet i Creditkassens Historie, og her har da ogsaa Generalforsamlingens Virksomhed i de halvtredsindstyve Aar indskrænket sig til at faa Beretning og Regnskab fremlagt, til at faa Meddelelse om, at Repræsentantskabet allerede havde givet Decharge for Regnskabet — og saa iøvrigt til paa ordinære eller ekstraordinære Møder uforandrede at vedtage de Statutændringer, som Repræsentantskabet allerede havde billiget.

Indbyderne havde dog sikret Medlemmernes Ret til at erholde udførlig og sikker Kundskab om Creditkassens hele Virksomhed ved i Statuternes § 36 at indsætte en Bestemmelse om, at umiddelbart efter Repræsentantskabets Efteraarsmøde skulde hver Repræsentant tilstille hvert enkelt Medlem i sin Kreds en paa Mødet vedtaget kortfattet Beretning om Creditkassens Virksomhed i det forløbne Regnskabsaar tilligemed en Meddelelse om, hvad der var vedtaget paa de i Aarets Løb afholdte Repræsentantskabsmøder og Generalforsamlinger. Men naar de iøvrigt saa stærkt havde fremhævet, at der indenfor Creditkassen skulde gives Medlemmerne større Indflydelse paa Forretningernes Ledelse end dette ellers var Tilfældet i Kreditforeningerne, havde de naturligvis herved tænkt sig ikke Generalforsamlingen, men Repræsentantskabet som Bærer af denne større Indflydelse.

Dertil sigtede særlig to af Statuternes Bestemmelser. Den ene var den i Statuternes § 28 indeholdte Regel, der tillagde Repræsentantskabet Indflydelse paa Laanebevillingerne. Den lød: alle Begæring om Optagelse i Creditkassen og Laan af denne forhandles først af den fuldtallige Direktion, hvis Beslutning forelægges for Repræsentantskabet, uden hvis Samtykke intet Laan kan bevilges. Hersker der Uenighed imellem Direktionen og Repræsentantskabet om Laanets Størrelse, bevilges kun den mindste Sum. Mod denne Bestemmelse, som mod saa mange andre af Creditkassens nye Bestemmelser, var

der ogsaa rejst Kritik under Rigsdagsforhandlingerne. *Alberti* fandt det aldeles ufatteligt, hvorledes dette skulde kunne lade sig udføre i Praksis, hvorledes Repræsentanterne, en fra hvert Amt, skulde kunne overkomme at gennemgaa og tage Bestemmelse om de flere hundrede Laanebegæringer. *Tscherning* ansaa det rent ud for en Fejl paa denne Maade at fordele Ansvar, og hertil sluttede *L. C. Larsen* sig. Naar *Adler* og *Gad* til Fordel for Bestemmelsen anførte, at Laanebegæringen derved underkastedes endnu en Behandling af sagkyndige Mænd, som det fælles solidariske Ansvar vilde gøre mere kritiske, og særlig fremhævede, at det var en stor Betryggelse, at under Uenighed imellem Direktion og Repræsentantskab om Laanesummens Størrelse skulde den mindste Sum bevilges, indvendte *Tscherning* herimod, at Direktionen derved let vilde forledes til at sætte Laanesummen for højt, og at der i Repræsentantskabet altid vilde være nogle, der ønskede høje Taksationer og høje Laan. Trods denne Kritik blev Bestemmelsen dog bibeholdt.

Den anden Bestemmelse til Sikring af Repræsentantskabets større Indflydelse var den ovenfor nævnte, i § 32 indeholdte, der lød: til i Tiden mellem de halvaarlige Møder at føre det almindelige Tilsyn med Foreningens Virksomhed nedsætter Repræsentantskabet et staaende Kontroludvalg.

Imidlertid, til at give disse to særlige Bestemmelser og i det hele taget den i sig selv udmærkede Tanke om Repræsentantskabets større Indflydelse virkeligt Liv, krævedes jo først og fremmest, at et statutmæssigt valgt Repræsentantskab saa hurtigt som muligt traadte i Virksomhed. Men her viste der sig straks, i alt Fald hos nogle af Indbyderne, en Tendens til at bevare Styrelsen af Creditkassens Sager for sig selv saa længe som muligt, hvilke Bestræbelser kunde finde sit Forsvar deri, at den faktiske Tilgang af Medlemmer i den første Tid var meget ringe, saa at man kunde fristes til at give de Rigsdagskritikere Ret, der havde forment, at en egentlig Trang til en ny Kreditforening var der ikke; den var i alt Fald stærkt lokalt begrænset. Foreløbig vedtog et nyt Indbydermøde 16. Juni, umiddelbart efter

Statuternes Stadfæstelse, at fortolke § 26, hvori der dog blot foreskrevs, at indtil et Repræsentantskab og en Direktion kunde blive valgt, skulde Forretningerne besørges ved en af Indbyderne valgt Bestyrelse, saaledes, at Indbyderne in pleno vedblev at fungere som Repræsentantskab, indtil et saadant kunde vælges overensstemmende med § 31. Formodentlig fra 1. Juli blev da Creditkassens Kontorer organiserede, idet de to Indbydere *Grüner* og *Knudsen* ansattes henholdsvis som Bogholder og Kasserer og som Chef for Ekspeditionskontoret, og 3. Juli 1866 blev da det første af Creditkassens Laan udbetalt til Baron *Bertouch-Lehn* til Baroniet Sønderkarle.

Til fuldstændig Organisation manglede Creditkassen imidlertid endnu Revisorer, og i den Tanke at afhjælpe denne Mangel afholdtes da paany et Møde af det fungerende Indbyderrepræsentantskab 6. Aug. Imidlertid var der jo nu gaaet Svind i Indbydernes Tal, idet tre var blevet foreløbige Direktører og to Kontorchefer; paa Mødet 6. Aug. mødte foruden disse fem kun fem af det fungerende Repræsentantskab, nemlig Formanden *Holstein*, Næstformanden *Carlsen*, samt *Adler*, *Rosenørn-Lehn* og *K. Pedersen*, 6 var altsaa udeblevne. Da Direktørerne og Kontorcheferne dog ikke længere fandt det passende at afgive Stemme ogsaa som Repræsentanter, var Repræsentantskabsmødet altsaa ubeslutningsdygtigt, og da Valget af Revisorer jo kun kunde blive ganske midlertidigt, besluttede man at udsætte dette Valg, til et statutmæssigt Repræsentantskab var blevet konstitueret, hvilket man, efter hvad man tilskrev Indenrigsministeriet, mente vilde kunne ske til Oktober 1866. Denne Beslutning billigedes 18. Aug. af Ministeriet.

Imidlertid var Tilgangen stadig kun ringe, 31. Oktbr. var Creditkassen kun naaet til at have 35 Medlemmer. Af disse var over Halvdelen, nemlig 19, fra Maribo Amt, derefter kom Frederiksborg Amt med 5, Københavns og Holbæk Amter med hver 3, Sorø og Bornholms Amt med hver 2, og Præstø Amt med 1; som det vil ses, udtrykker i disse Tal Creditkassens oprindelige lokale, lollandske Karakter sig tydeligt nok. Blandt disse første Laantagere var Kam-

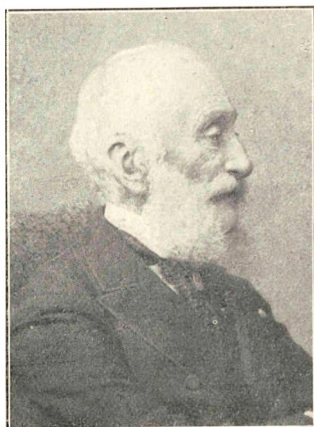

merraad, Godsinspektør *Alstrup* (11. Juli), Proprietær *Sonnesen* til Højergaard (14. Juli), Gaardejer *Jens Andersen*, Sigerslevvester (25. Juli) og Proprietær *N. P. Thorsen*, Gadebygaard (18. Septbr.). Under disse Forhold gjorde Indbyderne et Skridt videre ad den Vej, de allerede var slaaet ind paa. 30. Novbr. 1866 afholdt de som fungerende Repræsentantskab endnu et Møde, hvor foruden Direktøerne og Kontorcheferne var til Stede: *Holstein, Rosenørn-Lehn, Adler, K. Pedersen, N. Andersen* og *Chr. Rasmussen*, dertil Jægermester *Sehested* og Gaardejer *Peder Pedersen*, Sigerslevvester, der jo havde været Medforslagsstiller af Lovforslaget; de to sidste maaske som Tillidsmænd, da ingen af dem paa det Tidspunkt var Medlem af Creditkassen. Dette Møde besluttede, at da der selv efter December Termin kun vilde kunne statutmæssigt vælges 5 Repræsentanter, skulde Indbyderne vedblive at fungere som Repræsentantskab, alene, saa længe ingen Repræsentanter var valgt, og derefter sammen med de valgte Repræsentanter, indtil der var valgt mindst 15; først da skulde disse 15 konstitueres som Repræsentantskab og endelig vælge Direktion og Revisorer. Det fungerende Repræsentantskab vilde derimod nu foretage Valg ogsaa af foreløbige Revisorer.

Men denne Tanke om at lade Indbyderne, endda selvsupplerede, vedblive at fungere som Repræsentantskab, røg nu imidlertid i Lyset. 31. Decbr. 1866 tillod Indenrigsministeriet sig at forespørge om, hvad det blev til med Revisorvalget, og da det under 3. og 10. Jan. 1867 havde faaet Svar i Overensstemmelse med det paa Mødet 30. Novbr. vedtagne, udtalte det under 22. Jan. 1867 kort og bestemt, at »ligesom Indbyderne til Creditkassens Oprettelse ikke efter Statutterne have nogen Bemyndigelse til at fungere som Repræsentanter for Foreningen i Stedet for et paa statutmæssig Maade valgt Repræsentantskab, saaledes savner Ministeriet enhver Hjemmel til at kunne sanctionere den af Indbyderne herom tagne Bestemmelse. Ministeriet maa derfor opfordre Bestyrelsen til snarest muligt at træffe Foranstaltning til, at der vælges Repræsentanter for Creditkassen overensstemmende med Statutterne, da Ministeriet, saafremt

Foreningen ikke paa den angivne Maade med det første bliver behørigt organiseret, ikke vil kunne erkende samme for at være i statutærmæssig Virksomhed. Saasnart Repræsentantvalg saaledes har fundet Sted, imødeser Ministeriet dernæst ufortøvet Repræsentantskabets Indstilling om Stadfæstelse paa Udnævnelse af Revisorer«.

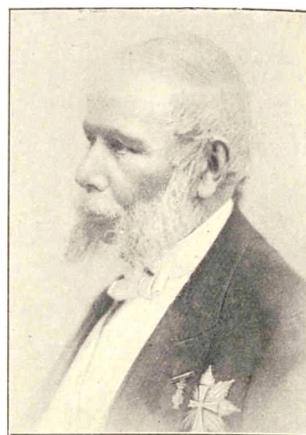
Denne Skrivelse maatte fremkalde en fuldstændig Revolution, i dette ministerielle Tordenslag maatte fuldstændig forsvinde det fungerende Indbyerrepræsentantskab med samt fungerende Kontroludvalg. Men 31. Decbr. 1866 var Forholdet endnu det, at der vel var bevilget og udbetalt 54 Laan til et Beløb af 578,600 Kr., men deraf var de 28 i Maribo Amt, medens ikke eet af de andre Amter var naaet op til det Antal af 10 Medlemmer, der berettigede det til at vælge en Repræsentant, og — endnu var ikke en eneste af Indbyderne Medlem af Creditkassen; først 3. Jan. 1867 blev Laan Nr. 55 udbetalt til Baron *Rosenørn=Lehn*. Skulde Creditkassen føres videre, maatte altsaa Indbyderne forsvinde, og Medlemmerne, hvor faa de end var, indsættes i deres Rettigheder. I en Skrivelse, dateret 12. Marts 1867, blev Ministeriet da ogsaa underrettet om, at denne Revolution havde fundet Sted: »efterat Valg paa Repræsentanter havde fundet Sted og Repræsentantskabet havde konstitueret sig, er der under Gaars Dato i Henhold til Statuternes § 38 blevet foretaget Valg paa Revisorer og dette Valg er faldet paa Cancelliraad *C. Petersen* og exam. juris. *Brendstrup*.« Denne Skrivelse er undertegnet af Baron *Rosenørn=Lehn* som Repræsentantskabets Formand — iøvrigt faar vi intet Steds Oplysninger om dette Creditkassens første statutmæssige Repræsentantskab. Men vi tager næppe Fejl, naar vi antager, at det har konstitueret sig samme Dag, som det valgte Revisorer, altsaa 11. Marts, og at det overensstemmende med de ovenfor givne Oplysninger om Medlemmernes Antal i de forskellige Amter 31. Decbr. 1866, hvori der siden da ikke var indtraadt nogen Forandring, der kunde influere paa et Repræsentantvalg, har bestaaet af — ialt to Medlemmer, begge valgt for Maribo Amt, nemlig Baron *Rosenørn=Lehn* og Creditkassens første Laantager, Baron *Bertouch=Lehn*. Disse to lolland-falsterske Baroner

Bertouch-Lehn.

— det var hele Creditkassens første Repræsentantskab.

Af dem valgte altsaa den ene den anden til Repræsentantskabets Formand; Baron *Rosenørn-Lehn* indtog fra nu af uden egen Skyld den Plads, Grev *Holstein* havde haft, og som han i alt Fald ikke havde været særlig ivrig

Rosenørn-Lehn.

efter at opgive. Det er nu nok muligt, at dette Skifte var Aarsagen til, at den i Indbydelsen udtalte Tanke om i den nye Creditkasse at optage den gamle Creditkasse til Selvejendoms Fremme aldrig blev til Virkelighed. Maaske var ogsaa de praktiske Vanskeligheder derved for store, men det er dog vel rimeligt at antage en vis Forbindelse mellem denne Plan og Grev *Holsteins* Stilling som Formand for det fungerende Indbyderrepræsentantskab. Sammenslutningen fandt i alt Fald aldrig Sted; den gamle Creditkasse standsede vel nok sine Udlaan ved den nyes Oprettelse, men endnu til 1890 vedblev den at bestaa som en egen Institution med sin særlige Bestyrelse paa fire Medlemmer, der i 1890 var *C. Castenschiold*, *I. Neergaard*, *Chr. Lützen* og *I. H. Bruhn*. I det Aar overdroges imidlertid dens Fordringer, ialt 27 Stk. Panteobligationer til samlet Restbeløb af 92,395 Kr. 78 Øre, til Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn, der ifølge en Direktionsbeslutning af 16. Decbr. 1889 havde afkøbt den disse Fordringer til en Kurs af 98 %, mod at Creditkassen selv afholdt alle Udgifter ved Stempling og Tinglæsning af Transporten paa Obligationerne.

Januar Kvartal 1867 og dermed Creditkassens første Leveaar sluttede med et Udlaan af 70 Laan til et samlet Beløb af 799,600 Kr.

Blandt de nye Laantagere var Gaardejer *Peder Pedersen*, Sigerslev-
vester (15. Jan.) og Højskolelærer *Christen Kold* i Hjallose (23. Marts).
Nu var vel Maribo Amt alene ikke længere i Flertal over for alle de
andre Amter i Østifterne, men Creditkassen havde dog endnu der
32 Laantagere mod 38 i alle de andre tilsammen, og intet andet Amt
var endnu naaet op til 10 Medlemmer. De to Baroner ønskede nu
en Udvidelse; det var da rimeligt, at de benyttede Bestemmelsen i
§ 31 om, at for de Amter, hvor en større Tilgang har fundet Sted,
kan Repræsentantskabet beslutte en Forøgelse af Repræsentanternes
Antal, nemlig udover to, og udskrev Valg af endnu en Repræsentant
for Maribo Amt; 4. April faldt Valget paa Kammerraad, Godsins-
spektor *Alstrup*, Aalholm, der jo sikkert passede godt i Ensemblet.
29. April afholdtes det første ordinære Repræsentantskabsmøde; til
Formand valgtes *Rosenørn-Lehn*, til Viceformand *Alstrup*, Direktionen
meddelte, at den havde formaaet forskellige Mænd i de respektive
Amter, der endnu ikke kunde vælge Repræsentanter, til at føre det
lokale Tilsyn, saaledes som dette var foreskrevet i § 31; man valgte
Tillidsmænd for hvert af de Lolland-Falsterske Herreder og beslut-
tede at oprette et Filialkontor for Lolland, man drøftede Lønninger
til Kontorpersonalet og bevilgede fire af Direktionen foreslaaede Laan.

Forsaavidt var alt i skønneste Overensstemmelse med Statuterne.
Men naar man samtidig valgte *Holstein* og *Adler* til sammen med
Repræsentantskabets Formand at udgøre Kontroludvalget, var dette
sikkert udenfor Statuternes Mening, selvom § 32 ikke udtrykkelig
foreskrev, at Medlemmerne af Kontroludvalget ogsaa skulde være
Medlemmer af Repræsentantskabet; det var vel, fordi man vilde
sikre sig Grevens og Finansmandens fortsatte Bevaagenhed. Og
det var utvivlsomt ikke statutmæssigt, at Repræsentantskabet be-
myndigede sin Formand, endog »i Henhold til § 28«, til i Forbin-
delse med Direktionen at tage Beslutning om Bevillinger af Laan.
Det var tværtimod i direkte Modstrid med § 28, der udtrykkeligt til-
lagde Repræsentantskabet denne Ret og denne Pligt, og et talende
Vidnesbyrd om, at det Tremands-Repræsentantskab ikke nærrede den

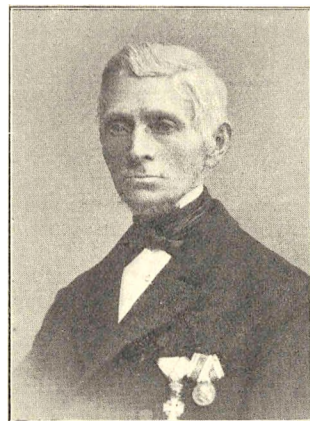
Interesse for Opretholdelsen af Medlemmernes Selvstyre i Creditkassens Anliggender, som Indbyderne havde taget til Orde for under Rigsdagsforhandlingerne. Og videre i denne Retning gik dette Creditkassens første Repræsentantskab paa det følgende ordinære Møde 29. Oktbr. s. A., da det besluttede, at den i § 36 omtalte udførlige Beretning til Medlemmerne skulde indskrænkes til en kort Følgeskrivelse med Regnskabet, hvilken Sædvane derefter fastholdtes i de følgende Aar.

April og Juli Kvartaler 1867 gav kun en Tilgang af ialt 9 Medlemmer, hvad dog ikke kan undre i Betragtning af den Kurs, hvori Creditkassens 4 % Obligation stod; den noteredes nemlig 31. Decbr. 1866 til 88, 30. Juni 1867 til 87. I denne Kurs gav ingenlunde nogen særlig Mistillid til Creditkassen som en ny og uprøvet Institution sig Udtryk. Det var jo rimeligt at vente, at Obligationerne fra de ældre Kreditforeninger, hvor det solidariske Ansvar var underbygget med et langt større Medlemstal, maatte opnaa en højere Kurs, og dog er det tvivlsomt, om selv dette Forhold spillede nogen nævneværdig Rolle. Til de samme to Tidspunkter noteredes nemlig Fyens Kreditforenings 4 % Obligationer til 92 og 90, Østifternes Kreditforenings til 89³/₄ og 87, og Jydske Landkreditforenings til 87¹/₄ og 87, altsaa endog låvere end Creditkassens. Forklaringen paa disse Kursforskelle er da snarest den, at Kreditforeningsobligationen endnu ikke var saa indarbejdet, at den havde et fælles Marked og derfor kunde opnaa en væsentlig ensartet Kurs, lokale og andre Forskelligheder spillede ind med ved Kursdannelsen. Men fælles for alle Kurserne var, at de var for lave til at kunne skaffe Foreningerne Tilgang; den almindelige Rentefod var, som *Mourier-Petersen* havde sagt, for høj, Kurstabet blev alt for stort for Laansøgeren, han maatte søge andetsteds hen.

Den ringe Tilgang var dog saa heldigt fordelt, at de to Amter Bornholm og Frederiksborg derved naaede op paa det Antal af ti Medlemmer, der gav Ret til at vælge Repræsentant. Paa Mødet 29. Oktbr. foretoges Stemmeoptællingen; til Repræsentant for Bornholm

valgte Proprietær *N. P. Thorsen*, Østermarie, for Frederiksborg Gaardejer *Peder Pedersen*, Sigerslevvester. Med ham kom den første Bonde ind i Creditkassens Repræsentantskab; men det var ogsaa en Mand, der med sine 45 Aar (f. 29. April 1822) allerede en Tid havde hørt til sine Standsfællers Førere, og som ved sin skarpe og klare Forstand og sin naturlige Veltalenhed saavel som ved sin ubestridelige Retskaffenhed var vel egnet til at vinde Indflydelse og vække Tillid. Hans Deltagelse i det politiske Liv havde tillige ført ham til et Standpunkt, der maatte gøre det ønskeligt for Creditkassens godsejerlige Repræsentantskab at faa netop ham til Medarbejder, og vi har jo ogsaa set, at Indbyderne allerede havde udset ham dertil. Han var første Gang blevet valgt til Folketingsmand i Frederikssund 14. Juni 1861 og holdt Kredsen ved Valget i 1864, ligesom han 1864 og 1865 valgtes der til Rigsraadets Folkeeting. Han var dengang Venstremand og stemte endnu 2. Septbr. 1865 mod den *Nyholmske Dagsorden*, hvorved Grundlovsforhandlingerne henlagdes til Rigsraadet. Ved denne Afstemning var der fire Venstrebønder, der stemte med Flertallet, og det var kun ved deres Overgang, at Dagsordenen blev vedtaget med 51 St. mod 48; til disse fire sluttede sig senere under Grundlovsforhandlingerne endnu tre Venstrebønder, deriblandt *P. Pedersen*, der saaledes blev en af »de syv vise Bønder«. Det var Tanken om den politiske Sammenslutning mellem Godsejerne og Bønderne, de store og de smaa Bønder, som begyndte at vise sine politiske Virkninger; i sig selv var det jo ogsaa en meget sund politisk Tanke, som snart fik sit bestemte Udtryk i Oktoberforeningen. *P. Pedersen* hørte til dem, der sluttede sig til denne Tanke, og som vedblev at fastholde den, ogsaa efter at Dannelsen af Ministeriet *Frijs* tydelig nok havde vist, hvor lidt »de store Bønder« var betænkt paa at

P. Pedersen.

lade »de smaa« faa Del i Regeringsmagten i Landet. Derfor blev han en af de Venstremænd, som af den følgende politiske Udvikling førtes længere og længere over til Højre. Ved Grundlovsvalget 4. Juni 1866 faldt han i Frederikssund mod »Nejsigeren« *Hans Jensen*, Kundby, og fik derved sin Opsigelse af sine gamle Menigsfæller, men allerede 12. Oktbr. 1866 valgtes han i Hillerød og genvalgtes der 1869 og 1872. Ved dette sidste Valg havde han dog endnu en Modkandidat af Højre; under den nu saa skærpede Partimodsætning, efter at »det forenede Venstre« var dannet, blev den Mellempartistilling, som *P. Pedersen* hidtil nogenlunde havde søgt at indtage, ganske uholdbar. Ved Valget 11. Novbr. 1873 fik han da ogsaa Lejlighed til at vise, hvor renlivet en Højremand han nu var blevet; den sikre Hillerødkreds overlod han til *Lars Dinesen*, og selv vendte han tilbage til sin gamle Frederikssundskreds for nu som Højremand at slaa selve *Balthazar Christensen* med 933 St. mod 757. Det var en stor Sejr, men dermed var *P. Pedersen* ogsaa færdig som Folketingsmand; til Belønning gav Højre ham, trods hans kølige Holdning overfor Forsvarssagen, 1 Oktbr. 1878 et nordsjællandsk Landstingsmandat, som han beholdt i tyve Aar, til han paa Grund af sin høje Alder gled ud ved Landstingsvalget 21. Septbr. 1898. Det er klart, at en Mand, der indtog en saa fremskudt Stilling i det offentlige Liv, ogsaa som Repræsentant i Creditkassen maatte komme til at øve stor Indflydelse; naarsomhelst Direktionen og Repræsentantskabets Formand i Aarene efter 29. Oktbr. 1867 fandt det fornødent at sikre sig Medvirken fra Repræsentantskabets menige Medlemmer, var det *P. Pedersen*, man henvendte sig til.

Oktober Kvartal 1867 bragte en Tilgang af 4 Medlemmer, Januar Kvartal 1868 en Tilgang af 9, saa at Regnskabsaaret 1867—68, hvori 20 Laan var blevet indfrieede, sluttede med et Udlaan af 90 Laan til et samlet Beløb af 1,033,200 Kr. Det var da ikke mærkeligt, at Creditkassen 22. Febr. 1868 udsendte følgende Nødraab til alle, som kunde antages at have mindste Interesse for dens Fremgang:

»Creditkassen for Landeiendomme i Østifterne« har nu bestaaet i henved 2 Aar. Uagtet der, før den traadte i Live, var anmeldt Laanebegjæringer til et Beløb af henimod halvanden Million Rdl., er der dog hidtil kun effektueret Laan til et Beløb af noget over 500,000 Rdl.

Dette har sin Grund i, at Bestyrelsen har været meget forsigtig ved Bevilgelsen af Laan, saa at der, som det sidste Aarsregnskab udviser, kun er udlaant 45 $\frac{1}{4}$ pCt. af Taxationsværdien, medens Statuternes § 3 tilsteder Udlaan af indtil 60 pCt. En saadan Forsigtighed er ikke alene i Obligationseiernes, men ogsaa i Laantagernes Interesse, idet den paa den ene Side indvirker paa Obligationernes Coursværdi og paa den anden Side medfører, at det solidariske Ansvar, som er den største Ulempe ved alle Creditforeningslaan, næsten ganske forsvinder.

Det er fra alle Sider erkendt, at Landeiendomme i Østifterne høre til de aller sikreste Værdier i Danmark, og naar der udvises saa stor Forsigtighed, som hidtil er sket, vil ingen Landeiendomsbesidder behøve at holde sig tilbage fra at søge Laan hos dette Institut af Frygt for, at han under indtrædende Kriser skulde blive tvungen til at gøre ekstraordinære Tilskud til Foreningen. Ligesom Prioritetslaan, der stiftes hos Creditkassen, derfor maa anses for meget sikre, saaledes ere de paa den anden Side, naar Hensyn tages til, at den almindelige Rente nu for Tiden maa siges at være 5 pCt. p. a. af solide Prioritetslaan, forholdsvis billige, idet Renten, som bekendt, altid kun er 4 pCt., og den aarlige Ydelse af de første Prioriteter (indtil $\frac{3}{10}$ af Taxationsværdien) alt i alt kun er 4 $\frac{1}{2}$ pCt. Rente. Derved bliver det muligt for Landmanden til enhver Tid at opnaa en fast og uopsigelig 1ste Prioritet i sin Eiendom mod en billigere aarlig Afgift (d. e. Rente, Afdrag og Administrationsudgifter) end den almindelige Rente alene. Af de yderligere Prioriteter svares derimod en højere aarlig Afgift, nemlig 4 pCt. Rente og 1 $\frac{1}{2}$ pCt. til Afdrag og Administration, men til Gengæld herfor bliver Kapitalen ogsaa amortiseret i forholdsvis kort Tid, hvilket er en ikke ringe Fordel, da Landmanden derved sættes i Stand til lidt efter lidt at samle Kapital, uden at han lider noget føleligt Skaar i sine aarlige Indtægter.

Jeg tillader mig at anmode Herr N. N. om at henlede laansøgende Landeiendomsbesidderes Opmærksomhed paa ovenstaaende, samt at yde dem fornøden Veiledning og Bistand ved Laanebegjæringers Affattelse i Henhold til Statuterne.

Et Antal Exemplarer af Blanketter tilligemed Statuterne medfølger til behagelig Afbenyttelse.

Kjøbenhavn, den 22. Februar 1868.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Formand for Repræsentantskabet for »Creditkassen
for Landeiendomme i Østifterne«.

Alt er heri anført, der med Rette kunde tale til Fordel for den nye Kreditforening — men selve denne Skrivelse angiver ogsaa bestemt nok Aarsagen til, at de oprindelig anmeldte Laanebegæringer i største Tal var blevet trukket tilbage, at Creditkassen trods alle Finesser til Fordel for Laansøgerne ingen Fremgang havde og til at ogsaa denne indtrængende Opfordring maatte blive ganske virkningsløs. Thi i Skrivelsen erkendes, at »den almindelige Rente nu for Tiden maa siges at være 5 % p. a. af solide Prioritetslaan«. Ja — disse Ord indeholder hele Forklaringen paa, at Creditkassens 4 % Obligationer 31. Decbr. 1867 kun noteredes i 89, 30. Juni 1868 i 88, 31. Decbr. 1868 i 87¹/₄, og saaledes fortsat faldende indtil de 31. Decbr. 1870 naaede ned til 83³/₄. Derefter fulgte vel nogle Aars langsomme og langt fra tilstrækkelige Stigning op til 93³/₄ 31. Decbr. 1870, men saa atter et Fald, der førte ned til en Kurs af 84¹/₂ 31. Decbr. 1876, til 83 31. Decbr. 1877. I alle disse Aar maatte da, paa Grund af at den almindelige Rentefod paa Pengemarkedet var ¹/₂ à 1 % højere, 4 % Obligationen bringe Laantagerne et Kurstab, som kun overmaade faa ansaa for opvejet ved de Fordele, et Kreditforeningslaan iøvrigt bød. Saa længe Forholdene paa det almindelige Pengemarked ikke undergik betydelige Ændringer, kunde ingen nok saa veltalende og indtrængende Opfordring skaffe Creditkassen Tilgang, naar den vedblev at fastholde 4 % Obligationen; et Forhold, der paa det mest slaaende oplyses ved, at i det Kvartal, der fulgte umiddelbart efter Nødraabet af 22. Febr. 1868, April Kvartal 1868, udbetalte Creditkassen — et eneste Laan. Men snarere end at undre sig over, at Tilgangen var saa ringe, maa man undre sig over, at der selv under disse saa ugunstige Forhold dog stadig var nogen Tilgang.

Tilgangen til April 1868 havde bragt to nye Amter op paa et Medlemsantal af 10; 1. Marts kunde da Holbæk Amt vælge sin første Repræsentant, Proprietær *Holm*, Kaltredgaard, 31. Marts kunde Københavns Amt vælge Proprietær *Sonnesen*, Højergaard, til Repræsentant. Ved det ordinære Repræsentantskabsmøde 4. April talte Repræsentantskabet da syv Medlemmer; nu som i de følgende Aar gen-

valgtes til Formand *Rosenørn-Lehn*, til Viceformand *Alstrup*, regelmæssigt vistnok paa Forslag af *P. Pedersen*. Paa dette Møde blev der ikke valgt noget Kontroludvalg, og *D. B. Adler* traadte dermed ud af enhver direkte Forbindelse med Creditkassen. Kontroludvalgets andet Medlem, Grev *Holstein*, havde derimod 14. Jan. 1868 faaet udbetalt et lille Laan i et Bolsted i Hyllested og var altsaa dermed blevet Medlem; 10. Oktbr. 1868 kom han derfor igen som Repræsentant, da Sorø Amt første Gang kunde vælge en saadan.

I de nærmest følgende Aar fortsattes nu Creditkassens meget langsomme, men dog stadige Vækst; 31. Marts 1876 sluttede den sit tiende Regnskabsaar med et Udlaan af 269 Laan til et samlet Beløb af 4,190,800 Kr. Paa Repræsentantskabsmødet 30. Oktbr. 1876 kunde Direktionen meddele, at den i det forløbne halve Aar endnu havde udbetalt 15 Laan til et samlet Beløb af 301,500 Kr. i 4% Obligationer. Da kom 4½% Obligationen — og den fremkaldte øjeblikkelig et Omslag. I det andet Halvaar af Regnskabsaaret 1876—1877 udbetaltes endnu et eneste 4% Laan til 8000 Kr. — men 57 Laan til et samlet Beløb af 852,000 Kr. i 4½% Afdelingen. Creditkassen, som havde været ti Aar om at naa op til et Udlaan af 4 Mill. Kr., gik 1 Mill. Kr. frem i Regnskabsaaret 1876—77, 2 Mill. i hvert af de følgende 2 Aar, 3 Mill. i Aaret 1879—80, 4 Mill. aarlig i hvert af de følgende Aar op til 1885—86, der sluttede med et Udlaan af 2685 Laan til et samlet Beløb af 36,846,200 Kr. I disse ti Aar var Udlaanenes Antal tidoblet, Udlaansbeløbets Størrelse nidoblet.

Creditkassens Historie kunde 70erne igennem ikke være meget begivenhedsrig; der var ingen Fare for, at den skulde blive saa livskraftig, at den paa noget Punkt sprængte den Ramme, hvori de to Baroner havde sat den ind. 2. April 1870 fandt der første Gang almindeligt Repræsentantvalg Sted, af de 8 Repræsentanter genvalgtes de 6: *Rosenørn-Lehn*, *Alstrup* og *Bertouch-Lehn* for Maribo Amt, *Holstein*, *P. Pedersen* og *Thorsen* for Sorø, Frederiksborg og Bornholms Amter, for Københavns Amt valgtes Proprietær *O. Bruun*, Ordrup, for Holbæk Gaardejer *Morten Christensen*, Bjergsted. I de føl-

gende Aar naaede efterhaanden det ene Amt efter det andet op til et Antal af 25 Medlemmer med den deraf følgende Ret til at vælge to Repræsentanter; det var 29. Septbr. 1870 Tilfældet med Holbæk og Sorø Amter, 13. Septbr. 1871 med Frederiksborg og Bornholms Amter; 7. Septbr. 1874 fik ogsaa Københavns Amt to Repræsentanter. Derimod blev ved det almindelige Valg 1. April 1873 Maribo Amts Repræsentation indskrænket til to, idet Baron *Bertouch=Lehn* gik ud. Med Aaret 1877 viser 4½ % Obligationen ogsaa her sine Virkninger. I Statuternes § 31 var blevet foreskrevet, at med Hensyn til Repræsentantvalg betragtes Lolland og Falster som to forskellige Amter; nu først blev denne Bestemmelse til Virkelighed, idet der 5. Marts 1877 første Gang valgtes en særlig Repræsentant for Falster; 8. Juni s. A. valgtes første Gang en Repræsentant for Præstø Amt, saa at alle den sjællandske Øgruppes Amter nu var repræsenterede, medens Creditkassen endnu i mere end ti Aar kun havde nogle faa, spredte Medlemmer paa Fyen. 20. Aug. 1877 udvidedes Antallet af Repræsentanter for Lolland til 3, formodentlig fordi *Rosenørn=Lehns* store offentlige Virksomhed og Stilling som Landets Udenrigsminister ikke tillod ham at varetage en Repræsentants daglige Pligter, 10. Marts 1870 fik Præstø Amt, 1. April 1882 Falster to Repræsentanter.

Saaledes voksede da efterhaanden Repræsentanternes Tal; 2. April 1870 var de 8, 29. Septbr. s. A. blev de 10, fra 13. Septbr. 1871 til 5. Marts 1877 var de 12, alene med en kortvarig Afbrydelse i Tiden 1. Apr. 1873—7. Septbr. 1874, da de kun var 11; i 1877 voksede deres Tal til 15, 10. Marts 1879 blev de 16, og fra 1882 var de 17. Vi saa ovenfor, at Creditkassens første Repræsentantskab bestod af to Storgodsejere og en Godsinspektør, det karakteristiske for dens Repræsentantskab 70erne igennem er, at det hovedsagelig rekruteredes af Proprietærer, saaledes at Godsejere og Proprietærer lige op til 1882 stadig var i Fler-tal overfor Gaardejerne. I Københavns Amt afløstes Proprietær *O. Bruun*, Ordrup, 7. Septbr. 1874 af Direktør *Rasmussens* Broder, Proprietær *I. E. Rasmussen* til Beringgaard, i Sorø valgtes foruden Grev *Holstein* fra 29. Septbr. 1870 Godsejer, senere Etatsraad *Jacobsen*, Fal-

kensten; Bornholm valgte foruden Proprietær *N. P. Thorsen*, Gadebygaard, fra 1. April 1873 Proprietær, Løjtnant *Davitzen* til Baastadgaard; Holbæk Amt fra 20. Febr. 1875 Proprietær *Torst*, Kaltredgaard, og fra 10. Marts 1879 Proprietær *O. N. Jørgensen*, Egebjerggaard; den tredje lollandske Repræsentant blev 20. Aug. 1877 Proprietær *J. P. Hansen*, Vindebygaard. Indtil 29. Septbr. 1870 var *P. Pedersen*, Sigerslevvester, den eneste Gaardejer i Repræsentantskabet, der stadig genvalgtes; fra 7. Septbr. 1874 var dog ogsaa Gaardejer, senere Kammerraad *Søren Nielsen*, Herlev, fast Medlem af Repræsentantskabet; ellers valgtes kun nu og da og for kort Tid en Gaardejer ind, saa at Forholdet gerne var, at der i Repræsentantskabet sad en 7—8 Godsejere og Proprietærer mod 4 Gaardejere, fra 1877 10 Godsejere og Proprietærer mod 5 Gaardejere. I Creditkassens Repræsentantskab som i den store Politik dominerede de store Bønder i denne Tid over de smaa.

Der var i disse Aar nogen Diskussion om Ændringer i Valget af Repræsentanter og Suppleanter. 28. April 1873 nedsattes et Udvalg, bestaaende af Formændene for Direktionen og Repræsentantskabet og et Medlem af dette, til at overveje saavel dette Spørgsmaal som Spørgsmaalet om Tillidsmændenes Udnævnelse. 27. Oktbr. s. A. vedtog Repræsentantskabet forskellige af dette Udvalg stillede Forslag. Repræsentanterne bemyndigedes til efter eget Skøn, dog med senere Godkendelse af Repræsentantskabet, at dele Amterne i Kredse; Repræsentanterne skulde for Fremtiden vælges for et Tidsrum af fire Aar fra det ordinære Repræsentantskabsmøde i April Maaned at regne, saaledes at Halvdelen af de Valgte afgang hvert andet Aar; Suppleanternes Antal skulde indskrænkes til en for hvert Amt eller Kreds, og Tillidsmandsinstitutionen skulde afskaffes som aldeles overflødig. 26. Oktbr. 1874 vedtog imidlertid Repræsentantskabet, at der til disse Forslags Gennemførelse skulde knyttes en almindelig Revision af Creditkassens Statuter. Denne blev da foretaget i Løbet af 1875, og blandt de Forandringer, der herved indførtes, er to meget betegnende for den Tankegang, der i disse Aar var den herskende indenfor Repræsentantskabet. Den ene var, at Bestemmelsen om Kontrol-

udvalget udgik, den anden, at Meddelelsen til Medlemmerne om Creditkassens Virksomhed skulde erstattes med, at Regnskabet i Forbindelse med den paa Efteraarsmødet afgivne udførligere Beretning skulde fremlægges til offentligt Eftersyn »navnlig for vedkommende Agenter«. Disse to Ændringer i Forbindelse med, at den ændrede Valgmaade ved Repræsentantskabsvalgene selvfølgelig tilsigtede at hindre alt for hastige og afgørende Forskydninger indenfor selve Repræsentantskabet, viser tydeligt nok, at det ikke var Hævdelsen af Selvstyret, der laa de daværende Repræsentanter paa Sinde. Revisionsforslaget blev vedtaget af Generalforsamlingen 30. Oktbr. 1875 og under 9. Novbr. s. A. tilstillet Indenrigsministeriet til Sanktion — men en saadan skulde det aldrig opnaa. Sagen var, at i Revisionsforslaget var ogsaa indføjet Statutændringen om $4\frac{1}{2}\%$ Obligationen, og da nu Ministeriet, som ovenfor omtalt, ikke mente at kunne sanktionere denne i den Form, den deri havde faaet, og da Creditkassen paa den anden Side var kommet til Erkendelse af, at det var af vital Interesse for den at faa netop denne Statutændring gennemført, saa besluttede man for at opnaa dette saa hurtigt som muligt hellere at tage Revisionsforslaget tilbage og i Stedet for at søge Sanktion paa Statuttillæg II, hvori alle Revisionsforslagets politiske og organisatoriske Ændringer var bortfaldet med Undtagelse af den ene Bestemmelse om Tillidsmandsinstitutionens Ophævelse, der indgik deri som § 5 og sammen med Statuttillæg II's øvrige Bestemmelser sanktioneredes 16. Aug. 1876. Saaledes fik da $4\frac{1}{2}\%$ Obligationen for Creditkassens Fremtid ogsaa den Betydning, at den, omend indirekte, hindrede en væsentlig Indskrænkning af dens Selvstyre; af hele det store Revisionsarbejde blev alene det tilbage, at man fra det almindelige Valg i 1876 fulgte den Praksis at indskrænke Suppleanternes Antal til en for hvert Amt.

Creditkassens Direktion blev i Løbet af 70erne fuldstændig fornyet. Vi har ovenfor omtalt, at efter *Julius Rée's* Død 3. Septbr. 1874 godkendte Repræsentantskabet Konstitutionen af hans Søn *Eduard Rée*. Det endelige Valg af den nye Direktør fandt Sted paa et ekstraordinært Repræ-

sentantskabsmøde 15. Decbr. 1875, og det gik trods den Fortjeneste, den unge Direktør havde indlagt sig under sin Konstitution, ikke af uden Kamp. *Eduard Rée* valgtes med 5 Stemmer, men 4 Stemmer faldt paa *P. Pedersen*. Mindretallets saglige Motivering var formodentlig, at Justitsraad *Rasmussen* ikke helt tilfredsstillende fyldestgjorde Statuternes Krav om, at den ene Direktør skulde være landvæsenskyndig, men mere virksom var vistnok en politisk og personlig Motivering: Højregaardejerne vil have en Repræsentant indenfor Direktionen selv. Men Gaardejernes Tid var endnu ikke kommen, og *P. Pedersen* var ikke Manden for at virkeliggøre dette Krav.

I Begyndelsen af 1877 var *Juel* kommen i en saa haabløs økonomisk Situation, at han maatte erkende at være insolvent, selvom han ikke direkte blev erklæret fallit. Som Følge heraf indgav han 5. April 1877 sin Begæring om Fritagelse for Hvervet som Direktør for Creditkassen, og paa det ordinære Repræsentantskabsmøde 28. April s. A. valgtes derefter blandt de mange Ansøgere enstemmig Højesteretsadvokat *Klubien* til retskyndig Direktør. *Anton Klubien* var født i Randers 26. Juli 1834, 1857 blev han cand. jur. og havde saa de Aar og den Karriere for sig, der er fælles for alle de fine og skarpe juridiske Hoveder. Stipendier gav ham den store Udenlandsrejse, Justitsministeriet var ham sikkert, og 1865 var han avanceret til Fuldmægtig. Han var en søgt Manuduktør, men han havde ogsaa Fuldmagt, og 1867 blev han Højesteretsadvokat. I denne høje Stilling vandt han Sagerne for sine Klienter og for sig selv en overordentlig Anseelse; han reformerede Veltalenheden i Skranken, gjorde den fra patetisk, svulmende og smaalig til kort, klar, livlig og sarkastisk, med stræng Fremhæven af det afgørende Argument. Det var da en af de fineste Jurister, Creditkassen havde sikret sig ved sit Valg, og tilmed en Jurist, af hvis Forretningsmæssighed og Forretningskyndighed der stod Ry i den akademiske og juridiske Verden — men denne Verden var ikke Creditkassens. Creditkassens Maal var at lægge det fasteste og sikreste økonomiske Grundlag for danske Landbrugeres Arbejde ved deres egen Samvirken, det blev — og det netop i de Aar, da *Klubien* var

dens juridiske Direktør — tillige det at hævde de danske Bønders Selvstyre indenfor deres egne økonomiske Foreninger. Det var værdifulde Tanker og værdifulde Bestræbelser, som *Klubien* stod ganske fremmed overfor. Han var af en udpræget, ja medfødt Konservatisme, der end ikke kunde forliges med den i hans Ungdom herskende Nationalliberalisme, men som anbragte ham »alleryderst paa Højres højreste Fløj«, en stejl, ensom og fornem Mand, der som en Fortidens Enevoldskonge ingen erkendte ved Siden af sig og ingen over sig uden Gud. To Aandsretninger, to Tider mødtes, da *Klubien* blev Creditkassens Direktør; efter ti Aars Forløb skiltes de atter, lige uforstaaende, men ogsaa hver for sig uden Følelsen af at lide et Tab. For Creditkassen blev *Klubien* en Modstand, der maatte fjernes fra dens Vej, for *Klubien* var Creditkassen en ligegyldig Episode i et meget virksomt Liv. *Klubien* døde 5. Decbr. 1893.

26. April 1879 begærede Justitsraad *Rasmussen*, der sikkert med Rette kan kaldes Creditkassens Fader, og som fra dens første Begyndelse havde været dens Direktions Formand, Afsked fra sin Direktørstilling fra 1. Maj s. A. at regne. Han havde baaret den trange Tid, nu, da det gik saa straalende fremad, var hans Kræfter til Ende. Samme Dag var der ordinært Repræsentantskabsmøde, og man skred straks til Valg af en Direktør i hans Sted. Blandt Kandidaterne var den afgaaende Direktørs Broder, Proprietær *I. E. Rasmussen* til Berringgaard, der siden 7. Septbr. 1874 havde været Medlem af Repræsentantskabet. Det var klart, at det var den landvæsenskyndige Direktør, der nu skulde vælges, og det var indlysende, at naar der til denne Stilling fremstillede sig en Mand, der selv var praktisk Landmand og Medlem af Repræsentantskabet foruden at være den afgaaende Direktørs Broder, kunde der ikke være Tvivl om Valgets Udfald. Derfor ansaa Proprietær *Rasmussen* det da ogsaa for mest passende at forlade Mødesalen, da Valget skulde foretages. Men hvad blev Følgen af denne Tilbageholdenhed? Da Proprietær *Rasmussen* atter gjorde sin Entré i Repræsentantskabet, erfarede han til sin Overraskelse, at Kaptajn, Proprietær *Dons* var valgt til Direktør

Anton Klubien.

Jens E. Rasmussen.

Eduard Rée.

CREDITKASSENS DIREKTION 1879–1889

med 8 Stemmer, medens der paa ham selv var faldet 7 Stemmer. Det var jo ikke Meningen, og man kan ikke fortænke *Rasmussen* i, at han blev alvorligt vred. Nu aflagde han al Beskedenhed og gjorde sin egen Stemmeret gældende, og deri fik han Medhold af den medgørlige Forsamling. Saa gik Afstemningen om igen, og nu stod Stemmerne 8 mod 8, men *Rasmussen* erklæredes for valgt ved Formandens, *Rosenørn-Lehns* Stemme. *Jens Egholm Rasmussen* var født i Randers 1814 og havde faaet en praktisk Landmandsuddannelse som Forvalter paa større Gaarde. 1844 købte han Nordkær i Vendsyssel, som han senere solgte, hvorefter han 1859 købte Beringgaard og Strandegaard ved København. Han var en dygtig og afholdt Landmand, blev Landvæsenskommissær og var i mange Aar Sogneraads- og Aamtsraadsmedlem.

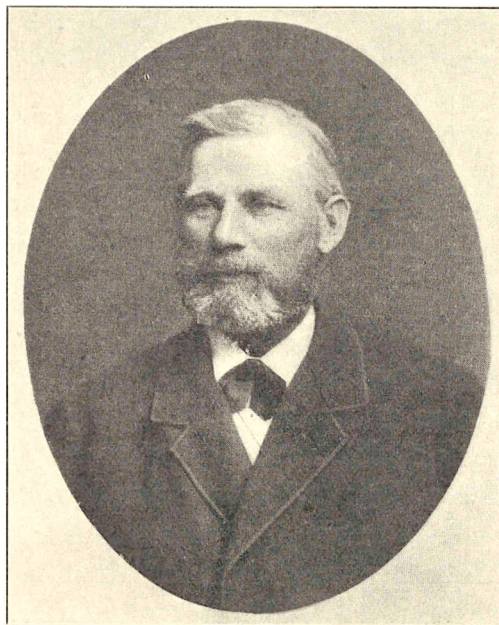
I samme Repræsentantskabsmøde valgtes *Klubien* til Formand for Direktionen, hvis Sammensætning i det følgende Tiaar altsaa var: *Kiubien*, *Rasmussen* og *Rée*.

Ved det almindelige Repræsentantvalg 10. Marts 1879 valgtes til Repræsentant for Frederiksborg Amt sammen med Landstingsmand *P. Pedersen Gaardejer Jens Andersen*, *Sigerslevvester*, der lige fra 25. Juli 1866 havde været Medlem af Creditkassen og desuden var dens virksomme Agent i Amtet. Med hans Valg begynder i Creditkassens Historie en ny Periode, som helt skulde præges af hans betydelige og mærkelige Personlighed. Han var født 21. Aug. 1833 som Søn af Gaardejer og Sognefoged *Anders Olsen* i *Sigerslevvester*. Svag var han som Barn; Sygdom i den tidlige Barndom gjorde hans ene Ben stift, og senere beskadigede han ved et Fald det raske Ben saa meget, at ogsaa det blev stift. Alligevel gjorde han dog fra ganske ung Karlearbejde paa sin Faders Gaard, og faldt end Landarbejdet, meget strengt som det den Gang var, ham haardt, saa havde han vel nok det at takke for, at han trods sin Svaghed voksede sig kraftig og stor. Velbegavet var han, men saa tarvelig havde Undervisningen i Landsby-skolen været, at han i 18aars Alderen opdagede, at han næsten helt havde glemmt at skrive; han maatte igen tage Undervisning i den

vanskelige Kunst hos en Pige, der tjente paa Gaarden. Og nu vakte hans Bevidsthed om, at, hvor fattig han var paa Kundskaber, havde han dog Evner til at lære; han besluttede at ville være Skolelærer, kom paa Jonstrup Seminarium og lærte der et Aars Tid. Men saa maatte han, haardt angrebet af Tyfus, forlade Seminariet — og da Sygdommen var overstaet, meldte nye Krav sig.

Forældrene var aldrende og trængte til Afløsning; de fik da Aftægt og Bolig paa Gaarden, som *Jens Andersen* knap 21 Aar gammel overtog samtidig med, at han giftede sig. Som Bonde

blev der meget for *Jens Andersen* at tage Vare paa. Et stort Undertag havde han at svare, og Børn kom der jo snart i Huset. Gaarden var kun paa ca. 30 Tdr. Land, med meget daarlige Bygninger; men *Jens Andersen* købte snart 20 Tdr. Land til, drev Jordens Ydeevne op ved at give den rigelig Gødningskraft, begyndte som en af de første Landmænd paa Egnen at krafftodre sine Malkekøer, og rejste lidt efter lidt en ny Gaard paa den gamles Plads. Og hans Sognefolk fik snart Øje for, at der var Kræfter i ham til mere end at passe sin Gaard. Han blev Medlem af Sogneraadet og dettes Formand; med de fyldte 30 Aar var han allerede Amsraadsmedlem. Som saadan fik han oprettet en Alderdomsforsørgelseskasse for Arbejdere og Husmænd i Frederiksborg Amt, hvortil Kommunerne kunde give Tilskud i Forhold til Interessenternes Bidrag; den fik vel ingen stor Udbredelse, fordi Folk i Almindelighed ikke havde den rette Forstaaelse deraf, men adskillige nød dog godt af den, indtil

Jens Andersen.

Loven om Alderdomsunderstøttelse senere ordnede denne vigtige Sag for hele Landet. Fra 1872 til 1890 var *Jens Andersen* Medlem af Direktionen for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse.

Hos *Jens Andersen* var i en sjælden Grad forenet de mandigste og dygtigste Egenskaber hos den danske Gaardejerbonde i den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. Ingen, der saa ham i hans senere Aar, kunde unddrage sig Erkendelsen af den store, personlige Kraft, som var hans Væsens Kerne. Det sølvhvide Haar og Skæg, der indrammede det stærke, rødmossede Ansigt, den kraftige, firskaarne Skikkelse, de kloge, skarpe Øjne, ja selv den besværlige Gang — alt syntes at medvirke til Indtrykket af en Personlighedens Styrke og Vælde, der havde sejret trods alle Livets Svagheder og Vanskeligheder. *Jens Andersen* var en Stridens Mand, en Agitator frem for nogen anden, en magtkær Mand, der ikke sad i en Forsamling eller paa et Møde for intet eller blot for at høre paa, men sad der og slog i Bordet for at sætte sin Vilje igennem. Men han var ogsaa en Mand, som i Livets Løb lærte sig selv at kende og at forstaa, hvor hans Dygtighed og Indsigt kunde finde sit rette Virkefelt, og som saa begrænsede sig dertil og satte al sin Kraft ind der, hvor den kunde blive afgørende. Det var *I. A. Hansen*, der med genial Forudseen først gav Bønderne det Raad, at de gennem det økonomiske Selvstyre i deres egne Foreninger skulde lægge Grunden til det politiske Selvstyre i Danmark; det var Mænd som *Jens Andersen*, der evnede at tage hans Tanke op og virkeliggøre den. Indenfor Creditkassen er det ham, der fører til Sejr de samme Tanker, som omsider førtes til Sejr ogsaa i Danmarks politiske Liv.

Men som den store politiske Kamp, nu da vi ser tilbage paa den, ikke saa meget synes en Kamp mellem Godsejer og Bonde, som mellem Bønderne indbyrdes om, hvem der skulde hæve den Arv, som dog før eller senere maatte tilfalde dem, saaledes er *Jens Andersen's* Kamp indenfor Creditkassen ogsaa fra først af mere rettet mod dem, der ansaa sig for de nærmeste Arvetagere, end mod Arveladerne. *Jens Andersen* var fra samme By, Sigerslevvester, som *P. Pedersen*, og han

stod endda, omend 11 Aar yngre, i nært Svogerskab til ham. Men hvor ofte har ikke saadant Byz og Slægtsfællesskab netop skærpet Modsætningerne? Politisk kunde de vel fra først af følges i fælles Tilslutning til Oktoberforeningen, men allerede her skiltes dog snart deres Veje noget. 22. Juni 1869 stillede *Jens Andersen* sig som »Oktobermand«, men Venstremand i Frederiksværk mod en Mellempartist af *P. Pedersens* Støbning, men opnaaede kun 376 St. mod Modkandidatens 529. Dermed forlod *Jens Andersen* Politiken og søgte den aldrig senere. Fra nu af blev Creditkassen hans Virkefelt, og som Aarene gik og hvert af dem skærpede Modsætningerne mellem Svogeren og ham selv, blev den efterhaanden den Plads, hvor han som en anden Oldtidens Bondehøvding Aar efter Aar søgte sin Modstander op til Kamp, og det med saa megen Kraft og Virkningsfuldhed, at Creditkassens Historie i de følgende Aar smelter sammen med Skildringen af *Jens Andersens* stadige, fortsatte Stigen til hans Død i 1908 som Creditkassens Direktør.

I April 1873 valgtes sammen med *P. Pedersen* til Repræsentant for Frederiksborg Amt Gaardejer *Niels Sørensen*, Hørup, til Suppleanter valgtes *Jens Andersen* og Gaardejer *Ludvig Sørensen*, Skuldelev. Tre Aar senere, i 1876, havde Creditkassens Repræsentantskab, som ovenfor nævnt, vedtaget Bestemmelsen om, at der for hvert Amt kun skulde vælges en Suppleant; den eneste Suppleant for Frederiksborg Amt blev nu *Ludvig Sørensen*, medens *Jens Andersen* skødes ud. Er det at gaa for vidt at mene, at *P. Pedersen* netop havde tænkt denne Bestemmelse om kun en Suppleant som en lille glædelig Overraskelse for sin kære Svoger? I alt Fald gjorde *Jens Andersen* et hurtigt Modtræk, der skulde vise, at saa let lod han sig ikke slaa ud. For Repræsentantskabsmødet 30. Oktbr. 1876 fremsatte han i en Skrivelse af 26. s. M. et Forslag, der som saa mange af hans senere Forslag tog Sigte paa at tillægge Repræsentanterne en større Virksomhed hver i sin Kreds og saaledes ved et øget Samarbejde at knytte dem fastere til Creditkassens Centralstyrelse. Foranledningen var givet ved den nylig stedfundne Ophævelse af Tillidsmandsinstitutionen. De For-

retninger, som det efter Statutterne (§§ 17, 37, Till. I § 2) var paalagt Tillidsmænd og Repræsentanter i Fællesskab at udføre, men for hvilke efter Forholdets Natur Ansvar et særligt maatte paahvile Tillidsmændene, blev Repræsentanterne nu ene om at udføre. Det gjaldt saavel det almindelige Tilsyn med Panterne som særlig de Erklæringer om Laanebegæringer, som Repræsentanten efter Statutterne vel kun var udtrykkeligt forpligtet til at give, naar en ikke 6 Maaneders gammel Taksationsforretning til Laan af umyndiges Midler lagdes til Grund, men som Direktionen jo ogsaa i Henhold til § 36 kunde afkræve ham ved enhver Indsendelse af en Laanebegæring, selv om dette vel endnu ikke fandt Sted i nogen videre Udstrækning. Det var paa dette Punkt, *Jens Andersens* Forslag satte ind, det fremhævede det ønskelige i, at Repræsentanterne hver i sin Kreds selv besigtigede de tilbudte Panter, forinden de afgav Erklæring om dem. Det var jo klart, at i de fleste Tilfælde kunde ogsaa kun derved Repræsentantens Erklæring blive af nogen virkelig Nytte og Betydning, men Forslaget paalagde Repræsentanterne et betydeligt Arbejde og Ansvar og vilde ogsaa foraarsage Udgifter, idet der naturligvis herfor maatte ydes Befordringsgodtgørelse og Diæter efter Till. I § 1. Der var da ogsaa delte Meninger om Forslaget; det henskødes til videre Drøftelse paa næste Repræsentantskabsmøde; paa dette, 28. April 1877, henvistes det til Overvejelse af Direktionen og Repræsentantskabets Formand, hvorefter det paa Repræsentantskabsmødet 29. Oktbr. 1877 forkastedes.

Saaledes havde da *Jens Andersen* den Ærgrelse at se et Forslag, der skulde give Repræsentanterne lidt større Indflydelse, standset af selve Repræsentantskabet, hvor det nok ikke var blevet tilstrækkelig støttet fra indflydelsesrig Side. Deraf kunde *Jens Andersen* drage den Lære, at for at faa et Forslag gennemført i Repræsentantskabet, maatte man selv være Medlem deraf, man maatte selv kunde tale for sine Forslag, ellers var der ingen, der gjorde det. Ved det almindelige Valg 10. Marts 1879 fik da som sagt *P. Pedersen* ogsaa den Glæde at se sin Svoger valgt til Repræsentant, ganske vist kun med 25 Stem-

mer, hvor *P. Pedersen* selv fik 47; men *P. Pedersens* mangeaarige Kollega, Gaardejer *Niels Sørensen*, Hørup, maatte dog fra nu af nøjes med Suppleantpladsen. I Repræsentantskabet genoptog *Jens Andersen* nu straks sit afbrudte Arbejde for at overføre Tillidsmændenes Pligter til Repræsentanterne. Disses Modstand eller Lunkenhed søgte han at overvinde ved at gøre dem opmærksom paa, at med Pligterne kunde ogsaa følge Rettighederne. 24. April 1880 stillede han i Repræsentantskabet Forslag om, at den Tokrone, der i Statuternes § 44 var tillagt Tillidsmanden for hver Taksationsforretning, kunde for Fremtiden passende ydes Repræsentanten for hver Erklæring om en Laanebegæring. Direktionen nærede nogen Tvivl, om dette kunde lade sig gøre uden Statutændring, men var dog villig til at fremme Forslaget administrativt, hvis det vedtoges, som hvilende paa en liberal Fortolkning af § 44. Derefter vedtog Repræsentantskabet Forslaget, der iøvrigt allerede 8. Jan. 1881 fik fuld Lovlighed som Statutændring (Till. IV § 4).

Med dette Resultat nøjedes *Jens Andersen* i disse første Aar, men arbejdede sikkert roligt videre for at vinde Terræn i sit Amt og indenfor Repræsentantskabet. Det almindelige Valg 1882 viser, hvor heftig Striden maa have været mellem ham og *P. Pedersen*, stedse mere skærpet som den blev ved den Bitterhed, som de politiske Modsætninger den Gang avlede. I 1882 var der i Frederiksborg Amt ligefrem opstillet to Lister; paa den ene stod *P. Pedersen* og *P. Jessen*, Langstrup, paa den anden *Jens Andersen* og Gaardejer *P. Pedersen* fra Oppesundby, en solid Venstremand, der stod Berg nær og 1879 var blevet valgt til Folketingsmand i Frederikssund, hvor han siden stadig blev valgt, til han i 1901 trak sig tilbage. Resultatet blev, at gamle *P. Pedersen* fik 85 Stemmer, *Jens Andersen* 54, *P. Jessen* 40 og *P. Pedersen*, Oppesundby, 34. Saaledes holdt da gamle *P. Pedersen* og hans Folk endnu Stillingen, selvom de ikke kunde kaste *Jens Andersen* ud. Ved Valget skete der iøvrigt den betydningsfulde Forandring, at Grev *Holstein* traadte ud og til Efterfølger fik Gaardejer *J. Pedersen*, Vemmelev, og at fra nu af Gaardejerne var i Flertal

i Repræsentantskabet, der talte 9 Gaardejere mod 8 Godsejere og Proprietærer.

Det var dog først i 1884, at *Jens Andersen* følte sig stærk nok til for Alvor at lægge ud paany, og det er endda muligt, at han kun gjorde det, fordi han ligefrem blev udfordret dertil. Paa Repræsentantskabsmødet 26. April fremdrog Direktionen Spørgsmaalet om Panteeftersynet. 21. April 1871 havde Direktionen første Gang rejst dette Spørgsmaal, idet dens Formand havde erklæret et Eftersyn af de bornholmske Panter for nødvendigt; Repræsentantskabet havde da bemyndiget Direktionen til i Henhold til § 13, 6. Stykke at foretage det i saa Henseende fornødne, hvorefter Justitsraad *Rasmussen* i Sommeren 1871 havde besigtiget de bornholmske Panter. Fra 1875, da Panterne i Frederiksborg Amt besigtigedes, var det blevet en fast Praksis, at den landbrugskyndige Direktør hver Sommer foretog Eftersyn af Panterne i et eller flere Amter, saaledes at disse alle blev gennemgaaede i Løbet af en vis Aarrække. Nu syntes det imidlertid, som om den landbrugskyndige Direktør ønskede at fritages for dette Hverv; i alt Fald stillede Direktionen Forslag om, at den skulde bemyndiges til at antage en med Landboforhold fortrolig Mand til, hvor Direktionens Medlemmer var forhindrede i at foretage det i § 28, 2. Stykke omhandlede Eftersyn af Panterne, at foretage saadant Eftersyn paa Direktionens Vegne i Forbindelse med en af de lokale Repræsentanter. Men det var nu et Forslag, som *Jens Andersen* aldrig i Evighed kunde gaa ind paa. Hans Creditkassepolitik var klar nok; den havde til Maal at samle saa meget Arbejde og dermed Indflydelse hos Repræsentanten som muligt; og naar det nu i § 28, 2. Stykke udtrykkelig udtaltes, at »dette Tilsyn kan dog ogsaa efter nærmere Overenskomst mellem Repræsentantskabet og Direktionen udføres af Repræsentanten alene«, skulde han saa gaa med til at hindre denne i Statutterne selv antydede Løsning ved i Stedet for at medvirke til Oprettelsen af en Slags Underdirektørpost, hvis Indehaver snart vilde sætte »en af de lokale Repræsentanter« ud af Spillet? Og sæt nu, at der ved »en med Landboforhold fortrolig Mand« var tænkt paa *P.*

Pedersen! Nej, det Forslag maatte forkastes, og det blev forkastet. Og derefter rejste saa *Jens Andersen* sig op og tillod sig i al Uskyldighed at forespørge Direktionen, om den ansaa den i § 32 indeholdte Bestemmelse: »til i Tiden mellem de halvaarlige Møder at føre det almindelige Tilsyn med Foreningens Virksomhed ned sætter Repræsentantskabet et staaende Kontroludvalg« for fyldestgjort ved den nuværende Ordning? Det var en Bombe, thi der var jo intet Kontroludvalg, efter at det *Adler-Holsteinske* var afgaaet ved en tidlig Død 4. April 1868. Det var et Spørgsmaal, som man maatte have Tid til at sunde sig paa, og det fik Direktionen da ogsaa; Besvarelsen udsattes til næste ordinære Repræsentantskabsmøde.

Af hvad der da, 25. Oktbr., skete, er det klart, at *Jens Andersens* Forespørgsel til Direktionen har haft et endog videre Omfang, at den ogsaa maa have omfattet den i § 28 Repræsentantskabet tillagte Medbestemmelsesret ved Bevillingen af Laan, den Ret, som Baronerne allerede 29. April 1867 uden videre havde overdraget til Repræsentantskabets Formand. Det er af Ordlyden af den Besvarelse, som Direktionen nu afgav paa *Jens Andersens* Forespørgsel, klart, at der har været ført Forhandlinger om begge disse Forhold, og at Besvarelsen er et Kompromis mellem de modstaaende Opfattelser. *Klubien* fremsatte nemlig Besvarelsen som et Forslag fra Direktionen, der da ogsaa vedtoges af Repræsentantskabet; som Forslaget's Formaal angaves, at det skulde tjene til at imødekomme de fra Repræsentantskabet fremsatte Ønsker om større Indflydelse paa Laanesagerne saaledes, at der ikke derved voldtes Ulemper for den hurtige Forretningsgang. Det fremgaar heraf, at Direktionen til Forsvar for den hidtil fulgte Praksis, hvorefter trods § 28 alene Repræsentantskabets Formand deltog i Laanebevillingerne, har anført det eneste Argument, der var at anføre, men som ogsaa i sig selv var stærkt nok, det nemlig, at det i en uoverkommelig Grad vilde besværliggøre Forretningsgangen, om virkelig hver af de sytten Repræsentanter skulde afgive sit Votum om hver eneste Laanebegæring. Herom havde *Alberti* under Rigsdagsforhandlingerne i 1865—66 sagt det rigtige, og paa dette

Punkt bøjede *Jens Andersen* sig da ogsaa for Direktionen; det besluttedes, at for Fremtiden som hidtil skulde alene Repræsentantskabets Formand approbere Direktionens Laanebevillinger.

Med andre Ord: den Vej, der af Indbyderne var anvist til at sikre Repræsentanterne Indflydelse paa Laanebevillingerne, havde i Praxis vist sig ufremkommelig, men var der da ikke andre Veje, ad hvilke den samme Tanke til dels kunde virkeliggøres? Jo, der var to Veje, og det er *Jens Andersens* Fortjeneste at have paavist dem. De var begge optagne i det Kompromisforslag, Direktionen forelagde 25. Oktbr. 1884. Den ene fandt Udtryk ved Bestemmelsen om, at Repræsentanten, inden han afgav den i Statuttillæg I § 2 omtalte Erklæring, skulde have besigtiget Pantet og om, at det Kontroludvalg, der eventuelt vilde blive nedsat, bl. a. skulde kontrollere, om Direktionen indrømmede den lokale Repræsentant den tilbørlige Indflydelse paa Laanebevillingen. Men hvad var dette andet end en Vedtagelse af det Forslag, *Jens Andersen* i 1876 havde fremsat, men i 1877 faaet forkastet, endda en Vedtagelse i udvidet Form, der lod dets egentlige Rækkevidde træde tydeligere frem. Nu sloges det fast, at Repræsentanten skulde besigtige Pantet inden Erklæringen, og var denne Pligt end stadig begrænset til de i Till. I § 2 ommeldte Tilfælde, saa blev det dog nu erkendt, at den Erklæring, som Repræsentanten i disse og andre Tilfælde afgav, og som naturligvis først og fremmest gjaldt Størrelsen af den Laanesum, der kunde bevilges, skulde Direktionen tage tilbørligt Hensyn til.

Den anden Vej var Kontroludvalgets. Om dette havde jo *Jens Andersens* Spørgsmaal egentlig drejet sig, og ingen turde paastaa, at den nuværende Ordning fyldestgjorde § 32. I det af Direktionen forelagte Kompromisforslag var det da nødvendigt at indrømme, at et Kontroludvalg maatte nedsættes, hvis § 32 skulde ske Fyldest. Men Tanken derom mødtes ikke med Begejstring; hvis det nu nedsattes, hed det, kan det ikke komme til at deltage i Approbationen af uafgjorte Laanesager, som, af ovenfor anførte Grunde, maa henlægges til Repræsentantskabets Formand. Det kan kun føre et almindeligt Tilsyn,

men naar der hertil føjes: »derunder med de afgjorte Laanesager, hvorved det maa være opmærksom paa Direktionens Forhold til Laanebegæringer og den lokale Repræsentants Indflydelse«, kan man i denne Tilføjelse nok høre *Jens Andersens* Røst gennem Kompromiset. Repræsentantskabet vedtog at nedsætte et saadant Kontroludvalg og valgte til Medlemmer deraf sin Formand, *Jens Andersen* og *Søren Nielsen*. 19. Decbr. konstituerede Kontroludvalget sig med *Rosenørn-Lehn* som Formand, det vedtog at holde Møder hveranden Maaned og forlangte, at der i hvert Møde skulde foreligge en fuldstændig Fortegnelse over de siden sidste Møde bevilgede Laan. Repræsentantens Indflydelse, inden Laanet bevilgedes, Kontroludvalgets Kritik, efter at det var bevilget, det var de to Veje, ad hvilke *Jens Andersen* sikrede Repræsentantskabets menige Medlemmer saa godt det var muligt den Medbestemmelsesret, der var dem tillagt i § 28, men som man af praktiske Grunde havde ment at maatte opgive.

Efter denne *Jens Andersens* store Sejr bragte det almindelige Valg i Marts 1885 ham den endelige Afregning med Svogeren. Det er vel ikke urimeligt at antage, at Landets almindelige politiske Tilstand her hjalp ham frem; men den eneste Forandring i Repræsentantskabets Sammensætning, som dette Valg bragte, var den, at i Frederiksborg Amt valgtes til Repræsentanter *Jens Andersen* med 222 St. og Folketingsmand, Gaardejer *P. Pedersen*, Oppesundby, med 165 St.; derefter havde Landstingsmand, Gaardejer *P. Pedersen*, Sigerslev-vester, 125 St. Saa var da den første, fasteste Skranke for *Jens Andersens* Fremdrift faldet, Slægtens store Mand var nu magtesløs, Hjemegnen saa, hvad Creditkassen angik, ikke længere Føreren i ham, han havde faaet sin Afløser. Det gav Pusterum, og bortset fra det stadige Arbejde i Kontroludvalget holdt *Jens Andersen* sig atter en lille Stund i Ro; nu, da den mest nærliggende og derfor føleligste Kamp var afsluttet, krævedes der ligesom en ydre Impuls for atter at sætte hans Energi i Bevægelse mod større Maal.

Denne ydre Impuls blev Konverteringstanken. I Enighed om denne Tankes Berettigelse og det gode, dens Virkeliggørelse vilde

bringe Creditkassens Medlemmer, de danske Landbrugere i Østifterne, mødtes Højremanden, Finansmanden *Eduard Rée* og Venstremanden, Gaardejeren *Jens Andersen*. *Rée*, der maatte kæmpe med en haardnakket Modstand hos sine Kolleger, Højesteretsadvokaten og Proprietæren, fandt Forstaaelse hos *Jens Andersen* og det Flertal af Gaardejere indenfor Repræsentantskabet, hvis Fører han nu var. Det var *Jens Andersen*, der ved i et Kontroludvalgsmøde 21. Juli 1886 at bringe Spørgsmaalet om en Konvertering paa Bane, gav *Rée* den Støtte, der var nødvendig til Sagens videre Fremførelse; det var paa Foranledning af Kontroludvalgets menige Medlemmer, *Jens Andersen* og *Søren Nielsen*, at Repræsentantskabet 23. Oktbr. 1886 nedsatte det femmands Konverteringsudvalg, hvis Støtte var den nødvendige Baggrund for *Rées* Arbejde for Sagens Gennemførelse i Direktionen. Paa en mærkelig Maade førtes i dette fælles Arbejde to Mænd sammen, hvis Livsvilkaar og Opfattelser var vidt forskellige, men som til Held for Creditkassen skød alle Meningsforskelligheder til Side, naar det fælles Arbejde kaldte. Det Samarbejde holdt i 1887, da det gjaldt Gennemførelsen af den første Konvertering, og det holdt i alle de mange følgende Aar.

Det almindelige Repræsentantvalg, der umiddelbart efter denne Konverterings Gennemførelse fandt Sted i Marts 1888, var sikkert det betydningsfuldste Valg i Creditkassens Historie; det satte et afgørende Skel mellem en gammel Tid og en ny. Det blev vel paavirket af Forholdene og Kampene indenfor Creditkassen selv, ikke mindst af Konverteringen, men langt mere virkede dog de almindelige politiske Forhold i Landet ind derpaa. Valget 1888 var i Virkeligheden den Begivenhed, hvorved Venstregaardejerne efter forud truffet Aftale endegyldigt tog Creditkassen i Besiddelse og fastslog deres Magt indenfor den. Højreproprietærer og Højregaardejere forsvandt af Repræsentantskabet som Dug for Solen; Holbæk Amt afskedigede sine Proprietærer *Torst* og *O. N. Jørgensen*, der kun fik 52 og 64 St., og satte ind to saa betydelige Venstremænd som Gaardejer *Jens Clemens Nielsen*, Tømmerup, og Gaardejer *Peder Madsen*, Eskildstrup, med 258

og 237 St.; paa Bornholm forsvandt Proprietærene *Davitzen* og *Thorsen* med 34 og 31 St. for Proprietær *I. C. Jensen* og Købmand *A. P. Ipsen*, der fik hver 57 St.; i Præstø Amt blev Gaardejerne *Mads Christoffersen Strandskov*, *Hjertebjerg*, og *Rasm. Pedersen*, *Vintersbølle*, valgt; i Sorø Amt fik Godsejer, Etatsraad *Jacobsen*, *Falkensteen*, kun 26 St. mod Gaardejer *Hans Olsen*, *Krummerup's* 176 St. Kun paa Lolland holdt *Rosenørn=Lehn*, *Alstrup* og *Jess P. Hansen* sig med 169—162 St. mod 75—73 St., som Modkandidaterne, tre Gaardejere, samlede. Men af det nye Repræsentantskab tilhørte kun fire Godsejer og Proprietærklassen; en var Købmand; men 12 var Gaardejere, og der kan næppe være Tvivl om, at alle disse var rene Venstremænd.

Udfaldet af dette Valg maatte faa videre Følger ved Repræsentantskabets Konstitution. Da der paa det ordinære Repræsentantskabsmøde 28. April 1888 skulde foretages Valg af Formand, stemte 11 paa *Jens Andersen*, 2 (formodentlig *Alstrup* og *J. P. Hansen*) paa *Rosenørn=Lehn*, to Stemmer var spredt, og to Stemmesedler, vistnok Falstringernes, var blanke. Saaledes ogsaa ved Valget af Næstformand: *P. Pedersen*, *Oppesundby*, fik 12 Stemmer, *Alstrup* 3, Gaardejer *N. Clausen*, *Vaalse*, 2. Det var et Systemskifte, Creditkassen da oplevede, tretten Aar før det politiske; men Stemmetallene viste tydeligt nok, at der indenfor Creditkassens Repræsentantskab ingen Tvivl var om, at Tiden til at foretage det nu var inde. Stemmetallene giver tillige et tydeligt Billede af, hvorledes de politiske Forhold laa her i Landet i Slutningen af 80erne. Den mere end to tredjedels Majoritet, der gjorde *Jens Andersen* til Repræsentantskabets Formand, bestod af de Mænd af Venstre, der i Tillid til deres egen virkelige Indsigt og i Bevidstheden om at være det danske Folkeflertals Repræsentanter paa dette Tidspunkt besluttede sig til at optage den »forhandlende« Venstrepolitik, der Skridt for Skridt skulde føre den politiske Magt i Landet over til dem, selvom taktiske og personlige Uoverensstemmelser siden 1894 skilte dem for fjorten Aar. Imod denne overvældende Majoritet stod de givne Modstandere: de tre

Højrestemmer; i Samarbejde med den, men dog i sin Særstilling, den lille Hørupske, radikale Venstrefløj paa to Stemmer, hvis første Repræsentant indenfor Creditkassen var Gaardejer *Niels Clausen*, Vaalse.

Som Formand for Repræsentantskabet afløste *Jens Andersen* ogsaa *Rosenørn-Lehn* som Kontroludvalgets Formand, medens hans tidligere Medlemsplads deri nu blev besat med *Jens Cl. Nielsen*, der valgtes med 16 Stemmer mod en, der blev afgivet paa *Niels Clausen*.

Dette Repræsentantvalg og det Personskifte, det medførte, var imidlertid kun det første Skridt; indenfor Creditkassen blev Vejen fra Flertal i Repræsentationen til Overtagelsen af Regeringsmagten ikke saa lang som i det politiske Liv. Konverteringsspørgsmaalet maatte hurtigt fremkalde en Krise. Kun med den største Betænkelighed, ja vel egentlig kun under Protest, var *Klubien* gaaet med til den første Konvertering i 1887; den Tanke, at man allerede nu, kun et Aar efter, skulde gaa til en yderligere Konvertering, der skulde ramme ogsaa dem, som allerede havde lidt under den første, og berøve dem endnu $\frac{1}{2}$ % af den aarlige Rente, de havde forventet at kunne faa af deres Penge, da de anbragte dem i Creditkassens Obligationer, var i den Grad stridende mod, hvad han ansaa for Retfærdighed, at han ikke var til at bevæge til at inklade sig paa en Drøftelse deraf. Den udtalte Modsætning, der var til Stede mellem Direktionens Formand og Repræsentantskabets store Flertal i politisk Henseende, skærpedes indtil Konflikt ved Striden mellem dem om Konverteringen, og selv ikke den Kendsgerning, at Konverteringstanken lige saa ivrigt som af Repræsentantskabets Formand forfægtedes af hans Meddirektør *Rée*, der dog ikke stod i politisk Modsætningsforhold til ham, kunde bevæge *Klubien* til at give efter i dette Spørgsmaal.

Hvad der ved denne *Klubiens* stejle Holdning maatte blive uundgaaeligt, skete da paa Repræsentantskabsmødet 27. Oktbr. 1888; *Klubien*, der var paa Genvalg som Direktør, opnaaede kun 4 Stemmer, medens Højesteretssagfører *Ludv. Arntzen* med 13 Stemmer valgtes til Direktør og Direktionens Formand i hans Sted. Under de Overvejelser, der gik forud for dette Skifte, var blandt andre og

saa *Hørup* blevet bragt i Forslag som Klubiens Afløser; men efter hvad der ovenfor er sagt om Repræsentantskabets politiske Sammensætning er det let forstaaeligt, at dette Forslag ikke lod sig gennemføre. For *Arntzens* Valg talte derimod ikke blot politiske, men ogsaa i særlig Grad saglige Grunde.

Ludvig Arntzen, der var en Præstesøn fra Horsenseggen, var født 1844, og blev efter 1869 at have taget juridisk Eksamen i 1873 Overretssagfører og Højesteretssagfører *Octavius Hansens* Kompagnon; 1882 blev han selv Højesteretssagfører. Han var Venstremand, fra først af endog ret radikal, senere hen sluttede han sig under Indtrykket af Socialdemokratiets Fremvækst i Hovedstaden snarere til den mere moderate Side af Venstre. I 1880 var han blandt dem, der arbejdede ivrigt for Oprettelsen af Østifternes Husmandskreditforening, hvis første juridiske Direktør han blev; det var fra denne Stilling, at han i 1889 gik over i Direktionen for Creditkassen, hvis Formand han var fra nu af til sin Død 24. Oktbr. 1913. Med denne Stilling forbandt han en i Aarenes Løb stærkt voksende Virksomhed som Raadgiver og Tillidsmand for mange offentlige Institutioner og private Selskaber, en Virksomhed, der efterhaanden blev af et saadant Omfang, at den trods hans store Arbejdsevne lagde fuldstændig Beslag paa hans Kræfter, saa at han i de senere Aar kun sjældent procederede. I sin Optræden for Højesteret og som Leder af offentlige Forsamlinger viste han den rolige Sikkerhed, der vindes ved grundig Indsigt og ubestridt Anseelse, og en stilfærdig Veltalenhed, der vidnede om en rolig og afdæmpet Natur, gav Udtryk for hans faste Retsindighed. I alle Kreditforeningsanliggender var *Arntzen* ikke blot sagkyndig, men ogsaa dybt interesseret; herom, som om et ogsaa ellers fremtrædende idealistisk Drag i hans Tænkemaade vidnede det Forslag, han i 1899 fremsatte til Løsning af det dengang atter og atter drøftede Forslag om Dannelsen af en »Centralkreditforening«. Dettes Grundtanke var en saa radikal Omdannelse af de bestaaende Kreditforeninger, at de Foreninger, der overhovedet overlevede den, skulde omorganiseres og deres Virksomhed for Frem-

tiden baseres alene paa Tvedelings- og Artsprincippet, saa at den delvise indbyrdes Konkurrence endelig ophævedes. Men hvor rationel denne Tanke end var, og omend det var lykkedes *Arntzen* at vinde selve Østifternes Kreditforenings daværende Direktør, *Tetens*, derfor, maatte den dog falde død til Jorden paa et Møde af Delegerede fra alle Landets Kreditforeninger, allerede fordi dens Gennemførelse nødvendigvis maatte medføre Standsning af en og anden af de bestaaende Kreditforeningers Virksomhed. Selvopholdsdriften maatte da tilskynde de Delegerede til at foretrække at aflive dette rationelle Forslag fremfor at aflive sig selv.

Med *Klubiens* Fjernelse var Modstanden indenfor Direktionen mod Konverteringen brudt, og det samme Repræsentantskabsmøde, der valgte *Arntzen* til Direktør, nedsatte ogsaa et Konverteringsudvalg, der bestod af *Jens Andersen*, *P. Pedersen*, *Søren Nielsen*, *Mads Strandskov* og *Peder Madsen*. Konverteringen lod sig vel ikke, som man endnu i Jan. 1889 haabede, gennemføre allerede til Juni Termin 1889, men 22. Aug. s. A. kunde dog en ekstraordinær Generalforsamling vedtage den Overenskomst, som Direktion og Konverteringsudvalg havde sluttet med Landmandsbanken om en Konvertering til December Termin og det dertil knyttede Statuttillæg VIII. Det var vel ikke uden Forbindelse hermed, at *Rosenørn=Lehn* nu anmodede om Fritagelse for sit Hverv som Repræsentant for Creditkassen i en Skrivelse af 30. Oktbr. 1889, hvorpaa han erholdt følgende Svar:

Til Hs.Ex.Udenrigsminister, Kammerherre, Lehnsbaron Rosenørn=Lehn, Sk.D.M.p.p. til Guldborgland og Lehn.

I Anledning af Deres Excellences behagelige Skrivelse af 30te f. M. hvori De anmoder om at blive dispenseret fra Deres Hverv som Repræsentant for Creditkassen for Landeiendomme i Østifterne, skal jeg paa Repræsentantskabets Vegne tillade mig at meddele Dem saadan Dispensation, idet jeg beklager at Forretninger hindre Dem i at vedblive som Repræsentant og med Tak for hvad De har virket for Creditkassen.

Sigerslevvester, d. 9. November 1889.

Ærbødigst
J. Andersen.

Ludvig Arntzen.

Jens Andersen.

Eduard Rée.

CREDITKASSENS DIREKTION 1890–1908

Det var en ny Tid, der i de netteste Former sagde Farvel og Tak til den gamle Tid, tolv Aar før det politiske Systemskifte kunde sige sit Farvel og Tak.

Det var forstaaeligt, at *Jens Andersen* med al Anerkendelse af, at det var *Rée*, hvem Tanken om Konverteringen skyldtes, dog tilskrev sig Fortjenesten for at have ryddet alle Vanskeligheder af Vejen for Gennemførelsen af denne for alle Creditkassens Medlemmer saa vigtige og fordelagtige Forholdsregel. Som Formand for Repræsentantskabet og Kontroludvalget havde han samtidig, som vi skal se i det følgende, gennem sine Forslag videreført de Ideer, hvorfor han allerede som Repræsentant havde gjort sig til Talsmand. Men som enhver Mand, der har nye og efter hans egen og andres Mening frugtbare Tanker at føre ud i Praxis, maatte *Jens Andersen* stræbe efter at naa den fuldstændige Magt til at virkeliggøre dem. Vistnok var hans Indflydelse stor, men den var dog endnu kun indirekte, kontrollerende og foreslaaende; den virkelig udøvende og gennemførende Magt laa jo dog hos Direktionen, og først som Medlem af den vilde han komme i en Stilling, der gav hans Virksomhedstrang fuld Frihed. Repræsentantskabet, der i ham saa sin iderige og anerkendte Fører, maatte dele hans Ønske og støtte hans Krav, der kun kunde synes det selvfølgeligt. I Konverteringsterminen, December Maaned 1889, bragte da en blid, men bestemt Henstilling fra Repræsentantskabets Side Direktør *I. E. Rasmussen* i Tanker om, at det var paa Tide, at hans og Creditkassens Veje skiltes. 8. Marts 1890 valgte derefter Repræsentantskabet *Jens Andersen* til Creditkassens landbrugskyndige Direktør med 13 St., to Stemmer var spredt — dertil var nu Højreminoriteten reduceret. I *Jens Andersens* Sted valgtes 26. April s. A. *P. Pedersen* til Repræsentantskabets Formand, i hans Sted *Peder Madsen*, Eskildstrup, til dets Viceformand.

Fra 8. Marts 1890 og til *Jens Andersens* Død 30. April 1908 bestod da Creditkassens Direktion af disse tre Mænd: *Ludvig Arntzen*, *Eduard Rée* og *Jens Andersen*, og det tør sikkert siges om denne Direktion, der i samfulde atten Aar ledede Creditkassen, at den, hvad enten

man vurderer den fra Personlighedernes eller Sagkundskabens Standpunkt, var netop saaledes sammensat, som en Institution af Creditkassens Art og Formaal maatte være bedst tjent med. Det er da ogsaa denne Direktion, der ikke blot har ført Creditkassen frem til dens betydende Stilling, hvad Størrelse og Anseelse angaar, men som ogsaa har paatrykt den sit særlige Præg; denne Direktions Arbejde har været saa grundlæggende, at Creditkassen, saa langt vi endnu kan se frem i kommende Tider, maa ledes efter de Principer, som den har angivet.

Vi har i det foregaaende Afsnit redegjort for, hvad Direktør *Rées* finansielle Indsigt har betydet for Creditkassen; her maa vi nu vende tilbage til Fremstillingen af, hvorledes *Jens Andersens* Arbejde som Repræsentantskabsformand og Direktør satte sine dybe Mærker i Creditkassens Udvikling, idet vi nu under et betragter hans Virksomhed gennem tyve Aar.

Vi har ovenfor set, hvorledes praktiske Grunde havde foranlediget *Jens Andersen* til at omforme Indbydernes Tanke om Repræsentantskabets Indflydelse paa Creditkassens Anliggender og Ledelse saaledes, at den ikke tillagdes Repræsentantskabet som Helhed, men fordeltes mellem den enkelte Repræsentant, Repræsentantskabets Formand og Kontroludvalget. Det første og vigtigste Formaal for *Jens Andersen* var nu ad disse Veje fuldtud at sikre Repræsentanten Indflydelse paa *alle* Laanebevillinger, hvad der lod sig gennemføre ved en simpel Udvidelse i Praksis af den Ret, der var tillagt Direktionen til af Repræsentanten at forlange alle nødvendige Erklæringer. Allerede 6. April 1889 stillede *Jens Andersen* i Kontroludvalget Forslag om, at Direktionen skulde udarbejde et Udkast til en Erklæring, som enhver Repræsentant vilde have at afgive om Vurderingsforretningen ved dennes Indsendelse, og 26. April 1890 vedtog derefter Repræsentantskabet, at den lokale Repræsentant skulde udtale sig paa enhver Laanebegæring om Laanets Størrelse. Tidligere havde *Jens Andersen* maattet henskyde det til Kontroludvalget at paase, at der ogsaa blev taget Hensyn til Repræsentantens Erklæring i de Til-

fælde, hvor han afgav en saadan; nu havde han det som Direktør i sin Magt at fastslaa den Praksis indenfor Direktionen, at denne under ingen Omstændigheder gik ud over den Grænse for Laanets Størrelse, som Repræsentanten havde angivet. Og hvor fuldstændig denne Praksis blev gennemført af *Jens Andersen* i Løbet af hans Direktørtid, det kan man læse i de reviderede Statuters § 67, første Stykke, der foreskriver: enhver Repræsentant er pligtig til at afgive en Erklæring om de i hans Repræsentantskabskreds forekommende Laanesager og gøre Indstilling til Direktionen om Laanets Størrelse, *ud over hvilken Indstilling Direktionen ikke kan gaa ved Bevilling af Laanet*. Denne Bestemmelse udtrykker fuldt og klart den Tanke, der allerede havde ligget bag *Jens Andersens* Forslag af 1876, Tanken om den kyndige, uafhængige Repræsentant, der efter Selvsyn eller sit eget lokale Kendskab til Ejendomme og Mænd kan foreskrive Direktionen, indenfor hvilken Grænse den bør holde sin Tillid. I 1906 kunde *Jens Andersen* formulere Tanken helt ud og sætte den ind paa dens Plads i Creditkassens Lovbog.

Denne Sikring af Repræsentantens Indflydelse paa enhver Laanebevilling fra Laansøgere i hans Kreds frembød tillige den Fordel, at det derved blev muligt at indskrænke Omfanget af Repræsentantskabsformandens Medvirken ved Laanebevillingen. Thi eftersom under Creditkassens stærke Vækst i 80erne Laanebegæringernes Antal voksede saa stærkt, viste det sig snart i Praksis meget besværligt, at hver eneste Laanebevilling skulde godkendes af ham. Den samme Repræsentantskabsbeslutning af 26. April 1890, der fastslog Repræsentantens Pligt til at give Erklæring om hver Laanebegæring, bestemte derfor ogsaa, at for Fremtiden skulde kun de Laanebevillinger, hvorved Direktionen tilstod højere Laan end 50% af Vurderingssummen, forelægges Repræsentantskabets Formand til Godkendelse. Og saaledes gik denne Bestemmelse over i de reviderede Statuters § 59.

Jens Andersens oprindelige Forslag af 1876, der var indskrænket til kun at gælde Tilfælde, hvor der skulde bevilges Laan paa Grund-

lag af en ikke 6 Maaneder gammel Taksationsforretning til Laan af umyndiges Midler, havde forlangt, at Repræsentantens Erklæring skulde hvile paa en forud foretagen Besigtigelse af Pantet, og saaledes var hans Forslag blevet gennemført i 1884. Det samme Krav kunde naturligvis ikke stilles, naar Repræsentantens Erklæringspligt udvidedes til at omfatte alle Laanebegæringer; det maatte i alt Fald fra først af synes, at man derved vilde paalægge Repræsentanten et Arbejde, der var altfor stort, og navnlig ofte ganske unødvendigt, fordi den tilstrækkelig lokalkendte Repræsentant i mange Tilfælde var fuldtud bekendt med Pantet. Ogsaa var det ønskeligt, at de Tilfælde, hvor der ikke til Grund for Laanebegæringen til Creditkassen laa en i dette Øjemed optaget Vurderingsforretning, blev saa faa som muligt, navnlig efter at Creditkassen i 1890 var gaaet over til Systemet med egne Vurderingsmænd, og at Repræsentanten saavidt muligt kunde behandle alle Laanebegæringer paa samme Maade. Det er da ogsaa denne Retningslinie, der er bleven fulgt i Praksis siden Beslutningen af 26. April 1890, og de reviderede Statuters § 13 bestemmer derfor, at Laan bevilges som Regel kun paa Grundlag af en af tvende af Creditkassens faste Vurderingsmænd afholdt Vurderingsforretning om den paagældende Ejendom. Som en Indrømmelse til ældre Praksis tilføjes dog: kun i særlige Tilfælde kan der tilstaaes Laan paa Grundlag af en Vurderingsforretning optagen i Henhold til Lov om Udlaan af umyndiges Midler, naar saadan Forretning er afholdt i Løbet af de sidste 3 Maaneder før Laanebegæringens Dato. Indrømmelsen gælder altsaa kun særlige Tilfælde, og Tidsfristen for Vurderingsforretningens Gyldighed er nedsat fra 6 til 3 Maaneder. Derimod er her for de saaledes funderede Laanebegæringers Vedkommende det særlige Krav om Repræsentantens Forudbesigtigelse af Pantet opgivet; til Gengæld er der i § 59 indsat en ny Bestemmelse om, at Godkendelse af Repræsentantskabets Formand udkræves ogsaa, naar Laan bevilges paa Grundlag af en Vurderingsforretning i Henhold til Lov af 19. Marts 1869. Men samtidig med, at det bestemte Krav om Forudbesigtigelse af Pantet in-

den Erklærings Afgivelse i disse særlige Tilfælde er blevet strøget, har denne Sædvane i Praksis vundet stigende Udbredelse overfor alle Tilfælde af Laanebegæringer. Der var ganske vist indtil ned i det nye Aarhundrede — og er vel endnu — Repræsentanter, der ansaa deres Kendskab til Landejendommene indenfor deres Kreds for saa nøje, at de ikke mente det nødvendigt at basere deres Erklæring paa en særlig Besigtigelse; det siges saaledes, at en Mand som *Jens Cl. Nielsen* kun sjældent fandt det nødvendigt at støtte sin Erklæring paa et i den Anledning foretaget Selvsyn. En i 1896—97 ført Diskussion om Panters Besigtigelse ved Laanets Stiftelse synes da ogsaa kun at have ført til, at alt endnu kunde forblive ved det gamle, og at det ikke var nødvendigt at paalægge Repræsentanten en Pligt i saa Henseende. Men Creditkassens stadige Vækst, der drager flere og flere Ejendomme ind under dens Omraade, og den nyere Landbrugstekniks mere forskelligartede Forhold gør det dog stedse vanskeligere for Repræsentanten at afgive sin Erklæring uden Forudbesigtigelse.

Men det laa ogsaa i *Jens Andersens* Tanke at styrke Repræsentantens Kendskab til Landejendommene i hans Kreds, og han søgte Midlet dertil i en Nyordning af det af Creditkassen regelmæssigt foretagne Panteeftersyn. Som vi ovenfor har set, havde hidtil Direktionens landbrugskyndige Medlem foretaget dette Panteeftersyn i en vis, temmelig langsom Turnus, og endda havde Direktionen følt sig besværet ved denne Ordning og søgt at komme bort derfra. Dette Forsøgs Virkeliggørelse havde *Jens Andersen* forhindret; hans Pligt maatte det derfor blive at finde en bedre Udvej. Og den fandt han ved at følge den Anvisning, der var givet i Statuternes § 28, 2. Stykke, nemlig ved at henlægge Panteeftersynet fra Direktionen til Repræsentanterne. Allerede paa Repræsentantskabsmødet 27. April 1889 fik han denne Nyordning gennemført; fra nu af skulde Panteeftersynet foretages af hver Repræsentant alene i hans Kreds, ikke paa bestemt Omgang, men efter Repræsentantens eget Skøn, dog saaledes, at hvert Pant blev efterset i det mindste en Gang i Løbet af ti Aar. Dermed havde Repræsentanten faaet sig tillagt en ny Myndighed og

en Pligt, som han maatte kunne anvende til at forøge sit Kendskab til Landejendommene indenfor sin Kreds.

I alle disse Forholdsregler, der er blevet staaende, kan vi da se fuldbyrdet den Side af *Jens Andersens* Politik, der gik ud paa at drage Repræsentanten frem til virksom Deltagelse i Creditkassens daglige Arbejde, paa at gøre ham til et nyttigt og betydende Led i Creditkassens Organisation. Men vi kan ogsaa iagttage den samme Stræben mod det samme Formaal paa Punkter, hvor det straks eller senere viste sig ugørligt eller upraktisk at udvide Omraadet for Repræsentantens Medvirken; har Praksis skudt disse Forslag til Side, er de dog af Interesse som Vidnesbyrd om den Retning, der i denne Henseende var *Jens Andersens* Politik. Netop valgt til Repræsentantskabets Formand rejste han i et Kontroludvalgsmøde Spørgsmaalet om, hvorledes den i Statuternes § 36 nævnte Meddelelse til Debitorerne skulde fyldestgøres, ikke tilfreds med, at den af Baronerne i 1867 var blevet indskrænket til en kortfattet Følgeskrivelse med Regnskabet. Efter nogen Diskussion foreslog *Klubien*, at der til næste Repræsentantskabsmøde havdes tilrede et kort Udtog af den med Regnskabet fulgte Beretning, hvortil der let kunde føjes Meddelelse om det paa Mødet passerende. Denne Beretning kunde da vedtages af Repræsentantskabet og trykkes, hvorefter enhver Repræsentant kunde faa et Antal Eksemplarer til Fordeling om just ikke mellem alle Medlemmer, saa dog f. Eks. til de forskellige Byer, i hvilke Debitorer fandtes. Hermed erklærede *Jens Andersen* sig den Gang tilfreds — men det er let forstaaeligt, at selv denne Praksis har man senere under Creditkassens Vækst maattet opgive. Et andet Punkt, hvor *Jens Andersen* søgte at paakalde Medvirken fra Repræsentanternes Side, var med Hensyn til de Debitorer, der var i Restance med deres halv-aarlige Ydelse. Ved Slutningen af Januar og Juli Maaned fik Repræsentanterne tilstillet en Liste over Restanterne i deres Kredse, og 26. April 1902 vedtoges endog en Beslutning om, at i hver Februar og August skulde Repræsentanten foretage et ekstraordinært Panteeftersyn hos Restanterne. Ogsaa denne Forholdsregel har man senere opgivet som

altfor rigoristisk og i Virkeligheden unødvendig. Men overalt kaldte *Jens Andersen* paa Repræsentanterne som Creditkassens Støtter. Siden 1891 holdt han regelmæssig paa Oktoberrepræsentantskabsmøderne Foredrag for dem, hvori han gennemgik de overtagne Panter og efter Besigtigelsesprotokollerne paa pegede Mangler hos Debitorerne; 28. April 1900 vedtoges det, at Repræsentanten skulde være tilstede ved enhver Eksekution.

Men naar man har fremhævet, i hvilken Grad *Jens Andersen* satte sin Lid til Repræsentanten netop som Repræsentant for Selvstyret i Creditkassen, bør man dog ikke undlade at gøre opmærksom paa, at han ikke gik saa vidt i sin Tillid til Selvstyret i Form af Interessenternes Medbestemmelsesret, at han ikke fuldt vel forstod, at Uafhængighed deraf i visse Forhold var ønskelig og paakrævet for Interessenternes egen Skyld. Det var ham, der i et Kontroludvalgs møde 1. Juni 1889 rejste Forslaget om, at Creditkassen skulde gaa over til Systemet med egne Vurderingsmænd, og det var sikkert ham, der udformede det; men han lagde ikke Valget af disse Vurderingsmænd i Hænderne paa Medlemmerne selv, saaledes som det er Tilfældet i andre Kreditforeninger, han indrømmede vedkommende Repræsentant en Indstillingsret, men det endelige Valg af Vurderingsmændene forbeholdt han Direktionen. Og ogsaa her er der et Punkt, hvor Creditkassens Ordning har tjent til Forbillede for Loven af 24. April 1896, naar den blandt sine Betingelser opstiller ogsaa den, at Vurderingsmændene, forsaavidt de vælges af Interessenterne, ikke maa vælges i mindre Distrikter end de for Valg af Repræsentanter gældende, medens det i de Foreninger, hvor Vurderingsmændene ikke vælges af Interessenterne, ikke kan bestemmes, at Valget skal foretages af disse. Hvor meget end *Jens Andersen* havde styrket Selvstyret i Creditkassen, var dog selv ikke denne Betingelse en Hindring for, at Creditkassen kunde opnaa de ved Loven tilstaaede Begunstigelser.

Man maa ikke lade ude af Betragtning, at naar *Jens Andersen* saa det som Hovedopgave for sig at tilføre Repræsentanten al den Myn-

dighed og Indflydelse, som med Rette tilkom ham, saa var det, fordi han selv var naaet frem gennem Selvstyret og Repræsentantskabets Tillid. Et gammelt Ord siger, at hvor man sætter sin Tillid, skal man søge den, og det Repræsentantskab, der i 1888 satte *Jens Andersen* paa Formandspladsen og to Aar efter satte ham i Direktørstolen, det søgte ikke forgæves sin Tillid, hvor det havde sat den. Repræsentantskabet fra 1888 var *Jens Andersens* Medarbejdere, og i dets S sammensætning skete der i hele hans Direktørtid kun faa Forandringer og ingen, der ændrede dets Karakter. Creditkassens Vækst bevirkede, at man fra 1890 maatte tage under alvorlig Overvejelse den Mulighed, der var antydnet i Statuternes § 31, at den større Tilgang af Medlemmer kunde nødvendiggøre en Deling af de enkelte Amter i flere Kredse. Allerede 26. April 1890 besluttede Repræsentantskabet at dele Frederiksborg og Sorø Amter i to Kredse; det samme blev ogsaa bestemt med Hensyn til Lolland, hvor *Rosenørn-Lehns* Afgang havde indskrænket Repræsentanternes Antal fra tre til to; til Gen-gæld besluttede man samtidig at vælge en Repræsentant for Svendborg Amt, saa at Repræsentanternes samlede Antal nu som før blev 17. Denne Inddeling af Amterne i Kredse har siden da fortsat sig. 25. April 1891 blev Københavns, Holbæks og Bornholms Amter delt i hver to Kredse; 27. April 1895 blev Præstø Amt ligeledes delt i to Kredse; 30. April 1898 henlagdes Bogø til Falster, om hvilken det efter *Niels Clausens* Afgang i Juli 1903 24. Oktbr. s. A. bestemtes, at den for Fremtiden kun skulde udgøre en Kreds, hvorved Repræsentanternes Antal nedgik til 16. Dette Tal blev først ved Valget i 1914 forhøjet til 18, efterat Repræsentantskabet 25. Oktbr. 1913 havde besluttet at vælge Repræsentanter ogsaa for Odense Amt og derved at dele dette Amt i to Kredse.

Af større Betydning var det, at man 25. April 1891 havde vedtaget, og ved Statuttillæg X § 6 af 28. Marts 1892 faaet stadfæstet en ændret Valgmaade, hvorefter Repræsentanterne vælges for 6 Aar ad Gangen, og saavidt muligt en Tredjedel afgaar hvert andet Aar. Valg efter den gamle Valgmaade med almindelige Valg fandt der-

efter for sidste Gang Sted i Marts 1894, 28. April s. A. bestemtes ved Lodtrækning, at af de nu valgte var Repræsentanterne for Frederiksborg, Bornholm og Svendborg Amter, ialt 5, valgt for 2 Aar, Repræsentanterne for Præstø Amt, Lolland og Falster, ialt 6, valgt for 4 Aar, og Repræsentanterne for København, Holbæk og Sorø Amter, ialt 6, valgt for 6 Aar. Siden da har der hvert andet Aar fundet delvis Repræsentantvalg Sted, saaledes at første Gruppe har haft Valg 1896, 1902, 1908 og 1914, anden Gruppe 1898, 1904, 1910 og 1916, og tredje Gruppe 1900, 1906 og 1912. Naturligvis havde denne Ændring af Valgmaaden til Formaal at sikre mod for pludselige og gennemgribende Forandringer i Repræsentantskabets Sammensætning og forsaavidt, om man vil, at vanskeliggøre en Fjernelse af de Mænd, der med Valget i 1888 havde taget Magten i Creditkassen. Men afgørende for Gennemførelsen af den nye Valgmaade var dog sikkert den Betragtning, at jo mere delagtig Repræsentanten blev i Creditkassens hele Virksomhed, des ønskeligere var det, at der ikke for ofte fandt Repræsentantskifte Sted, og at der indenfor Repræsentantskabet selv bevaredes en vis Tradition. Og selv med den gamle Valgmaade vilde jo en Tilbagevenden til Tiden før 1888 have været ganske udelukket; det viste tydeligt nok det almindelige Valg i 1891, hvor der hist og her opstilledes Højregaardejere som Modkandidater. Saaledes mødte *P. Pedersen*, Oppesundby, ogsaa ved Repræsentantvalget til Creditkassen sin Modkandidat fra Folketingsvalget i Frederikssundskredsen, Gaardejer *Hans Jørgensen*, Hald. Men som det var at vente, blev Resultatet for *Hans Jørgensen* her endda ringere end ved et Folketingsvalg; mod *P. Pedersens* 205 St. fik han samlet ialt kun 10 St.! Saaledes gik det ogsaa i andre Kredse, hvor det samme forsøgtes, og dertil vandt Venstre endog den ene af de lollandske Kredse, idet Justitsraad *Alstrup* blev afløst af Venstremanden, Gaardejer *P. Christensen*, Kallehavegaard; derimod beholdt Højre den anden Kreds, hvor Gaardejer *Lasse Christensen*, Skredtorpe, sejrrikt afslog Angrebet. Af Personskifter skete der i 1891 iøvrigt kun, at Gaardejer *Lars Pedersen*, Pibemosegaard, Græsted, fik *Jens Andersens* ledige

Repræsentantplads, at i Københavns Amt Sognefoged, Gaardejer *Jørgen Andersen*, Gundsømagle, valgtes i Stedet for Proprietær *A. C. Andersen*, Vadgaard, og at Gaardejer *Fred. C. Petersen*, Bjerger, nyvalgtes i Sorø Amt; ved Valget i 1894 kun det ene, at Gaardejer *M. Chr. Landschoff*, Vestermarie, nyvalgtes paa Bornholm. Ved dette Valg var der overhovedet slet ingen Valgkamp undtagen i Lollands 2. Kreds, og saa rolige vedblev Forholdene at være *Jens Andersens* Direktørtid ud. Hver Gang der var Valg i Lollands 2. Kreds, maatte *Lasse Christensen* tage sig paa at bevise en eller flere Modkandidater, at han endnu havde de fleste Stemmer, og det gjorde han for hver Gang med større Eftertryk; i alle de andre Kredse var der kun Valgkamp, naar en Repræsentantplads var bleven ledig ved Dødsfald eller af andre Grunde. Derigennem skete der en langsom Fornyelse indenfor Repræsentantskabet; 1895 blev Sognefoged, Gaardejer *Chr. Mortensen*, Bjeverskov, Repræsentant efter *Mads Strandskovs* Død; 1898 afløstes Overretssagfører *J. L. Knudsen*, Svendborg, af Gaardejer *I. C. Nygaard* i Vesterskjerninge; 1902 blev Sognefoged, Gaardejer *Jens Peter Hansen*, Udlejre, *Peder Pedersens* Efterfølger; 1906 kom Proprietær *Niels Knudsen*, Vallensbæk og Gaardejer *Lauritz Chr. Olsen*, i Stedet for *Søren Nielsen*, Herlev, og *Jørgen Pedersen*, Vemmeløv, og endelig 1908, lige før *Jens Andersens* Død, valgtes i Lollands første Kreds Gaardejer *Claus Gotfredsen*, Hyltofte, efter at *P. Christensen*, Kallehavegaard, var afgaaet ved Døden. Alt i alt var dette jo kun meget faa Forandringer i en saa lang Aarrække.

Som Repræsentantskabets Formand afløstes *P. Pedersen* i 1902 af *Peter Madsen*, Eskildstrup, hvis Viceformandsplads derefter overgik til *Lars Pedersen*, Pibemosegaard.

I Kontroludvalgets Sammensætning skete der i disse Aar, bortset fra Formandsskiftet, de Forandringer, at *Lars Pedersen*, Pibemosegaard, 1894 valgtes til Medlem med 6 Stemmer mod 5, der blev afgivet paa *Jens Cl. Nielsen*, som siden 1888 havde været Medlem deraf; Aarsagen hertil var sikkert nok den rent politiske, at *Jens Cl. Nielsen* havde sluttet sig til Forliget og »det moderate Venstre«. I 1904 af-

løstes *Søren Nielsen* af *P. Christensen*, *Kallehavegaard*, efter hvis Død i 1907 *Chr. Mortensen*, *Bjeverskov*, indvalgte. I de Aar, *Jens Andersen* selv sad i Kontroludvalget, var det som Regel paa dets Møder, at han fremdrog de Forhold, som han ansaa egnede til en Drøftelse og til Direktionens videre Overvejelse. Efter at hans kraftige Initiativ var overført til Direktionen selv, fik Kontroludvalgets Arbejdsmaade fastere Form; dets særlige Arbejde blev foruden Revisionen af de bevilgede Laan navnlig et kraftigere Tilsyn med de overtagne Paanters Tilstand og Bestyrelse.

Det er klart, at for en Mand med *Jens Andersens* Arbejdsevne og Arbejdstrang, maatte Creditkassens daglige Liv frembyde mere end tilstrækkeligt Arbejdsstof. Men hele dette hans daglige Arbejde i Creditkassen og for Creditkassen har vi ingen Mulighed for at følge, fordi det efter sin Art ikke har sat sig Spor i Optegnelser; selvom vi gennemgik hver eneste Laanesag fra *Jens Andersens* Direktørtid, vilde vi dog ikke derved faa noget Indtryk af, hvad hans Kyndighed i Landbrug og hans Kendskab til Landejendommene i Østifterne og deres Ejere betød for Afgørelserne af Laanesagerne, saalidt som vi deraf vilde kunde paavise den fint afstemte Praksis, der udsprang af denne Viden, eller den personlige Interesse og Tillid til en Mand og hans Dygtighed, der kunde fremkalde Afgørelser derfra. Hele dette store Arbejde var paa engang til Betyggelse for Creditkassen og egnet til hos Laantagerne at vække netop den stærke Følelse af, at Creditkassen var dem til Hjælp og Nytte fremfor nogen anden pengeudlaanende Institution, der gerne skulde være Særmærket for Laantageres Forhold til en Kreditforening. Men opløst i sin Mangfoldighed af Enkeltafgørelser unddrager dette *Jens Andersens* store Arbejde sig vort Blik.

Dog kan vi fremdrage et Par Eksempler, der viser, at *Jens Andersens* Tanker om en videre Udvikling af Kreditforeningslaanet gik i Retning af en større Individualisering, saa at der toges Hensyn til hver Laansøgers og hver Ejendoms særlige Forhold.

26. Febr. 1891 fremsatte *Jens Andersen* i Kontroludvalget et Forslag

om, at de Laan, Creditkassen bevilgede, skulde kunne deles i to sideordnede Laan, af hvilke det ene ved en ekstraordinær Afbetaling amortiseredes hurtigere end det andet, og dette Forslag billigedes af Repræsentantskabet 24. Oktbr. s. A. Fra da af gav Creditkassen indenfor 3. Serie Laan, der var delt i A $\frac{1}{2}$ og B $\frac{1}{2}$ Laan, for hvilke Laantageren udstedte to Panteobligationer med sideordnet Prioritet og klausulerede paa sædvanlig Maade, dog for B $\frac{1}{2}$ Laansobligationens Vedkommende med den Afvigelse, at Debitor deri forpligtede sig til i hver Termin foruden den sædvanlige halvårlige Ydelse og samtidig med denne at betale et ekstraordinært Afdrag paa 1 % af Hovedstolen, hvorved dette B $\frac{1}{2}$ Laan amortiseredes i Løbet af c. 25 Aar. Naturligvis blev de to sideordnede Laans samlede Beløb holdt indenfor den lovbestemte Udlaansgrænse, men denne Ordning aabnede dog Mulighed for at strække sig videre med Hensyn til det bevilgede Laans Størrelse, end det ellers vilde være muligt. Thi i Virkeligheden var kun A $\frac{1}{2}$ Laanet det egentlige Grundkreditlaan; B $\frac{1}{2}$ Laanet maa betragtes som et Driftskreditlaan, der blot var funderet i den Del af Ejendommens Værdi, som var under Laanegrænsen men ubenyttet af Grundkreditlaanet, hvoraf fulgte, at der kunde tilstaaes Laantageren en for et Driftskreditlaan usædvanlig langsom Amortisation. Det var netop ogsaa *Jens Andersens* Tanke med disse B $\frac{1}{2}$ Laan, at de skulde tjene til i nogen Grad at hjælpe Landmanden ud over de store Vanskeligheder, han altid møder, naar han vil søge at skaffe sig en egentlig Driftskredit, Midler ikke til Landejendommens Erhvervelse, men til Brug i Bedriften, til dens jævne og regelmæssige Gang og til Genneførelse af mindre Driftsforbedringer.

Disse Driftskreditlaan, B $\frac{1}{2}$ Laan, blev da ogsaa til Virkelighed; en beslægtet Tanke kom derimod aldrig længere end til det Forslag, *Jens Andersen* derom stillede i et Kontroludvalgsmøde 5. Juli 1892, men hvis nærmere Drøftelse paa senere Kontroludvalgsmøde stadig udsattes. Det var Tanken om ved Siden af det egentlige Grundkreditlaan at yde ogsaa et »Grundforbedringslaan« til saadanne Laantagere, hvis Jorder trængte til Tørlægning. Efter *Jens Andersens* Forslag

skulde Vilkaarene for disse Laan være: at Laanet bevilgedes alene paa Grundlag af en Vurderingsforretning af Creditkassens egne Vurderingsmænd, hvori Ejendommen var vurderet som ikke drænet, og hvori Vurderingsmændene udtalte sig om, hvorvidt Dræning vilde være nyttig; at Laanebegæringerne bilagdes Planer over Dræningen, optagne af en Drænemester eller en Landinspektør; at saadanne Grundforbedringslaan som Regel kun gaves i Ejendomme, hvori Creditkassen forud havde Pant; at Laanet først blev udbetalt efterhaanden, som Dræningen blev foretaget, hvilket skulde attesteres af vedkommende Drænemester eller Landinspektør samt af den stedlige Repræsentant; og at der som af B-Laanene ogsaa af disse Laan skulde ydes 1 % ekstraordinært Afdrag hver Termin sammen med den halvaarlige Ydelse, saa at ogsaa disse Laan amortiseredes i ca. 25 Aar. Omend nu som sagt disse Grundforbedringslaan aldrig naaede længere end til Forslaget derom, har det dog netop nu sin Interesse at fremhæve begge disse *Jens Andersens* Forslag til en Videreudvikling af Kreditforeningslaanet. Thi tager vi for os den Betænkning vedrørende Landbrugets Kreditforhold, som Landbokommissionen af 14. Marts 1911 i Aar har afgivet, vil vi se, at dens Forslag til Ændringer af Landbrugets Kreditforhold netop gaar i de af *Jens Andersen* dengang fremhævede Retninger, at dens Forslag netop hviler paa Tanken om at skaffe Landbruget ved Siden af de rene Grundkreditlaan lettere Adgang til Grundforbedringslaan og egentlige Driftskreditlaan.

Det var i de første Aar af 90erne, at *Jens Andersen* fremsatte og arbejdede med disse nye Tanker, og selvom dette fuldtud finder sin Forklaring i hans egen Iderigdom og Handletrang, er det nok muligt, at ogsaa en ydre Foranledning har været medvirkende. Thi de Forandringer, der i de sidste Aar var sket indenfor Creditkassen, havde unægtelig vakt en Opsigt, der af hans Modstandere blev udnyttet til at slaas Alarm, som om man nu kunde vente sig alt og derfor gjorde bedst i at salvere sig ved i Tide at indfri sine Laan. Denne for Creditkassen meget skadelige Agitation var saa virkningsfuld, at det derved lykkedes for et Par Aar at forvandle Creditkassens hidtil saa straalende

Fremgang til en Tilbagegang. Fremgangen endte 31. Marts 1887 med 2853 Udlaan til et samlet Beløb af 38,171,700 Kr.; da næste Regnskabsaar sluttede 31. Marts 1888, umiddelbart efter det store Repræsentantskabsvalg, maatte man konstatere en samlet Tilbagegang af 14 Udlaan til lidt over $\frac{1}{2}$ Mill. Kr., 31. Marts 1889 en yderligere Tilbagegang med 20 Laan til lidt over 1 Mill.; og netop tiltraadt som Direktør maatte *Jens Andersen* 31. Marts 1890 sikkert med Harme erkende, at hans Valg havde kostet Creditkassen endnu 50 Laan, dog kun til 350,000 Kr., saa at den nu var nede paa 2769 Laan til et samlet Beløb af 36,225,000 Kr. Men saa lod der sig heller ikke gøre mere ud af den Agitation; nu var det frygtelige jo sket, og det viste sig, at Creditkassen stod endda. Dertil kom, at overfor de Debitorer, som i Vrede havde vendt Creditkassen Ryggen, stod der vide Kredse af Laansøgere, som netop *Jens Andersens* Navn drog til. Saaledes skete det da, at hvad Creditkassen havde mistet i Løbet af tre Aar, det genvandt den i to; 1. April 1892 var Antallet af dens Udlaan atter naaet op til 2864, altsaa lidt over Udlaanenes Antal 1. April 1887. Men rigtignok havde den ikke dermed genvundet det tabte, hvad Udlaansbeløbets Størrelse angik, thi det var endnu 1. April 1892 kun paa 37,217,700 Kr.; først to Aar efter, 1. April 1894, var den med et Udlaansbeløb af 38,900,300 Kr. naaet op over Udlaansbeløbet 1. April 1887. I de følgende Aar fandt der nu en jævn og stadig Fremgang Sted; ved Begyndelsen af sit 30. Leveaar var Creditkassen naaet op til et Udlaan af 40 Mill. Kr.; 1. April 1899 var de 50 Mill. Kr. naaet.

Det er naturligt nu umuligt at vurdere, hvor megen Del *Jens Andersens* B-Laan havde i, at det lykkedes atter at vende Strømmen, men nogen Del deri tør man maaske nok tilskrive dem. Naar han dog snart skød dem noget til Side, ligesom han opgav Virkeliggørelsen af sin Tanke om Dræningslaanene, var det, fordi den almindelige finansielle Udvikling bragte andre Forhold i Forgrunden, som var langt vigtigere for Creditkassens Virksomhed, og som vi i det foregaaende Afsnit har omtalt. Det var først den tredje Konvertering i 1895, saa Creditkassens Tilslutning til Loven af 24. April 1896 og

den deraf følgende Aabning af 3. Serie 3. Afd. i Juni 1897 med uamortisable Laan, og endelig den genoptagne Udstedelse af $4\frac{1}{2}$ % Obligationer i Juni 1899. Thi denne sidste Forholdsregel fremkaldte en saa stærk og hastig stigende Tilstrømning af Laantagere til Creditkassen, at ogsaa den landbrugskyndige Direktørs Arbejdskraft derved maatte fuldstændigt tages i Beslag.

Med Juni Termin 1899 havde Creditkassen da atter naaet det Maal, der siden 1876 stadig har staaet for dens Ledelse som det ønskelige og nødvendige; i de 15 Aar indtil Juni Termin 1914 har den som enhver god Købmand formaaget til enhver Tid at yde sine Kunder netop det, de foretrækker, og som de søger til den for at opnaa. Den samlede Fremgang har da ogsaa i disse 15 Aar været overordentlig stor i Forhold til hele den foregaaende Tid. 1. April 1908, umiddelbart før *Jens Andersens Død*, var Laanenes Antal 7535, medens det samlede Udlaansbeløb udgjorde 91,330,800 Kr. 1. April 1914 var Laanenes Antal steget til 12302, Udlaansbeløbets Størrelse til over 150 Mill. Kr. Hovedstol — en Fremgang paa 100 Mill. i 15 Aar mod et samlet Udlaan paa 50 Mill. efter de 33 første Aars Arbejde. Men et eneste Blik paa den vedføjede Tavle over Udlaanssummernes Størrelse indenfor de forskellige Serier og Afdelinger vil give det umodsigelige praktiske Bevis for, i hvilken Retning Laantagernes Ønsker gaar. I 5. Serie 1. Afd., der siden Decbr. 1906 har staaet aaben for fuldt amortisable $3\frac{1}{2}$ % Laan, har der indtil Dato intet Udlaan fundet Sted; i de delvis amortisable Laan i 3. Serie 3. Afd. er der siden Juni 1897 sket Udlaan for ialt 3,4 Mill. Kr. Af delvis amortisable 4 % Laan i 4. Serie 1. Afd., der stod aaben fra Juni 1899 til 31. Marts 1914, blev der ialt udlaant 9,3 Mill. Kr.; af fuldt amortisable 4 % i 5. Serie 2. Afd. er der siden Decbr. 1906 udlaant et Beløb af 4,4 Mill. Kr. Men i de $4\frac{1}{2}$ % Obligationer af 4. Serie 2. Afd. fandt der i Tiden fra Juni 1899 til 31. Marts 1914 et Udlaan Sted paa over 107 Mill. Kr! — betydeligt over Halvdelen af hele Creditkassens Udlaansbeløb i hele dens halvtredsindstyve Aars Virksomhed. Og dog har, som den vedføjede Kursliste viser os, Forskellen mellem 4 % og $4\frac{1}{2}$ % Obligationens Kurs som

Regel i disse 15 Aar kun været 5 à 6 %, undertiden kun 4 %. Man kan ikke tænke sig, at praktisk Erfaring skulde tydeligere kunne tilkendegive Laantagernes Opfattelse af, hvad deres Interesser kræver.

Som vi i det foregaaende Afsnit har nøje redegjort for, har Krigen standset denne Fremgang, fordi den stigende Rentefod har bevirket, at Creditkassen ikke er saa fuldt leveringsdygtig som i de foregaaende 15 Aar, saalænge den ikke kan give Laan i 5 % Obligationer. Den øjeblikkelige og selvfølgelige Virkning heraf har været en betydelig Formindskelse af Udlaanene i de sidste to Aar; hvor Fremgangen kun har været 494 Laan til et samlet Beløb af 3,248,300 Kr. Medens Creditkassen i Aaret 1908—09 gik 700 Laan frem, i Aaret 1909—13 800 Laan frem aarlig, og i Aaret 1913—14 fik en Tilgang af 900 nye Laantagere, har den i hvert af de sidste to Aar, siden 1. April 1914, kun haft en Fremgang paa 250 nye Laan. Sit halvtredsindstyvende Regnskabsaar slutter Creditkassen med 12,796 Laan og et Udlaansbeløb af 153,699,100 Kr. Hovedstol, 142,769,668 Kr. 29 Øre Restgæld.

Trods denne store Udlaansvirksomhed, der tog sin Begyndelse med Aarhundredskiftet, fandt Direktionen i det nye Aarhundredes første Aar dog Tid til Gennemførelse af endnu et stort Arbejde, nemlig Revisionen og den deraf følgende grundige Omarbejdelse af Creditkassens Statuter, Tanken derom havde allerede været fremme i 1891, idet man dengang tænkte at fejre Creditkassens 25-Aars Jubilæum med at optage Statutterne til Revision, en Tanke, der imidlertid maatte opgives, fordi man vilde afvente Resultatet af den Lovgivningsvirksomhed, som netop i 90erne udfoldedes paa Kreditforæningsområdet. Da den var stilnet af, blev Arbejdet genoptaget, og 28. Oktbr. 1905 kunde Generalforsamlingen vedtage de reviderede Statuter, hvorefter disse 14. Febr. 1906 sanktioneredes af Indenrigsminister *Sigurd Berg*. — Det var et meget stort Arbejde, der hermed havde fundet sin Afslutning; i de nye Statuter var indarbejdet de 16 Statuttillæg, som i Aarenes Løb var føjet til de gamle; det hele Stof var omordnet i en bedre, mere overskuelig Form; fyrretyve Aars Erfaring havde sat sit Mærke paa Formuleringen af de

enkelte Bestemmelser. Det vilde føre for vidt, om vi her i det enkelte vilde gennemgaa de Punkter, hvori de nye Statuter adskiller sig fra de gamle; i det foregaaende har vi haft Lejlighed til at omtale de væsentligste Ændringer, dengang de indtraadte, og vi kan derfor her nøjes med at nævne, at i 1906 blev de endeligt og fuldstændigt optagne i Creditkassens Lovbog. Æren for Udarbejdelsen af denne tilkommer *Ludvig Arntzen*, der til dette vanskelige Arbejde fandt god Støtte i Kontorchef *V. Hyttens* nøje Kendskab til Creditkassens daglige Praksis. Men ligesom *Eduard Rées* Arbejde for Creditkassen staar skrevet i de nye Statuters Bestemmelser om $4\frac{1}{2}$ % Obligationen, saaledes har vi ogsaa ovenfor kunnet fremhæve, hvorledes der findes Bestemmelser, der staar deri som Resultatet af *Jens Andersens* Ideer og Arbejde. Ogsaa for ham har da den Dag, de nye Statuter stadfæstedes, været en Sejrens og Fuldendelsens Dag.

De nye Statuter er ligesom den fulde Udbygning af det Creditkassens gamle Hus, hvortil Indbyderne i 1866 havde lagt Grund; de var Afslutningen af en Tid, der nu var løbet ud. Men i det ydre var Creditkassen indtil da ikke naaet til af have sit eget Hus, den havde i de fyrretyve Aar stedse boet til Leje. Med den Fart, hvormed den nu voksede, syntes det rimeligt og økonomisk forsvarligt, at den selv fik sit eget Hus. Kravet derom var en ny Tids første Bankens paa dens Dør. *Jens Andersen* havde lidt vanskeligt ved at forlige sig med Tanken om, at det skulde være nødvendigt; dog det nye, egne Hus var jo kun ligesom Slutstenen, omend en lidt prunkende Slutsten, paa en Udvikling, som han selv havde været med til at bære; det gjorde ham fortrolig med Tanken derom, og han var netop naaet til at give den sin Billigelse, da Døden 30. April 1908 bortkaldte ham fra hans virksomme Liv og ufortrødne Arbejde. Med ham gik bort en af de danske Bønders Førere fra den store Kamptid i det 19. Aarh.s Slutning; men upolitisk som hans Gerning var, og lidet opfordrende til unødige Lovtaler, som hans Personligheds Væsen var, synes hans Dødsfald ikke at have fremkaldt mere end de nødvendigste Notitser i de Dages Presse, selv den mest agrariske. Personlighedens Særpræ-

gethed, den saglige Indsigt og Dygtighedens Magtvilje er ikke de Egenskaber, den offentlige Mening ynder at sysselsætte sig med; vi har derfor her villet riste en Rune over en Mand, der med de ringeste Forkundskaber og den sletteste Foruddannelse i sin egen Personligheds Kraft fandt Styrke til at svinge sig op til Medleder af en stor økonomisk Institution til Gavn for de vide Kredse, hvis Velfærd var dens Formaal, og som derved lagde sin Sten til Bygningen af det danske Folks Fremtid.

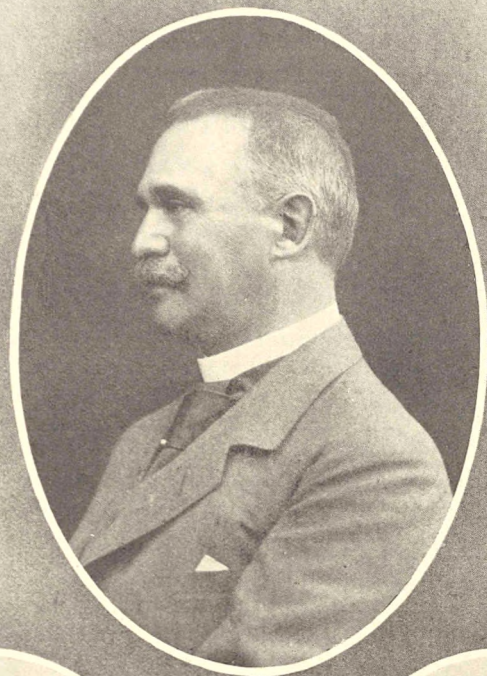
En Maaned efter, 30. Maj 1908, fandt *Jens Andersen* ved Repræsentantskabets enstemmige Valg sin værdige Arvtager i Gaardejer *Peter Madsen*, Eskildstrup. Direktør *Madsen* er født 13. Jan. 1851 paa Hvidlykkegaard i Eskildstrup som eneste Søn af dens daværende Ejer *Mads Larsen*. Han kunde da se for sig den lykkelige Fremtid, der er fælles for alle dem, hvis Gerning er bestemt ved Besiddelsen af dansk Jord, den Fremtid, der var Optagelsen af hans Faders Liv og Arbejde, og hvortil han indviedes ved i sin første Ungdom at deltage i Landbrugsarbejdet hjemme paa Fødegaarden. Men for en ung dansk Landmand i 70erne var denne Hjemmets og Folkeskolens Lære ikke længere Uddannelse nok; de næppe tyve Aar, der i Alder skilte ham fra *Jens Andersen*, betød, at det nu var langt lettere at opnaa en videregaaende Uddannelse; hvor før hver enkelt havde maattet kæmpe sig selv frem til den bedre Uddannelse, der stod nu Højskolen og Landbrugsskolen aaben for enhver, der selv vilde søge videre. Derfor kunde *Peter Madsen* paa Hindholm og Askov Højskoler og paa Tune Landboskole erhverve sig en Uddannelse, som han ikke kunde finde i Hjembyen, og han fuldstændiggjorde sin praktiske Uddannelse paa Kallundborg Ladegaard under *Lawaetz* og paa Lerchenfeldt. Saa i 1876 overtog han sin Fødegaard, og der gik ikke lang Tid, inden hans Hjemegns offentlige Liv kaldte paa ham; 1882 blev han Landvæsenskommissær, 1885 Medlem af Vig-Asminderup Sogneraad og 1886 Medlem af Amtsraadet, hvori han forblev til 1904. Ogsaa det politiske Liv havde tidligt kaldt paa ham, men han havde, fordi han ikke vilde forsømme det Arbejde, hvorat

hans nærmestes Velfærd afhang, vægret sig ved at deltage deri, til han i 1895 lod sig opstille i Holbæk Amts 5. Kreds og blev valgt til Folketingsmand 9. April. I Folketinget sluttede han sig til Venstre-reformpartiet og blev ved de følgende Valg stedse genvalgt, til han efter sit Valg til Creditkassens Direktør trak sig ud af det politiske Liv ved Valget 25. Maj 1909. I disse Aar var *Peter Madsen* gentagne Gange Medlem af Finansudvalget.

Vi har ovenfor fulgt *Peter Madsens* Deltagelse i Creditkassens Arbejde. Det var hans og *Jens Cl. Nielsens* Valg til Repræsentanter for Holbæk Amt i 1888, der ligesom besøgte dette Valgs Betydning for Creditkassen; i 1890 blev *Peter Madsen* Repræsentantskabets Viceformand; i 1902 dets Formand. Roligt og sikkert er da *Peter Madsen* stegen op til Direktørpladsen ad alle de Trin, som Creditkassens Organisation siden *Jens Andersens* Tid ligesom har foreskrevet som Vejen for den landbrugskyndige Direktør. Til sin egen grundige praktiske Uddannelse og sin derved erhvervede store Indsigt har *Peter Madsen* føjet ikke blot den Viden, som virksom Deltagelse i det politiske Liv giver sin Mand, men han har ogsaa til Direktørgerningen medbragt den Autoritet, der hviler paa Standsfællers Anerkendelse gennem gentagne Valg og paa den Tillid til personlig Dygtighed og Retsindighed, der derigennem finder sit smukkeste Udtryk. Utvivlsomt var *Peter Madsen*, der siden 1888 havde været *Jens Andersens* fortrolige Medarbejder, den bedste Mand, Creditkassens Repræsentantskab kunde finde til at afløse ham.

I de sidste Aar har endnu et Direktørskifte fundet Sted. 24. Oktbr. 1913 døde *Ludvig Arntzen*, og 10. Novbr. s. A. valgtes i hans Sted til Creditkassens juridiske Direktør Etatsraad, Sagfører *Alfred Sørensen*. Vi vil her tillade os at benytte os af den Skildring, som Direktør *Sørensen* selv har givet os af sit Ungdomsliv, fordi det forekommer os, at denne Skildring i al sin Enkelthed maa kunne virke ansporende paa de unge Mænd, der tvivler om, at det alene er Arbejde og Udholdenhed, der fører sin Mand frem til de store Maal. Om sig selv siger *Alfred Sørensen*:

Eduard Rée.

Peter Madsen

Alfred Sørensen.

CREDITKASSENS DIREKTION SIDEN 1913

Jeg er født den 6. Oktbr. 1857 i Ringkøbing, hvor min Fader drev en lille Købmandshandel. Min Fader er født i Viborg, min Moder tilhører en gammel Ringkøbingslægt. Min Undervisning fik jeg i Ringkøbing Borgerskoles Realklasse, der dog dengang endnu ikke havde Ret til at afholde Præliminæreksamen. Skolen lededes dog særdeles godt og havde dengang en meget dygtig Regnelærer og Matematiklærer, *P. C. Paulsen*, der senere blev ansat i Vest- og Sønderjydske Kreditforening som Beregner, og *P. C. Andersen*, der senere blev Skolens Overlærer.

Ved min Konfirmation var det min Bestemmelse at søge Uddannelse som Lærer, og krævedes der til Optagelse paa Seminariet bl. a., at Vedkommende i 1 Aar havde hjulpet ved den praktiske Undervisning. I denne Anledning blev jeg som 15-aarig Dreng ansat som Biskolelærer i Debelmose i Borris Sogn fra 1. Novbr. 1872 til 1. April 1873. I Skolen undervistes ca. 40 Børn i alle Aldre, og Skolestuen var i en Udlænge til en af Byens Gaarde. Hele Undervisningen besørgedes af Biskolelæreren. Lønningen udgjorde 60 Rdl., hvori fragik Kostpenge, og det afgjordes ved Licitation i Sogneraadet, hvem der skulde have Læreren paa Kost. Sognefoged og Sogneraadetsformand *Mads Peter Jørgensen* i Debelmose fik mig tilslaaet for 1 Mk. om Dagen. Der blev altsaa alligevel en ganske god Skilling tilovers, som jeg kunde aflevere til mine Forældre efter Tjenestetidens Udløb.

Jeg havde det udmærket i Sognefogdens Hjem og har særdeles mange og gode Minder fra dette Landophold.

Min Ansættelse gav iøvrigt Anledning til en skarp Strid mellem Sogneraadet og Sognepræsten. Denne sidste havde ønsket en anden ansat som Lærer, og da Sogneraadet ikke imødekom ham, klagede han til Provsten. Efter at Sagen var gaaet igennem de forskellige Instantser, indankede Sogneraadet Afgørelsen for Ministeriet, hvortil Børnenes Forældre indgav en Adresse om, at de var veltilfredse med mig og ønskede at beholde mig. I Begyndelsen af Marts Maaned kom Ministeriets Resolution, som gik ud paa, at vel var jeg temmelig ung, men at jeg dog skulde forblive Vinteren ud.

Senere var jeg et halvt Aar Hjælpeleer ved Ringkøbing Borgerskole.

Imidlertid skulde Tiden gaa, indtil jeg kunde komme paa Seminariet, og fra 1. April 1873 til 1. Oktbr. 1875 var jeg yngste Kontorist paa Ringkøbing Amtsstue med en Løn af 10 Rdl. pr. Maaned. Jeg var paa dette Tidspunkt anmeldt til Optagelse paa Ranum Seminarium, men var da ikke rigtig rask, saaledes at Lægen fraaadede mig at paabegynde Læsningen; dette havde til Følge, at hele min Livsbane blev forandret.

Jeg modtog Ansættelse paa Holstebro Amtsstue den 1. Oktbr. 1875, idet Ringkøbing Amtsstue flyttedes dertil, og havde der som næstungste Kontorist en Løn af 800 Kr., thi netop nu blev Kronemønten indført, hvad der jo særligt foraarsagede

Amtsstuerne et umaadeligt Arbejde, idet hvert enkelt Skattebeløb hos de ca. 18000 Skatteydere, Amtsstuen havde, maatte omsættes fra den gamle til den nye Mønt.

Her avancerede jeg til 2. Fuldmægtig med en Løn af 1200 Kr.

Jeg besluttede mig nu til at tage dansk juridisk Eksamen, og da jeg paa nævnte Tidspunkt havde sammensparet, hvad Opholdet i København vilde koste, forlod jeg Amtsstuen.

Paa Amtsstuen havde jeg haft to særdeles dygtige Principaler, nemlig Amtsforsvalter *Møller*, senere Svendborg, og Amtsforsvalter *Fogh*.

Efter 6 Ugers Ophold i København, hvor jeg gennemgik et Kursus hos *Bokenheuser*, tog jeg Præliminæreksamen og i Sommeren efter dansk juridisk Eksamen. Jeg havde nu faaet Lyst til at tage Studentereksamen og paabegyndte Læsningen hertil. Imidlertid slap mine Penge op, og da jeg forgæves søgte Statsunderstøttelse til Fortsættelse af mine Studier, modtog jeg en Plads som 2. Fuldmægtig ved *Bregentved-Gisselfeld Birk* med Kontor i *Vester-Egede*.

Denne Ansættelse betragter jeg som mit Livs store Held, idet jeg der fik ikke alene en overordentlig dygtig Principal, nemlig den særlig som Forhørsdommer bekendte Justitsraad *Brun*, men i ham ogsaa en Velgører, der, selv efter at han havde taget Afsked fra Embedet, tog sig særdeles meget af mig. *Brun* registrerede personlig Pantedokumenterne og gav sine unge Fuldmægtige Undervisning heri og var i det hele taget en Lærer for dem. Han skaffede mig senere 1ste Fuldmægtig Pladsen i *Køge*, ligesom han til sin Død støttede mig med Raad og Daad.

Den 1. Maj 1884 avancerede jeg til 1ste Fuldmægtig ved *Birket*, hvilket betød en betydelig Forøgelse af min Indtægt, idet jeg som 2den Fuldmægtig kun havde fri Station og 400 Kr., hvad der dengang var den almindelige Løn. Jeg havde dog Biindtægter, idet jeg førte en Del af *Bruns* private Bøger; han ejede nemlig en Bondegaard paa ca. 130 Tdr. Land, der dog ikke gav ham noget Overskud. Jeg raadede ham til at sælge Mælken, og da Pengene derfor indkom, bemærkede han spøgende, at det var de første Penge, han fik fra sin Gaard. Endvidere opkrævede jeg i mange Aar hans Arvefæsteafgifter, som han havde fra en anden Bondegaard, han i sin Tid havde købt af Greve *Moltke*, *Bregentved*. Første Fuldmagt og Stillingen betroedes mig af *Birkedommer Øllgaard*, der 1. April 1884 tiltraadte, idet *Brun* tog sin Afsked. *Øllgaard* var mig en kær og dygtig Principal og fra hans og hans Hustrus Hjem i *Birkedommergaard* *Christianslund* har jeg kun smukke og gode Minder.

Den 1. Oktbr. 1887 tiltraadte jeg Stillingen som 1ste Fuldmægtig ved *By- og Birkekontoret* i *Kjøge* og forblev her indtil 1. Febr. 1895. Mine Principaler var her de bekendte og dygtige Embedsmænd, *Overauditør Lipke*, særlig bekendt som Forhørsdommer, og *Byfoged Bræstrup*, der var en interesseret Kommunalmand og dygtig Politimester.

Efter Overauditor *Lipkes* Død var jeg i længere Tid paa eget Ansvar konstitueret i Embedet. Denne Konstitution faldt paa en Tid, hvor der ordnedes vigtige Embedsforhold, og jeg havde da ogsaa den Glæde, at Ministeriet efter Stiftamtmand *Bille Brahes* Anbefaling bevilgede mig hele Embedets Gage, skønt der kun tilkom mig Halvdelen.

I 6 Aar har jeg været Medlem af Kjøge Byraad, hvilken Virksomhed interesserede mig meget; jeg var bl. a. Formand for Fattigudvalget, ligesom jeg bidrog til Opførelsen af et stort og tidssvarende Sygehus.

Vi har hertil kun at føje, at Direktør *Alfred Sørensens* Forbindelser med Creditkassen gaar saa langt tilbage som 1889, da han blev Creditkassens Agent i Køge, og at han, uanset Agentinstitutionens Ophevelse, stadig har været blandt de Sagførere, der har tilført Creditkassen et meget stort Antal af Laantagere.

Der er i Creditkassens Styrelse sket andre Forandringer i Aarene siden *Jens Andersens* Død. 30. Maj 1908 valgtes *Lars Pedersen*, Pibemosegaard, til Repræsentantskabets Formand i *Peter Madsens* Sted, dets Viceformand blev Gaardejer *Chr. Mortensen*, Bjeverskov. Efter *Lars Pedersens* Død i 1912 blev *Chr. Mortensen* Repræsentantskabets Formand, medens Gaardejer *Rasmus Pedersen*, Munksgaard i Vintersbølle, blev dets Viceformand. I 1916 afløstes *Chr. Mortensen* som Repræsentantskabets Formand af Proprietær *Niels Knudsen*, Vallensbæk.

Ligeledes valgtes i 1908 *Rasmus Pedersen* til Medlem af Kontroludvalget sammen med *Lars Pedersen* og *Chr. Mortensen*. I 1912 indvalgtes Gaardejer *Fred. C. Petersen* i afdøde *Lars Pedersens* Sted; i 1916 afløstes *Chr. Mortensen* ogsaa her af *Niels Knudsen*.

I Repræsentantskabets Sammensætning bragte Valget i 1910 nogle Forandringer. I Lollands anden Kreds valgtes Gaardejer *Vilh. Hansen*, Ringseby, senere Nakskov, i *Lasse Christensens* Sted; i København Amts anden Kreds Gaardejer *Hans Pedersen*, Ørsted, i Stedet for *Jørgen Andersen*, der var død; i Holbæk Amts første Kreds Gaardejer *Jens Jensen*, Mogenstrup, i Stedet for *Peter Madsen*, og paa Falster Gaardejer *Lars P. R. Skytte* i Stedet for *Jens Olsen*, Stødstrup. Dette

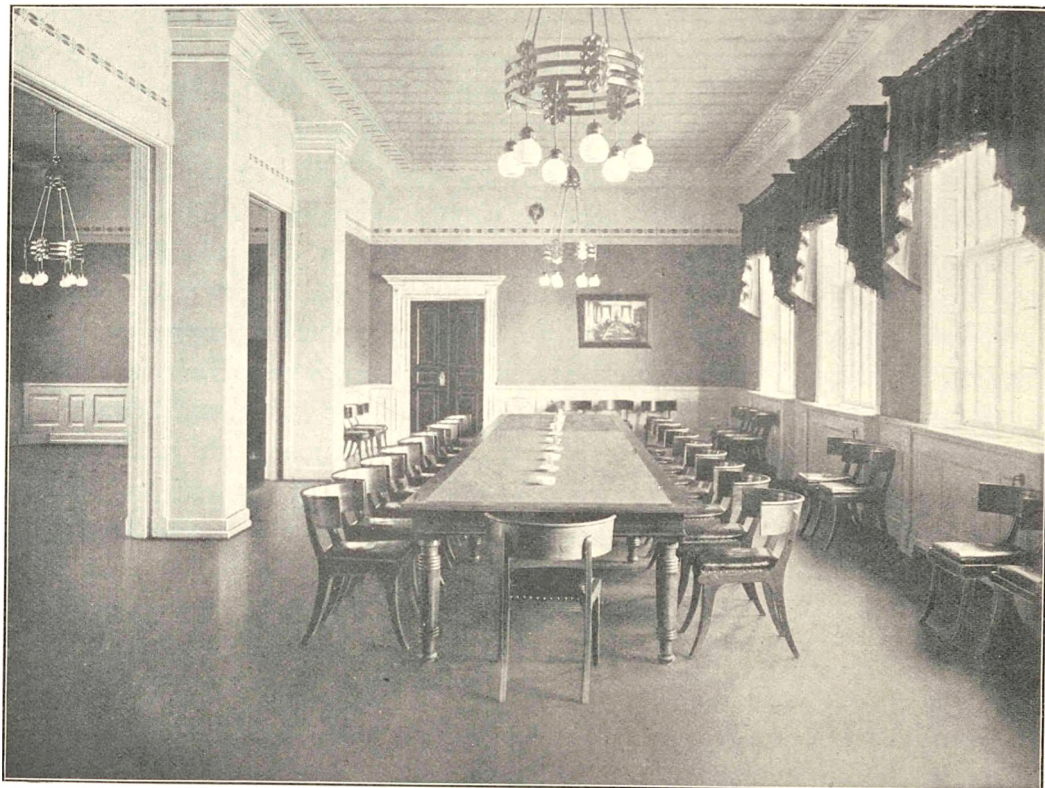
sidste Valg var Resultatet af en virkelig Valgkamp, thi *Jens Olsen* faldt med 50 St. mod *Lars Skyttes* 107, og det samme var Tilfældet ved Valget i Holbæk Amts første Kreds 1912, da Proprietær *N. Hansen Risegaard* valgtes med 168 Stemmer mod *Jens Jensen*, Mogensstrups 162. I disse første Tilfælde af Valgkamp siden 1888 synes en ny Tid at tilkendegive sig; omvendt viser den gamle Tid sin Magt derved, at Valgene i 1912 og 1914 i de gamle Kredse bragte ogsaa den Forandring, at to Sønner afløste deres afdøde Fædre som Creditkassens Repræsentanter; som Gaardejer *L. Kr. I. Petersen*, Pibemosegaard, da blev Repræsentant i sin Faders Sted for Frederiksborg Amts anden Kreds, blev Gaardejer *Aksel Jensen* sin afdøde Faders, *Jens Cl. Nielsens*, Efterfølger i Holbæk Amts anden Kreds.

Vi er da nu i en Tid, hvor nyt, der endnu ikke har bestemte Former eller Maal, begynder svagt og spredt at virke ind paa den Tradition, der har hersket i Creditkassen siden 1888. De politiske Modsætninger spiller ikke paa langt nær den Rolle som før; Repræsentantskabets langt overvejende Flertal er nu som dengang politisk bestemt moderat Venstre, men den roligere politiske Udvikling siden Systemskiftet har mildnet Modsætningerne, og en Mands politiske Standpunkter ikke længere afgørende for, om han vinder Indflydelse indenfor Creditkassens Repræsentantskab eller ej. Paa Siden af det moderate Venstreflertal vinder de andre Partier, Højre som radikale Venstre, efterhaanden noget frem.

Det er den 3. Juli 1916 halvtredsindstyve Aar siden, Creditkassen udbetalte sit første Laan, og paa denne Creditkassens Halvhundredaarsdag er det væsentligt at fremholde, at den Linie, der forbinder den med dens egen store Direktion fra 1890, endnu er ubrudt. Den finder sit levende Udtryk i Direktionens Formand, Direktør *Eduard Réé*, igennem hvem Forbindelsen endog gaar tilbage lige til Creditkassens allerførste Direktion; den finder sit Udtryk i de Mænd, hvem Creditkassen selv har kaaret som de værdigste Arvtagere efter dem, der med ham dannede den store Direktion fra 1890. Den finder sit Udtryk i den Kamp for 5% Obligationen, hvori Creditkassen den

Dag i Dag staar; den søger Sikkerheden for sin Bevarelse og Forsætelse hos de Mænd, der den Dag i Dag udgør Creditkassens Repræsentantskab. I en rolig, men rigtig Vurdering af Fortidens Arbejde til Gavn for de danske Landejendomme i Østifterne, i en tillidsfuld Forhaabning om, at Fremtidens Arbejde maa følge Fortidens Veje og af den ogsaa lære at søge nye for sig selv, fejrer vi i Dag, den 3. Juli 1916, Creditkassens halvhundred Aars Jubilæum!

Repræsentantskabets Forhandlingssal.

Fot. S. Bay, Asnæs.

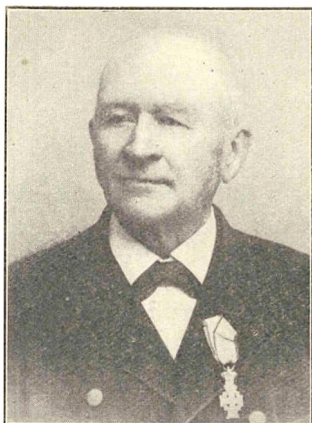
IV. CREDITKASSENS REPRÆSENTANTER

I. KØBENHAVNS AMT

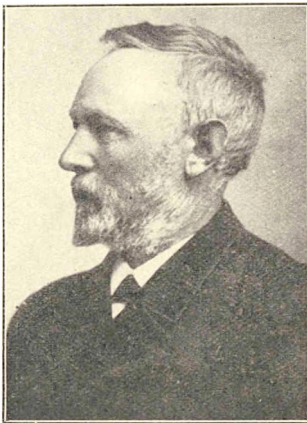
Proprietær *Sonnesen* til Højergaard, Herlev, valgtes som Amtets første Repræsentant 31. Marts 1868, men udtraadte allerede 27. Oktbr. 1869 af Repræsentantskabet, fordi han ikke længere var Medlem af Creditkassen. Til hans Efterfølger blev da valgt Gaardejer, Sognefoged *Søren Nielsen*, Herlev, men dennes første Repræsentanttid blev kun kort, thi allerede ved det almindelige Valg 2. April 1870 valgtes i hans Sted Proprietær *O. Bruun*, der ejede Lindegaard i Ordrup og desuden drev Teglværk. Da han udtraadte som Medlem af Creditkassen i Aug. 1874, blev det bestemt, at Københavns Amt for Fremtiden skulde vælge to Repræsentanter, og 7. Septbr 1874 valgtes da sammen med Proprietær *Jens E. Rasmussen* til Beringgaard og Strandegaard atter *Søren Nielsen* i Herlev, og han blev fra nu af stadig genvalgt, sidste Gang i 1900.

Søren Nielsen var fra Valby og var som ung gaaet frivillig med i Krigen 1848—50, derefter giftede han sig og overtog Gaarden i Herlev, hvor han, skønt Jorden ikke var den bedste, drev et ret godt Landbrug. Han var en elskværdig og hjælpsom Mand, der bistod mange med Raad og Daad, tillige var han i Besiddelse af stort Lune, og mange muntre Anekdoter er endnu i Omløb om ham; i to længere Tidsperioder var han Sognefoged. Som Repræsentant i Creditkassen spiller han en vis Rolle, idet han var Medlem af Kontroludvalget lige fra 25. Oktbr. 1884 til 28. April 1904. I Septbr. 1904 tog *Søren Nielsen* derefter sin Afsked som Repræsentant og ikke længe efter døde han.

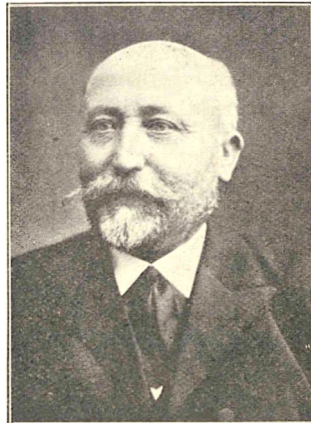
Om Proprietær *J. E. Rasmussen* har vi ovenfor S. 124 talt; efterat han var bleven valgt til Direktør fra 1. Maj 1879, valgtes 7. Juni s. A. til Repræsentant i hans Sted Gaardejer *Niels Chr. Olsen*, Valby, der var Svoger til *Søren Nielsen* og en dygtig og oplyst Landbruger. Han døde imidlertid i 1889 og fik ved Valget 21. Aug. s. A. til Efterfølger Proprietær *Andreas Christian Andersen*. *A. C. Andersen* var født 1838 i Hellerup; 1856—1858 var han Elev paa det Classenske Fideikommiss' Agerbrugsskole paa Næsgaard paa Falster, hvor han navn-

Jørg. Andersen.

Niels Knudsen.

Hans Pedersen.

lig blev paavirket af den kendte landøkonomiske Forfatter *Lacoppidan*, som var Overlærer paa Skolen. Fra Næsgaard blev *Andersen* Underforvalter hos daværende Godsejer *Edvard Tesdorpf* paa Ourupgaard og senere Forvalter paa Gedsergaard, der ligeledes tilhørte *Tesdorpf*; *Andersens* Arbejde i denne fremragende Mands Tjeneste blev af den største Betydning for ham som selvstændig praktisk Landmand, da han, efter en kortere Tid at have været Forvalter paa Esromgaard ved Fredensborg, i 1862 købte Avlsgaarden Vadgaard i Gladsakse Sogn, Københavns Amt. Denne Ejendom ejede og drev han til sin Død i 1905; de sidste Aar var Gaarden dog forpagtet ud. Denne Gaard af Areal ca. 120 Tdr. Land og ca. 13 Tdr. Hartkorn blev af *Andersen* oparbejdet til en Gaard i høj Kultur, skønt den efter sin naturlige Beskaffenhed ikke var nogen egentlig god Gaard. *Andersen* lagde særlig Vægt paa Kvægbruget og var en af de første Landmænd i Københavns Amt, som dyrkede Roer til Kreaturfoder.

Allerede i Begyndelsen af Halvfjerdserne valgtes *Andersen* til Formand for Glasakse Sogneraad; fra 1877 og til sin Død var han uafbrudt Medlem af Københavns Amdsraad som valgt af Kommunerne; i Creditkassens Repræsentantskab fik han trods sin Dygtighed derimod ingen Betydning, idet han som Højremand ved Valget i Marts 1891 afløstes af Gaardejer, Sognefoged *Jørgen Andersen*, Gundsømagle.

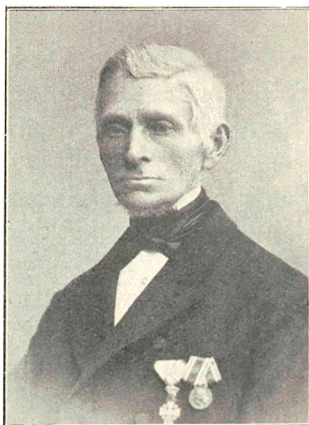
Jørgen Andersen var født i Gundsømagle 1835 og døde der i 1908. 1859 overtog han sin Fødegaard, som han selv med Dygtighed drev lige til et Aar før sin Død, han oprettede og drev tillige i mange Aar et Teglværk og havde megen Interesse for den lettere Hesteavl; Frederiksborghesten havde i ham en

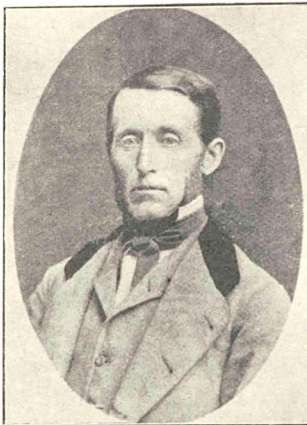
varm Talsmand. Politisk var han Venstremand, men overensstemmende med sin hele Natur meget moderat. Sognefoged var han fra 1873 til kort før sin Død, af Jyllinge-Gundsømagle Sogneraad var han i 12 Aar Medlem og to Gange var han dets Formand, ligesom han i mange Aar var Formand for Vigen Andelsmejeri fra dets Oprettelse i 1888.

Da Københavns Amt 25. April 1891 deltes i to Kredse, blev *Søren Nielsen* Repræsentant for første Kreds, *Jørgen Andersen* for anden. Første Kredse' nuværende Repræsentant er Proprietær *Niels Knudsen*, Vallensbæk, der 1906 valgtes til *Søren Nielsens* Efterfølger. Det er efterhaanden ikke helt faa Repræsentanter, der forinden igennem mange Aar har virket som Vurderingsmænd for Creditkassen og derved ligesom gennemgaaet en Forskole for deres Virksomhed som Repræsentant; Proprietær *Niels Knudsen* hører til dem, der har været Distriktsvurderingsmænd, lige fra Creditkassen i 1890 gik over til Systemet med egne Vurderingsmænd. Iøvrigt har Proprietær *Niels Knudsen* i en Aarrække været Sognefoged og Sogneraadsformand, ligesom han er Medlem af Statsdyrskuekommissionen, Landvæsenkommisær og Repræsentant i Landbygningernes Brandforsikring. Indenfor Creditkassens Repræsentantskab har Proprietær *Niels Knudsen* i Aarenes Løb vundet en saa stor Tillid, at han, skønt Højremand, i April 1916 valgtes til dets Formand.

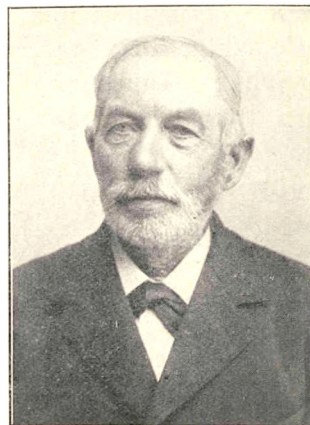
Anden Kredse' nuværende Repræsentant er Gaardejer *Hans Pedersen*, Ørsted, der er født i Kamstrup 1858 og som ung Mand besøgte saavel Vesterskjærninge og Testrup Højskoler som ogsaa Tune Landboskole. Derefter lærte han i to Aar praktisk Landbrug paa Faurbogaards Landbrugsskole og havde i tre Aar Ansættelse ved »De danske Sukkerfabriker«, hvor han navnlig førte Tilsyn med Roedyrkingen. 1888 giftede han sig og bosatte sig i Ørsted, hvor han i Aarenes Løb har beklædt forskellige Tillidsposter, saaledes været Medlem af Sogneraadet og Formand for Ørsted Brugsforening og for dens Hjelpekasse. I det politiske Liv tager *Hans Pedersen* livlig Del, idet han straks i 1905 sluttede sig til det radikale Venstre og var Formand for dets Organisation i Køgekredsen for en Aarrække. I Roskilde Landbobank er Gaardejer *Hans Pedersen* landbrugskyndig Direktør, og til Repræsentant i Creditkassen efter Gaardejer *Jørgen Andersen* valgtes han i 1910.

P. Pedersen.

L. Christiansen.

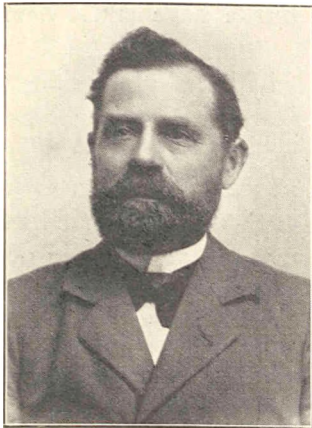
P. Pedersen.

II. FREDERIKSBORG AMT

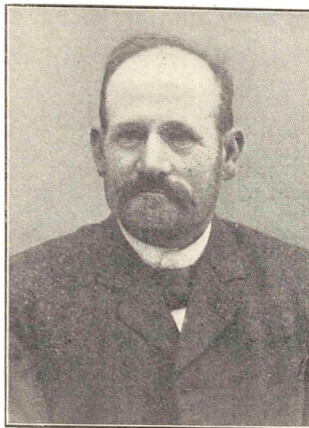
Den foregaaende almindelige Skildring har vist os, at dette Amts Repræsentanter skulde komme til at spille en ganske særlig Rolle i Creditkassens Historie, og for de to mest fremtrædende af dem, Landstingsmand, Gaardejer *Peder Pedersen* af Sigerslevvester, der var Repræsentant fra 29. Oktbr. 1867 til 8. Marts 1885, og Direktør *Jens Andersen*, der var Repræsentant fra 10. Marts 1879 til 8. Marts 1890, kan vi nøjes med at henvise dertil.

I 1871 havde Amtet faaet Medlemmer nok til at kunne vælge to Repræsentanter, og 13. Septbr. s. A. valgtes da Proprietær *L. Christiansen*, der i 1844, 24 Aar gammel, havde overtaget sin Faders Gaard i Fredtofte og 1870 tilkøbt Ejendommen Christianslund og sammenlagt den dermed, ligesom han 1861 havde købt Venligheden ved Hørsholm. Han var en bekendt og interesseret Kvægopdrætter; de offentlige Hverv, han fik overdraget, som Sogneforstander og Sognefoged interesserede ham derimod meget lidt. Det var maaske ogsaa Aarsagen til, at han ved Valget 1. April 1873 afløstes af Gaardejer *Niels Sørensen*, Hørup, der, som ovenfor nævnt, imidlertid 10. Marts 1879 maatte vige tilbage til Suppleantpladsen for *Jens Andersen*. 26. April 1890 deltes Amtet i 2 Kredse.

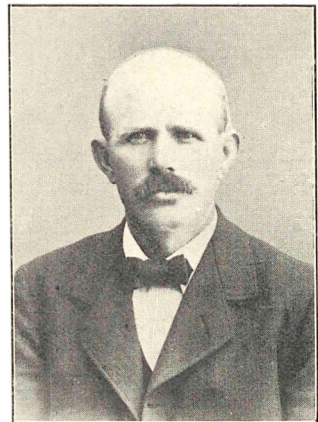
Første Kredse' Repræsentant blev Gaardejer *Peder Pedersen*, Oppesundby (f. 1835, d. 1904) som vi ovenfor har omtalt som gamle *Peder Pedersens* Banemand i 1885 og Creditkassens Repræsentantskabsformand 1890–1902. Gaardejer, Sognefoged *Jens Peter Hansen*, Udlejregaard, der 1902 afløste ham som Repræsentant, er en paa sin Hjemegn meget kendt og anset Mand, der indtager en fremskudt Plads i kommunalt og politisk Liv. Han er født 1856, er mangeaarigt Sogneraads-

J. P. Hansen.

Lars Petersen.

Lars Chr. J. Petersen.

medlem og har i 24 Aar været Sognefoged og Lægdsmand; han er Skyldraadsformand og Forligsmægler, Formand for Frederikssundskredsens Venstreforening og Medlem af Bestyrelsen for Landboforeningen og Østifternes Brandforsikring.

Repræsentant for *anden Kreds* blev 1890 Gaardejer *Lars Petersen*, Græsted, der blev født paa Pibemosegaard 1856 som Søn af Gaardejer *Peter Larsen* og overtog sin Fødegaard efter sin Fader. *Lars Petersen* var i sin Ungdom paa Emdrupborg Højskole og var tidligt stærkt interesseret i Tidens og Egnens Bevægelser. Ved Mejeriets Oprettelse i Græsted 1888 var han mellem de ledende og senere gentagne Gange dets Formand; dertil var han mangeaarig Formand for »Brandforsikringsforeningen for Løsøre for den mindre Landbostand i Frederiksborg Amt«; Branddirektør i Østifternes Brandforsikring fra dennes Oprettelse; Medlem af Gribskovbanens Bestyrelse, først valgt af de private Aktionærer, senere valgt af Ministeriet; fra 1892—1898 Formand for Græsted—Maarum Sogneraad; Skatteraadsmedlem og Næstformand for Hillerød Skyldkreds; Formand for Venstrevælgerforeningen i Frederiksborg Amts 2. Valgkreds og Medlem af en Mængde Bestyrelser og Deltager i alle Foretagender, der var af Interesse for hans Hjemegn. Ved hans Død i 1912 blev der skrevet om ham:

»*L. Petersen* var en ualmindelig Mand med en lys og klar Forstand, en fast Villie, en Energi og Arbejdsdygtighed, som kun findes hos meget faa. Hans Livsgerning har sat sig dybe Spor. Hans rastløst arbejdende Aand har sat sit Præg paa en Mængde Forhold saavel i hans Hjemkommune som i videre Kredse. I Kommunens Anliggender, i Skole, Mejeri, Frugteri og snart sagt i alle Egnens offentlige Anliggender vil man spore hans klare Tanke og hans rige Initiativ. I det

politiske Liv er hans Indsats betydelig, og hans Evner burde have sikret ham en mere fremskudt Stilling, end han fik.

Han var en betydelig Mand, men han var ikke en fejlfri Mand. Hans skarpe og klare Blik, hans hurtige Omtanke gjorde ham til en skarp Kritiker, og hans Kritik kunde falde baade bidende og hvas. Han var derfor — heldigvis — ikke en Allemandsven. Det er den betydelige Personlighed jo forøvrigt aldrig. Ofte har der staaet Kampgny om hans Navn, og det gjorde der til det sidste, thi han var en modig og uforfærdet Stridsmand, der ikke var bange for at vove sig ud i en Kamp, selv om der vankede Skrammer.

Men faa var saa trofast og saa uegennyttig i sit Venskab som han. Mange er de, som i en vanskelig Situation har søgt Pibemosegaard og bedt om et godt Raad, og sjelden eller aldrig er de gaaet forgæves«.

Lars Petersen var Repræsentantskabets Viceformand fra 1902—1908, dets Formand fra 1908 til sin Død 1912.

Ved Valget 1914 gik hans Repræsentantplads over til hans Søn, *Lars Chr. J. Petersen*, f. 1881, der fra 1905—1911 ejede og drev Gadegaard i Søborg Sogn, men 1. Novbr. 1911 købte sin Fædrenegaard i Græsted af sin Fader.

III. HOLBÆK AMT

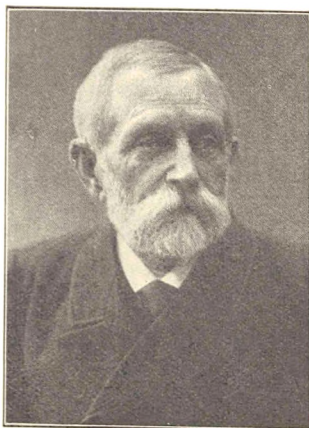
Holbæk Amts første Repræsentant, Proprietær *Chr. G. Holm*, Kaltredgaard, var født 1812 i Dalby Præstegaard og døde 1874 i København. Efter at have været Elev paa Mørup Landbrugsskole var han et Par Aar Forpagter af Bøgebjerg paa Fyn og derefter Ejer af Kaltredgaard pr. Svebølle i ca. 40 Aar til 1870. Han var i en Aarrække Landvæsenkommisær og Sogneraadformand, og han gjorde et stort Arbejde ved Kultivering af Kaltredgaards Enge.

Proprietær *Holm* var Repræsentant fra 1. April 1868 til 1. April 1870; hans Efterfølger Gaardejer *Morten Christensen*, Bjergsted pr. Svinninge, døde en Maaned efter sit Valg til Repræsentant, og efterfulgtes 30 Maj 1870 af Boelsmand *Christen Jørgensen*, Hallenslev, der var Repræsentant til 1. April 1873, da han solgte sin Ejendom og bosatte sig i Slagelse, hvorfra han efter faa Aars Forløb rejste til Amerika.

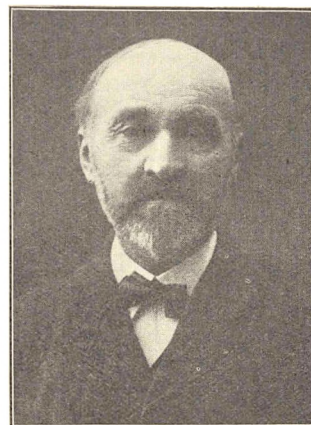
Om flere af de nærmestfølgende Repræsentanter for Holbæk Amt er det — af forskellige Grunde — desværre ikke lykkedes os at fremskaffe Oplysninger. Dette gælder saaledes om Gaardejer *Niels Hansen*, Sasserup, der 29. September 1870 valgtes til Holbæk Amts anden Repræsentant, og dennes Efterfølgere Gaardejer *Hans Pedersen*, Vig, der var Repræsentant fra 19. Febr. 1875

Anders Olsen.

Jens Clemen Nielsen.

Jens Jensen.

til 11. Marts 1876 og Gaardejer *V. Thorkildsen*, Stedstrup, Repræsentant fra 8. Juni 1876 til 10. Marts 1879, ligesom ogsaa om Proprietær *Torst*, Kaltredgaard, der var Repræsentant fra 19. Febr. 1875 til 1. April 1888.

Af Gaardejer *Anders Olsen*, Eskebjerg, der var Repræsentant fra 1. April 1873 til 19. Febr. 1875, er der derimod givet os følgende tiltalende Skildring:

Anders Olsen, Søn af Gaardejer *Ole Olsen*, Følleslev, fødtes 1. Oktbr. 1837 og voksede op som et videbegærligt ungt Menneske. Han ytrede tidlig Lyst til at gaa den studerende Vej, men dette satte hans Fader sig imod; gennem flittigt Selvstudium erhvervede han sig dog en ualmindelig Masse Kundskaber tilligemed en levende Interesse for alt Aandsliv, baade paa kristeligt og folkeligt Omraade. Da *Ernst Trier* begyndte sin Højskole i Vallekilde, var *Anders Olsen* en af hans første Elever. I 1866 købte han Gaarden i Eskebjerg og giftede sig.

Anders Olsen blev i sin tidligste Ungdom angreben af Tuberkulose, men trods sit svage Helbred viste han sig at være en udmærket Landmand, og var en Foregangsmand paa alle Landbrugets Omraader; saaledes efterlod han sig en aldeles fortrinlig Kvægbesætning, en af de bedste der den Gang fandtes.

Ved Siden af hans Arbejde for Hjemmet blev Opmærksomheden tidlig henvendt paa ham, men det var kun faa Aar han fik Lejlighed til at virke udadtil. Kort Tid efter, at han kom til Eskebjerg, blev han valgt ind i Bregninge og Bjergsted Sogneraad, hvis Medlem han vedblev at være til sin Død. Han var med at oprette Bregninge Sogns Brugsforening og ligeledes en Husflidsforening. Sammen med afdøde Etatsraad *Dons*, Daurup, og Bygmester *Bentzen*, Vallekilde, oprettede han Holbæk Amts Skytteforening. Han var Tillidsmand i

den sjællandske Bondestands Sparekasse. Den fri Skole og Kirke omfattede han med levende Interesse og var i 1873 med at oprette Ubberup Valgmenighed. I hans Barndom var der i hans Hjem en gammel Røgter, der fortalte ham en Del om de gamle Kæmpehøje omkring paa Markerne, og selv om denne kun havde et ganske overfladisk Kendskab dertil, saa blev dog derved *Anders Olsens* Interesse for Danmarks Oldtid vakt, og han begyndte allerede i sin Barndom at samle paa Oldsager. Af yderste Evne granskede han den gamle Oldtid og vedblev at samle paa Oldsager til sin Død, saaledes at han efterlod sig en ualmindelig stor og smuk Samling, som endnu opbevares paa Gaarden.

Han døde i Juli 1874, og det kan siges med Sandhed om ham, at han var en alsidig Mand, der gerne vilde støtte og fremme alle gode Foretagender, og sprede Lys hvor han kunde. Han efterlod sig et sjældent smukt Minde! Han og hans Hustru ligger begravet i en lille Gravhøj, som ligger i Udkanten af hans Skov, tæt ved Gaarden.

Proprietær *O. N. Jørgensen*, Egebjerggaard, der var Repræsentant fra 10. Marts 1879 til 1. April 1888, er en paa sin Hjemegn meget skattet og af Befolkningen meget afholdt Mand. Han overtog efter sin Fader, Proprietær *Jørgensen*, Særslevgaard, den fra den Grundtvigske Families Historie saa ofte omtalte Egebjerggaard, og drev hurtig dens Landbrug op til Datidens bedst kultiverede. Hr. *Jørgensen* var saaledes paa Landbrugets og Husdyrbrugets Omraade tidlig blandt de fremmeligste og tog virksom Del i, hvad der den Gang var oppe i Tiden. Han har i mange Aar været Dommer ved sjællandske Dyrskuer, ligesom han ogsaa i mange Aar har været Medlem af Bestyrelsen for Holbæk Amts økonomiske Selskab og dens Sparekasse, derved har han paa forskellig Maade været Vejleder og Hjælper for Befolkningen i mange økonomiske Foretagender.

1. April 1888 valgtes, som ovenfor omtalt, Gaardejerne *Peter Madsen*, Eskildstrup, og *Jens Clemen Nielsen*, Tømmerup, til Repræsentanter; og da Amtet 25. April 1895 deltes i to Kredse, blev *Peter Madsen* Repræsentant for første Kreds. Efter sit Valg til Direktør i 1908 fik han 1910 til Efterfølger Gaardejer *Jens Jensen*, Mogenstrup, der efter vor Anmodning om sig selv meddeler:

»Født 14. Marts 1849 i Mogenstrup ved Holbæk. 1869 Gaardbestyrer. 1882 Elev paa Tørne Landboskole. 1884 Ejer af samme Gaard som min Fader, Farfader, Olderfader og Tipolderfader havde været i Besiddelse af. 1886 Formand for en Hesteassurance, i flere Aar Formand for en Kvægavlss og en Kontrolforening. 1888 med til Stiftelse og Opførelse af Kvandløse Andelsmejeri. 1889 Medlem af Sogneraadet og i 4 Aar dets Formand. 1890 Vurderingsmand for Creditkassen. 1902 Jordboniteringsmand. 1903 Vurderingsformand i Den almin-

delige Brandforsikring for Landbygninger. 1908 fungerende Repræsentant i Creditkassen. 1910 Repræsentant. 1912 Næstformand i Menighedsraadet.

I min Ungdom var jeg med i Skytteforeningen, hvor der tillige blev øvet nogen Ekcersits og Vaabenbrug. Det var kort efter Krigen 64, og jeg var i min Begejstring herved ikke fri for at mene, at jeg nok kunde være med til at vinde Sønderjylland tilbage.

Jeg var i København 1872, da det første store Socialistmøde blev afholdt paa Nørre Fælled, som Pio, Brix og Geleff stod i Spidsen for, og blev da Vidne til, hvorledes Befolkningen næsten var skrækslagen og troede, at Revolutionen stod for Døren. Og saa endte det hele med, at der kun blev revet en Lygtepæl omkuld.

Noget værre gik det ved Jyderup nogle Aar efter, hvor baade Højre og Venstre havde politisk Møde. Hvor vi Venstremænd var kommen i Krigshusemør! Mange Venstremænd var samlede udenfor Indgangen til Højres Møde, og her indenfor var Københavns Politi posteret. Og da de bageste i Forsamlingen trykkede paa, kom de forreste hen mod Indgangen. Men paa Befaling af Herredsfuldmægtig *Nancke* drog Politiet Stavene og slog løs i Flæng paa Skyldige og Uskyldige, og i Løbet af fem Minutter var Forsamlingen spredt og i vild Flugt. Men hist og her paa Valpladsen fandt der dog mindre Batailler Sted, da enkelte modige Venstremænd havde deres forsvarlige Stokke med og heller ikke glemte at bruge dem.

Men efter Slaget saa det uhyggeligt ud, da Blodet flød i Strømme ned ad Ansigt og Trøje paa flere baade yngre og ældre Mænd.

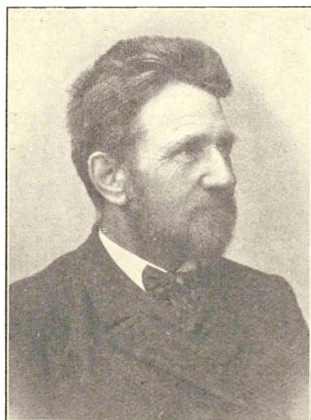
Jeg har aldrig ønsket at være fremtrædende, men har ønsket at holde mig paa det jævne. Har ikke jaget efter Bestillinger, men har ofret mine bedste Kræfter i min hjemlige Bedrift og i min Families Kreds. Og har befundet mig vel derved.«

I 1912 valgtes i Stedet for *Jens Jensen* Proprietær *N. Hansen Risegaard*, Riis, der er Formand for »Lammefjordens Lodsejerlag« og har taget virksom Del i Arbejdet med Lammefjordens Udtørring.

Anden Kreds' Repræsentant blev *Jens Cl. Nielsen*, der var født 1837 i Tømmerup i den Gaard, som han senere overtog efter Faderen, Sognefoged *Niels Jensen*. Hans Oldefar, der hed *Clemen Jensen*, boede i Landsbyen Østrup og var gift med en Datter af en indvandret Soldat, *Lorentz Blume* (el. *Blom*), der var Udrider paa Lerchenborg og faldt i Slaget ved Humlebæk 4. Aug. 1700.

J. Cl. Nielsen prøvede som ung paa adskillige Ting. Han havde saaledes Lyst til at komme til Søs og var det ogsaa ganske kort Tid; men Kaptejnen havde vistnok paa Forhaand faaet Besked om, at den Lyst maatte han helst

N. Hansen Risegaard.

pille ud af Drengen, og det blev derfor kun til en enkelt Englandsrejse. Han havde stor Interesse for Musik og tog Undervisning heri bl. a. en Tid i København i Halvtredserne. Hans Lærer rejste imidlertid til Flensborg, og dette gav Stødet til, at han kom tilbage til Landbruget.

Jens Cl. Nielsen blev gift 1862 og overtog samtidig Fødegaarden, af Areal 135 Tdr. Land med 12 Tdr. Hartkorn. Gaarden var allerede den Gang i en særdeles god Drift med forholdsvis stort Kreaturhold, men der var alligevel store Arbejder at foretage i Markerne ved Dræninger, Mergling, Kultivering af Lavninger, Opdyrkning af Bakkeskrænter, Rydning af Sten m. m., og med alle disse Ting blev der arbejdet stærkt de paafølgende Aar.

Han havde stor Interesse for Landbruget og begyndte allerede 1869 at dyrke Runkelroer. Det første Aar var det dog under meget primitive Forhold, idet man den Gang saaede Roerne hjemme ved Gaarden og siden plantede dem ud. Høsten blev derfor kun 180 Tdr.; men det varede ikke længe, før der blev mere Erfaring og Roearaet udvidedes stærkt.

Af Landbrugets mange forskellige Grene var Mejeribruget det, der havde *J. Cl. Niensens* største Interesse, og Gaardens Mejeri var derfor ogsaa et meget søgt Lærested. Det blev det første eksisterende Vandmejeri, og Prof. *Segelcke* sendte sine Elever dertil for at lære, og foruden mange danske Bønderpiger, var der Elever baade fra Sverige, Finland og Island. Der opnaedes meget høje Priser for Smørret, »sødt Smør«, som det den Gang var, og det var derfor naturligt, at Kvæget var en god Indtægtskilde.

Mejeribruget stod jo ellers paa det Tidspunkt paa et meget lavt Stade, og de mindre Landbrug, som maatte samle Fløde i flere Dage for at faa nok til Kærningen af Smør, fik derfor intet ud af deres Kreaturer. Deres Smør blev altid meget harsk, og der var sikkert ingen nu, der vilde spise en saadan Vare.

Disse Forhold gav *Jens Cl. Nielsen* Anledning til at slaa til Lyd for Oprettelsen af Andelsmejerier, skønt han selv havde et fortrinligt Mejeri og fik en stor Overpris for sit Smør og saaledes ikke selv vilde have nogen Fordel af Andelsmejeriet. Men allerede 9. Febr. 1878 skrev han en Artikel i »Kalundborg Dagblad«, hvori han slog til Lyd for Andelsmejerier i den Skikkelse, som de nu har.

Der har siden været Strid om, hvem der var den første, der slog til Lyd for

Andelsmejeriernes Oprettelse, og en Mand i Ølgod i Vestjylland har faaet Æren. *Jens Cl. Nielsen* er imidlertid den første, der offentlig har taget til Orde for denne Sag uden Forbindelse med den Bevægelse, der var ved at rejse sig i Vestjylland, og selv om der kan være Tvivl om, hvem der er den egentlige Fader til Andelsmejerierne, saa har *J. Cl. Nielsen* paa dette Omraade indlagt sig stor Fortjeneste. I 1886 blev Arbejdet for et Andelsmejeri i Tømmerup kronet med Held; det blev det første i Holbæk Amt og det tredje paa Sjælland.

Da der sidst i 80erne blev lukket for Udførsel af levende Svin til Tyskland, deltog *J. Cl. Nielsen* stærkt i Arbejdet for Oprettelsen af et Andelssvineslagteri for Holbæk Amt, og 1888 blev Slagteriet bygget i Holbæk. *J. Cl. Nielsen* var i adskillige Aar Medlem af dets Bestyrelse.

Paa andre Omraader har *Jens Cl. Nielsen* ogsaa øvet stor Indflydelse, særlig interesserede han sig stærkt for Arbejdet for Bondestandens økonomiske og politiske Frigørelse og Ligestilling med de øvrige Samfundslag.

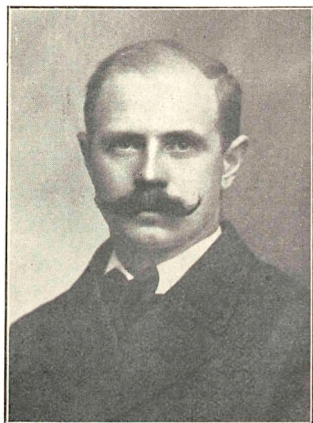
1882—1913 var han Kontordagsbestyrer for »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« i Kalundborg, en Virksomhed, der interesserede ham stærkt. *Albertis* Bedrageri i 1908 gik ham derfor stærkt til Hjerter, idet det blev taget som et Tegn paa Bondestandens manglende Evne til selv at administrere og kontrollere sine mange Foretagender. At det senere ikke gik de københavnske Finansmænd stort bedre var jo kun en ringe Trøst. —

Da Arbejdet for Genoprettelsen af »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« var endt og trods alt havde vist, at de sjællandske Landmænd stod sammen, blev *J. Cl. Nielsen* genvalgt til Kontordagsbestyrer i Kalundborg, et Bevis for, at Tilliden til ham ikke var bristet.

Jens Cl. Nielsen var gentagne Gange Medlem af Sogneraadet i en Periode i Tredserne og 1880—88 Sogneraadsformand. 1880 blev *Jens Cl. Nielsen* valgt til Medlem af Holbæk Amtsråd, og her gjorde han et stort Arbejde, bl. a. sammen med nuværende Direktør *P. Madsen*, for at hævde de kommunevalgte Medlemmers Ligestilling med de Privilegerede. Kampen var til Tider haard, men endte med et stærkt Venskab med daværende Amtmand *Bille*, der skattede og paaskønnede *J. Cl. Nielsens* store kommunale Virksomhed og Indsigt. *J. Cl. Nielsen* sad i Amtsrådet til 1904 og var som Regel de kommunevalgte Medlemmers Ordfører.

Efter Skattelovens Vedtagelse i 1903 blev han udnævnt til Vurderingsformand i Kalundborg Skyldkreds og fortsatte dette til 1913; af andre offentlige Hverv kan bl. a. nævnes Stillingen som Forligskommissær og Landvæsenskommissær. Skolespørgsmaalet interesserede ogsaa *Jens Cl. Nielsen* stærkt, og i 1872 var han med til at oprette en Friskole i Tømmerup og 1885 en Fortsættelses-

Aksel Jensen.

skole i Kærby ved Kalundborg. Denne er senere flyttet til Udby ved Jerslev. I 1869 var han med til at oprette en Brugsforening i Tømmerup og var i nogle Aar dens Formand.

Ogsaa den politiske Virksomhed tog *Jens Cl. Nielsen* stærk Del i, og han var under hele den lange politiske Brydningstid Venstres Fører paa Kalundborgegnen og nød ubetinget Tillid overalt. 1877 tog han virksom Del i Oprettelsen af Grundlovsværneforeningen, og 1892 blev han valgt til Folketingsmand for Svinningekredsen og var som saadan med til at vedtage det politiske Forlig, der den Gang saa stærkt blev dadlet. Senere Tidens Begivenheder har jo imidlertid givet et andet Syn paa denne Afslutning af de provisoriske Tilstande, og der er givet de Mænd Op-

rejsning, der den Gang blev miskendt som Forrædere. *J. Cl. Nielsen* satte sit Mandat til ved at stemme for »Forliget«, idet han ikke blev genvalgt 1895. Dette var han saa nogenlunde klar over paa Forhaand, men han fortrød aldrig sin Afstemning.

Hans stærke Interesse for alt vedrørende den danske Bondestand holdt sig usvækket hele hans Liv igennem lige til Døden indtraf den 24. Oktbr. 1913.

Siden 1888 var *Jens Cl. Nielsen* Medlem af Kontroludvalget, men det gik her som med Folketingsmandatet: hans Tilslutning til Forliget bevirkede, at han 1894 blev sat ud deraf.

Ved Valget 1912 blev *Aksel Jensen* sin Faders Efterfølger som Repræsentant. *Aksel Jensen* er født 1883; hans Skoleundervisning har været Friskole og Fortsættelsesskole, og senere har han været Elev paa Frederiksborg Højskole og Tune Landboskole. 1908 overtog han Fødegaarden.

Af hans offentlige Virksomhed og Tillidshverv kan nævnes følgende: Formand for Skytteforeningen 1905—08; Sekretær for Venstreforeningen for Kalundborgkredsen fra dens Oprettelse 1906 og Formand for samme fra 1912; i 1908 Medstifter af Aktieselskabet »Kalundborg Folkeblad« og dets Revisor; Bestyrelsesmedlem i Landboforeningen siden 1908, samt Medlem af dens Forretningsudvalg og Formand for dens Regnskabsudvalg.

Aksel Jensen har tillige været med til at stifte forskellige lokale Foretagender, f. Eks. 1907 en Kvægavlsforening, hvis Formand han er; 1915 en Kontrol- og Regnskabsforening samt en Kreaturforsikring for Arts-Skippinge Herred, for hvilke han ogsaa er Formand. I 1911 var han med til at bygge en ny Friskole for Tømmerup Sogn og er dens Formand; 1908—12 var han Næstformand for Spangs Bro Andelsmejeri.

Da Tanken om et Højspændingselektricitetsværk for Nordvestsjælland kom frem i 1912, var han med til at starte dette og er for Tiden Næstformand i dets Repræsentantskab. Værket ligger i Svinninge og afgiver Elektricitet til det meste af Holbæk Amt.

I 1915 blev der nedsat et Udvalg til at forberede Arvefæsteafgiftens Afløsning i Arts-Skipperinge Herred, hvis Formand *Aksel Jensen* er; 1913 blev han udnævnt til Vurderingsmand for Kalundborg Skyldkreds efter sin Fader.

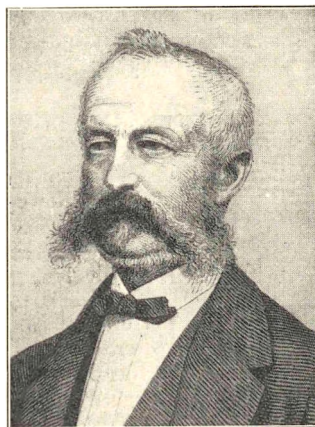
Aksel Jensen har tillige ved Artikler i Blade og paa Møder taget stærk Del i Forhandlingerne om Sager af politiske og landøkonomiske Interesser og virkede bl. a. stærkt for at faa fremskyndet Tiendeafløsningen i 1908.

IV. SORØ AMT

Da Sorø Amt 10. Oktbr. 1868 første Gang valgte Repræsentant, faldt Valget som rimeligt var paa Grev *Holstein*, der havde haft saa stor en Del i Creditkassens Oprettelse.

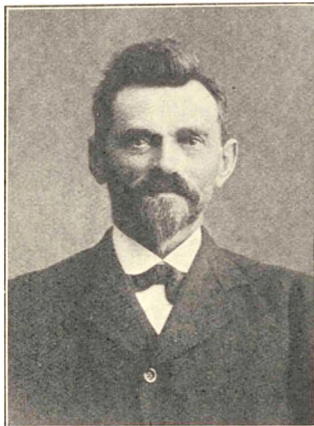
Ludvig Henrik Carl Herman Greve Holstein var født 1815 og døde 1892. Allerede 1886 tiltraadte han ved Faderens Død Grevskabet Holsteinborg; 1848 blev han valgt til Stænderdeputeret, 1856 til Rigsraadsmedlem; derefter var han Skelskørkredsens Folketingsmand 1865—1876, 1879—1881 og 1887—1890; 1870—1874 var han Konseilspræsident. I mange Aar var han Medlem af Sorø Amtsraad, Formand for Sorø Amts landøkonomiske Selskab og for Holsteinborg Sparekasse. »Grev *Holstein*«, siger *Bille*, »var ikke nogen stor Begavelse og besad ingen glimrende Egen-skaber; heller ikke var han egentlig veltalende, skønt Ordene flød let nok fra hans Læber, naar han beskæftigede sig med praktiske Spørgsmaal eller optraadte ved festlige Lejligheder. Men han havde en naturlig god Forstand, megen sund Sans, og skønt det fortrinsvis var hans Navn og sociale Stilling, som bragte ham i forreste Række, maa det siges, at han arbejdede sig frem neden fra; gennem sin dygtige og humane Godsbestyrelse, ved sin Omsorg for Egnens økonomiske Fremgang, sin Deltagelse i det kommunale Liv, baade i Sogneraad og Amtsraad, vandt han en stor lokal Indflydelse, som bar ham ind i Folke-repræsentationen og derfra atter, ved en uventet poli-

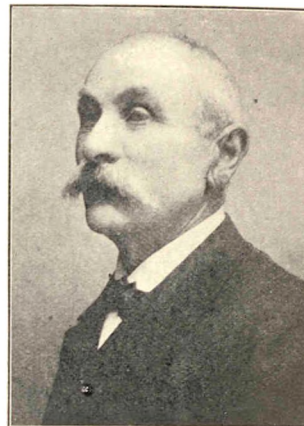
L. H. C. H. Holstein.

Jørgen Pedersen.

Laur. Chr. Olsen.

Fr. C. Petersen.

tisk Konjunktur, førte ham til den højeste Stilling i Landet, en Undersaat kan naa. Hans elegante Personlighed, utvungne Optræden og Lethed i Omgangen med alle Samfundsklasser gjorde ham populær«.

29. Septbr. 1870 valgtes til Sorø Amts anden Repræsentant Etatsraad *Jacob Jacobsen*, der var født i København 1816 som Søn af Silke- og Klædehandler *N. Jacobsen* og var Ejer af Hovedgaarden Falkenstein ved Slagelse. *Jacobsen* var Medlem af Direktionen for Slagelse Sparekasse fra 1855 og Direktør i Banken for Slagelse og Omegn fra 1857; Amtsraadsmedlem 1871–1883, Landstingsmand fra 1874 til sin Død 1893. Etatsraad *Jacobsen* hørte til de Repræsentanter, der faldt ved Valget i 1888; i Stedet for ham valgtes Gaardejer *Hans Olsen*, Krummerup, der imidlertid allerede 26. April 1890 afgik som Repræsentant; han rejste da til Amerika.

Samme Dag, 26. April 1890, besluttede Repræsentantskabet at dele Sorø Amt i to Kredse. Første Kreds' Repræsentant blev Gaardejer *Jørgen Pedersen*, Vemmelev, der 20. Marts 1882 var blevet valgt i Grev *Holsteins* Sted. *Jørgen Pedersen* er født 1840 i Taarnborg Sogn, han var Medlem af Vemmelev-Hemmershøj Sogneraad 1870–76, 1882–88 og 1894–1900; Brandfoged i 6 Aar og Sognefoged 1881–88. Ved Repræsentantvalget 1906 afløstes han af Gaardejer *Lauritz Christian Olsen*, der er født 1856 og 1877 overtog sin Fødegård Blindekildegaard i Landsgrav. *L. Chr. Olsen* var Sogneraadsmlem 1900–1906, er Medlem af Bestyrelsen for Slagelseegnens Landboforening siden 1893 og har i 15 Aar været Medlem af Udvalget for Præmiering af veldyrkede Husmandslodder. Han har i 7 Aar været Brandfoged, er Medlem af Direktionen for

Landbobanken i Slagelse siden 1889 og Skyldraadsformand for Slagelse Skyldkreds siden 1907; han havde, da han i 1906 blev valgt til Repræsentant, siden 1891 været Creditkassens Distriktsvurderingsmand.

Til *anden Kreds'* Repræsentant valgtes 1891 Gaardejer *Frederik C. Petersen*, Bjerger, der desuden er Sogneraadsmlem, siden 1889 Branddirektør i Østifternes Brandforsikring og siden 1913 Medlem af dennes Bestyrelse. Siden 1912 er *Frederik C. Petersen* Medlem af Kontroludvalget.

V. PRÆSTØ AMT

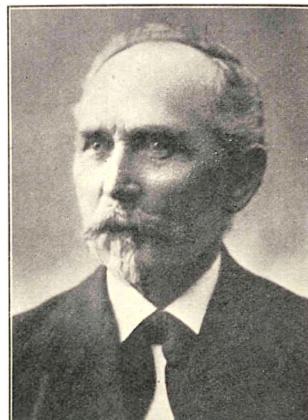
valgte 8. Juni 1877 første Gang Repræsentant. Valget faldt paa Gaardejer *P. N. Christensen*, Steenstrup, som derefter var Repræsentant lige til Valget 1888, uden at der nu i Amtet synes bevaret nogen Erindring om ham. Til anden Repræsentant valgtes 10. Marts 1879 Gaardejer *Jens Jensen*, Jørslev, der efter de Oplysninger, som velvilligt er blevet os givet om ham, har været en ret enestaaende Skikkelse indenfor Creditkassens Repræsentantskab. De lyder saaledes: *Jens Jensen* var født i Jørslev 1827 og var Ejer af en Gaard paa ca. 50 Tdr. Land; i 60erne købte han, sammen med Købmand *Prip* i Fakse, Gaarden Matr. No. 9 Karise (Højskolelodden), hvorpaa Stationsbyen nu ligger, og tillige blev han i dette Tidsrum Forpagter af Karise Præstelod, saa han var i den Tid en større og tillige en dygtig Jordbruger. Han var ogsaa én stor Handelsmand, særlig Hestehandler, og i 1864 solgte han mange Heste til Hæren, ligesom han i den Tid handlede med Folk, han skaffede nemlig flere velstillede Sønner her paa Egnen fri for at møde ved Krigen 1864, men det blev der betalt godt for, og *J. Jensen* tjente gode Penge. Da den Østsjællandske Jernbane skulde anlægges, var han ogsaa paafærde; han opdagede straks, at der maatte være noget for ham at gøre, og trods det, at Linien var afsat flere Steder, som man den Gang forment kunde være godt, fik *Jens Jensen* dog ved at ofre nogen Tid sammen med de Herrer, der havde med det at gøre, lavet det saaledes, at Banen kom saa nær til hans Gaard som muligt uden dog at komme for nær og saaledes, at Stationen blev, hvor den ligger, paa Højskolelodden. Den blev saa *Jens Jensen* kort Tid efter Eneejer af, da *Prip* snart blev klar over, at det blev for urentabelt for ham at drive Jord sammen med *Jens Jensen*. Hans offentlige Hverv var vist ikke mange, dog var han i Sogneraadet, vistnok to Gange, men blev tilsidst ked deraf og vilde ikke møde i Raadet. Han blev, efter hvad man fortæller, tvungen dertil; men naar de paa den Maade fik ham til at møde i Sogneraadet,

Jens Jensen.

M. Strandskov.

Rasmus Pedersen.

var der ikke Tale om, at han sagde et eneste Ord andet end Goddag og Farvel, og Sogneraadet blev saa ked af at tvinge ham til at møde.

Han var en klog og udspekuleret Mand og gav gerne gode Raad til Folk, naar han var klar over, at de oprigtig ønskede at blive retledet; hvis han derimod fik nys om, at hans Raad vilde blive benyttet til at gøre sig vigtig med eller til at gøre Skade for andre, kunde man være sikker paa, at hans Raad nok skulde føre paa gale Veje. Mindrestillede Folk var glade for *Jens Jensen*, hans Ord var, at der var ikke noget, der hed at snyde en rig Mand, thi det var ens Pligt at erhverve sig selv saa meget som muligt; derimod var det at snyde en fattig Mand, naar man ikke behandlede ham fuldt retfærdigt.

Jens Jensen ansaas ved denne Tid for en velhavende Mand, men man formener, at han efter Stormfloden 1872, da han begyndte at handle med Skibe, tabte mange Penge. Han døde i København formentlig som en fattig Mand.

Begge disse Repræsentanter forsvandt imidlertid ved Valget 1888, og i deres Sted kom Gaardejerne *Mads Christoffersen Strandskov*, *Hjertebjerg*, og *Rasmus Pedersen*, *Munksgaard*, *Vintersbølle*.

Mads Christoffersen Strandskov var født i Bidsinge pr. Stege 1825. Som Dreng var han hos sine Forældre nær ved Østersøen og havde derved rig Lejlighed til sammen med sine Brødre at boltre sig i Vandet, og han blev en dygtig Svømmer. Som ung Karl var han en Tid til Søs, i 1847 var han med som Jordarbejder at bygge vor første Jernbanestrækning fra København til Roskilde.

I 1848 giftede han sig og overtog derved en Fæstegaard i *Hjertebjerg*, som han senere købte, da Grev *Danneskjold* op i Halvtredserne tilbød Fæstegaar-

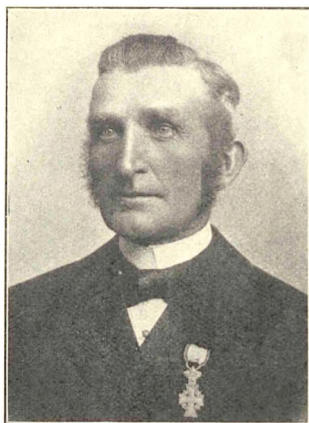
dene tilkøbs til Selvejendom. I 1860 var *Mads Strandskov* derfor med til at rejse *Danneskjold* en Mindestøtte paa Nordfeld. *Mads Strandskov* gik som Dreng i Kommuneskolen, ellers lærte han kun, hvad han selv lærte sig til. Han var godt begavet og var aldrig bange for mundtlig at fremkomme med sin Mening og blev derved mere end almindelig bekendt, hvilket gav sig Udslag i, at ikke alene blev almindelige Hverv ham overdraget, men han blev ogsaa valgt til Aamtsraadsmedlem og senere til Landstingsmand, hvilket han var i 16 Aar fra Oktbr. 1878 til Juni 1894. Under sin Rigsdagsvirksomhed overlod han Gaarden til sin Svigersøn, som dog først fik Skøde paa den, kort før *Strandskov* døde 1895.

Rasmus Pedersen blev født 1848 paa Munksgaard i Vintersbølle. Hans Fader *Peder Hansen Munk* var den første i Vintersbølle, som blev Selvejer, ved at han købte Gaarden, som indtil den Tid havde været Krongods. — Som Dreng gik *Rasmus Pedersen* i Skole i Bakkebølle, men Undervisningen var den Gang meget mangelfuld og Udbyttet selvfølgelig derefter; havde han ikke, da han i 1870 blev taget til Fæstningsartillerist, faaet Lejlighed til at komme paa Underkorporalskolen, saa havde han sikkert hele sit Liv stærkere følt Mangelen ved den Skoleundervisning, han fik som Barn.

Det var kun en gammel og forfalden Gaard, som *Rasmus Pedersen* fik, da han i 1874 overtog sit Hjemsted. Der laa et stort Arbejde og ventede, ikke alene med at opbygge hele Gaarden, men ogsaa med at dræne og mergle hele Jorden. Besætningen talte dengang som Følge af den magre og slet dyrkede Jord kun 10 Malkekøer og 4 Heste. Denne blev med Aarene forøget saa stærkt, at den ved det tyvende Aarhundredes Begyndelse talte over det dobbelte. — Det var særlig paa dette Omraade, at *Rasmus Pedersen* lagde det største Arbejde, og den Interesse og Forstaaelse, hvormed han kastede sig over Husdyrbrug, har, som det kun er faldet i de færrestes Lod, bragt hans Navn ud blandt den sjællandske Landbostand. — Hans Lyst var i hans unge Aar, som han selv siger, at tumle med Hingste. Ved heldigt Valg af Avlsdyr og Kærlighed til Arbejdet lykkedes det ham at opdrætte flere Hingste, hvis Lige maa søges. Han blev efterhaanden en kendt Udstiller ved alle de lokale Dyrskuer i Præstø Amt, og det var ikke alene Kvaliteten, som gjorde ham til den kendte Udstiller, da han jo for det meste hentede de bedste Præmier hjem, men ogsaa Kvantiteten, ved at han undertiden mødte med hele sin Hestebestand. I 1888 var den store nordiske Kunst-, Industri- og Landbrugsudstilling i København, og det lykkedes her *Rasmus Pedersen* at faa tilkendt bedste Præmie for en 3-aarig Hingst. Dog var det først i 1892, at han naaede Højdepunktet paa dette Omraade, ved at han solgte Hingsten »Vigas« til Ringsted og Omegns Hesteavlforening.

Ogsaa sin Kvægbesætning har *Rasmus Pedersen* vist stor Interesse, og han

Chr. Mortensen.

har i en lang Aarrække indtaget Førstepladsen som Leverandør til Nyraad Andelsmejeri. I 1906 leverede han saaledes over 180,000 Pd. til Mejeriet. — *Rasmus Pedersen* har aldrig været bange for at koste paa Gaard og Jord. De nyeste Maskiner og de bedste Kornsorter anskaffede han sig altid. Som Eksempel kan her anføres, at Munksgaard i snart en halv Snes Aar har været forsynet med elektrisk Lys og Kraft; ligeledes kan nævnes, at *Rasmus Pedersen* saavidt vides var den første mindre Landbruger i Sydsjælland, som fik anskaffet Malkemaskine.

Foruden de forskellige Tillidshverv, som der er i ethvert Sogn, har *Rasmus Pedersen* beklædt flere andre Poster. Han har saaledes i en lang Aarrække været Formand for Nyraad Andelsmejeri og Formand for Sundhedskommissionen. Han er af Staten valgt til i Krigstilfælde at forestaa Indkøb i Præstø Amt af Heste og Vogne til Hæren. I flere Aar har han været Medlem af Bankraadet for Vordingborg og Omegns Bank.

I Efteraaret 1887 havde Venstre sammenkaldt til et Møde i Roskilde for at faa stødt Højre fra Magten som Repræsentanter i Creditkassens Repræsentantskab. Fra Sydsjælland var mødt den kendte Venstremand *H. Hansen Holberg* fra Bakkebølle og paa hans Forslag blev *Rasmus Pedersen*, Munksgaard, valgt til Repræsentant den 1. April 1888. Han er nu den sidste af de 16 Repræsentanter, som blev valgt i 1888, naar vi undtager nuværende Direktør *Peter Madsen*. 1908 blev han valgt ind i Kontroludvalget og 1912 til Viceformand for Repræsentantskabet.

Efter *Mads Strandskovs* Død valgtes 25. Septbr. 1895 Gaardejer, Sognefoged *Chr. Mortensen*, Bjevskov, til Repræsentant. 17 Aar gammel kom *Chr. Mortensen* paa Hindholm Højskole, derefter var han paa Fyen Landvæsenselev under det kgl. Landhusholdningsselskab, aftjente sin Værnepligt, kom hjem til Bjevskov, giftede sig og købte sin Svigerfaders Ejendom, der dengang var en Fæstegaard under Giesegaards Gods. Et stort og ulønnet Arbejde har *Chr. Mortensen* gjort som Sygekasseformand, i Bestyrelsen for Mejeri og Slagteri har han siddet i 17 Aar; i 11 Aar har han været Formand for Thureby-Køge Landboforening, siden 1879 Sognefoged og Lægdsmand, dertil er han Direktør i Køge Bank. For to Aar siden har *Chr. Mortensen* givet sin Søn Gaarden i Forpagtning. Inden sit Valg til Repræsentant havde *Chr. Mortensen* været Creditkassens Vurderingsmand, 1907–1916 har han været Medlem af Kontrol-

udvalget, 1908—1912 Repræsentantskabets Viceformand og 1912—1916 dets Formand.

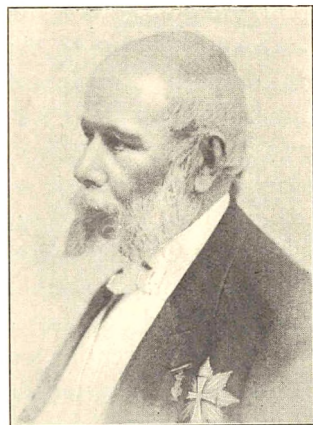
27. April 1895 deltes Præstø Amt i to Kredse; *Chr. Mortensen* har overtaget første Kreds, *Rasmus Pedersen* anden Kreds.

VI. MARIBO AMT. LOLLAND

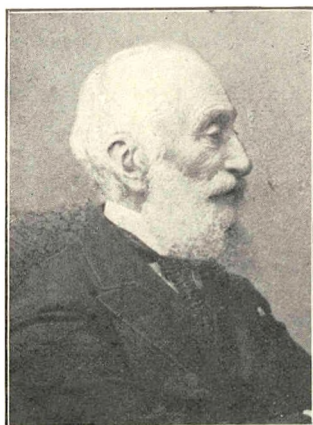
Vi har i vor foregaaende Skildring fremhævet det ejendommelige, men for Creditkassens Oprindelse betegnende i, at dens første, 11. Marts 1867 konstituerede Repræsentantskab kun bestod af de to lolland-falsterske Baroner: *Rosenørn-Lehn* og *Bertouch-Lehn*.

Otto Ditlev Baron *Rosenørn-Lehn* blev født 1821 paa Orebygaard og døde 1892. Ved Faderens Død i 1847 afbrød *Rosenørn-Lehn* sit juridiske Studium for at overtage Administrationen af Baroniet Guldborgland, hertil kom 1860 Baroniet Lehn, som han arvede gennem sin Moder, og fremdeles var han Ejer af Godserne Røssjøholm i Skaane og Kiding og Aarup i Slesvig. Han tog sig med levende Interesse af Godsernes Forvaltning og lagde derved Indsigt, Dygtighed, Nøjagtighed og forstandig Sparsommelighed for Dagen. Han ønskede, at Forholdet mellem Godsejeren og Bønderne helst skulde have en patriarkalsk Karakter, og han var altid velvillig og hjælpsom overfor dem. Denne hans Tankegang bevirkede, at heller ikke indenfor Creditkassens Repræsentantskab antog Modsætningen mellem Venstregaardejerne og ham nogensinde nogen unødigt skarp Karakter; *Rosenørn-Lehn* var ingenlunde uforstaaende overfor deres Ideer og Maal, og derfor blev han selv af dem mødt med den Respekt og for melle Høflighed, hvorfor *Jens Andersens* Brev til ham ved hans Afgang som Repræsentant er et saa karakteristisk Udtryk. Den Virksomhed, der mest interesserede ham, var i Virkeligheden ogsaa ganske den samme som den, de hver især gik op i; det var Virksomheden til Ejendommens og Hjemegnens Gavn. Han var Medlem af Maribo Amsraad, han sad i Bestyrelsen for den lolland-falsterske Jernbane. Paa selve Baroniet Guldborgland skete der under hans Forvaltning betydelige Forbedringer: Orebygaard og flere Forpagtergaarde ombyggedes, Kirker restaureredes og store Arealer inddæmmedes. 1864 valgtes *Rosenørn-Lehn* til

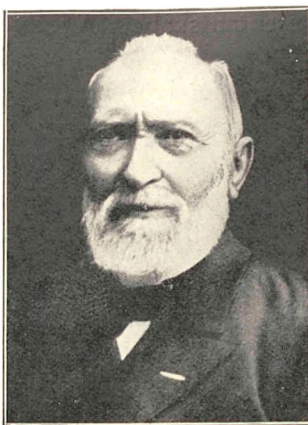

Rosenørn-Lehn.

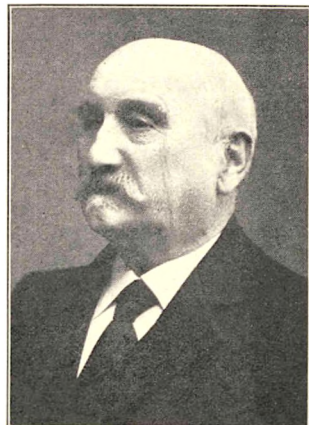

Bertouch-Lehn.

Alstrup.

J. P. Hansen.

Medlem af Rigsraadets Landsting, fra 1866 til sin Død 1892 var han Landstingsmand for Lolland-Falster. At han i 22 Aar var Danmarks Udenrigsminister, har vi allerede ovenfor nævnt, ligeledes at han 1867—1888 var Formand for Creditkassens Repræsentantskab og Medlem af dens Kontroludvalg 1884—1888.

Af samme Type var *Johan Julian Sophus Ernst* Baron *Bertouch-Lehn*, der var født 1826 og døde 1905. Kun 5 Aar gammel døde hans Fader, hvorfor han allerede i denne Alder blev Besidder af Baroniet Sønderkarle under Kurator. 20 Aar gammel blev han myndig og opnaede saaledes at være virkelig Besidder i 59 Aar. I hans Besiddertid udskiftedes og solgtes allerede tidlig det meste af Bøndergodset, der hørte under Baroniet. De store Avlsgaarde under Baroniet var blandt de første, der blev drænet i Stiftet, ligesom *Bertouch-Lehn* lod Forbindelsesvejene mellem disse grundforbedre og macadamisere, længe inden Kommunerne optog dette Arbejde. Efter den store Stormflod i 1872, da Digerne blev opført langs Lollands sydlige Kyst, gik *Bertouch-Lehn* med til at lægge disse udenom Fladstranden, saaledes at der blev indvundet mellem 1800 og 1900 Tdr. Ld., der blev lagt ind under Baroniet. Disse Arealer svarede vel ikke til de store pekuniære Ofre, men *Bertouch-Lehn* havde dog inden sin Død den Glæde at se lovende Plantager vokse op paa det inddæmmede Areal, der hvor der tidligere var Hav. Derimod deltog han ikke meget i det offentlige Liv, men var dog med i forskellige Foretagender, og var i lang Tid Medlem af og Formand i Sogneraadet. *Bertouch-Lehn* var en meget afholdt og populær Mand, ikke alene mellem sine Standsfæller, men paa hele Egnen og af alle, der kom i Berøring med ham. Creditkassens Repræsentant var *Bertouch-Lehn* fra 11. Marts 1867 til 1. April 1873.

4. April 1867 blev til tredje Repræsentant valgt Godsinspektør *Alstrup*. *Michael Alstrup* var Godsinspektør paa Grevskabet Christiansholm fra 1857 til 1890, da han trak sig tilbage fra denne Stilling og bosatte sig i København, hvor han døde 1914 81 Aar gl. Foruden sin ovennævnte Stilling var han fra 1870 til 1890 en meget virksom og anset Forligskommissær i Nysted Forligskreds' Forligskommission; Revisor i Maribo Amts landøkonomiske Selskab og ved de lollandske Jernbaner, samt i flere Aar Ejer af Grængegaard med Teglværk ved Grænge Station paa Lolland. Han var en intelligent, livlig Mand og stærkt interesseret i Tidens Spørgsmaal, men han tog hverken kommunalt eller politisk Del i det offentlige Liv. Af politisk Farve var han stærk konservativ. 1867—1888 var han Repræsentantskabets Viceformand.

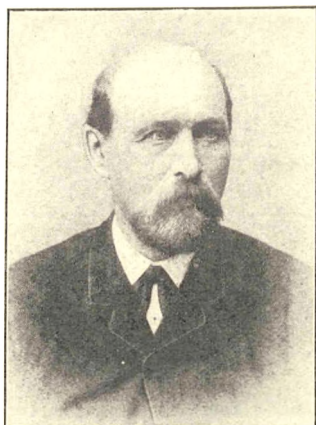
Efter at Lolland siden *Bertouch=Lehns* Fratræden 1873 et Par Aar kun havde haft to Repræsentanter, valgtes 20. Aug. 1877 atter en tredje, nemlig Proprietær *Jess Peter Hansen*, der den Gang ejede Vindebygaard, som han forsynede med nye, nutidssvarende Bygninger, ligesom han holdt det store Areal i høj Kultur. Som Repræsentant fratraadte han 27. April 1889, 18. Jan. 1890 fratraadte *Rosenørn=Lehn*, og ved Valget 1891 faldt *Alstrup*. I Løbet af et Par Aar kom da helt nye Mænd frem, og samtidig, 26. April 1890, deltes Lolland i to Kredse.

Første Kreds' Repræsentant blev ved Valget 1891 Gaardejer *Peder Christensen*, Kallehavegaard.

Peder Christensen var født i Radsted Sogn 1842, 25 Aar gl. overtog han Gaarden Matr. Nr. 2 i Lauget. I de vanskelige Aar for Landbruget var han en af dem, der gik foran med nye Ideer. I 1883 arbejdede han for Oprettelsen af et Mejeri i Døllefjelde, der imidlertid byggedes privat. Paa Grund af Kautionsforpligtelse maatte han 3 Aar senere sammen med en Nabo overtage Mejeriet, som de saa sammen drev i 17 Aar. I disse Aar arbejdede *Christensen* meget paa Forbedring af sin Ejendom. Ved Mageskifte med Grevskabet Christiansholm erhvervede han en lille Skov paa 17 Td. Ld., der laa op til hans Ejendom. Denne Skov lod han rydde og opdyrke, hvad der var et umaadeligt brydsomt Arbejde, som der skulde en Mand med *Christensens* Energi til at gennemføre.

I politisk Henseende har *Peder Christensen* altid tilhørt Venstre. Han var i de bevægede politiske Tider en af Venstres førende Mænd i Saksøbingkredsen og har gjort et stort Arbejde for at samle Venstre i den daværende Grundlovsværneforening.

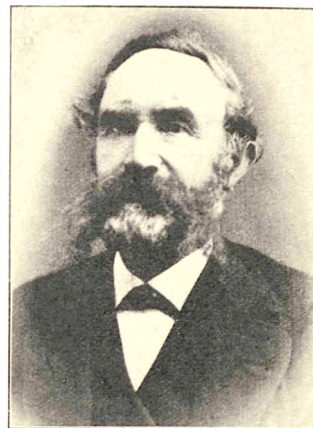
Peder Christensen var i sine yngre Aar Medlem i 6 Aar af Døllefjelde-Musse Sogneraad. Omkring 1890 fik han en Del Tillidshverv, som han alle beholdt til sin Død i 1907. Han var Bestyrelsesmedlem i Falsters Landbostands Spare-

P. Christensen.

C. Gotfredsen.

Lasse Christensen.

kasse, Formand for Hagelskadeforeningen i Lolland-Falsters Stift og Formand for Nysted Birks Livsforsikringselskab for Heste. Ved disse Hverv fik *Christensen* Indsigt i mange Ting, som hans Standsfæller i de Tider stod ret uforstaaende overfor, og der er ingen Tvivl om, at han har haft stor Betydning for sine Standsfæller paa sin Egn ved at retlede dem i finansielle Spørgsmaal, særlig i de vanskelige Aar i Halvfemserne.

Fra 1904 til sin Død 1907 var *Peder Christensen* Medlem af Kontroludvalget.

Valget 1908 gav hans ledige Plads til Gaardejer *Claus Gotfredsen*, Hyltofte. *Claus Gotfredsen* er født i Aunede ved Nakskov 1853, i 1881 købte han sin Gaard i Hyltofte ved Rødby, som han drænedede i Løbet af 80erne og tildels ombyggede i 90erne. I 1885 valgtes han ind i Bestyrelsen for Thorslunde Andelsmejeri og havde Sæde i Bestyrelsen i 9 Aar, de sidste 7 Aar som Formand. — I 1890 udnævntes han af Creditkassen til Distriktsvurderingsmand for Fuglse Herreds Jurisdiktion og beholdt denne Stilling til 1908, da han blev valgt til Repræsentant.

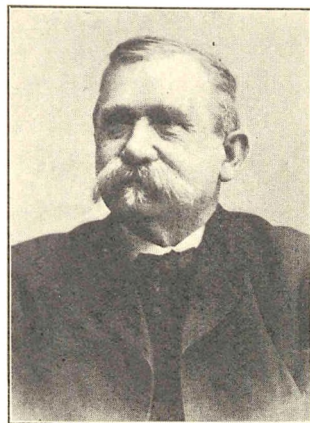
I 1895 udnævntes han til Lægdsmand og i Aaret 1900 til Sognefoged for Taagerup Sogn og beholdt disse Bestillinger, til han i 1910 bortforpagtede sin Gaard til sin Plejesøn og flyttede til sin nuværende Bopæl i Krønge, som han senere har overtaget ved Arv. Af andre kommunale Bestillinger kan nævnes Vurderingsmand til Ejendomsskyld og Forligsmægler i Tyende og Aftægtssager. I 1893 valgtes han til Formand for Errindlev, Taagerup og Ringsebølle Kommuners Livsforsikringselskab for Heste og fratraadte denne Stilling i 1905, da

han samme Aar var bleven valgt til Formand for Brandforsikringsselskabet »Marker Madsens Brandkasse«, hvilken Stilling han endnu beklæder. I politisk Henseende har han altid tilhørt Venstre, men har aldrig indtaget nogen ledende Stilling.

Anden Kreds' Repræsentant blev Gaardejer *Lasse Christensen*, Skredtorpe, der var valgt 1. Juni 1889 efter *J. P. Hansen*. Han har i en Række Aar været Formand for Vindeby Andelsmejeri og Sogneraadsmedlem; i politisk Henseende er han Højremand saavel som hans Forgænger og Efterfølger.

Ved Valget 1910 afløstes han af daværende Gaardejer *Wilhelm Hansen*, Ringseby, der efter i sin Ungdom at have drevet Minebrug i Australske og New Zealandske Guldminer, i 40 Aar ejede og drev Ringsebygaard og i denne Tid tillige indehavde de forskellige kommunale Hverv fra Sogneraadshvervstillingen og nedefter, ligesom han i 26 Aar var Medlem af Bestyrelsen for Maribo Amts økonomiske Selskab. Efter at have solgt Ringsebygaard har *Wilhelm Hansen* taget Bopæl i Nakskov.

Wilh. Hansen.

VII. MARIBO AMT. FALSTER

5. Marts 1877 valgtes til første Repræsentant for Falster Kaptajn *Clausen*, der dengang havde at gøre med Tørlægningen af Hasselø Nor, men som iøvrigt var en Københavner, der aldrig tog Bopæl paa Falster. Allerede 10 Marts 1879 afløstes han da ogsaa af Gaardejer *Jens Olsen*, Stødstrup, der er født i Eskildstrup 1840, og som foruden at have været Sogneraadsmedlem, Medlem af Bestyrelsen for Mejeri og Brugsforening o. s. v. i mere end 30 Aar har været Creditkassens Repræsentant, idet han først ved Valget 1910 – og det endda ikke uden Kamp – veg sit Sæde for Falsters nuværende Repræsentant Gaardejer *Lars P. R. Skytte*, Ønslev.

I Tiden 1882–1903 havde Falster to Repræsentanter, idet den anden Repræsentant var Gaardejer *Niels Clausen*, Vaalse, der var født 1838 og døde 1904.

Om ham blev der ved hans Død skrevet:

Niels Clausen var af gammel falstersk Bondeslægt og selv en af dem, der har været med til at hæve de nordfalsterske Bønder op til Anerkendelse som Landets fremmeligste. Han var en Foregangsmand blandt sine Standsfæller, og

Jens Olsen.

han naaede at blive kendt udover sin Landsdel og nævnt med Hæder blandt de bedste. I sin private Bedrift virkede han med Dygtighed og Held; hans Gaard var dreven mønsterværdigt; i Egnens Fremskridtsarbejde paa Jordbrugets Omraade gik han jævnlig med til at bryde ny Baner; og i det kommunale og politiske Liv tog han i en Aarrække Del med altid levende og virksom Interesse. Han hædredes derfor ofte med Tillidshverv, var gentagende Gange Formand og Medlem af Sogneraadet, en af Stifterne af Sukkerfabriken og Medlem af dens Repræsentantskab og iøvrigt med i Landbrugets Organisationer paa forskellig Vis, altid blandt dem der gik foran.

Som Politiker hørte *Niels Clausen* oprindelig til Bondevennernes Parti, stærkt paavirket som han var af *I. A. Hansen*, med hvem han var nær i Slægt. Saa gik han over i det forenede Venstres Rækker, og under Forfatningskampens lange Aar stod han trofast og urokkeligt blandt dem, der aldrig gik paa Akkord, men forlangte Venstres Krav respekterede uden Afslag. Til *Hørup* stod han i personligt Venskabsforhold; og det er betegnende, at *Hørup*, som ellers nødigt begav sig ud i Landet uden særlige Grunde, Aar efter Aar besøgte *Clausen* paa hans Gaard og fandt Behag i at tale med ham om Partiets Stilling og Maal. Det var derfor en Selvfølge, at *Niels Clausen* blev Ordfører for den falsterske Deputation, der i 1890 bød *Hørup* Velkommen tilbage fra Fængslet.

I 1892 stillede *N. Clausen* sig mod *N. I. Larsen*, hvem han altid kraftigt modarbejdede, han naaede imidlertid ikke Valg og stillede sig ikke siden. Men derfor lod han ikke Venstres Sag ligge. Han var bl. a. Medstifter af »Lolland-Falsters Venstreblad«, i hvis Bestyrelse han sad i flere Aar, indtil han efter eget Ønske udtraadte, fordi han mente at bo for afsides og ikke kunde vedblive at paatage sig de Rejser, Stillingen medførte. Han hilste Venstrereformpartiets Dannelse med Glæde; at han til det sidste stod paa Venstres yderste Fløj, turde næsten kaldes selvfølgelig.

Med *Niels Clausen* er en Mand gaet bort, hvis dybe og klare Tanker ikke altid fandt Udtryk i hans noget tunge Tale, men hvis fordomsfri og stærke

L. Skytte.

Aand satte Spor i hans Kreds og bidrog til at løfte dens Syn ud over Markskel og Sognegrænse: en oplyst Mand, en trofast Ven, en aldrig svigtende Demokrat, en Hæder for sin Stand.

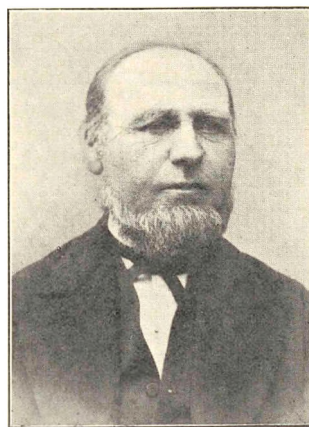
Efter *Niels Clausens* Afgang bestemte Repræsentantskabet 24 Oktbr. s. A., at Falster for Fremtiden kun skulde udgøre een Kreds, saa at Øens Enerepræsentant nu er *Lars P. R. Skytte*, der er født 1868. 1890 købte han sin Gaard i Ønslev. 1902—1913 var han Sogneraadsmlem og 1906—1913 Sogneraadshovedmand; han er endvidere Medlem af Bestyrelserne for »Lolland-Falsters Andels-svineslagteri« siden 1912 og for »Spare- og Laanekassen for Falsters Landbo-stand« siden 1915.

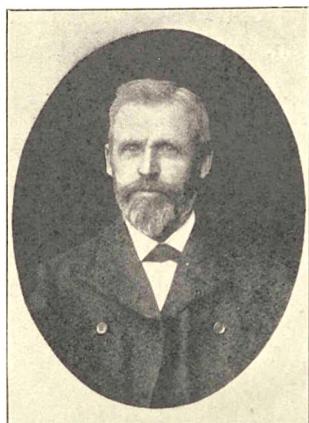
VIII. BORNHOLMS AMT

Allerede 29. Oktbr. 1867 kunde Bornholms Amt til sin første Repræsentant vælge Proprietær *N. P. Thorsen* til Gadebygaard, hvor han var født 1828 som Søn af den daværende Ejer *Peder Thorsen*. Hele sin Ungdomstid henlevede han i Hjemmet for at bistaa Faderen med Driften af Gaarden, som han selv overtog 1852, samme Aar som han giftede sig. *N. P. Thorsen* var Medlem af Øster-Marie Sogneraad i 11 Aar; af Bornholms Amtsraad i 6 Aar, Kirkeværgesmed for Øster-Marie Kirke i 5 Aar og havde en Del andre Tillidshverv. I Efteraaret 1884 overdrog han Driften af Gadebygaard til sin Svigersøn og tog Bolig i en nyopført Villa paa Gaardens Grund; i Foraaret 1903 tilskødede han Svigersønnen Gaarden og trak sig tilbage fra al offentlig Virksomhed. Han døde 1912.

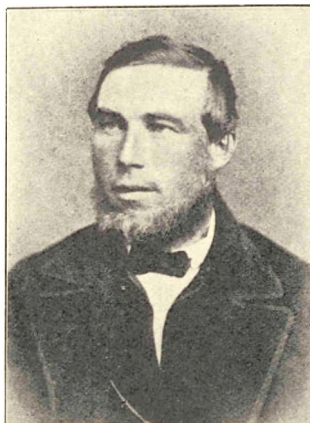
Ved det store Valg i 1888 valgtes i hans Sted Købmand *Anders Peter Ipsen*, Aakirkeby. Han var født i 1848, lærte Snedkerhaandværket og begyndte som selvstændig Mester i 20-Aars-Alderen. Efter udstaaet Militærtjeneste købte han en Landejendom, som han dog kun beholdt i 2 Aar, hvorefter han flyttede til Aakirkeby og drev Snedkerhaandværket. Men i 1879 løste han Borgerskab som Købmand og drev samtidig med Forretningen ca. 18 Tdr. Avlsjord. *A. P. Ipsen* var med til at stifte Andelsmejeriet Brodal og sad i en Aarrække i dets Bestyrelse, ligeledes sad han i Aakirkeby Byraad og Ligningskommission i en Aarrække og var Forligsmægler i ca. 25 Aar. Næstfor-

N. P. Thorsen.

A. P. Ipsen.

A. P. Hansen.

Kapt. Davitzen.

mand i Bornholms Brandforsikringselskab var han i lang Tid og derefter Formand fra 1909 til sin Død i 1914, ligeledes Medlem af Forretningsudvalget og Næstformand i A/S Aakirkeby Bank. Forretningen, der med Hensyn til Kul og Trælast særlig udviklede sig efter Aabningen af Jernbanen, beholdt han til sin Død.

Til anden Repræsentant for Bornholms Amt valgtes 13. Septbr. 1871 Gaardejer *A. P. Hansen*, Klemensker, der er født 1841 paa Ypnestedgaard i Øster-Marie, og som efter at have været Lærling paa Næsgaard Landbrugsskole 1858—61 købte »Store Dammegaard« i Klemensker 1866. Denne Ejendom solgte han 1873 og købte sin Fødegaard af sin Fader, hvorved han ophørte med at være Medlem af Creditkassen. Efter 20 Aars Virksomhed paa Ypnestedgaard, solgte *A. P. Hansen* Gaarden til sin Søn og flyttede til Svaneke, hvor han siden har boet.

I. April 1873 valgtes da i hans Sted Proprietær, Løjtnant *Walerius Mathias Davitzen*, der var født 1839 paa Baastadgaard i Rø, som han ejede fra 1861 til 1906. Efter at have gennemgaaet Hærens Elevskole blev *Davitzen* Løjtnant i Bornholms Militi og deltog som Løjtnant i Krigen 1864, hvorefter han blev Kaptajn og Kompagnichef i Bornholms Væbnings Artilleri. *Davitzen* har været Sogneraadsformand i Rø i 15 Aar, Amsraadsmedlem, Medlem af Bestyrelsen for Bornholms landøkonomiske Forening, Medlem i Epidemikommisionen i Bornholms Amts Nordre Herred, Æresmedlem i Bornholms Afdeling i Østifternes Frugtavlforening, Landvæsenskommissær og Repræsentant i Landbygningernes Brandforsikringselskab.

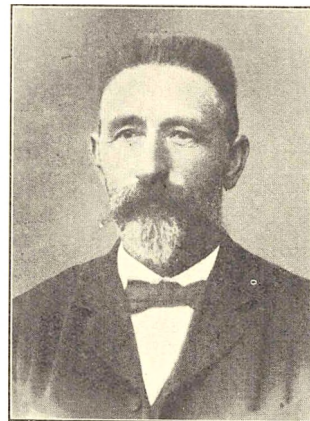
1888 valgtes i *Davitzens* Sted Proprietær, Løjtnant *I. C. S. Jensen*, Ejer af

Tornbygaard og Landsdommergaard i Klemensker Sogn og af Skovgaard i Nyker Sogn, der derefter var Repræsentant indtil Valget 1894.

25. April 1891 blev Bornholms Amt delt i to Kredse. *A. P. Ipsen* overtog første Kreds, der har staaet ledig siden hans Død i 1914.

I anden Kreds valgtes 1894 Gaardejer *M. Chr. P. Landschoff*, der siden da har været Repræsentant. *Landschoff* er født i Rønne 1851 som Søn af Købmand og Løjtnant *M. I. Landschoff*, der 1863 solgte Købmandsgaarden og Forretningen og købte Kærgaard pr. Aakirkeby. Sønnen overtog denne Gaard 1873 og købte faa Aar derefter en Nabogaard, som blev tillagt Kærgaard, der derved ialt blev ca. 150 Tdr. Ld.; omtrent samtidig forpagtede han Sognets Præstegaard, der var paa godt 100 Tdr. Ld. 1915 solgte *Landschoff* Kærgaard med 100 Tdr. Ld. til sin Søn og ca. 20 Tdr. Ld. til forskellige Parcellister; det øvrige, hvorpaa er nyopførte Bygninger, drives endnu af ham selv.

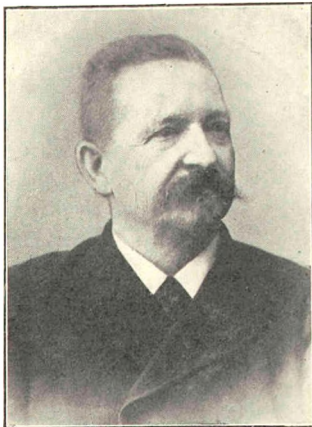
M. Chr. P. Landschoff.

IX. SVENDBORG AMT.

21. Maj 1890 valgtes til Svendborg Amts første Repræsentant Overretssagfører *Jens Laurits Knudsen*, der var født i Svendborg 1843 som Søn af Vognmand *Jens Knudsen*, og blev cand. jur. 1868. 1872 var han Fuldmægtig paa Sunds-Gudme Herreders Kontor i Svendborg, 1872 – 1902 Overretssagfører i Svendborg, og fra 1902 til sin Død 1911 By- og Herredsskriver i Svendborg. Allerede medens han var Herredsfuldmægtig, begyndte han at deltage i det politiske Liv, og hans demokratiske Anskuelser og stærke Kamplyst overfor alt, hvad han ansaa for Uret, medførte, at han straks, da den politiske Kamp begyndte i Halvfemserne, kom til at staa som en af Venstres politiske Førere paa Sydfyn. Denne Position og Interesse beholdt han usvækket til sin Død, og skønt Systemskiftet i 1901 langtfra kom ham uventet, var der kun faa, der modtog det med større Glæde end han, som Resultatet af et stort maalbevist Arbejde for en god Sag. Til Trods for hans demokratiske Anskuelser blev han af sin Bys Borgere hædret med adskillige Tillids-hverv. Saaledes var han Medlem af Svendborg Byraad fra 1876 – 1906, og Medlem af forskellige Bestyrelser i meget lange Aarrækker. Efter at have paabegyndt sin Sagførervirksomhed, der hurtig tog et stort Opsving, indsaa han straks den store

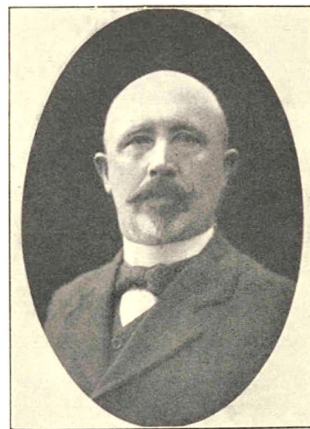

J. L. Knudsen.

Betydning Kreditforeningerne kunde faa for Befolkningen og hele det økonomiske Livs Udvikling, og begyndte straks et energisk Arbejde for at skaffe Foreningerne Fremgang. Skønt hans Forretning lagde stærkt Beslag paa hans Tid, lod han sig udnævne til Taksationsmand for Østifternes Kreditforening og fungerede som saadan nogle Aar. Senere var han i flere Aar Repræsentant for Svendborg By i Fyens Stift Kreditforening og Næstformand i denne Forenings Repræsentantskab. Dette Hverv, tilligemed Repræsentant-hvervet for Creditkassen, opgav han i 1898, da han blev valgt som Repræsentant for Østifternes Kreditforening i det da oprettede Repræsentantdistrikt for Fyens Stift. Denne Stilling beholdt han til sin Død, og naaede ved sin Organisations- og særlige Agita-

tionsevne at skaffe Foreningen en meget stor Tilgang i Kredsen. Fra 1908 indtil sin Død var han Formand for Repræsentantskabet for Østifternes Kreditforening.

Til Repræsentant i hans Sted valgtes 1. April 1898 Gaardejer *I. C. J. Nygaard*, Vesterskjerninge, der er en Gaardejersøn og født 1859 i det sydlige Himmerland. Han købte i 1892 en Gaard paa Samsø, som han imidlertid solgte i 1893, da han overtog en Gaard i Vesterskjerninge, hvor han siden har boet. Han har nu trukket sig tilbage fra Landbruget og købt sig en Villa, men da han fremdeles er vaagen for alt, hvad der hedder Forretning, og fuld af Virketrang og Arbejdsevne, vil han antagelig i mange Aar endnu kunne virke for Creditkassen, som han omfatter med megen Interesse. Fra 1910 til 1914 repræsenterede han tillige Odense Amt og udførte et godt Arbejde for Creditkassen ved at vække Interessen for den der, hvad der f. Eks. gav sig Udslag i, at der blev ansat Vurderingsmænd paa flere Steder, hvor der hidtil ikke havde været saadanne.

Jens Karl Jensen Nygaard.

X. ODENSE AMT

Først 25. Oktbr. 1913 besluttede Repræsentantskabet, at der for Fremtiden skulde vælges særlige Repræsentanter for Odense Amt, der samtidig deltes i to Kredse, og ved Valget 1914 valgtes da de to første Repræsentanter.

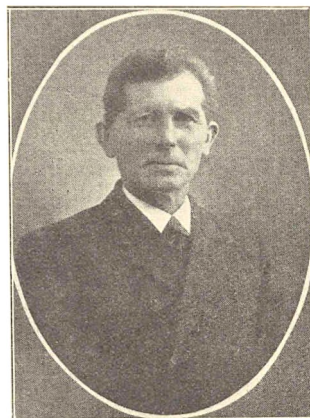
Første Kreds' Repræsentant er Proprietær *Hans Jørgen Andersen*, Ørridslev, der er Søn af Gaardejer *P. Andersen*, Fredtofte, N. Lyndelse S., og født 1875. 1890–1903 lærte Proprietær *Andersen* saavel Mejeri som Landbrug, og købte derefter 1901 Ørridslevgaard ved Søndersø. Siden 1910 har han været Creditkassens Distriktsvurderingsmand for Lunde-^sSkam Herreder.

H. J. Andersen.

Anden Kreds' Repræsentant er Gaardejer *Peder M.*

Pedersen, Strandby. Han er født i Strandby 1856, var paa Vejstrup Højskole Vinteren 1883–84 og tog derfra til Haastrup Mejeri i Efteraaret 1885 for at lære Mejeri. Derefter blev han Bestyrer paa Haarby Mejeri i Efteraaret 1886, men da han fandt, at hans Uddannelse havde været for kort og mangelfuld, opgav han atter denne Plads i Foraaret 1889 og tog paa Dalum Landbrugsskole, som det Aar begyndte at holde Skole for Mejerister. Derefter overtog *Peder Pedersen* Efteraaret 1889 Pladsen som Bestyrer paa et nyt Mejeri i Kværndrup, hvor han opholdt sig, til han i Foraaret 1900 overtog sin Fædrenegaard i Strandby.

P. M. Pedersen.

REPRÆSENTANTSKABETS FORMÆND

har været:

Rosenørn=Lehn 1867–1888
Jens Andersen 1888–1890
P. Pedersen 1890–1902
Peter Madsen 1902–1908
Lars Petersen.. . . 1908–1912
Chr. Mortensen 1912–1916
Niels Knudsen 1916–

REPRÆSENTANTSKABETS VICEFORMÆND

har været:

Alstrup. 1867–1888
P. Pedersen 1888–1890
Peter Madsen.. . . 1890–1902
Lars Petersen.. . . 1902–1908
Chr. Mortensen 1908–1912
Rasmus Pedersen .. 1912–

KONTROLUDVALGETS MEDLEMMER

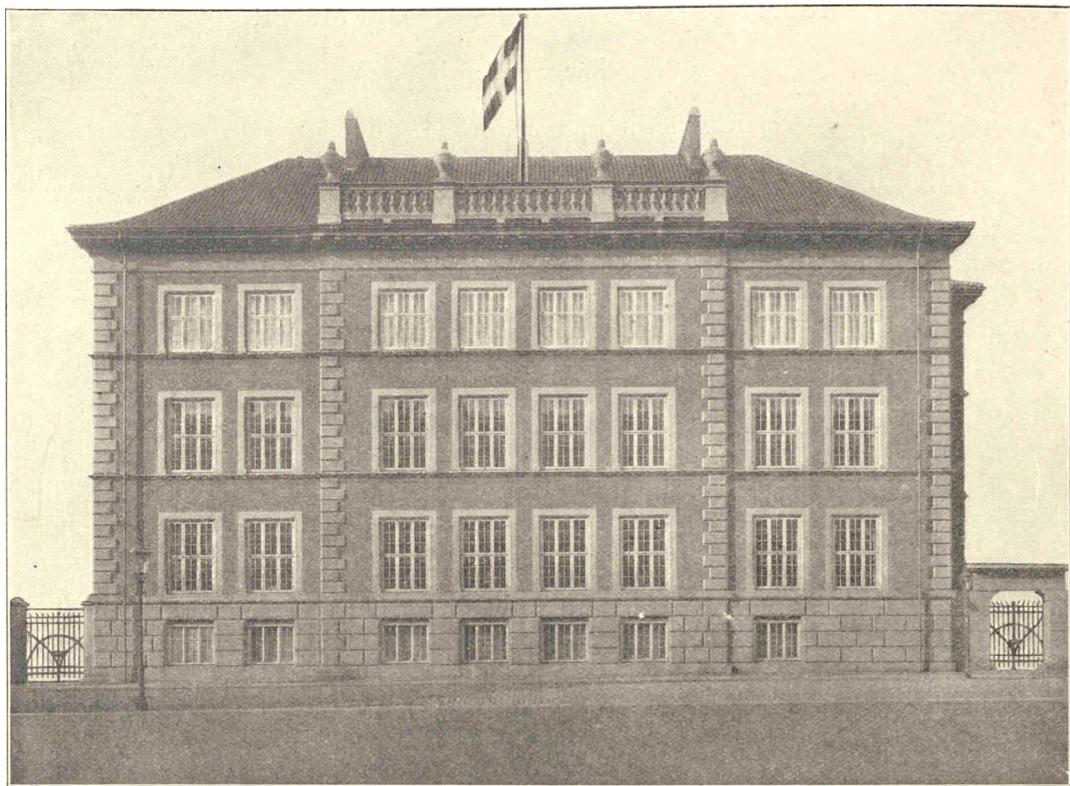
har været:

Rosenørn-Lehn 1884–1888
Jens Andersen 1884–1890
Søren Nielsen 1884–1904
Jens Cl. Nielsen.. .. 1888–1894
P. Pedersen.. 1890–1902
Lars Petersen 1894–1912
Peter Madsen.. .. . 1902–1908
Peder Christensen.. 1904–1907
Chr. Mortensen 1907–1916
Rasmus Pedersen .. 1908–
Fred. C. Petersen .. 1912–
Niels Knudsen 1916–

Creditkassens Bygning.

Fot. S. Bay, Asnæs.

Indtil 1910 havde Creditkassen sine Kontorer i lejede Lokaler, nemlig: Købmagergade 48, 2. Sal, Knabrostræde 3, Stuen, Vandkunsten 8, Stuen, Stormgade 19, Stuen, og Holmens Kanal 2, 1. Sal.

I 1908 købtes den Grund i Anker Heegaardsgade 4, hvorpaa Creditkassens nuværende Kontorbygning er opført, og 18. Juli 1908 nedlagdes Grundstenen dertil.

A. DIREKTØRER

Følgende har tidligere været Direktører for Creditkassen:

Justitsraad *R. L. Rasmussen*, R., Direktionens Formand fra 28. Febr. 1866 til 1. Maj 1879.

Overretsprokurator, fhv. Appellationsretsraad *C. Juel* fra 28. Febr. 1866 til 5. April 1877.

Creditkassens nuværende Direktører.

Fot. S. Bay, Asnæs.

Grosserer *Julius Rée* fra 28. Febr. 1866 til sin Død 3. Septbr. 1874.
Højesteretsadvokat *A. Klubien*, R., D. M., Direktionens Formand fra 28. April
1877 til 1. April 1889.
Proprietær *J. E. Rasmussen*, Beringgaard, fra 1. Maj 1879 til 1. April 1890.
Højesteretssagfører *Ludvig Arntzen*, K., D. M., Direktionens Formand fra 1. April
1889 til sin Død 24. Oktbr. 1913.
Gaardejer *J. Andersen* fra 1. April 1890 til sin Død 30. April 1908.

Creditkassens nuværende Direktører er:

Vekselmægler *Eduard Rée*, R., D. M., konst. 14. Aug. 1874, valgt 15. Decbr.
1875, Direktionens Formand siden 10. Novbr. 1913.
Fhv. Folketingsmand, Gaardejer *Peter Madsen*, R., konst. 4. Maj 1908, valgt
30. Maj s. A.
Etatsraad, Sagfører *Alfred Sørensen*, R., valgt 10. Novbr. 1913.

B. REVISORER

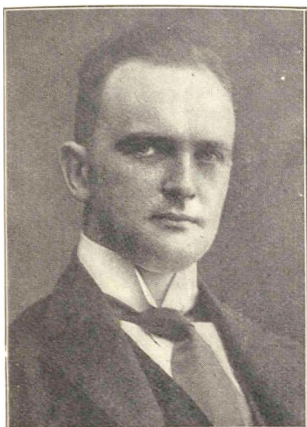
Følgende har været Revisorer i Creditkassen:

- Cancelliraad *C. Petersen* fra 11. Marts 1867 til 1. April 1868.
Bogholder, exam. jur. *Brendstrup* fra 11. Marts 1867 til 23. Oktbr. 1871.
Etatsraad, Direktør *G. H. J. Ulrich* fra 1. April 1868 til 1. April 1905.
Assistent i Indenrigsministeriet *G. Sørensen* fra 23. Oktbr. 1871 til 27. Oktbr. 1879 (senere Etatsraad, By- og Herredsfoged).
Assistent i Indenrigsministeriet *Hugo Hørring* fra 27. Oktbr. 1879 til 1. Novbr. 1889 (senere Gehejmeetatsraad, Konseilspræsident).
Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *L. E. Wulff* fra 1. Novbr. 1889 til 1. Oktbr. 1896 (nu Departementschef i Landbrugsministeriet).
Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *J. L. Wedel* fra 12. Novbr. 1896 til sin Død 25. Maj 1897.
Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *J. G. Baron Wedell=Wedellsborg* fra 16. Juni 1897 til 30 Septbr. 1898 (nu Kammerherre, Amtmand over Svendborg Amt.)
Sekretær hos Indenrigsministeren *H. Linnemann* fra 3. Oktbr. 1898 til 6. Juli 1905 (nu Kammerherre, kgl. Kommissarius).
Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *H. Andersen* fra 6. Juli 1905 til 16. Marts 1909 (nu Amtmand i Randers).
Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *W. Oxholm* fra 1. April 1909 til 15. April 1910 (nu Stiftamtmand over Lolland-Falster).
Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær i Indenrigsministeriet *F. Martensen=Larsen* fra 15. April 1910 til 1. Oktbr. 1912 (nu Kontorchef i Indenrigsministeriet).
Retskyndig Registratør ved Registrerings- og Skibsmaalingsbureauet *J. Hørring* fra 1. Oktbr. 1912 til 1. Jan. 1913 (nu Overretsassessor i Viborg).

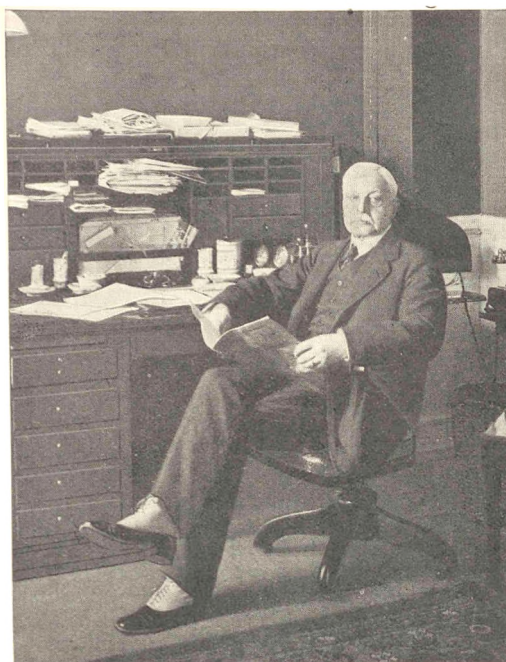
For Tiden er Creditkassens Revisorer:

- Grosserer *L. H. F. de Fine Olivarius*, R., D. M., fra 29. April 1905.
Fungerende Kontorchef i Ministeriet for Handel og Søfart *P. Herschend* fra 1. Jan. 1913.

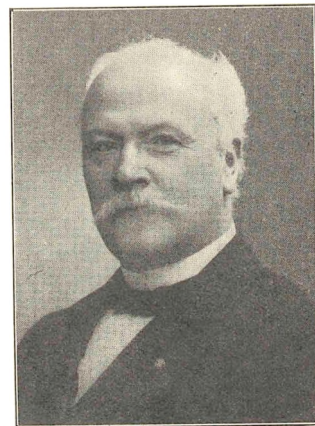

P. Herschend,
Revisor.

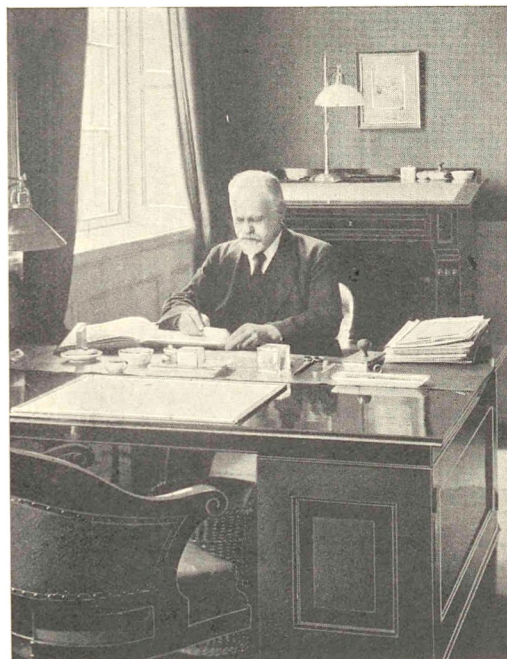
E. Suenson,
Chef for Kassererkontoret.

L. H. F. de Fine Olivarius,
Revisor.

J. Bierring,
Chef for Ekspeditionskontoret.

F. Schrader,
Chef for Bogholder- og Noteringskontoret.

Ekspeditionskontoret.

Fot. S. Bay, Asnæs.

C. KONTORPERSONALE

Creditkassens Kontorforretninger blev i Regnskabsaaret 1880—81 delte under følgende Kontorer:

et Ekspeditionskontor,

et Kassererkontor og

et Bogholder- og Noteringskontor, der ogsaa besørger de med Kassekontrollen og Indskrivningen af Kasseobligationer forbundne Arbejder.

Ekspeditionskontorets tidligere Chefer:

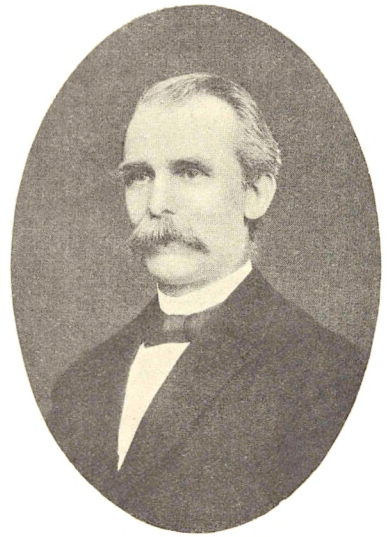
Etatsraad *Knudsen* fra 1. Juli 1866 til 19. Aug. 1873.

Justitsraad *Grüner* fra 19. Aug. 1873 til 1. Juni 1877.

Fuldmægtig Carl Hansen.

P. Pedersen.

Kontorchef J. Bierring.

Werner v. Eyben.

Axel Pedersen.

Justitsraad *V. Bernth* fra 1. Juni 1877 til sin Død 10. Aug. 1892 (ansat 1866, Fuldmægtig 15. Marts 1867, udnævntes til Kassekontrollør og til at besørge Noteringen af Kasseobligationer 19. Aug. 1873).

N. B. Schoning fra 1. Septbr. 1892 til sin Død 30. Oktbr. 1915 (ansat som Fuldmægtig 1. Septbr. 1880).

Ekspeditionskontorets nuværende fast ansatte Personale:

Kontorchef, Sagfører *I. Bierring* (ansat som Ekstraassistent 15. Febr. 1890, Fuldmægtig 1. Septbr. 1892, Chef 1. Novbr. 1915).

Fuldmægtig, Exam. jur. *A. Nielsen* (ansat som Ekstraassistent i Maj 1907, Assistent 1. April 1908, Fuldmægtig 1. Novbr. 1913).

Fuldmægtig *C. Hansen*, (ansat som Ekstraassistent 1. Aug. 1910, Assistent 1. Novbr. 1910, Fuldmægtig 1. Novbr. 1915).

Assistent *A. Pedersen* (ansat som Ekstraassistent 1. Decbr. 1910, Assistent 1. April 1911).

Assistent, Exam. jur. *W. v. Eyben* (ansat som Ekstraassistent 1. Decbr. 1912, Assistent 1. Marts 1913).

Bogholder^s og Noteringskontorets tidligere Chef^e:

Justitsraad *Grüner* fra 1. Juli. 1866 til 15. Marts 1867.

Exam. jur., Bogholder ved det Classenske Fideicommis *S. Hartmann* fra 15. Marts 1867 til 1. Decbr. 1871.

Løjtnant *Christensen* fra 7. Decbr. 1871 til sin Død i Aug. 1888.

Cand. phil. *V. Hytten* fra 1. Septbr. 1888 til 31. Oktbr. 1913 (ansat som Assistent 1. Oktbr. 1880, Fuldmægtig 1. Septbr. 1882).

Bogholder^s og Noteringskontorets nuværende fast ansatte Personale:

Kontorchef *F. Schrader* (ansat som Ekstraassistent 27. Novbr. 1886, Assistent 1. April 1887, Fuldmægtig 1. Septbr. 1888, Chef 1. Novbr. 1913).

Kontorchef

F. Schrader.

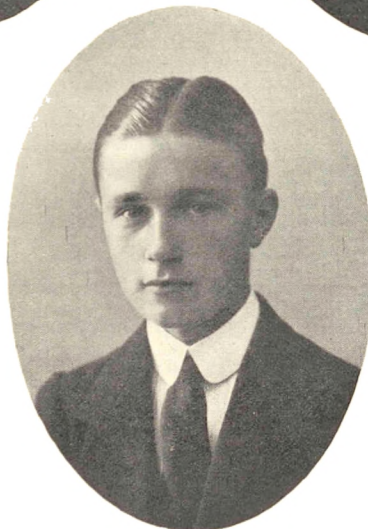
Fuldmægtig P. M. Jensen.

Fuldmægtig Th. Julso.

E. Floor.

Aage Frikke.

E. Larsen.

Jørgen Munch.

A. Danielsen

Bogholder- og Noteringskontoret.

Fot. S. Bay, Asnæs.

Fuldmægtig *Th. Julsø* (ansat som Ekstraassistent 15. Novbr. 1902, Assistent 1. April 1903, Fuldmægtig 1. Novbr. 1909).

Fuldmægtig, Intendant *P. M. Jensen* (ansat som Ekstraassistent 6. Decbr. 1906, Assistent 1. April 1907, Fuldmægtig 1. Novbr. 1913).

Assistent *A. Frikke* (ansat som Ekstraassistent 1. Septbr. 1908, Assistent 1. Jan. 1909).

Assistent, Exam. jur. *E. Floor* (ansat som Ekstraassistent 5. Decbr. 1910, Assistent 1. April 1911).

Assistent *A. Danielsen* (ansat som Ekstraassistent 1. Juli 1911, Assistent 1. Oktbr. 1911).

Assistent *J. Munch* (ansat 2. Maj 1913).

Assistent *E. Larsen* (ansat 1. April 1914).

Kassererkontoret.

Fot. S. Bay, Asnæs

Kassererkontorets tidligere Chefer:

Justitsraad *Grüner* fra 1. Juli 1866 til 19. Aug. 1873.

Løjtnant *Christensen* fra 19. Aug. 1873 til 1. Septbr. 1880.

Kassererkontorets nuværende fast ansatte Personale:

Kontorchef, Justitsraad *E. Suenson* (ansat som Fuldmægtig i Ekspeditionskontoret og Kassekontrollør 1. Juni 1877, Chef for Kassererkontoret 1. Septbr. 1880).

Fuldmægtig *E. Madsen* (ansat som Ekstraassistent i Juni 1894, Assistent 1. Jan. 1900, Fuldmægtig 1. Jan. 1907).

Fuldmægtig *O. Hansen* (ansat som Ekstraassistent 7. Decbr. 1911, Assistent 1. Juli 1912, Fuldmægtig 1. Novbr. 1913).

Assistent *H. Greisen* (ansat som Ekstraassistent 3. Juni 1913, Assistent 1. Jan. 1915).

Fuldmægtig Ernst Madsen.

Fuldmægtig Oscar Hansen.

Kontorchef Suenson.

H. Greisen.

Wildenradt.

Einar Svensson.

Af dem der tidligere har haft Ansættelse i Creditkassens Kontorer kan nævnes følgende:

Erik Arup, Dr. phil., Professor ved Universitetet.

Magnus Dalsgaard, nu Fuldmægtig i Privatbanken.

V. Erntoft, Sagfører, Roskilde.

A. C. Hansen, Sagfører, Hypotekforeningsdirektør, R., Frederikssund.

Emil Hansen, cand. phil.

J. Helder, cand. phil.

N. Juul, exam. jur., død.

Niels Jørgensen, Vekselmægler, død.

I. Knudsen, Herredsfuldægtig, Kolding.

V. C. T. Olsen, Overintendant, R., død.

Carlo Schøier, exam. jur., nu Kasserer i Østifternes Husmandskreditforening.

S. Sejersen, Sagfører, Branddirektør, Odder.

C. Topsøe-Jensen, Forstkandidat.

Endvidere er i Creditkassen ansat:

Intendant *P. Pedersen*, R.

Intendant, Kammerjunker *C. Wildenradt*.

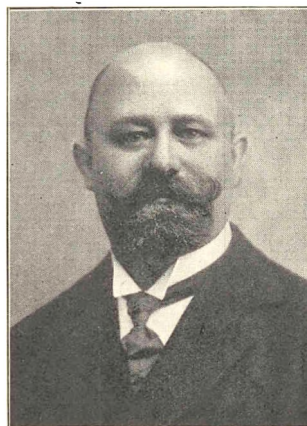
Cand. phil. *E. Svensson*.

C. M. Nielsen, Kontorbud.

T. Schubart, Varmemester.

Kontorbud *C. M. Nielsen*.

Varmemester *T. Schubart*.

OVERSIGT OVER

Regnskabsaar	Udlaan ved Aarets Begyndelse		Tilgang		Indfrielser	
	Antal	Beløb	Antal	Beløb	Antal	Beløb
1866—1867	»	Kr. »	70	Kr. 799,600	»	»
1867—1868	70	799,600	22	245,200	2	11,600
1868—1869	90	1,033,200	27	153,200	2	18,000
1869—1870	115	1,168,400	30	323,600	2	6,600
1870—1871	143	1,485,400	20	449,900	7	19,100
1871—1872	156	1,916,200	24	401,200	1	1,800
1872—1873	179	2,315,600	32	738,800	5	57,600
1873—1874	206	2,996,800	17	357,300	5	190,700
1874—1875	218	3,163,400	23	287,800	4	140,700
1875—1876	237	3,310,500	37	919,800	5	39,500
1876—1877	269	4,190,800	73	1,161,500	3	209,600
1877—1878	339	5,142,700	165	2,068,100	9	68,400
1878—1879	495	7,142,400	144	2,562,300	14	381,300
1879—1880	625	9,323,400	213	2,886,200	15	171,200
1880—1881	823	12,038,400	359	5,099,300	4	40,300
1881—1882	1,178	17,097,400	300	4,327,400	11	73,200
1882—1883	1,467	21,351,600	295	3,816,900	16	356,200
1883—1884	1,746	24,812,300	316	4,279,700	10	110,000
1884—1885	2,052	28,982,000	319	4,047,200	15	190,000
1885—1886	2,356	32,839,200	341	4,214,600	12	207,600
1886—1887	2,685	36,846,200	188	1,836,500	20	511,000
1887—1888	2,853	38,171,700	112	1,600,000	126	2,146,200
1888—1889	2,839	37,625,500	195	2,395,600	215	3,437,200
1889—1890	2,819	36,583,900	68	1,548,200	118	1,906,500
1890—1891	2,769	36,225,600	88	1,308,400	40	658,500
1891—1892	2,817	36,875,500	97	1,426,200	50	1,084,000
Lateris			3575	49,254,500	711	12,036,800

CREDITKASSENS UDVIKLING

Udlaan ved Aarets Slutning		Reservefond		Amortiseret ved				Udbetalte Reservefonds- andele	
Antal	Beløb			Reservefonden		Ordinære Afdrag			
	Kr.	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
70	799,600	10,987	04	»	»	883	79	»	»
90	1,033,200	15,206	48	»	»	6,691	39	»	»
115	1,168,400	17,417	12	»	»	8,414	83	»	»
143	1,485,400	24,428	98	»	»	10,094	04	»	»
156	1,916,200	35,511	12	»	»	13,073	79	»	»
179	2,315,600	45,117	20	»	»	17,862	23	»	»
206	2,996,800	62,337	98	»	»	21,825	21	»	»
218	3,163,400	67,462	25	»	»	28,223	42	»	»
237	3,310,500	74,259	24	»	»	32,739	52	»	»
269	4,190,800	94,371	10	»	»	34,193	92	»	»
339	5,142,700	119,427	77	»	»	41,768	29	»	»
495	7,142,400	163,431	75	»	»	48,227	26	»	»
625	9,323,400	217,133	07	»	»	53,844	31	»	»
823	12,038,400	278,816	14	»	»	61,164	65	»	»
1,178	17,097,400	388,119	28	»	»	72,147	14	»	»
1,467	21,351,600	483,714	16	»	»	90,859	63	»	»
1,746	24,812,300	576,467	26	»	»	108,340	18	»	»
2,052	28,982,000	682,973	23	»	»	122,215	40	»	»
2,356	32,839,200	736,626	13	»	»	139,911	30	»	»
2,685	36,846,200	860,427	81	»	»	157,269	38	»	»
2,853	38,171,700	937,617	59	»	»	171,486	57	»	»
2,839	37,625,500	892,163	60	»	»	189,711	97	»	»
2,819	36,583,900	905,561	73	»	»	189,192	31	»	»
2,769	36,225,600	1,031,127	98	»	»	185,578	04	»	»
2,817	36,875,500	1,069,607	92	»	»	179,377	69	»	»
2,864	37,217,700	1,157,322	11	»	»	182,701	71	»	»
						2,167,797	97		

OVERSIGT OVER

Regnskabsaar	Udlaan ved Aarets Begyndelse		Tilgang		Indfrielser	
	Antal	Beløb	Antal	Beløb	Antal	Beløb
Transport		Kr.		Kr.		Kr.
1892—1893	2,864	37,217,700	124	1,340,800	49	586,800
1893—1894	2,939	37,971,700	236	2,454,100	84	1,525,500
1894—1895	3,091	38,900,300	254	2,423,200	46	854,800
1895—1896	3,299	40,468,700	519	5,997,800	75	1,335,500
1896—1897	3,743	45,131,000	368	4,023,500	43	580,900
1897—1898	4,068	48,573,600	155	1,582,500	58	652,600
1898—1899	4,165	49,503,500	101	979,500	40	408,200
1899—1900	4,226	50,074,800	306	5,696,200	220	3,567,300
1900—1901	4,312	52,203,700	440	4,200,100	132	1,633,600
1901—1902	4,620	54,770,200	374	4,835,900	81	1,516,900
1902—1903	4,913	58,089,200	489	6,111,900	107	1,021,400
1903—1904	5,295	63,179,700	405	4,720,500	55	605,800
1904—1905	5,645	67,294,400	434	6,010,500	73	1,059,000
1905—1906	6,006	72,245,900	499	5,904,600	80	758,500
1906—1907	6,425	77,392,000	599	8,183,900	102	1,395,300
1907—1908	6,922	84,180,600	695	8,238,400	82	1,088,200
1908—1909	7,535	91,330,800	811	8,896,500	92	1,083,900
1909—1910	8,254	99,143,400	917	14,536,500	116	1,301,000
1910—1911	9,055	112,378,900	919	10,638,300	157	1,614,400
1911—1912	9,817	121,402,800	997	11,446,400	160	2,283,800
1912—1913	10,654	130,565,400	903	10,354,100	163	1,643,300
1913—1914	11,394	139,276,200	1,034	12,747,900	126	1,573,300
1914—1915	12,302	150,450,800	419	3,894,200	99	1,627,800
1915—1916	12,622	152,717,200	284	3,531,500	110	2,549,600
			15,857	198,003,300	3,061	44,304,200

CREDITKASSENS UDVIKLING

Udlaan ved Aarets Slutning		Reservefond		Amortiseret ved				Udbetalte Reservefonds- andele	
Antal	Beløb			Reservefond		Ordinære Afdrag		Reservefonds- andele	
	Kr.	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
2,939	37,971,700	1,204,917	14	»	»	2,167,797	97	»	»
3,091	38,900,300	1,139,207	42	»	»	189,078	88	»	»
3,299	40,468,700	1,202,862	11	30,686	57	196,078	19	109,684	94
3,743	45,131,000	1,257,951	82	31,161	36	201,167	52	74,345	06
4,068	48,573,600	1,293,847	50	15,801	11	213,801	99	16,453	20
4,165	49,503,500	1,389,591	74	16,101	87	235,586	04	4,029	36
4,226	50,074,800	1,367,951	18	16,499	13	253,452	45	4,240	61
4,312	52,203,700	1,456,224	20	16,499	13	266,657	63	1,223	16
4,620	54,770,200	1,456,224	20	11,103	12	275,307	67	51,702	08
4,913	58,089,200	1,557,167	56	16,167	48	276,983	»	21,435	82
5,295	63,179,700	1,713,344	57	16,211	15	286,749	89	22,087	34
5,645	67,294,400	1,741,400	93	66,136	01	332,701	56	59,505	77
6,006	72,245,900	1,862,776	04	61,751	37	365,436	46	37,071	33
6,425	77,392,000	1,988,994	64	62,565	56	392,638	50	18,843	02
6,922	84,180,600	2,118,884	09	71,750	65	416,260	54	14,294	81
7,535	91,330,800	2,104,569	43	240,246	55	441,020	61	30,579	60
8,254	99,143,400	2,242,674	16	113,820	90	469,918	54	19,155	42
9,055	112,378,900	2,430,813	52	96,792	92	497,713	83	24,339	56
9,817	121,402,800	2,678,297	53	97,687	15	531,309	30	25,716	17
10,654	130,565,400	2,889,368	96	98,014	25	569,964	10	24,358	10
11,394	139,276,200	3,159,505	37	98,516	04	608,682	17	28,478	09
12,302	150,450,800	3,443,616	36	94,738	44	650,878	31	18,924	01
12,622	152,717,200	3,796,851	90	106,398	94	696,471	92	18,848	03
12,796	153,699,100	4,011,262	07	96,916	11	751,042	29	17,132	66
		4,299,377	50	49,474	23	786,036	83	20,257	53
				1,508,540	91	12,072,736	19	662,705	67

OVERSIGT OVER SERIERNE OG DE PR. 31. MARTS

	Aabnet	Sluttet	Udstedte Beløb
			Kr.
1. Serie 1. Afdeling	3. Juli 1866	31. Marts 1881	5,315,200
1. » 2. »	Decbr. 1876	31. Marts 1881	13,138,600
2. » 1. »	1. April 1881	31. Marts 1887	676,300
2. » 2. »	1. April 1881	31. Marts 1887	21,846,000
3. » 1. »	1. April 1887	18. Febr. 1895	11,542,600
3. » 2. »	1. April 1887	31. Marts 1903	14,266,300
3. » 3. »	Juni 1897		3,381,100
4. » 1. »	Juni 1899	31. Marts 1914	9,338,100
4. » 2. »	Juni 1899	31. Marts 1914	107,143,600
5. » 1. » *)	Decbr. 1906		»
5. » 2. »	Decbr. 1906		4,404,500
6. » 1. » *)	1. April 1914		»
6. » 2. »	1. April 1914		6,951,000
			198,003,300

*) I denne Afdeling har endnu

1916 CIRKULERENDE KASSEOBLIGATIONER

I Cirkulation 31. Marts 1916	Rentefod			
	oprindelig	konverteret		
Kr. 316,700	4 %	til 3½ % fra 11/12 1889	{ De cirkulerende 316,700 Kr. er 1ste Klasses Gæld, som amortiseres i 72 Aar.	
3,000,900	4½ %	» 4 % » 11/6 1887 » 3½ % » 11/12 1889		amortiseres i 62 Aar.
128,700	4 %	» 3½ % » 11/12 1889		amortiseres i 45 Aar.
6,955,400	4½ %	» 4 % » 11/6 1887 » 3½ % » 11/12 1889		amortiseres i 62 Aar.
5,504,800	4 %	{ konverteret i 1895; Kasse- obligationernes Rente ned- sat til 3½ % fra 11/12 1900.		amortiseres i 67 Aar.
8,623,100	3½ %			amortiseres i 73 Aar.
2,467,100	3½ %			amortiseres delvis i 60 Aar.
8,467,900	4 %			amortiseres delvis i 60 Aar.
96,192,700	4½ %			amortiseres delvis i 60 Aar.
»	3½ %			amortiseres i 60 Aar.
4,195,400	4 %		amortiseres i 60 Aar.	
»	4 %		amortiseres delvis i 60 Aar.	
6,902,600	4½ %		amortiseres delvis i 60 Aar.	
142,755,300				

ikke fundet noget Udlaan Sted.

KURS

Aar	Rentefod	1 Serie 1. Afdeling		Rentefod	1. Serie 2. Afdeling		Rentefod	2. Serie 1. Afdeling		Rentefod	2. Serie 2. Afdeling	
		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂
		1866	4		»	88						
1867	—	87	89									
1868	—	88	87 ¹ / ₄									
1869	—	88	85 ¹ / ₂									
1870	—	85	83 ³ / ₄									
1871	—	87	89 ¹ / ₄									
1872	—	90 ³ / ₄	92 ³ / ₄									
1873	—	91 ³ / ₄	93 ³ / ₄									
1874	—	93	92 ³ / ₄									
1875	—	90 ¹ / ₂	90 ¹ / ₄									
1876	—	87 ¹ / ₄	84 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	»	89 ¹ / ₄						
1877	—	85	83	—	93	88 ³ / ₄						
1878	—	85	88 ¹ / ₄	—	90 ³ / ₄	92						
1879	—	91 ¹ / ₂	93	—	95 ¹ / ₂	97 ¹ / ₂						
1880	—	94 ³ / ₄	96 ³ / ₄	—	100	101						
1881	—	98 ¹ / ₄	95 ¹ / ₂	—	102	100	4	»	94	4 ¹ / ₂	102	100 ¹ / ₄
1882	—	97 ¹ / ₄	98 ³ / ₄	—	101	100 ¹ / ₄	—	96	95	—	101	100 ¹ / ₄
1883	—	96 ³ / ₄	97 ¹ / ₄	—	100 ¹ / ₂	100 ¹ / ₄	—	95	94	—	100 ¹ / ₂	100 ¹ / ₄
1884	—	96 ¹ / ₂	97	—	100 ¹ / ₂	100 ¹ / ₂	—	94	94	—	101	100 ¹ / ₂
1885	—	97 ¹ / ₂	96 ¹ / ₂	—	100 ¹ / ₂	100	—	95	93	—	100 ¹ / ₂	100
1886	—	98 ¹ / ₂	101	—	101 ¹ / ₂	102 ¹ / ₂	—	98	101	—	102	102 ¹ / ₂
1887	—	101 ¹ / ₂	102	<i>fra ¹¹/₆</i> 4	101 ¹ / ₂	101 ¹ / ₂	—	101 ¹ / ₂	101 ¹ / ₄	<i>fra ¹¹/₆</i> 4	101 ¹ / ₂	101 ¹ / ₂
1888	—	101	101	—	101 ¹ / ₂	101	—	101	101	—	101 ¹ / ₂	101
1889	<i>fra ¹¹/₁₂</i> 3 ¹ / ₂	101	96	<i>fra ¹¹/₁₂</i> 3 ¹ / ₂	101	96	<i>fra ¹¹/₁₂</i> 3 ¹ / ₂	101	96	<i>fra ¹¹/₁₂</i> 3 ¹ / ₂	101	96
1890	—	95 ¹ / ₄	93 ¹ / ₂	—	94	92 ¹ / ₄	—	95 ¹ / ₄	94 ³ / ₄	—	94	92 ³ / ₄

NOTERINGER

Rentefod	3. Serie 1. Afdeling		Rentefod	3. Serie 2. Afdeling		Rentefod	3. Serie 3. Afdeling		Rentefod	4. Serie 1. Afdeling		Rentefod	4. Serie 2. Afdeling	
	³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂		³⁰ / ₆	³¹ / ₁₂
	4	101 ¹ / ₄		101	3 ¹ / ₂		»	94 ¹ / ₂						
—	101 ¹ / ₂	101	—	95 ¹ / ₂	95 ¹ / ₂									
—	101 ¹ / ₄	101	—	96 ¹ / ₄	95 ³ / ₄									
—	100 ³ / ₄	99 ³ / ₄	—	93 ¹ / ₂	91 ³ / ₄									

EFTERSKRIFT

Som Kilder og Forarbejder til dette Festskrift er benyttet de tidligere Kreditforeningsfestskrifter, *Bergsøes* og *Heins Afhandlinger*, Creditkassens Forhandlingsprotokoller og Akter i Rigsarkivet og Indenrigsministeriet, for hvis Benyttelse jeg herved aflægger min Tak.

Paa Side 207 vil man finde Motiveringen til, at netop jeg med Glæde har paataget mig det Arbejde at udarbejde Creditkassens Festskrift. Jeg skylder Creditkassen Tak for mange lykkelige Arbejdstimer i min Ungdom.

Klampenborg, 20. Juni 1916.

Erik Arup.

